

OD DRUŽBENOPOLITIČNE ORGANIZACIJE DO SINDIKATA

**Prvih deset let delovanja
Obalne sindikalne organizacije**

Zbirka pričevanj akterjev sindikalnega dogajanja

Izšlo ob 35. letnici delovanja organizacije

Obalna sindikalna organizacija - KS 90
Koper, november 2025

OD DRUŽBENOPOLITIČNE ORGANIZACIJE DO SINDIKATA

Prvih deset let delovanja Obalne sindikalne organizacije

Izdajatelj in založnik: Obalna sindikalna organizacija - KS 90

Zanjo: Damjan Volf

Urednica: Vlasta Beltram

Uredniški odbor: Vlasta Beltram, Jadran Čalija, Boris Mazalin, Ciril Mezek in Damjan Volf

Lektorica: Vesna Lamut Tomc

Prevod iz italijanščine: Ciril Mezek

Prevod iz hrvaščine: Vlasta Beltram

Oblikovanje in prelom: Leon Bevk

Fotografsko gradivo: Obalna sindikalna organizacija - KS 90, arhiv Policijskega sindikata obalno-kraške regije in posamezniki (Ida Kogej, Laura Štemberger)

Avtor plakatov: Vojko Tominc

Tisk: Demago d.o.o.

Naklada: 500

Koper, 2025

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

331.105.44(497.472)(091)

OBALNA sindikalna organizacija (Koper)

Od družbenopolitične organizacije do sindikata : prvih deset let delovanja Obalne sindikalne organizacije : zbirka pričevanj akterjev sindikalnega dogajanja : izšlo ob 35. letnici delovanja Obalne sindikalne organizacije / [urednica Vlasta Beltram ; prevod iz italijanščine Ciril Mezek, prevod iz hrvaščine Vlasta Beltram ; fotografsko gradivo Obalna sindikalna organizacija ... et al.]. - Koper : Obalna sindikalna organizacija - KS 90, 2025

ISBN 978-961-07-2972-3

COBISS.SI-ID 255057411

»Analiza je bila pripravljena v okviru projekta Socialni partner za socialni dialog IV – Vključujoč DI@LOG.

Projekt sofinancirata Republika Slovenija Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti in Evropska unija iz ESS+. Projekt se sofinancira iz PEKP 2021–2027, cilja politike 4 »Bolj socialna in vključujoča Evropa za izvajanje evropskega stebra socialnih pravic«, prednostne naloge 6 »Znanja in spretnosti ter odzivni trg dela«, specifičnega cilja ESO4.4 »Spodbujanje prilagajanja delavcev, podjetij in podjetnikov na spremembe, aktivnega in zdravega staranja ter zdravega in dobro prilagojenega delovnega okolja, ki obravnava tveganje za zdravje (ESS+).«

VSEBINA

Damjan Volf: Knjigi na pot	7
Vlasta Beltram: Beseda urednice	9

POGLED V ZGODOVINO SINDIKALNEGA GIBANJA .. 11

OD ZAČETKOV DO KONCA DRUGE SVETOVNE VOJNE

(Vlasta Beltram)	13
Mednarodno sindikalno gibanje	13
Na Slovenskem	14
Na Primorskem	16

SINDIKALNO DELOVANJE

PO DRUGI SVETOVNI VOJNI (1945–1980) (Vlasta Beltram)	17
Prvo povojno desetletje	17
V Jugoslaviji	20
Uvod	20
Organiziranost	21
Dejavnosti	25
Zaključek	29

ZADNJE DESETLETJE V JUGOSLAVIJI - DESETLETJE

PRELOMNIH SPREMEMB (Ciril Mezek)	31
Splošne družbenoekonomske razmere	31
Začetki nove sindikalne organiziranosti v slovenski Istri	36
Zaključek	48

ORALI SO LEDINO

V Kopru so orali prve brazde novinarskega sindikata

(Venčeslav Japelj)	50
--------------------------	----

Prvi samostojni policijski sindikat v Sloveniji (Mitja Butul)	56
--	----

OBALNA SINDIKALNA ORGANIZACIJA 61

USTANOVITEV (Vlasta Beltram)	62
Od ideje do realizacije	62
Sindikalna prenova skozi medije	72
Zaključek	78
V SAMOSTOJNI SLOVENIJI (Boris Mazalin).....	80
Delovanje Obalne sindikalne organizacije v novih družbenih razmerah	80
V Konfederaciji sindikatov 90 Slovenije	84
OSO v iskanju novega ravnotežja in nove identitete	86
DEJAVNOSTI OBALNE SINDIKALNE ORGANIZACIJE (več avtorjev)	89
Služba pravne pomoči (Roman Piščanc).	90
Mednarodno sindikalno sodelovanje (Jadran Čalija)	94
Informativna dejavnost / Medium - informacije, ki vam ščitijo hrbet (Karmen Krmac Renko)	108
Praznovanje 1. maja, mednarodnega praznika delavcev (Jadran Čalija).....	113
KRONOLOŠKI PREGLED DELOVANJA	
OBALNE SINDIKALNE ORGANIZACIJE (Jadran Čalija)	117
SINDIKATI DEJAVNOSTI	179
Uvod (Boris Mazalin)	179
Obalni sindikati delavcev v javnem sektorju (Alenka Šau)	181
Obalni sindikat delavcev gostinstva in turizma (Marij Černe).....	183
Obalni sindikat delavcev kovinske, elektro industrije in elektronike (OSKEIE) (Ljubomir Ocvirk)	186
Obalni sindikat delavcev prometa in zvez (Petar Majcen)	189
Obalni sindikat delavcev agroživilstva (Euro Brozič).....	191
Obalni sindikat delavcev gradbeništva (Ljubomir Ocvirk).....	194
Obalni sindikat delavcev trgovine (Tinka Jamnik)	196
Obalni sindikat delavcev kemične, gumarske in industrije plastičnih mas (SKGIPS) (Ljubomir Ocvirk).....	198
Obalni sindikat delavcev stanovanjsko-komunalne dejavnosti (Ljubomir Ocvirk).....	200
Obalni sindikat upokoјencev (Tinka Jamnik).....	202

Knjigi na pot

Spoštovane bralke, cenjeni bralci,
ko sem dobil priložnost, da napišem uvodne besede v to knjigo, sem začutil globoko odgovornost, pa ne le do zgodovine, ki jo ta knjiga razkriva, temveč tudi do prihodnosti, ki jo skupaj soustvarjamo. To ni zgolj kronološki zapis dogodkov, temveč živa priča poguma, vizije in vztrajnosti ljudi, ki so izbrali težjo, a edino smiselno pot, pot delavstva.

Ustanovitev Obalne sindikalne organizacije Koper in kasneje Konfederacije sindikatov 90 Slovenije ni bila naključje, temveč zavestna izbira skupine pogumnih in odločenih posameznikov v drugi polovici osemdesetih let 20. stoletja. Bila je odgovor na razpad kolektivne zavesti in upor proti sistemu, ki je delavca postavljal v vlogo surovine, ne pa ustvarjalca prihodnosti. Temeljila je na prepričanju, da se dostojanstvo dela nikoli ne sme podrediti interesom kapitala. To je bila pot boja proti birokraciji in centralizaciji, pot gradnje iskrenih vezi med delavci doma in v tujini, po kateri hodimo še danes in bomo hodili tudi jutri.

Sindikalna organizacija se je v svojem delovanju soočala s kopico pravnih in interesnih izzivov, na katere se je uspešno odzivala in se jim prilagajala tudi z oblikovanjem jasnejših notranjih struktur in z uradnimi spremembami imena, ki od leta 2016 deluje pod imenom Obalna sindikalna organizacija - KS 90.

Avtorji knjige nas popeljejo od začetkov svetovnega delavskega gibanja do organiziranega sindikalizma na Slovenskem in Primorskem, ob tem pa z izjemno občutljivostjo opisujejo družbene razmere, ki so neizbežno vodile k ustanovitvi samostojne delavske organizacije – gibanja, ki temelji na solidarnosti, pravičnosti in dostojanstvu. Zelo slikovito in nazorno so prikazani prvi koraki ter številni izzivi, s katerimi se je organizacija soočala v svojih prvih letih delovanja, kar bralcu omogoča, da te začetke doživi skoraj iz prve roke. V času oblikovanja naše države je bil sindikalni glas odločen in nepogrešljiv. V središče je postavil pravico do dostojnega plačila, varnih in stabilnih oblik zaposlitve, trdne temelje socialne varnosti ter pravico do varnega in zdravega delovnega okolja. To niso bile le zahteve, temveč jasen načrt za družbo, v kateri bo dostojanstvo do dela temelj, ne izjema. Kot nasprotje koncentraciji bogastva v rokah peščice so sindikalisti postavili načela skupnosti, solidarnosti in pravičnosti, temelje, na katerem lahko zraste prihodnost za vse, ne le za izbrane.

Danes se soočamo z novimi obrazi izkoriščanja, ki so preoblečeni v sodoben jezik in digitalni sijaj. Namesto tovarniških dimnikov so tu platforme, ki delavca zreducirajo na ikono v aplikaciji. Namesto verig so algoritmi, ki nadzorujejo vsak premik in tempo dela. Prekarno delo, lažni s. p.-ji in algoritemski nadzor razjedajo kolektivno moč in izničujejo varovalke, za katere je pretekle generacije delavcev stalo toliko poguma in žrtev. Ti procesi nas potiskajo nazaj proti negotovosti, kakršno so poznali naši pradedje, le da so danes orodja izkoriščanja tiha, nevidna in pogosto zakrita z obljubo tako imenovane fleksibilnosti in napredka.

Hkrati globalni kapital in vojaško-industrijski kompleks poglobljata vojne, v katerih tudi delavci po svetu postajajo žrtve interesov peščice, zato moramo okrepiti glas proti vojnam, ker te uničujejo življenja in povečujejo razslojevanje. Ko neoliberalizem in populizem spodkopavata družbeno pravičnost, moramo odgovoriti z več solidarnosti, odločnosti, enotnosti in aktivizma. Produkti razvoja in gospodarske rasti morajo služiti vsem in ne le redkim izbrancem. Mnenja sem, da se naše delo ni začelo včeraj in se ne bo končalo jutri, delo pravega sindikalista traja 24 ur na dan, 365 dni v letu, s predanostjo, ki jo izkazujejo tudi strani te knjige. Sindikalist ni le pogajalec, temveč je tudi pedagog, mediator, borec in vizionar. Je tisti, ki zna prisluhniti, razumeti in hitro ter strokovno ukrepati.

Spoštovani bralci, cenjene bralke, želim, da vas ta knjiga ne le informira, temveč tudi navdihne. Naj vas spodbudi k razmisleku in dejanjem za boljši jutri vseh nas. Rešitev za izzive današnjega časa ne tiči v individualizmu, temveč v kolektivizmu, saj lahko le skupaj zgradimo družbo, ki bo temeljila na pravičnosti, solidarnosti in spoštovanju dela.

Če nas zgodovina česa uči, je to, da lahko povezani delavci spremenijo svet, ne glede na moč nasprotnih sil. Naj bo ta knjiga zgodovinski zapis in hkrati klic k dejanjem ter dokaz, da je sicer naša pot delavstva težja, a edina smiselna. Vredno se je boriti. Skupaj.

Damjan Volf

Generalni sekretar Obalne sindikalne organizacije - KS 90
Predsednik Konfederacije sindikatov 90 Slovenije

Beseda urednice

Publikacija je nastala v želji, da predstavi in izpostavi značilnosti spreminjanja sindikalne organizacije iz družbenopolitične organizacije socialističnega jugoslovanskega obdobja v klasično obliko sindikata v novem kapitalističnem sistemu samostojne države Slovenije. Sindikalno držo je začel sindikat v slovenski Istri postopoma uvajati že od druge polovice osemdesetih let prejšnjega stoletja (npr. prostovoljstvo članstva na podlagi pristopne izjave in članske izkaznice) in s tem tudi odmik od oblasti, kar za tiste čase še ni bilo sprejemljivo.

V knjigi je zajetih le prvih deset let delovanja Obalne sindikalne organizacije, ker so se takrat zgodili njeni najpomembnejši mejniki delovanja: ustanovitev, dvig z regionalne na državno raven v navezi s Konfederacijo sindikatov 90 Slovenije in sodelovanje v prilagajanju zakonodaje v pripravah na priključitev Evropski uniji. Značilnost Obalne sindikalne organizacije pa je njena neodvisnost od političnih strank.

Vse to smo vključili v širši zgodovinski okvir sindikalnega delovanja, s poudarkom na dogajanju v slovenski Istri v drugi polovici osemdesetih let. Takrat so se tukajšnji sindikalni delavci začeli kot prvi v okviru Zveze sindikatov Slovenije odzivati na spreminjajoče se potrebe za zaščito delavcev v novih družbenih razmerah. Predlagali so drugačno obliko in delovanje sindikata, vendar jih na slovenskem sindikalnem vrhu niso podprli. Prišlo je do odcepitve od Zveze svobodnih sindikatov Slovenije in ustanovitve samostojne Obalne sindikalne organizacije.

Kraško-obalni sindikalni svet in kasneje Obalni svet sindikatov Koper, oba takrat še pod Zvezo sindikatov Slovenije, sta bila inkubator za nastajajoče samostojne sindikate dejavnosti v slovenski Istri pa tudi v slovenskem prostoru.

Vlasta Beltram

POGLED V ZGODOVINO SINDIKALNEGA GIBANJA

»/.../ Vsi ljudje, ne glede na raso, vero ali spol, imajo pravo, da si prizadevajo za svojo materialno blaginjo in svoj duhovni razvoj v pogojih svobode in dostojanstva, ekonomske varnosti in enakih možnosti. /.../«

(Iz Filadelfijske deklaracije, ki jo je leta 1944 sprejela Mednarodna organizacija dela.)

OD ZAČETKOV DO KONCA DRUGE SVETOVNE VOJNE

Vlasta Beltram¹

Mednarodno sindikalno gibanje

Delavci so se začeli že v 19. stoletju združevati v organizacije, da bi si izboljšali ekonomsko-socialni položaj in delovne razmere. Prve delavske organizacije so bile nezakonite, z uvajanjem zakonov o svobodi združevanja pa so nastali pogoji za zakonsko urejanje delovanja sindikalnih organizacij. V obdobju svobodnega delovanja sindikatov se je socialna pravičnost začela zagotavljati z zakonodajo, pa tudi z dogovori med delodajalci in delavci. Leta 1951 je tako stopila v veljavo mednarodna konvencija o pravici do kolektivnega pogajanja.

Najmočnejše delavsko gibanje se je razvilo v Združenih državah Amerike, kjer so posledično tudi najprej zakonsko uvajali izboljšave delovnih razmer. Delavski razred se je že zgodaj začel politično povezovati tudi na mednarodni ravni. Leta 1864 je bila tako v Londonu ustanovljena Prva internacionala – mednarodno združenje delavcev (razpuščena leta 1876), leta 1889 v Parizu pa Druga internacionala (razpuščena leta 1916), ki je leta 1889 razglasila 1. maj kot mednarodni dan delavcev. Tretja internacionala, Komintern, je nastala po prvi svetovni vojni in je bila pod strogim političnim vplivom Sovjetske zveze.

Nacionalne sindikalne organizacije različnih držav so se v začetku 20. stoletja začele povezovati na mednarodni ravni ter nekatere interese in odgovornosti prenesle na mednarodne sindikalne zveze. Združevale so se tako po panogah, poklicih ali industrijah (mednarodni sekretariati) kot tudi s povezavo nacionalnih sindikalnih central različnih držav. Te so bile politično usmerjene.

Leta 1913 je bila kot prva ustanovljena levo usmerjena (povezava s socialdemokratskimi strankami) Mednarodna zveza sindikalnih organizacij (International Federation of Trade Unions - IFTU), ki jo je leta 1945 nadomestila Svetovna federacija sindikatov (World Federation of Trade Unions - WFTU) in deluje še danes. Zaradi ideološkega razkola v hladni vojni se je leta 1949 razcepila in zahodne

¹ Vlasta Beltram (1952), zgodovinarica, urednica te publikacije.

države so ustanovile novo Mednarodno konfederacijo svobodnih sindikatov (International Confederation of Free Trade Unions – ICFTU).

Leta 1920 je bila v Haagu ustanovljena Mednarodna zveza krščanskih sindikatov (IFCTU), povezana s krščanskodemokratskimi strankami Evrope. Leta 1968 se je preoblikovala v Svetovno konfederacijo dela (World Confederation of Labour - WCL).

Leta 2006 sta se Mednarodna organizacija svobodnih sindikatov in Svetovna konfederacija dela združili v Mednarodno konfederacijo sindikatov (International Trade union's Confederation – ITUC).

Apolitična pa je bila z versajsko pogodbo leta 1919 ustanovljena Mednarodna organizacija dela (International Labour Organization - ILO) kot posebna enota takratnega Društva narodov, po drugi svetovni vojni pa Organizacije združenih narodov (OZN). Je edina organizacija te vrste, ki v svojih izvršnih organih združuje predstavnike vlad, delodajalcev in delavcev. Stalni sedež je bil in je še vedno, razen med drugo svetovno vojno, v Ženevi. Leta 1960 je ILO ustanovila Mednarodni inštitut za delavske študije s sedežem v Ženevi in Mednarodni center za usposabljanje v Torinu.²

Na Slovenskem

Sindikalno gibanje na Slovenskem se je začelo v drugi polovici 19. stoletja v okviru takratne skupne države Avstro-Ogrske, s krepitvijo delavstva zaradi razvoja industrije in prometa (tovarne, rudniki, obrtne delavnice, železnice) in po sprejetju ustreznih zakonodaje.

Z zakonom iz leta 1867 so avstrijske oblasti dovolile ustanavljanje delavskih izobraževalnih društev, po velikih delavskih demonstracijah spomladi 1870 pa so ukinile še prepoved ustanavljanja delavskih sindikalnih organizacij. Strokovne organizacije, kot so takrat imenovali sindikalne organizacije, so bile vse do druge svetovne vojne politično razdeljene na socialnodemokratske, krščansko-socialne in liberalne, z različnimi političnimi koncepti za doseganje cilja, kar je slabilo moč delavstva. Glede na družbeno, politično in gospodarsko dogajanje so doživljale svoje vzpone in padce, razcepitve in povezovanja, preimenovanja in tudi nove vsebine. Meščanske strokovne organizacije so bile na strani kapitala, v zavetju države, socialnodemokratske pa na strani delavstva, ki se je želelo povezovati z delavstvom v drugih državah. Zato so se razlikovale tudi v oblikah aktivnosti.

² Povzeto po: Pavle Vrhovec, Staša Pernat Lesjak, Sindikalno gibanje skozi čas, Ljubljana, maj 2015.

Najučinkovitejše oblike delavskega gibanja so bile mezdna gibanja in stavke za izboljšanje plače (mezde), dolžine delovnega časa, ustrežnejše pogoje pri odpustu delavcev ali delavskih zastopnikov ter boljše delovne razmere.

Najprej se je razvilo socialnodemokratsko strokovno gibanje, ki je bilo tudi ves čas najmočnejše. Na nivoju dežel so najprej nastajala delavska izobraževalna, pravovarstvena in podporna društva (prvo za Štajersko leta 1889, za Primorsko leta 1894), ki so ustanovljala podružnice v posameznih industrijskih središčih. Leta 1893 je bila na Dunaju ustanovljena centrala (krovna organizacija) avstrijskih socialnodemokratskih strokovnih organizacij – Strokovna komisija, ki je začela z načrtnim razvojem strokovnih organizacij tudi v slovenskih deželah in konec leta 1905 v ta namen ustanovila Jugoslovansko strokovno tajništvo s sedežem v Trstu. Mreža strokovnih organizacij industrijskega, prometnega, rudarskega in obrtniškega delavstva se je postopoma širila. Posebno pomembno je bilo organiziranje rudarjev in železničarjev, ki so postali jedro strokovnega gibanja na Slovenskem. Po prvi svetovni vojni je z ustanovitvijo komunistične stranke prišlo v levi opciji do razkola. Komunistično sindikalno gibanje je postalo v tridesetih letih 20. stoletja najmočnejše in je pozivalo k enotnosti delavskega gibanja.

V začetku 20. stoletja so začela nastajati še krščansko-socialna strokovna društva in s tem se je začela razcepljenost v slovenskem sindikalnem gibanju. Šele združena v centralo – Jugoslovansko strokovno zvezo, ustanovljeno leta 1909, so ta društva začela dobivati pravi sindikalni pomen in v okviru nove države Kraljevine Jugoslavije dodala še nove oblike delovanja.

Tudi liberalni krog (Narodna napredna stranka) je po letu 1907 začel ustanavljati svoje sindikalne organizacije (Narodno delavske organizacije), s sedežem v Trstu. Odklanjal je razredni boj in poudarjal svojo skrb za obrambo »stanovskih interesov na narodni podlagi«. Skupno centralo pa so ustanovili šele po prvi svetovni vojni, ko so se njihove organizacije preimenovala v narodno-socialne zveze.

Na pragu druge svetovne vojne je Centralni komite Komunistične partije Slovenije pozval delavski razred, naj si za delovanje svojega boja osnuje odbore delavske enotnosti po tovarnah in obratih in je v ta namen ustanovil Komisijo delavske enotnosti. Prve konference Delavske enotnosti novembra 1942 so se udeležili predstavniki komunistov, krščanskih socialistov ter predstavnik svobodnih

– socialističnih sindikatov. Ustanovili so Odbor Delavske enotnosti, ki je bil kot predstavništvo delavskega razreda v celoti vključen v Osvobodilno fronto.

Ne glede na različne razvojne stopnje strokovnega gibanja v organizacijskem in akcijskem pogledu je bilo le-to od začetkov pa do okupacije leta 1941 nepogrešljiv in pomemben dejavnik boja delavstva proti kapitalu. V prelomnem obdobju 1941–1945 se je članstvo predvojnih naprednih sindikatov preko gibanja in organizacij Delavske enotnosti v okviru Osvobodilne fronte slovenskega naroda in drugih oblik vključilo v narodnoosvobodilno gibanje, ob njegovem koncu pa je že ustvarilo organizacije Enotnih sindikatov za nove naloge po osvoboditvi.

Na Primorskem

Na Primorskem je bilo delavsko in sindikalno gibanje najbolj razvito v Trstu. To je bilo pod Avstro-Ogrsko največje slovensko mesto, z razvito industrijo, železniškim in s pomorskim prometom, imelo pa je raznoliko narodnostno strukturo. Tu je bila najmočnejša socialnodemokratska stranka s svojimi strokovnimi organizacijami (Jugoslovanska socialnodemokratska stranka, ustanovljena leta 1896 v Ljubljani, med leti 1902–1904 je prenesla sedež v Trst), svoj sedež pa je v Trstu imela tudi Narodna delavska organizacija, strokovna organizacija liberalne stranke.

V Trstu so že zgodaj začeli organizirati stavke (prva je bila leta 1889), za pospešeno rast sindikalnega gibanja pa je bila pomembna ustanovitev Jugoslovanskega strokovnega tajništva v Trstu, ki ga je konec leta 1905 postavila dunajska Strokovna komisija z namenom »da organizuje slovenski proletariat Trsta, Istre, Gorice in Gradiške, Kranjske in južne Štajerske«. Vendar je bilo težišče njegovega delovanja ravno na Primorskem.

S poudarjanjem varovanja narodnosti slovenskega delavstva organizatorji liberalne stranke leta 1907 ustanoviti v narodnostno mešanem Trstu uspeli ustanoviti Narodno delavsko organizacijo (NDO), ki je po ostrih bojih s socialnimi demokrati širila mrežo svojih podružnic na Primorskem in v Istri.

Po koncu prve svetovne vojne je Primorska postala del Kraljevine Italije, zato so se strokovne organizacije vključile v sindikalno gibanje v okviru italijanske države. Centrala razrednih strokovnih organizacij se je tako v deželnem okviru združila v Delavsko zbornico v Trstu, v državnem okviru pa v italijansko soci-

alistično Generalno konfederacijo dela. Fašistična vlada je po prevzemu oblasti ukinila svobodne sindikate in kot korporativno urejena država uvedla režimske sindikate, ki so svojim članom priskrbeli nekaj zaščite, koristi in zavarovanje.

Med drugo svetovno vojno so v okviru narodnoosvobodilnega in socialno-revolucionarnega gibanja tudi na Primorskem nastajale organizacije Delavske enotnosti (DE). Konec leta 1942 je tako Centralni komite KPS zadolžil Pokrajinski komite Komunistične partije Slovenije za Slovensko primorje, da začne snovati DE, vanjo pa naj pritegne tudi italijansko delavstvo. S funkcionarji italijanske komunistične stranke v Trstu so dosegli sporazum o enotnosti tržaškega delavstva v boju proti fašizmu in o ustanavljanju slovensko-italijanskih delavskih odborov po tovarnah in na terenu. Najprej so jih imenovali Odbori bratstva - Comitati di fratellanza, leta 1943 pa se je zanje uveljavilo ime Delavska enotnost - Unità operaia (DE - UO). Po kapitulaciji Italije se je v DE - UO množično vključevalo tudi italijansko protifašistično delavstvo. V začetku poletja 1944 je tako v Trstu delovalo 7 rajonskih odborov, 72 tovarniških odborov in več kot 200 pododborov z okoli 2000 aktivisti obeh narodnosti. V prvih mesecih leta 1945 je bilo v DE - UO organiziranih nad 20 000 delavcev. Julija 1944 je DE - UO začela izdajati svoje dvojezično glasilo z enakim imenom.³

SINDIKALNO DELOVANJE PO DRUGI SVETOVNI VOJNI (1945–1980)

Prvo povojno desetletje

Medtem ko se je po koncu vojne Slovenija razvijala kot del Jugoslavije po poti, zastavljeni med vojno, so bile razmere v nekdanji Julijski krajini (ozemlje, priključeno k Italiji po prvi svetovni vojni) drugačne. Do uveljavitve pariške mirovne pogodbe je bila Primorska pod dvema vojaškima upravama, razdeljena na dve cono – cono A pod zavezniško in cono B pod jugoslovansko vojaško upravo. Septembra 1947 je bil večji del Primorske priključen k Jugoslaviji, na narodnostno mešanem ozemlju med reko Mirno v Istri in Devinom pa je nastala nova državna tvorba – Svobodno tržaško ozemlje (STO), ki pa ni nikoli zaživela, kot je bilo zamišljeno.

³ Povzeto po: Miroslav Stiplovšek, *Prispevki za zgodovino sindikalnega gibanja na Slovenskem*, Maribor 1989 in Pavle Vrhovec, Staša Pernat Lesjak, *Sindikalno gibanje skozi čas*, Ljubljana, maj 2015.

Do ukinitve v letu 1954 (po podpisu londonskega memoranduma) je bilo STO še vedno razdeljeno na dve coni pod dvema vojaškima upravama.

V coni B je delovala civilna uprava, vzpostavljena že v času narodnoosvobodilnega gibanja, ta je ostajala tudi v coni A, vendar je zavezniška vojaška uprava ni priznala.

Tudi sindikalna organizacija je delo nadaljevala po poti, zastavljeni med vojno – z narodnostno mešano sindikalno organizacijo Delavska enotnost – Unità operaia. 15. septembra 1945 so se v Trstu zbrali predstavniki Enotnih sindikatov za Julijsko krajino in izvolili glavni odbor, njegov predsednik pa je postal Antonio Juraga. Sindikalni odbori so bili organizirani v glavnem v obmorskih mestih, kjer so živeli delavci, vendar so bile z organiziranjem in delovanjem velike težave, predvsem zaradi pomanjkanja ustreznega kadra. Mesta v sindikalni organizaciji so tako v večini zasedli Italijani.

Po vzpostavitvi Svobodnega tržaškega ozemlja je prišlo tudi do reorganizacije sindikata. Tako je 19. oktobra 1947 v Trstu zasedal ustanovni občni zbor Enotnih sindikatov STO in izvolil narodnostno mešana glavni in izvršni odbor. Po sporu Jugoslavije s Sovjetsko zvezo (Informbiro) je prišlo tudi v sindikalni organizaciji do razcepitve na prosovjetsko in projugoslovansko linijo in zaradi tega do menjava članov v odborih. Projugoslovansko je vodil Bortolo Petronio iz Pirana.

Pred ukinitvijo Svobodnega tržaškega ozemlja pa je prišlo še do ene spremembe, ko se je po jugoslovanskem vzoru sindikat reorganiziral. Januarja 1951 je bila tako na kongresu v Trstu ustanovljena Zveza Enotnih razrednih sindikatov (ERS) za STO, po conah pa so ustanovili tajništva. Člani tajništva za cono B so bili Edo Dolenc, Edo Žerjal in Milo Gregorović.

V coni B STO (Istrsko okrožje) je sindikalno delo vodil Okrožni odbor Enotnih sindikatov (ukinjen junija 1952 z ukinitvijo okrožja), v okrajih (Koper in Buje) pa okrajna odbora ES, od leta 1951 okrajna odbora ERS.⁴

Medtem pa je v **Jugoslaviji** sindikalno gibanje dobilo novo vsebino dela in obliko organizacije. Komunistična partija Jugoslavije je proti koncu vojne, v okviru svojega koncepta o zgraditvi družbenopolitičnih organizacij, sklenila osnovati enotno politično in ekonomsko organizacijo delavskega razreda, nosilca nove oblasti. Na ustanovni konferenci v Beogradu od 23. do 25. januarja 1945 so se ji prid-

⁴ Podatki so zbrani iz gradiva v Pokrajinskem arhivu Koper, fond Istrsko okrožje.

ružili tudi predstavniki slovenske Delavske enotnosti, ki je tako postala soustanoviteljica nove enotne sindikalne organizacije – Enotnih strokovnih zvez delavcev in nameščencev Jugoslavije (ESZDNJ). Koncept nove sindikalne organizacije je ustrežal nastajajočemu novemu sistemu gospodarske, politične in socialne organiziranosti družbe, revolucionarnim spremembam v korist delavskega razreda in njegovi vlogi po osvoboditvi. Bistvo nove enotne sindikalne organizacije je bilo razvidno iz statuta, zlasti v načelu: eno podjetje, ena organizacija, ena strokovna zveza. V podjetju je tako ena sindikalna podružnica, ki združuje vse delavstvo.

Kasneje so postali Enotni sindikati Jugoslavije, ti pa so se oktobra 1948 preimenovali v Zvezo sindikatov Jugoslavije.⁵

Na zadnji strani članske izkaznice Enotnih sindikatov Jugoslavije je bil zapisan izvleček iz njihovega statuta:

Čl. 1. Industrijski, obrtni in poljedelski delavci ter nameščenci državnih in privatnih podjetij, uradniki in uslužbenci se organizirajo na vsem ozemlju Jugoslavije v svojih sindikalnih organizacijah. Delavci in nameščenci določene skupine industrijskih podjetij, stroke in poklica tvorijo svojo strokovno zvezo po industrijskem načelu. Vse strokovne zveze so združene v enotnem sindikalnem pokretu z imenom Enotni sindikati Jugoslavije.

Čl. 4. Naloge strokovnih zvez ES so: aktivno udejstvovanje v obnovi gospodarstva, vsestranska pomoč organom ljudske oblasti pri izgraditvi in učvrstitvi FLRJ, skrb za izboljšanje materialnega položaja delavcev in nameščencev in vsestransko delo za njihov kulturni dvig.

Čl. 6. Vse strokovne zveze v ES upravlja splošna sindikalna centrala z imenom Centralni odbor ESJ (C.O.ESJ).

Čl. 14. Član zveze je lahko vsak ročni in duševni delavec, najsi bo zaposlen v državnem ali privatnem podjetju, ki priznava pravila, pravilnik ter odločbe sindikalnih forumov.⁶

⁵ Pavle Vrhovec, Staša Pernat Lesjak, *Sindikalno gibanje skozi čas*, Ljubljana, maj 2015.

⁶ Članska knjižica Zveze prosvetnih delavcev Jugoslavije iz leta 1948.

V Jugoslaviji

Uvod

Po priključitvi k Sloveniji in Jugoslaviji še zadnjega dela današnje pokrajine Primorske se je tudi tu začelo popolno prilagajanje jugoslovanskemu sistemu s sprejemanjem zakonodaje in z družbeno upravnimi spremembami.

V obdobju več kot tridesetih let življenja v povojni Jugoslaviji so se zgodile velike družbene spremembe. Slovensko Istro je zapustila večina italijanskih prebivalcev, zamenjali pa so jih najprej Slovenci s Primorske, iz zamejstva in tudi drugih slovenskih krajev; z razvojem industrije, ki je potrebovala delovno silo, so se tu naseljevali ljudje iz vse Jugoslavije. Z dvigom gospodarstva se je dvignil standard in izboljšale so se življenjske razmere. Spremembe so bile vezane še na sprejemanje dveh novih jugoslovanskih ustav, s katerima so nadgrajevali socialističen model države. Ustava iz leta 1963 je Federativno ljudsko republiko Jugoslavijo (FLRJ) preimenovala v Socialistično federativno republiko Jugoslavijo (SFRJ), ukinila okraje, njihove pristojnosti pa prenesla na občine. Te so se delile na krajevne skupnosti, ki so zamenjale krajevne ljudske odbore. Ustava iz leta 1974 in nato Zakon o združenem delu pa sta uvedla delegatski sistem, samoupravljanje, ustanavljanje organizacij združenega dela (OZD), prenos velikega dela pristojnosti gospodarskih in družbenih dejavnosti z upravnih enot na samoupravne interesne skupnosti – SIS (ukinjene so bile v letu 1989), krajevne skupnosti pa so postale samostojne upravne enote.

V tem obdobju je imel sindikat vlogo družbenopolitične organizacije in je skrbel v glavnem za življenjske razmere, družbeni standard in socialne razmere zaposlenih, za varstvo pri delu idr. ter sodeloval pri uvajanju ustavnih novosti – nazadnje je politično organiziral delavce za delo v samoupravnih organih in v delegatskih skupščinah v sistemu združenega dela. Članska pripadnost je bila avtomatična z nastopom službe. Zaradi večjega posluha države pri reševanju primerov nezadovoljstva in problemov delavcev stavke niso bile množičen pojav. V osemdesetih letih, ko je v Jugoslaviji nastopila gospodarska in politična kriza, so se razmere spremenile. Država je imela vse manj posluha za reševanje problemov delavcev, tako da je stavka postala glavno orožje za ohranitev njihovih pravic. V drugi polovici osemdesetih let so sindikalni aktivisti v slovenski Istri prihajali do zavedanja, da mora sindikat spremeniti svojo vlogo in se iz družbenopolitične organizacije kot podaljšane roke države spremeniti v samostojni subjekt ter prev-

zeti naloge, ki jih ima sindikat v kapitalističnem sistemu. To se je tudi zgodilo v novi državi Sloveniji, ki je uvedla kapitalistični sistem. Decembra 1991 je bila z zakonom sprejeta pravica o stavkah in s tem se je reševanje problemov iz delovnih razmerij preneslo na sindikate in delodajalce.

Organiziranost

Sindikalna organizacija je bila ves čas vezana na družbeni razvoj, upravne in zakonske spremembe, na razvoj gospodarskih organizacij in državnih ustanov. Ves čas se je tako prilagajala spremembam v družbi – prostorsko, organizacijsko in vsebinsko.

Organizirana je bila tako po teritorialnem principu kot po strokovnih dejavnostih. Do ukinitve okrajev leta 1965 so delovali občinski in okrajni sindikati ter republiški sindikat, potem pa samo občinski in republiški. Občinski sindikati so se zaradi boljšega delovanja pri skupnih dejavnostih združili v medobčinsko in nato regijsko zvezo.

Do leta 1971 je bila sindikalna organizacija del Zveze sindikatov Jugoslavije, leta 1971 pa so slovenski sindikati sprejeli svoj statut in se v skladu z decentralizacijo države formalno konstituirali v samostojno Zvezo sindikatov Slovenije, ki je bila hkrati del Zveze sindikatov Jugoslavije.

Okrajni sindikalni svet Koper (1955–1965)

Ustanovljen je bil leta 1955, s sedežem v Kopru, in je obsegal najprej južno Primorsko, zadnji dve leti obstoja, takrat združen z goriškim okrajem, pa kar vso Primorsko.

Do leta 1963 je Okrajni sindikalni svet Koper (Ok. SS) po teritorialnem principu združeval devet občinskih sindikalnih svetov (med njimi tri istrske) in veliko število podružnic v podjetjih in ustanovah. Njegovi organi so bili tajništvo, predsedstvo in plenum. Občinski sindikalni sveti pa so imeli predsedstvo, nekateri še tajništvo. Za posamezne panoge gospodarske dejavnosti so bile formirane komisije, njihovo število pa je s časom in potrebami naraščalo. Leta 1957 so tako delovale komisije za vprašanja dela obrtništva in komune, kmetijstva in trgovine ter za vprašanja s področja zdravstva in državnih ustanov.

Število strokovnih sindikatov je bilo v začetku majhno, vendar je sčasoma narasčalo. Leta 1957 so tako obstajali okrajni odbori sindikata železničarjev, državnih uslužbencev, oba v Kopru, in sindikat lesnih delavcev v Pivki.⁷

Z zakonodajnimi spremembami se je leta 1963 okraj Koper združil z goriškim okrajem in tako je Ok. SS Koper pokrival celotno Primorsko. Po novi upravni razdelitvi Primorske je vključeval deset občinskih sindikalnih svetov. Z ukinitvijo okrajev leta 1965 je prenehal obstajati.

Občinski sindikalni svet Koper

Deloval je celotno obdobje in se stalno spreminjal v skladu z zakonskimi in drugimi spremembami. Decembra 1967 se je vključil v novoustanovljeno Zvezo sindikatov obalnih občin in postal občinski sindikalni aktiv, leta 1974 pa Občinski svet Zveze sindikatov Slovenije.

Poleg koprskega sta delovala še izolski in piranski občinski sindikalni svet.

Kot prvi vzorec organiziranosti Zveze sindikatov za občino Koper predstavljamo podatke za leto 1962/1963, kot so navedeni v poročilu o delovanju sindikata. Zvezo je vodil Občinski sindikalni svet, njegovi organi pa so bili predsedstvo, plenum in komisije. Takrat so delovale naslednje komisije: organizacijsko-kadrovska, komisija za gospodarstvo, delitev in upravljanje, za izobraževanje kadrov, za šport, oddih in rekreacijo, za družbene službe – zdravstvo, šolstvo in javno upravo, za socialno politiko ter za tisk in propagando.

Navzdol se je Ob. SS mrežil na sindikalne podružnice v gospodarskih organizacijah in družbenih službah, to so bile kasnejše osnovne sindikalne organizacije.

V okviru Zveze so delovali še strokovni sindikati, kasneje preimenovani v sindikate dejavnosti. Najprej so povezovali dejavnosti v gospodarstvu, nato pa še v družbenih službah (šolstvo, zdravstvo, javna uprava). Število strokovnih sindikatov se je sčasoma povečevalo.⁸

O dokončni organiziranosti sindikatov v treh istrskih občinah, takrat že v povezavi s sežansko občino (Kraško-obalna Zveza sindikatov Slovenije Koper), so se dogovorili leta 1974, ko so tako prilagodili organizacijo in akte novi zakonodaji. Uvedeni so bili novi pojmi, ki jih je prinesel Zakon o združenem delu.

⁷ Arhiv Obalne sindikalne organizacije (v nadaljevanju Arhiv OSO), Poročilo Okrajnega sindikalnega sveta Koper, 1957.

⁸ Arhiv OSO, Poročilo o delu Občinskega sindikalnega sveta Koper za obdobje junij 1962–april 1963, tiskovina.

Sindikalna organiziranost je bila od spodaj navzgor taka: na prvi stopnji so bile osnovne organizacije v temeljnih organizacijah združenega dela (TOZD); kjer je bilo več osnovnih organizacij v TOZD-ih in OZD-ih, so bili ti združeni v konferenco; v vseh osnovnih organizacijah sindikata so bili še aktivni mladih delavcev. Na občinski ravni sta bila organa občinska sindikalna konferenca in občinski svet Zveze sindikatov Slovenije.

Sindikate delavcev posameznih dejavnosti so vodili občinski odbori in občinske konference, ustanovile pa so jih njihove osnovne organizacije. Po občinah so bili takole razporejeni tako:

Občina Izola je imela šest občinskih odborov (delavcev industrije in rudarstva, storitvenih dejavnosti, družbenih dejavnosti, kmetijstva, živilske in tobačne industrije, gradbenih delavcev) in občinsko konferenco delavcev vzgoje in izobraževanja; Občina Koper je imela sedem občinskih odborov (še za promet in zveze) in enajst občinskih konferenc (delavcev kovinske industrije, trgovine, gostinstva in turizma, obrti, stanovanjske in komunalne dejavnosti, vzgoje in izobraževanja, zdravstva in socialnega varstva, pravosodja, uprave in družbenih dejavnosti, bank, Službe družbenega knjigovodstva - SDK in zavarovalnic); Občina Piran pa je imela pet občinskih odborov (delavcev storitvenih dejavnosti, družbenih dejavnosti, kmetijstva, živilske in tobačne industrije, gradbenih delavcev) in dve občinski konferenci (delavcev gostinstva in turizma, vzgoje in izobraževanja).⁹

Leta 1981 je bil na ustanovnem občnem zboru delavcev pri zasebnikih ustanovljen še sindikat delavcev pri zasebnikih.¹⁰

Obalni sindikalni svet ZSS Koper

16. decembra 1967 so se v Izoli sestali sindikati treh obalnih občin in se dogovorili, da zaradi potrebe po enotnem delovanju sindikatov na tem gospodarsko in družbeno enotnem prostoru, ustanovijo skupno sindikalno organizacijo – Zvezo sindikatov obalnih občin, s sedežem v Kopru (Trg revolucije 2, danes Trg Brolo), njihov izvršni organ pa je bil Obalni sindikalni svet Koper. Sprejeli so pravilnik »Načela organizacije ZS Jugoslavije na slovenski obali«.¹¹ Po osamosvojitvi ZS Slovenije leta 1971 so novembra istega leta sprejeli nov pravilnik – »Pravila

⁹ Arhiv OSO, Poročilo o delu Zveze sindikatov obalnih občin Izola, Koper, Piran za obdobje november 1971–marec 1974, tiskovina.

¹⁰ Nova sindikalna organiziranost, Primorske novice, 22. 5. 1981.

¹¹ Tako se je namesto geografskega pojma slovenska Istra začel uporabljati pojem obala, ki se je sčasoma spremenil v Obala, v geografsko označbo, ki pa dejansko ne obstaja.

Zveze sindikatov občin Izola, Koper in Piran«. S tem so se istrski sindikati tudi formalno ustanovili kot samostojna organizacija, ki zastopa interese delavcev v slovenski Istri, in tako uzakonili obstoječe stanje.

V poročilu o delu Obalnega sindikalnega sveta Koper (OSS) za obdobje 1968–1969 je zapisano, da so njegovi organi plenum (41 članov), predsedstvo (15 članov) in sedem komisij: organizacijsko-kadrovsko, za gospodarstvo, samoupravljanje, delovne in življenjske pogoje, izobraževanje, mednarodne stike, šport in rekreacijo.

Po občinah se delovali občinski sindikalni aktivni, po delovnih organizacijah pa osnovne sindikalne organizacije.

Povečalo se je tudi število odborov strokovnih sindikatov. Dotedanjima odboroma strokovnih sindikatov delavcev v industriji in rudarstvu ter prometu in zvezah so se pridružili še sindikati delavcev v storitvenih dejavnosti, kmetijstvu in živilski industriji, družbenih dejavnosti in sindikat gradbenih delavcev.¹²

V obdobju 1971–1974 je prišlo do nekaterih sprememb. Imenovanih je bilo enajst stalnih komisij (za samoupravne odnose, gospodarstvo, izobraževanje in kulturo, tisk in informacije v delovnih organizacijah, življenjske in delovne pogoje, mednarodno sodelovanje, rekreacijo, športno aktivnost, denarne pomoči, splošni ljudski odpor in organizacijsko-kadrovska komisija) ter dve začasni (komisija za ureditev delovnega časa v trgovini in iniciativni odbor za pripravo območnega družbenega dogovora o delitvi dohodka in osebnih dohodkov). Komisije so proučevale probleme s svojega področja in po potrebi pripravile analize in predloge za stališča predsedstva in OSS.

Pri sindikatih dejavnosti so še vedno delovali isti obalni odbori sindikatov, le da so nekateri svojo pristojnost razširili še na druga območja: sindikat gradbenih delavcev je povezoval tudi delavce iz Sežane, Ilirske Bistrice in Postojne, sindikat delavcev prometa in zvez pa še delavce iz Sežane.¹³

OSS je bil ukinjen s koncem mandata leta 1978. Poslej je za skupno problematiko deloval medobčinski Kraško-obalni sindikalni svet.

¹² Arhiv OSO, Pregled dejavnosti OSS Koper v letih 1968–1969, tiskovina.

¹³ Arhiv OSO, Poročilo o delu Zveze sindikatov obalnih občin Izola, Koper, Piran za obdobje november 1971–marec 1974, tiskovina.

Kraško-obalni svet ZSS Koper

Ustanovljen je bil leta 1974 kot regijska sindikalna organizacija občin Izola, Koper, Piran in Sežana, s sedežem v Kopru (najprej na Trgu Brolo 2, v osemdesetih letih pa v Verdijevi ulici 6), z namenom usklajevanja skupne problematike panožnih sindikatov. Deloval je do leta 1990.

Imel je naslednje organe:

- medobčinsko sindikalno konferenco za posamezne dejavnosti (delavcev kovinske industrije, trgovine, gostinstva in turizma, stanovanjske in komunalne dejavnosti, vzgoje, izobraževanja in znanosti, zdravstva in socialnega varstva, uprave, pravosodja in družbeno političnih dejavnosti, bank, Službe družbenega knjigovodstva (SDK) in zavarovalnic);
- medobčinski odbor sindikata delavcev posameznih dejavnosti (industrije in rudarstva, storitvenih dejavnosti, prometa in zvez, gradbenih delavcev, kmetijstva, živilske in tobačne industrije);
- medobčinski svet Zveze sindikatov.¹⁴

Razvoj in specifičnost pomorskega gospodarstva sta narekovala ustanovitve v okviru sindikata delavcev v prometu in zvezah nov sindikat delavcev pomorske in spremljajoče dejavnosti Slovenije. Tako je leta 1982 začel delovati pri Kraško-obalnem svetu ZSS Koper Odbor sindikata delavcev pomorske in spremljajoče dejavnosti, ki je pomenil obliko dela republiškega odbora sindikata delavcev prometa in zvez.¹⁵

Dejavnosti

Dejavnosti sindikata so bile na eni strani vezane na delavca v vseh pogledih (živiljenjski standard, socialni in varstveni pogoji, vezani na službo in izven nje), na drugi pa na politično podporo državi in sodelovanje pri uvajanju družbenih in zakonodajnih sprememb v procesu izgradnje socialistične države. Posebnost je bila skrb za športno in kulturno dejavnost v delovnih organizacijah in skrb za dopustniški oddih delavcev. Ves čas pa so tudi vzpostavljali in vzdrževali stike s posameznimi sindikati v tujini.

¹⁴ Gl. opombo 12.

¹⁵ Arhiv OSO, Zapisnik Konference delavcev pomorske in spremljajočih dejavnosti pri Sindikatu delavcev v prometu in zvezah Slovenije, 14. maj 1982.

Skrb za delavce v delovnem procesu

Sindikati so dajali pobude in sodelovali pri reševanju problematike zaposlovanja in odpuščanja delavcev, delovnih razmer in varstva pri delu, plač in drugih izplačil itd.

Reševali so tudi problematiko zaposlenih v zasebnem sektorju in se tudi dogovorili za ureditev medsebojnih delovnih odnosov s kolektivno pogodbo.

Prizadevali so si izboljšati stanje še na področju zaposlovanja žensk, invalidnih oseb in oseb z motnjami v telesnem in duševnem razvoju in tudi ustanovili delavnice pod posebnimi pogoji.

Služba pravne pomoči

Delovati je začela 1. aprila 1961 pri Občinskem sindikalnem svetu Koper, ker je prihajalo v delovnih organizacijah do vse večjih kršitev delovno pravnih predpisov. Nekaj časa so pravne poslovalnice delovale v vseh treh istrskih občinah, kasneje pa je koprška pravna služba urejala zadeve za tri istrske in sežansko občino.

Z zakonom o odvetništvu in drugi pravni pomoči iz leta 1972 je bil v Sloveniji enotno urejen pravni status služb za pravno pomoč delavcem. Dobile so pooblastilo, da nudijo pravno pomoč z nasveti in zastopajo delavce pri uveljavljanju pravic iz medsebojnih razmerij v združenem delu, varstva samoupravnih pravic in pravic iz zdravstvenega, pokojninskega in invalidskega zavarovanja, uveljavljanja pravic iz stanovanjskih in drugih razmerij v zvezi z delom.

Pravna pomoč je bila namenjena tako družbenemu kot zasebnemu sektorju.

V družbenem sektorju se je pravna služba srečevala s problemi glede delovnih sporov, pa tudi s čisto socialnimi vprašanji, ki v mnogih primerih niso bila pravne, ampak dejanske narave. Takrat so poskušali na primeren način pomagati delavcu. Spore si je pravna služba prizadevala reševati na miren način, saj so bili na ta način rešeni prej kot s sproženjem delovnega spora na sodišču. Na področju zasebnega sektorja so medsebojne pravice in obveznosti med delodajalcem in delavcem uredili leta 1972 z uvedbo kolektivne pogodbe, vendar je večkrat prihajalo do njenega kršenja.

Za področje varstva družbene lastnine in samoupravnih pravic je bil leta 1974 imenovan družbeni pravobranilec samoupravljanja. Z njim in s sodiščem združenega dela je pravna služba sindikata tesno sodelovala.

Skrb za socialno varnost in življenjske razmere delavcev

Skrb se je nanašala na zaposlene in njihove družine, urejala pa je naslednja področja:

Prehrana delavcev med delovnim časom in po njem: prehrana je bila organizirana v delovnih organizacijah, ponekod tudi v delavskih restavracijah in zunaj njih, bila je dostopna vsem in po nizkih cenah. Kjer ni bilo možno organizirati prehrane, na primer v manjših kolektivih, so zaposleni dobili bone.

Stanovanjsko vprašanje: socialno šibkejšim delavcem je sindikat pomagal pri ti do najemniškega stanovanja.

V začetku sedemdesetih let so se sindikati zavzemali za programirano gradnjo stanovanj za delavce z vlaganjem sredstev delovnih organizacij in delavcev, bank, gradbenih podjetij itd. V začetku osemdesetih let so pripravili Samoupravni sporazum o minimalnih standardih za zadovoljevanje življenjskih in kulturnih potreb delavcev.

Otroško varstvo in malice v šoli: v začetku sedemdesetih let se je sindikat zavzel za plačevanje stroškov za otroško varstvo in malice v šoli socialno šibkejšim družinam.

Solidarnost: pomagali so delavcem na robu eksistence. V začetku sedemdesetih let so npr. organizirali akcijo »1000 din za najnižji osebni dohodek«. Na kraško-obalnem območju je za srednjeročno obdobje 1976–1980 zanimiv Območni družbeni dogovor o solidarnostnem zagotavljanju socialne in materialne varnosti delavcev v primerih, ko njihove delovne organizacije zaidejo v trenutne težave (podpisniki rezervirajo znesek v višini 0,5 % od izplačane plače v preteklem letu).

Letni oddih: cilj je bil omogočiti vsem delavcem tak letni oddih, ki jim bo vsestransko koristil, izboljšal zdravje in prispeval k večji delovni učinkovitosti. V ta namen so gradili počitniške domove za poceni dopustovanje delavcev in njihovih družin ter izplačevali regres za oddih.

Izobraževanje

Sindikalna organizacija se je ves čas ukvarjala s pomanjkanjem ustreznih kadrov za delovanje na sindikalnem področju na vseh nivojih, zato je bila njena stalna skrb vzgajanje kadrov. Skrbela je tudi za splošno izobraževanje delavcev in za razlaganje nove zakonodaje, ki je stalno prinašala novosti.

Skrb za izobraževanje je tako potekala v treh smereh:

1. ***Vzgajanje sindikalnih kadrov:*** Januarja 1963 je pri Ljudski univerzi v Kopru začela delovati posebna šola za sindikalne kadre, ki je bila dvostopenjska.

2. ***Skrb za dvig izobrazbene ravni delavcev:*** Skupaj z Ljudsko, kasneje Delavsko univerzo, je Občinski sindikalni svet Koper pripravil navodila za izdelavo dolgoročnih programov v delovnih organizacijah za vse vrste izobraževanja delavcev.

3. ***Skrb za seznanjanje z zakonodajnimi novostmi:*** V ta namen je Občinski sindikalni svet Koper organiziral tematska posvetovanja, predavanja in simpozije v zvezi z novostmi v družbenem in političnem sistemu (usposabljanje članov samoupravnih delavskih kontrol, izvoljenih delegatov v delegatskem sistemu, animatorjev kulturnega življenja v delovnih organizacijah itd.). Od leta 1979 pa se je vključil še v razpravo o novi šolski reformi, imenovani usmerjeno izobraževanje. Zavzemal se je za racionalno mrežo centrov usmerjenega izobraževanja z maksimalnim izkoriščenjem že obstoječih objektov.

Šport in rekreacija

Sindikat je ves čas skrbel za šport in rekreacijo delavcev, ker je ta potrebna za njihovo telesno in duševno sprostitev.

V ta namen so vsako leto organizirali športne igre za delavce z območja istrskih in sosednjih občin. Poleg teh so bile organizirane še športne igre po panogah v republiškem pa tudi državnem merilu – v republiškem med cestnimi delavci, v državnem pa med luškimi delavci. Pozneje so kot posledica organiziranih spomladanskih in poletnih iger nastale trim lige, s tem pa se je pokazala potreba po graditvi športno-rekreacijskih površin.

Kultura

Že od konca šestdesetih let so sindikati vzpodbujali ljubiteljsko kulturno ustvarjanje med delavci, ustanavljali razne krožke in sekcije, kasneje pa so tudi popularizirali ljubiteljske kulturne ustvarjalce. V ta namen so v začetku osemdesetih let v delovnih organizacijah zaposlovali kulturne animatorje, ki so nudili pomoč organizatorjem kulturnega življenja v svojih delovnih okoljih in zunaj njih.

Splošni ljudski odpor in družbena zaščita

Leta 1971 je izšel Zakon o splošnem ljudskem odporu (SLO) kot obliki obrambne organiziranosti družbene skupnosti v primeru vojne, ob naravnih in drugih nesre-

čah. Tudi pri takratnem Obalnem sindikalnem svetu Koper so kmalu ustanovili Komisijo za SLO. Organizirala je izobraževanja na to temo s predavanji, seminarji in posveti, kasneje pa je usposabljala delavce za lastno varnost ter varovanje družbene lastnine, za preprečevanje sovražnih delovanj in izvajanja ukrepov civilne zaščite. Organiziranost za delovanje v izrednih razmerah so nadgradili s sodelovanjem v akcijah »Nič nas ne sme presenetiti« (NNP) kot obliki preverjanja organiziranosti in usposobljenosti v delovnih organizacijah in krajevnih skupnostih.

Mednarodno sodelovanje

Sredi šestdesetih let je sindikalna organizacija začela navezovati stike s sindikati v tujini, najprej z Delavsko zbornico v Modeni in Novo delavsko zbornico v Trstu, nato še s sindikalno organizacijo CISL v Trstu (1969) in z njimi nato redno sodelovala. Občasne stike je imela še s sindikati iz Nemčije, Francije, Belgije in Poljske. Nekateri sindikati iz drugih držav so tudi želeli поблиže spoznati delovanje in vlogo sindikata v socialistični samoupravni družbi.¹⁶

Zaključek

Osemdeseta leta so pomenila začetek konca povojne Jugoslavije. Politična in gospodarska kriza se je krepko občutila že v prvi polovici, kar lahko preberemo tudi v poročilu Kraško-obalnega sveta ZSS za obdobje 1982–1986:

»/... / Težko je primerjati prehojeno štiriletno obdobje z obdobji pred tem, ker je bil ta čas v nekem smislu specifičen in hkrati preizkušnja za delavski razred kot celoto. Nakopičeni gospodarski problemi so se zaostrovali, pešala je učinkovitost gospodarjenja, pogoji za pridobivanje in razporejanje dohodka so bili neenaki, administrativna in etatistična urejanja zadev so v mnogih primerih potisnila delavca na rob samoupravnega odločanja. Vsi ti problemi so najbolj posegli v življenje in položaj delavcev. Realni dohodki so prva tri leta občutno padali, socialni in materialni položaj delavcev je bil v številnih organizacijah združenega dela (OZD) ogrožen. Vse to se je odražalo v bolj kritičnem odnosu do napak in slabosti. Naše članstvo je opozarjalo in terjalo konkretne opredelitve do problemov, večjo učinkovitost svoje razredne organizacije kot tudi drugih subjektivnih sil. Soočali smo se z različno izraženimi oblikami nezadovoljstva naših delavcev, na kar v preteklosti nismo bili vajeni. /... / Seveda smo dobivali kritike na našo skupno

¹⁶ Podatki so zbrani iz poročil, navedenih v opombah.

nemoč v premagovanju inflacije, odpravljanju disparitet v cenah in njihov vpliv na visoke stroške proizvodnje ter na padec osebnega in družbenega standarda. Zlasti so nezadovoljni delavci v manj uspešnih proizvodnih OZD in v družbenih dejavnostih. /.../»¹⁷

Občinski svet ZSS Koper pa je v poročilu o delu za obdobje 1986–1990 zapisal:

»Značilno za to obdobje je, da so se družbene razmere zaostrole, da so bili ogroženi materialni in socialni položaj pa tudi perspektive delavcev. Take razmere so zavirale hitrejši razvoj. Namesto izgrajevanja sodobnega tržnega gospodarstva je v začetku

prihajalo do državnega centralističnega vodenja gospodarstva in družbe, s predpisovanjem pogojev gospodarjenja in razvojne politike. Rezultat tega je bilo malodušje v marsikaterem podjetju in prepričanje, da ni vredno dobro delati zaradi vse več neživljenjskih ukrepov, odločitev mimo vpliva delavcev. Po zamenjavi Zveznega izvršnega sveta je razmere še bolj zaostрила inflacija, posebno v letu 1989. Tudi v tekočem letu smo priča ukrepom, ki naj bi uveljavili trg, vse bolj pa ogrožajo položaj vseh prebivalcev. Gospodarstvo je na kolenih, na drugi strani pa ne čutimo strategije ozdravitve gospodarstva ter perspektivnega razvoja.

V pričujočih družbenih razmerah smo v občinski organizaciji ZSS poskušali konstruktivno odpirati družbena vprašanja v skladu z usmeritvami ZSS in potrebami članstva. Predvsem smo se v zadnjem času ukvarjali sami s seboj, oziroma s problematiko, kakšen naj bo sindikat vreden zaupanja članstva v zaostrenih razmerah. /.../»

Poročilo je predsednik sveta Ivan Pišlar zaključil takole: »/.../ V tem mandatu smo sodelovali pri nastajanju velikih sprememb, tako v družbi kot v sindikatu. /.../ Mnenja sem, da je v regiji nastala skupina ljudi, ki vidi pred seboj delavce in šele nato visoke cilje 'delavskega razreda' in ki bo sposobna nadaljevati trasirano pot.«¹⁸

17 Arhiv OSO, Poročilo Kraško-obalnega sveta ZSS Koper o aktivnosti v obdobju junij 1982–marec 1986.

18 Arhiv OSO, Poročilo o delu Občinskega sveta ZSS Koper za obdobje 1986–1990.

ZADNJE DESETLETJE V JUGOSLAVIJI - DESETLETJE PRELOMNIH SPREMENB

Ciril Mezek¹⁹

Splošne družbenoekonomske razmere

Za vsaj približno, vendar zelo plastično ponazoritev tedanjih razmer, bom navedel izkušnjo pokojnega novinarja Dušana Grče, takratnega koprskega dopisnika Dela. Z Dušanom sva bila v tistih časih pogosto skupaj na sejah, sestankih, konferencah in podobnih dogodkih raznih družbenopolitičnih, gospodarskih, lokalnih in regijskih forumov. Po koncu takih večurnih dogodkov s številnimi poročevalci in diskutanti, me je pogosto obremenil z naslednjim vprašanjem: »Zdaj mi pa ti povej, kako naj po vsem, kar smo slišali, napišem poročilo z dvajset vrsticami?« Beležko je imel po navadi skoraj prazno.

Pomagati mu nisem mogel nikoli, saj sem se tudi sam spraševal o smislu takih sestankov, na katerih je bil zelo poudarjen ritual, tako v formi kot v vsebinah, neskončnih, z načelnimi frazami okrašenih diskusijah in še bolj načelnih zaključkih in sklepih, ki jih ravno zato ni bilo mogoče preverjati. Vse to je bilo skupno večini teh dogodkov ne glede na nivo in kraj – od osnovne organizacije sindikata v tovarni, medobčinske gospodarske zbornice, do občinskih in regijskih ter republiških družbenopolitičnih organizacij. Tudi moje beležke so ostajale največkrat prazne, med sestankom sem vanje po navadi risal.

Kje so razlogi za tako inflacijo besed in stališč, kar se je vedno bolj odražalo tudi na razvrednotenju kadrov in na negativni kadrovske selekciji? Glavnega vidim v dejstvu, da ni prišlo do pravočasne zamenjave medvojne oziroma povojne vodilne generacije, ki je bila sicer zaslužna za preteklost, intelektualno pa nedorasla za obvladovanje prihodnosti v federaciji in v republikah. Ostali so na položajih, okoli sebe pa, zaradi osebnih koristi in privilegijev (vsekakor ob redkih izjemah, ki jim gre vse spoštovanje) nastavili nepregledno množico do konca lojalnih poklicnih funkcionarjev in političnih birokratov. Ti karieristi in oportunisti so, tako kot njihovi šefi, skrbeli predvsem zase na način, da so se navzgor klanjali in ki-

¹⁹ mag. Ciril Mezek (1948), politolog, v sindikalni organizaciji je deloval v letih 1981–1990; najprej je bil sekretar Kraško-obalnega sveta ZSS Koper, v mandatu 1986–1990 pa njegov predsednik in istočasno predsednik Obalnega sveta ZSS; aprila 1990 je postal prvi predsednik novoustanovljenega Obalnega sveta sindikatov Koper (do decembra 1990), ko je zapustil sindikalno okolje.

mali, navzdol pa pritiskali (medklic: take »bicikliste« je že Boris Kidrič označil za sovražnike ljudstva). Zaradi tovrstnih zaslug so nemoteno krožili od funkcije do funkcije, po osamosvojitvi pa številne od njih najdemo med spreobrnjenci. Od federacije preko republik navzdol do zadnje občine je ta proces negativne kadrovske selekcije onemogočal nujne spremembe. Desetletja je potekal nemoteno, s posledicami za gospodarstvo in družbene dejavnosti in je pomembno prispeval k načinu, kako je razpadala in neslavno končala Jugoslavija. Podobno je razmišljal tudi sociolog Zdenko Roter (Roter, 2013).

Na področju družbenoekonomskih odnosov je bil glavni cilj vladajoče Zveze komunistov Slovenije (ZKS) kar najbolje usposobiti delavski razred, neposredne proizvajalce, da bodo sposobni sami upravljati z gospodarskimi in družbenimi podsistemi v Jugoslaviji, sami sprejemali kratkoročne in strateške gospodarske odločitve, odločitve o življenjskih razmerah in socialni varnosti delavcev in nasploh državljanov. Le kdo bi lahko nasprotoval tako visoko deklariranim ciljem? Velika večina ljudi je zato, tudi zaradi rasti življenjskega standarda, sistem intuitivno podpirala, čeprav ga ni dobro razumela, lojalnost pa je bilo treba nekako izraziti. Koliko ljudi je npr. sploh razumelo principe in mehanizme dogovorne ekonomije iz druge polovice sedemdesetih let? Koliko ljudi je razumelo nelastninsko naravo družbene lastnine, polit-ekonomske inovacije kot fenomen, ki naj bi omogočal skladnost posamičnih, parcialnih interesov s skupnimi, družbenimi interesi?

Problem je bil predvsem v tem, da je moral biti tako ambiciozen sistem zasnovan kot zelo dolgoročna, transgeneracijska projekcija. To je povzročalo nujno stalno konfliktno soočanje s kratkoročnimi interesi tako posameznikov kot družbenih skupin in družbenopolitičnih podsistemov in skupnosti, pa tudi z interesi mednarodnega okolja. O (ne)dosegljivem razkoraku med normativnim, t. j. normiranim samoupravnim socialističnim sistemom in jugoslovansko stvarnostjo, tako na področju družbenopolitičnega sistema in družbenoekonomske ureditve, pa tudi mednacionalnih odnosov, se ni veliko razmišljalo. Čez deset let pa se je ob sicer težko predvidljivih geopolitičnih premikih pokazalo, da bi to veljalo tudi v mednarodnih odnosih. Z razkorakom med normativno ureditvijo in vsakodnevno prakso načeloma ne bi bilo nič narobe, če bi bil razkorak postavljen kot stimulativni motiv, torej v obliki hierarhije realno dosegljivih ciljev, kjer ne bi nič dišalo po nekakšnem socialnem inženiringu. Pri nas pa smo imeli opraviti s situacijo, ki je bila nestimulativna in upošteva številne, tako interne kot mednarodne okoliščine, v precejšnji meri utopična. V taki protislovni situaciji je tudi iskati vzroke za para-

doksalno situacijo, v kateri je bila jugoslovanska sindikalna organizacija pogosto v konfliktu sama s sabo in z delavskim razredom, ki je bil šele v predembrionalni fazi razvoja v razred samoupravljalcev.

Del opisanega okolja je bila v osemdesetih letih torej tudi sindikalna scena. Tudi če nanjo gledamo z današnje perspektive, nikakor ne smemo mimo dejstva, ki ga je bilo mogoče razpoznati še do devetdesetih let, da so bili neposredno po letu 1945 jugoslovanski sindikati – kot celoten takratni sistem – kopija sovjetskih. Torej so bili zamišljeni kot množična organizacija (ki je bila deklarirano prostovoljna), pod vodstvom in kot transmisija Komunistične partije Jugoslavije, ki je svoj vpliv izvajala z določanjem njihovega delokroga in preko kadrovske politike. Po razkolu s Stalinom in z uvedbo samoupravnega socializma so ekonomski odnosi in družbena reprodukcija postali normativno najpomembnejše področje sindikalnega delovanja. Na teh področjih naj bi bile vse odločitve utemeljene z interesi delavskega razreda, Zveza sindikatov Jugoslavije (ZSJ) pa naj bi bila tisti subjekt, ki obvladuje dohodkovne odnose, kar pomeni preprečevanje odtujevanja presežne vrednosti od neposrednih proizvajalcev in njeno podružbljanje preko samoupravnega povezovanja različnih družbenih podsistemov. Za ZSJ utopičen cilj, za članstvo pa abstrakten. Zato delavci sindikata večinoma niso obravnavali kot svojo organizacijo. Ob obiskih zunanjih profesionalnih sindikalnih funkcionarjev v osnovnih organizacijah je zato običajno po podjetju zaokrožila informacija »*Prišli so z občine*«. Ki pa v resnici niti ni bila napačna.

V začetku osemdesetih let je prišlo do trdega ekonomskega pristanka in posledično do politično-ekonomskega prelamljanja, ki pa je bilo tokrat za spremembo vsem na očeh. To je bil čas, ko je bila prezadolžena, nelikvidna in insolventna Jugoslavija pod prisilno upravo IMF, Svetovne in Evropske investicijske banke ter 15 držav in 600 bank upnic, jugoslovanski in slovenski sindikati pa so se še vedno ukvarjali z deklariranimi področji dela. Vse komisije, ki so reševale krizo in sprejemale ukrepe za sanacijo in stabilizacijo razmer, so prišle namreč do sklepa, da korekcij v sistemu ne bo, ker s sistemom ni nič narobe, a da je problem v tem, ker se ga ne izvaja dosledno. Sindikati, ki so bili del političnega sistema in oblastnih struktur, so to seveda sprejemali in še naprej delovali na področjih, ki so jim bila delegirana. Delavce je bilo potrebno v vsaki delovni organizaciji posebej motivirati za doseganje stabilizacijskih ciljev in izvajanje varčevalnih ukrepov, kar je bilo Sizi-fovo delo, saj so bili vzroki krize druge, ne pri delavstvu. Zato je bilo soglašanje s stabilizacijskim programom lahko samo deklarativno. Sindikati so se, ne da bi

se tega zavedali, znašli v precepu: na eni strani so bili sestavni del in predstavnik oblastnih struktur, na drugi strani pa so bili vsakodnevni eksistenčni problemi delavcev, ki so vedno očitneje opozarjali na dejstvo, da nimajo pravega zastopnika.

Problem, ki ga sindikalni birokrati niti opazili niso, kaj šele, da bi ga predstavili delavskemu razredu, ki je nosil vse posledice, je bila prelomnica leta 1981, ko so se prilivi tujega denarja v Jugoslavijo prekinili. Priliv denarja se je obrnil v odliče. S tem je bilo konec obdobja, ko je razvoj temeljil na tuji akumulaciji. Doma ustvarjena presežna vrednost ni bila več namenjena podružbljanju in neposrednim proizvajalcem, kar naj bi bila ena od temeljnih nalog ZSJ, ampak odplačevanju zunanjega dolga. Temu cilju so bili namenjene tudi restrikcije, ki so že v letu 1980 zarezale naravnost v življenjske razmere delavcev in njihovih družin. Če povzamemo (Strlič 2021), smo v začetku osemdesetih doživeli 30-odstotno devalvacijo dinarja, zmanjšan uvoz naftnih derivatov, sledili so boni za njihov količinsko omejen nakup in omejitve vožnje po sistemu par–nepar, pomanjkanje osnovnih življenjskih potrebščin, od olja, kave do toaletnega papirja in zdravil, uveden je bil depozit za prehod državne meje, ki naj bi preprečil odtok deviz, prihajalo je do redukcij električnega toka, varčevalo se je z novo razporeditvijo delovnega časa na obdobje dnevne svetlobe, z zmanjševanjem temperature v stanovanjskih in drugih prostorih na 19 stopinj, z ugašanjem reflektorjev na športnih igriščih in z omejitvijo maksimalne teže hlebca kruha na 80 dkg. V nadaljnjih letih dodajmo k razvoju in stopnjevanju krize še 70-odstotno inflacijo leta 1985, preko 100-odstotno leta 1987 in 1240-odstotno hiperinflacijo leta 1987 (R. De Rezende Rocha, 1991).

Skratka, razmere so bile kot naročene za sindikate kot sindikate. Zgodilo pa se ni nič.

Dogajalo pa se je veliko. Na primer v mladinski organizaciji, vendar ne le tam. Zveza socialistične mladine Slovenije (ZSMS) je bila prav tako družbenopolitična organizacija kakor Zveza sindikatov Slovenije (ZSS) in torej del oblastnih struktur, pa je v opisanih razmerah našla izhod iz okostenelih časov. Predvsem zaradi čedalje bolj avtonomne kadrovske in programske politike je bila sposobna razmišljati izven okvirjev, »out of the box«, in je tako, četudi kot družbenopolitična organizacija, postajala čedalje pomembnejše gonilo civilne družbe. Bila je kreator dogodkov. Vpliv ZSMS je daleč presegal generacijske, vsebinske in celo teritorialne okvire, znotraj katerih naj bi delovala. K temu je bistveno prispevala njena revija Mladina, ki je v prvi polovici osemdesetih let postala tudi tržna uspešnica.

V Zvezi sindikatov Slovenije pa se je nadaljevalo po starem naprej. V istem času je prihajalo do vedno pogostejših, t. i. protestnih prekinitev dela oz. stavk. Le-te so kot po pravilu potekale mimo sindikalnih struktur, ki so tovrstne proteste delavcev praviloma obsojale in se postavljale na stran vodstev in oblastnih organov. Taka politika tedanje sindikalne organizacije pa je glavna značilnost t. i. »rumenih sindikatov«, torej njihova neavtonomnost, ker delujejo pod vplivom vlade in delodajalcev. Tako je bilo takrat in je tudi danes, v nasprotju z mednarodno pravno zakonodajo in konvencijami. Vendar naj bi to veljalo le za kapitalistične družbe. Pri nas naj bi taka pozicija sindikatov ne bila sporna, ker smo imeli družbenoekonomski sistem socialističnega samoupravljanja in družbeno lastnino.

Ne glede na to pa so krizne družbenoekonomske razmere, v kakršne je bil potisnjen delavski razred, dobesedno zahtevale od ZSS, da se vzpostavi in uveljavi tudi kot civilnodružbeno gibanje, ki ima pravico, predvsem pa dolžnost, na oblastne organe naslavljati zahteve in uporabiti vse oblike sindikalnega boja. Tega pa takrat vsakokratno vodstvo ZSS ni bilo sposobno prepoznati. V primerjavi z vprašanji, ki sta jih odpirala ZSMS in revija Mladina, je bila problematika, s katero se je dnevno soočalo delavstvo, seveda neprimerno bolj aktualna in otipljiva. ZSS bi se torej zlahka izpostavila in uveljavila kot sindikat v pravem smislu besede in ne le kot družbenopolitična organizacija. Za začetek vsaj kot kritična vest. Le-ta je bila sicer na razpolago tudi v centrali ZSS, h kateri je treba prišteti osebnosti, kot so Drago Seliger, Vinko Trinkaus, Boris Lipužič in Lojze Fortuna, ki pa so bili brez moči in vpliva.

Ob prevladujočem antiintelektualizmu sindikalnih voditeljev tistega časa je bilo torej nemogoče pričakovati kakršnokoli spremembo v stališčih in ravnanju, saj ZSS lastne kadrovske politike ni imela. Na čelo so bili od zunaj pošiljani preverjeni, vendar neperspektivni ljudje, za katere se je vedelo, da ne bodo razmišljali izven okvirjev. Opisano stanje se je odrazilo tudi v mandatu 1986–1990. Ob pogledu na siceršnje procese v takratni družbi pa je treba poudariti tudi to, da je bila ZSS s takim vodstvom čedalje očitnejši relikv in unikum v celotni slovenski družbenopolitični strukturi. Vsa opisana togost se je najbolje odražala v Delavski enotnosti, sindikalnem časopisu, ki ga, za razliko od Mladine, ni nihče bral in ki ga je bilo treba z dotacijami redno reševati iz rdečih števil.

Ciril Mezek in Jože Smole na sindikalnem seminarju v Poreču leta 1988

Začetki nove sindikalne organiziranosti v slovenski Istri

Zakaj Obalna sindikalna organizacija?

Na to vprašanje je že sredi leta 1988 najbolje odgovoril Milan Maver s karikaturο takratnega predsednika Zveze sindikatov Slovenije, ki si snema masko svojega predhodnika, natika pa si masko Lecha Wałęse. V tedanjem Kraško-obalnem svetu ZSS smo namreč tovrstno menjavanje mask problematizirali tako pod Orožnovim kot pod Ravnikovim vodenjem sindikalne centrale v Ljubljani. V javnosti pa je v tistih časih zbujal smeh politični vic, ki se začne z vprašanjem o treh najbolj nepotrebnih stvareh na svetu. Z odgovorom, da so ena od teh jugoslovanski sindikati, je bilo mogoče samo soglašati, še posebno v kombinaciji s preostalima dvema pa tudi nasmehniti.

Če bi danes hoteli čim bolj strnjeno označiti dogajanja znotraj in okoli slovenskih sindikatov v osemdesetih letih prejšnjega stoletja, storimo to najbolj nazorno s parafraziranjem klasičnega marksističnega razlikovanja med delavskim razre-

dom »po sebi« in delavskim razredom »za sebe«: osnovna skrb vsakokratnega predsednika sindikalne centrale in njegovega funkcionskega aparata je bila ohraniti položaj organizacije kot organizacije »po sebi« in na vsak način preprečiti njeno preobrazbo v sindikalno organizacijo »za sebe«. V končni posledici je bilo tako vodenje sindikatov dolgoročno nerazvojno, protidelavsko in sebično početje, motivirano z osebnimi interesi in ohranjanjem privilegijev.

Zlasti v drugi polovici osemdesetih let je bila taka drža vedno bolj anahronistična: subkulturna in civilnodružbena gibanja so se množila že od začetka desetletja, novinarje in vse druge pišočje ljudi je kar razganjalo, ker so si priborili mesto realne sedme sile. Politika se je civilizirala, pravna država, človekove pravice in demokratični postopki so postajale odločilne politične in pravne kategorije. Druge družbenopolitične organizacije so same po sebi postajale del teh dogajanj, preko družbenopolitičnega zbora v skupščini pa tudi njihov soustvarjalec. Policija, javno tožilstvo in pravosodni organi so tako stanje vedno očitneje varovali in preprečevali poskuse federacije, da bi ga ogrozila. Vsi ti in tudi drugi akterji so imeli zato v tem obdobju svojo pozicijo, vsak je odgovorno prispeval k potrebnim spremembam in mu je zato potrebno v zgodovini priznati ustrezno pozitivno mesto.

Zgodovinar Božo Repe je spomladi leta 2000 v Delovi Sobotni prilogi v več nadaljevanjih objavil študijo »Slovenci v osemdesetih letih«.²⁰ V njej je analiziral osemdeseta leta kot leta sprememb na Slovenskem. Svoje teze je temeljito argumentiral z dogodki in s prispevki, ki so jih v tem prelomnem desetletju v emancipacijske procese vgradili državljani Slovenije, Slovenci kot narod, civilnodružbena gibanja, subjekti v političnem sistemu, organi pregona in pravosodje, sredstva javnega obveščanja ter številni drugi, večinoma anonimni akterji tistega časa.

Vendar z eno izjemo. Prispevka Zveze sindikatov Slovenije v študiji Boža Repeta ni zaslediti. Tudi če bi se prizadevni avtor še tako trudil, ga, kljub vsej sistematičnosti, seveda ni mogel najti, ker ga ni bilo. Vodstvo, tu pa ne mislim samo na takratnega predsednika, ni bilo doraslo zahtevam časa in ni dovolilo, da bi bila ZSS zraven. In to navkljub že opisanemu dejstvu, da so bile družbenoekonomske razmere skozi celotno desetletje krizne, da so se množile nekontrolirane stavke, da sta bila kupna moč prebivalstva in socialni položaj delavstva čedalje slabša, kar je vse klicalo sindikate k proaktivnemu nastopanju, bolj kot je šlo desetletje h koncu. Neprožna, nedelovna in okostenela sindikalna centrala pa je hotela ka-

²⁰ Repe, Božo (2000). Slovenci v osemdesetih letih. *Zgodovinski časopis*, letnik 54, številka 2, str. 233-262.

drovati, organizirati in voditi sindikate kot transmisijo in kot državne sindikate še dolgo potem, ko kaj takega od nje nihče ni več pričakoval in še manj zahteval. Skratka: praktičnega prispevka, še manj pa teoretičnega sindikalnega razmisleka k tedanjim spremembam v Sloveniji, ni bilo. Posledica je bila ta, da so ti isti sindikati v devetdeseta leta po eni strani prišli okrašeni z dodatnimi pridevniki in tako eksplicitno potrdili svojo rumeno barvo, saj sicer ne bi bilo nikakršne potrebe, da bi se sindikalna centrala 'šminkala' najprej neuspešno kot »neodvisna« in nato postala »svobodna«. Po drugi strani pa so bili na razvoj dogodkov nepripravljeni, dezorientirani, brez zadostnega znanja, predvsem pa brez kakršnegakoli moralnega kapitala. Vse to se še vedno opazno odraža v mizerni sindikalni sceni v celoti, to pa je seveda voda na mlin kapitalu, delodajalcem in politiki.

ZSS je torej skozi celo desetletje, do preloma v začetku devetdesetih let, ostala okostenela in zastarela tvorba, slepa in gluha za procese, ki so se dogajali okoli nje v vseh drugih okoljih. Slepa in gluha pa je bila tudi za pobude, ki so se rojevale v sindikalnih organizacijah v slovenski Istri – torej znotraj nje same. Ker pa je šlo za organizacijo, kjer je bila moč argumentov proti argumentom moči vedno v podrejenem položaju, to ni bilo nič nenavadnega. Pobude, ki smo jih naslavljali na vodstvo ZSS, so etabliirano strukturo seveda ogrožale, saj smo hoteli iz ZSS kot družbenopolitične organizacije napraviti sindikat. To pa je presegalo tako moralni kot intelektualni domet, pa tudi siceršnjo delavoljnost vodilnih družbeno političnih delavcev v ZSS.

Če po eni strani vemo, da je bilo med številnimi takratnimi vodilnimi politiki, predvsem pa med novinarji in drugimi pišočimi ljudmi, med kulturniki in aktivisti civilne družbe, veliko nesebičnih posameznikov, ki so zavestno tvegali, nekateri tudi osebno eksistenco, je po drugi strani potrebno povedati, da bi takega posameznika v centrali Zveze sindikatov Slovenije iskali zaman.

Nihče od tistih, ki so bili v osemdesetih letih promotorji Slovenije kot subjekta civilizirane politike, demokratičnih postopkov in človekovih pravic, ni mogel niti v sanjah računati, da se bodo zgodovinske, predvsem pa geopolitične okoliščine v zadnjih mesecih leta 1989 spremenile do take mere, kot so se. Ti ljudje so v veliki večini ravnali na eni strani na podlagi osebne poštenosti in vrednot, na drugi pa tudi na podlagi profesionalne etike, znanja in premislekov o nujni potrebi po reformiranju celotnega sistema. Današnje zaslugarstvo jim je tuje, živijo pretežno

odmaknjeni od dnevnih žarometov in niti predstavljati si ni mogoče, da bi silili med »osamosvojitelje«.

V Zvezi sindikatov Slovenije sta bili znanje in človeške vrednote v tistem času brez pomena in popolnoma razvrednoteni, namesto njiju je prevladovalo izkoriščanje in po potrebi tudi dnevno menjavanje mask na podlagi lastnih interesov. S takimi »kvalitetami« se je vodstvo organizacije tudi kadrovsko obnavljalo in se v mandatu 1986–1990 celo bistveno »okrepilo«. Ilustrativen je primerek takratnega vodilnega sindikalnega funkcionarja, ki je to postal na podlagi dvoličnosti, tiščanja glave v pesek in oportunitizma, po sindikalni karieri pa je svojo široko družbeno odgovornost dokazoval tako, da je v firmi, ki jo je vodil, ob vsakoletnem tednu Rdečega križa prepovedal pošiljanje pošte. Prihranil je pri solidarnostnih znamkah za Rdeči križ!

Obalna sindikalna organizacija je torej delovala v opisanih okoliščinah, v demokratičen, samostojen sindikalni subjekt pa se je razvijala v procesu, ki je trajal več let. Na tem mestu je treba omeniti ljudi, ki so v njej delali: občinski sveti Zveze sindikatov Slovenije v Izoli, Kopru in Piranu so v vsem obravnavanem obdobju, t. j. v najmanj dveh štiriletnih obdobjih, ob vseh menjavah mandatov, v veliki večini imeli izjemno kvaliteten, izobražen in predan profesionalni kader, ki je bil sposoben in pripravljen misliti. Podobno velja tudi za veliko večino nepoklicnih sindikalnih predsednikov v podjetjih, šolstvu, zdravstvu in v drugih okoljih. Osnovna stalnica, ki je proces osamosvajanja spodbujala, je bilo dejstvo, da so bili vsi konstruktivni predlogi in vse pobude, ki smo jih naslavljali na predsedstvo ali predsednika ZSS, striktno, s pozicije moči in brez protiargumentov, zavračani. In teh iniciativ je bilo vedno več, vedno bolj pa je do izraza prihajala tudi zanimiva podrobnost: praktično vsa opozorila in vse ideje, ki so se rodile v naših specifičnih razmerah, so se zelo hitro pokazale kot pomembne za celotno Slovenijo. A kljub temu so jih zavračali (ali pa prav zato).

V krogu sindikalistov v slovenski Istri je to sčasoma pripeljalo do miselnega preobrata: namesto ponujanja rešitev, dajanja predlogov in pobud smo vedno pogosteje prihajali pred članstvo in javnost z lastnimi potezami, mimo vodstva ZSS.

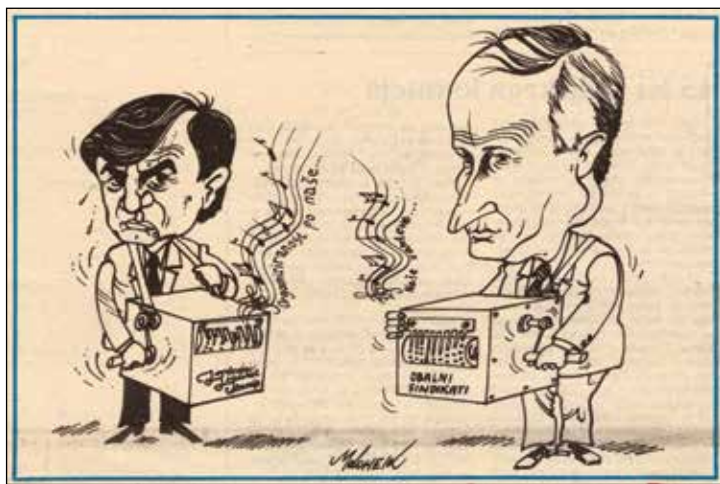
Da smo šli v pravilno smer, so potrjevali številni dogodki.

Če omenimo le nekatere najbolj ključne, je prav gotovo med prvimi stavka v Luki Koper 12. in 13. julija 1985. Pomenila je bistveni in dokončen preobrat v razmišljanju sindikalnih vodstev v slovenski Istri. »Reševali« so ga iz Centralnega komiteja ZKS, kamor je hodil predsednik Marjan Orožen po sindikalna stališča in ravnal po navodilih tedanjega sekretarja Mihe Ravnika, tako da so v svarilo ostalim odpustili šest delavcev. Sklepe, na podlagi katerih je bilo to formalno izpeljano, so narekovali delavskemu svetu in disciplinski komisiji Luke Koper, kjer so bili izglasovani. Stavkajoči so bili torej deležni točno take pomoči, kot so jo od ZSS dobivali v vseh dotedanjih podobnih primerih: splošno obsodbo, luški sindikalni voditelji so se opredelili proti delavcem, vodstva koprskega občinskega sindikalnega sveta pa o dogajanjih sploh niso obvestili. Stavka je bila označena po običajnem klišeju kot rušenje samoupravnih socialističnih odnosov in kot splošna grožnja varnostnim razmeram. Sindikalna služba pravne pomoči pa je dobila prepoved (!), da bi odpuščene delavce zastopala. Prepoved zastopanja smo s prehodom v mandat 1986–1990 razveljavili, tožbeni postopek pa so delavci s pomočjo izjemnega sindikalnega odvetnika Aleksandra Lisjaka iz sindikalne službe pravne pomoči rešili v svojo korist. Bistveno je k sodnemu uspehu nezakonito odpuščenih delavcev prispevala tudi družbena pravobranilka samoupravljanja v Kopru Nevenka Kovačič; to je bila že na samem začetku edina institucija na njihovi strani. Neposredno po stavki je bila na seji Republiškega sveta ZSS izpostavljena ena od naših prvih zahtev: izdelati pravila obnašanja v socialnih konfliktih oz. definirati in legalizirati udeležence v socialnem konfliktu, opredeliti in sankcionirati njihovo odgovornost ter metode in načine razreševanja. Zahtevali smo torej stavkovna pravila in s tem seveda legalizacijo stavk. In spet nam je bila zahteva zavrnjena.

Naslednja naša pobuda je bila, da je treba status ZSS legitimizirati in ukiniti obvezno avtomatsko odtegotanje sindikalne članarine vsem zaposlenim. Delavcem je treba ponuditi pristopne izjave in članom podeliti članske izkaznice. Seveda je bilo tudi to zavrnjeno. Ob prostovoljnem članstvu bi bilo denarja manj!

Prvi med istrskimi sindikalisti, ki je začel na glas, torej javno opozarjati na našo nevzdržno pozicijo, je bil Jadran Čalijski, takrat še sekretar na Občinskem svetu ZSS Koper. Ni bilo dovolj, da bi se z njegovimi stališči strinjali, treba jih je bilo podpreti. V mandatu 1986–1990 sva začela uveljavljati načelo, da se sindikat, če to hoče biti, zlasti v konfliktnih situacijah ne sme nikoli izneveriti delavcem in da je forumskega sindikalizma konec. Na stran delavcev se je treba postaviti konkretno: najprej in predvsem pridobiti že izgubljeno temeljno zaupanje s prisotnostjo

v osnovnih organizacijah, s pravnim svetovanjem, sodelovanjem pri postavljanju in formuliranju zahtev, s finančno pomočjo. Enakega mnenja so bili vsi takratni sindikalni profesionalci v slovenski Istri. Od tu dalje smo začeli postavljati zahtevo, da se ZSS, upoštevajoč družbeno in ekonomsko krizo, ki se je z vso ostrino odražala v pospešeni razgradnji vseh družbenih in političnih sistemov in podsistemov, odpove absurdnemu statusu družbenopolitične organizacije kot integralnega dela oblastnega aparata, da dejansko spada v sfero civilne družbe in da se mora reformirati v sindikat.

Karikatura Mihe Ravnika in Cirila Mezka, avtor je Miran Kohek, objavljena je bila v Primorskih novicah leta 1990.

Ob neverjetno dinamičnih procesih, ki so v osemdesetih letih potekali v celotni družbi, bi bilo pričakovati, da taka usmeritev in tovrstne pobude za centralo ZSS v Ljubljani ne bi smele pomeniti nikakršnega neprijetnega presenečenja. To je bil namreč čas, ko so povsod cvetele različne vrste rož – tudi v slovenski politiki. Če si

prestopil prag Socialistične zveze delovnega ljudstva (SZDL), si jih zagledal, začele so poganjati tudi na Centralnem komiteju ZKS, če si šel mimo prostorov Zveze socialistične mladine Slovenije (ZSMS), si se moral umikati pred zelenjem, ki je prodiralo skozi okna in vrata, borci pa so že dodobra relativizirali svoj delež v revoluciji in se začeli afirmirati skozi narodnoosvobodilno borbo in upor proti nacizmu in fašizmu. Miličniki so postajali policisti, državni tožilec, notranji minister in šef policije niso upoštevali navodil zveznih šefov iz Beograda, celo nadškof je imel čedalje pogostejše stike z oblastjo. Tisk, RTV in drugi mediji so to dogajanje korektno registrirali in s kreativnimi komentatorskimi teksti na eni strani oblikovali javno mnenje, na drugi strani pa »od spodaj« štitali izjemno izpostavljene predstavnike Slovenije v federaciji.

Sindikalni kongres ZSS

Konec leta 1986 smo začeli s pripravami na sindikalni kongres, ki je bil predviden za april naslednjega leta. Sporazumno s takratnim vodstvom ZSS smo pripravili okroglo mizo na temo »Sindikat v političnem sistemu«, ki bi jo posnela tudi TV Slovenija, na njej pa je bila zagotovljena pestra udeležba in sodelovanje oblastnih, političnih in direktorskih struktur.

Kot iztočnico smo pripravili uvodni referat, v katerem so bila postavljena vprašanja:

- o prevelikem razkoraku med normativnim in stvarnim,
- o drugorazrednem položaju sindikatov in o potrebi po lastni identiteti,
- o soodgovornosti sindikalnih vodstev za tedanje krizne razmere,
- o prostovoljnosti članstva namesto avtomatizma pri odtegotvanju sindikalne članarine,
- o preživelih hierarhičnosti sindikalne organizacije,
- o kvaliteti sindikalnih kadrov,
- o prioritetah, ki bi morale upoštevati klasično sindikalno problematiko,
- o neurejenih odnosih med sindikatom, poslovodstvom, delavskim svetom in strokovnimi službami,
- o nevzdržnem stanju, do katerega je prihajalo med sindikalisti zaradi konfliktnosti v samoupravnih odnosih, ki jih prinašata življenje in realnost na eni strani, medtem ko zakonodaja, vključno z zakonom o združenem delu, te odnose idealizira in jih koncipira kot nekonfliktne.

Opozorili pa smo tudi na takrat predlagane centralistične spremembe statuta Zveze sindikatov Jugoslavije, kjer so hoteli iz njega izbrisati »enakopraven položaj, samostojnost in odgovornost zvez sindikatov republik in pokrajin«.

In kaj je sledilo? Uvodni referat je predsednik Marjan Orožen tik pred zdajci prepovedal, koncept okrogle mize je bil s tem porušen, televizijski družbenopolitični delavec Darko Marin pa je poskrbel, da je bil končni izdelek, ki ga je videla Slovenija, popolnoma nekaj drugega kot tisto, kar se je, kljub porušenemu konceptu in prepovedanemu referatu, na okrogli mizi slišalo. Še več: ZSS ni reagirala niti na opozorila o nesprejemljivosti in neustavnosti sprememb statuta ZSJ. Naša pripomba ni bila sprejeta, niti ni bila posredovana na pravo mesto, in v statutu ZSJ so bile zato zveze sindikatov republik in pokrajin izbrisane kot samostojne in enakopravne organizacije. ZSJ je imela po tem statutu pravico sklicati kongres v republiki! Beograjski centralizem v Sloveniji nikjer ni uspel – z izjemo v ZSS.

V tem času se je zaključilo tudi mandatno obdobje 1982–1986. V slovenski Istri so v prvih mesecih leta 1986 sindikalne organizacije oblikovale lastne kadrovske predloge in kandidature za profesionalna mesta v občinah in regiji. Marjan Orožen se je neposredno pred volilno sejo potrudil priti v Koper, vendar ni dosegel nikakršnega premika, kljub temu, da je nekaj ur pritiskal na predsedstvo Kraško-obalnega sveta ZSS, torej na regijske sindikalne profesionalce, naj v primeru, ki ga je zelo motil, umaknejo podporo kolegu. Podpora vsem kandidatom je bila enotna in soglasna, Orožen pa je ostal sam. Vendar je treba biti korekten in povedati, da se je, ko je videl, da se je srečal z demokratičnim postopkom, umaknil in se mu podredil.

Razširjena seja Republiškega sveta ZSS

Gospodarska in socialna kriza (če na politično pozabimo) se je v drugi polovici osemdesetih let samo še poglobljala. Zato smo imeli na eni strani stavkovne valove, ki so bili izraz grozečih socialnih stisk, na drugi pa sindikate kot družbenopolitično organizacijo, katere vodstvo ni bilo sposobno videti niti tega, da bi v krizi zaznalo priložnost. V začetku leta 1987 so se iz različnih okolij začele pojavljati vedno ostrejšše zahteve po sklicu izrednega kongresa, čeprav od rednega ni minilo niti še leto. Pobudniki smo v sklicu izrednega kongresa videli priložnost, da bi lahko prišlo do afirmacije sindikatov kot sindikatov v klasičnem pomenu in do njihovega izstopa iz oblastnih struktur. Vsako pametno vodstvo bi moralo, še zlasti glede na razmere, tako pobudo izkoristiti in jo zagrabit z obema rokama. Vodstvo ZSS pa je ni. Ni nobene potrebe, je bilo rečeno. Vedno pogosteje se je dogajalo, da delavci zaradi nezaupanja v sindikalno politiko niso več plačevali oziroma nakazovali sindikalne članarine, vendar tudi tak protest vodstvu ni odprl oči. Ker je bilo zahtev, da se reformiramo, vedno več, je bila sredi leta 1988 kompromisarsko sklicana razširjena seja Republiškega sveta ZSS. Ne glede na to, smo se v slovenski Istri na sejo pripravili in na njej zahtevali reformo sindikatov, ki v pretežni meri predstavljajo sredstvo socialne kontrole nad delavci in so kot del oblasti soodgovorni za razmere. Nastala naj bi prostovoljna interesna organizacija delavcev z lastnimi prioritetami, ki se z močnih pogajalskih pozicij bori za njihove ekonomske in socialne pravice. Možnost, da se ta cilj doseže, smo videli samo v temeljiti kadrovski prenovi od vrha navzdol.

Zahtevali smo:

- da se opredeli cena dela in določi minimalna plača, ki za poln delovni čas še zagotavlja normalno življenje in da se sproti revalorizira z rastjo življenj-

skih stroškov, s tem pa tudi ustrezna pokojnina (zahtevali smo sindikalno listo, danes je to splošna kolektivna pogodba);

- da se pravica do stavke opredeli v ustavi in zahtevali zakon o stavkah;
- da se uveljavi strokovne in panožne sindikate in opozorili na neustreznost preveč poudarjenega teritorialnega organiziranja;
- da se vzpostavi legitimnost članstva s podelitvijo članskih izkaznic in z letnim obnavljanjem statusa člana, profesionalno delo v sindikatih pa naj bo vezano na odgovornost (zaupnice, odstopi);
- da se opredeli način zaščite sindikalnih delavcev.

Ukinejo naj se splošne »politične šole«, sindikalno izobraževanje pa naj se podredi sindikalnim potrebam. Ponudili smo zamisel o formiranju delavskih hranilnic in posojilnic na lokalnih ravneh z Zvezo delavskih hranilnic in posojilnic na ravni Slovenije.

Centrala Zveze sindikatov Slovenije bi naše zahteve po sindikatu kot klasičnem sindikatu morala sprejeti kot nadvse dobrodošlo pobudo, z njimi bi se lahko postavila pred tistimi, ki niso videli, kam pelje razvoj dogodkov. A takih, ki jim to ni bilo dano razumeti, je bilo največ ravno na naslovu, kamor smo pobude naslavljali. Stanje duha na Dalmatinovi 4 v Ljubljani je bilo jasno vsem, tudi urednikom Dela, ko so z mastnim naslovom čez pol strani citirali glasno postavljeno retorično vprašanje Marija Černeta, predsednika izolskega občinskega sindikata na omejnjeni razširjeni konferenci ZSS: »Partija ima Milana Kučana, SZDL ima Jožeta Smoleta, mladina ima Toneta Anderliča – koga pa imamo mi?« In imel je prav. Ravno zato smo na vsakoletnih izobraževalnih sindikalnih seminarjih v Poreču raje gostili in poslušali Kučana in Smoleta kot lastne funkcionarje, ki nam niso znali povedati ničesar koristnega.

Ob naših in seveda tudi ob drugih nastopih bi razširjena seja RS ZSS lahko postala prelomni dogodek, vendar je vse ostalo po starem. Čeprav so bila odprta vprašanja prava, je vodstvo zavlačevalo pri pripravi operativnega programa, ki je bil sprejet šele jeseni 1988. Nato pa so se (ti isti ljudje) oprijeli taktike zavlačevanja pri njegovi realizaciji in vzbujanju videza, da bo zdaj-zdaj čisto drugače. S tako politiko so preživeli leto 1989, zaključili mandat in zmagali na kongresu 1990. Razmerje sil je bilo pač tako. S takimi ljudmi in nespremenjenimi miselnimi okviri so se iz ZSS preimenovali v Zvezo svobodnih sindikatov Slovenije (ZSSS). Božo Repe utemeljeno ugotavlja, ko analizira začetek devetdesetih let, da so se nekdanji

socialistični sindikati šele takrat in pod pritiskom konkurenčnih organizacij začeli ukvarjati predvsem s sindikalnimi vprašanji.

Po razširjeni seji Republiškega sveta ZSS si je njegov vrh vzel čas za obiske regij. Tako so konec avgusta 1988 bili v slovenski Istri, kjer smo jim na razširjenem posvetu, ob udeležbi predsednikov osnovnih organizacij in ob prisotnosti vseh novinarskih hiš ponovili stališča, ki so jih slišali že velikokrat, nazadnje junija. Člani predsedstva pa so, s predsednikom in sekretarjem na čelu, ob tem reagirali, kot da bi jih slišali prvič! Vse pobude so nato seveda ocenili kot pomembne in obljubili, da bodo skrbno proučene in da bomo dobili odgovore na vsa odprta vprašanja, ki smo jih izpostavili. Kot po navadi pa je ostalo zgolj pri tem. Z odgovori, kaj šele s premiki, ni bilo nič, nadaljnje delo predsedstva in predsednika RS ZSS pa je pokazalo, da niti razširjena seja niti obiski na terenu, niti splošno znani procesi v takratni družbi v miselnosti teh ljudi niso premaknili ničesar.

Ravno nasprotno. Potrdilo se je nekaj drugega, kar smo domnevali že prej, in sicer da predsednik, sekretar in člani predsedstva RS ZSS ob podobnih obiskih taktično nastopajo tako, da svoje izjave in svoja stališča ter komentarje prilagajajo vsakokratnim sogovornikom. Na videz se je tako pred avditorijem naših sindikalnih delavcev in pred novinarji pokazalo, da med regijskim sindikalnim vodstvom in predsednikom, sekretarjem in člani predsedstva RS ZSS pravzaprav ni razhajanj. Zlasti med predsedniki sindikatov v podjetjih se je tako poskušalo ustvariti vtis, da pri nas po nepotrebnem vodimo do najodgovornejših funkcionarjev RS ZSS nekakšno radikalno politiko, za kar pa ni nikakršne potrebe, saj to isto vodstvo naše pobude vedno sprejme ali z njimi soglaša. Ko pa so se ti isti funkcionarji RS ZSS čez nekaj dni znašli v okolju, ki je zagovarjalo obstoječe stanje ter se upiralo spremembam, so sneli maske in podprli diametralno nasprotno pogled, ki so jih npr. nekaj dni prej (seveda z drugačno masko na obrazu) zavračali kot preživele. Če je veter pihal bolj v korist sprememb, so zagovarjali spremembe in v besedah bili na strani pobudnikov sprememb, v obratnem primeru pa so pihali v nasprotno smer in se z odvetniki propadajočega kvazisindikalnega subjekta, ki je bil komaj še pri življenju, medsebojno trepljali po ramenih.

Zaradi dvoličnosti take politike smo v slovenski Istri sicer že prej, od sredine leta 1988 pa popolnoma zavestno, začeli sprejemati nekatere ključne odločitve popolnoma samostojno.

- Ker smo ugotovili, da centrala ZSS ne upošteva lastne metodologije in lastnih opredelitev glede minimalne plače in do objavljanja njene višine, smo jo začeli izračunavati sami in njeno višino ažurno objavljali, kar je v nekaterih krogih sicer povzročilo veliko hude krvi, večinoma pa so podjetja našo objavo upoštevala kot startno osnovo pri svojih plačah.
- V primerih stavk (Tomos, Vinakoper, Slavnik Koper, Delamaris Izola, zdravstvo, koprške srednje šole itd.) smo se dosledno in brez izjeme postavljali na stran delavcev skladno z ratificiranimi mednarodnimi konvencijami (tako se je v primerih koprskih srednješolskih stavk prvič v Jugoslaviji zgodilo, da je stavka potekala napovedano, po sprejetih stavkovnih pravilih, v primeru zdravstva pa je šlo za prvo generalno opozorilno 4-urno stavko na širšem območju).
- Predsedniki smo izstopili iz občinskih in regijske politične koordinacije kot utečene, vendar nikjer opredeljene oblike medsebojnega »koordiniranja« funkcionarjev družbenopolitičnih organizacij in tako začeli umik z oblastnih pozicij.
- S poudarjenim načelom javnosti našega dela (sindikalna priloga v Primorskih novicah, tiskovne konference, korektni stiki z novinarji) smo v slovenski Istri soustvarjali javno mnenje, ki je bilo vedno bolj naklonjeno sindikalnim temam (delavske pravice, organiziranost sindikatov).
- Dosledno smo uporabljali institut zaupnice profesionalnim sindikalnim funkcionarjem najmanj enkrat letno, ob pomembnejših odločitvah pa tudi med letom.
- Začeli smo z organiziranjem delavcev v obalne panožne sindikate.
- Soustanovili smo prvi slovenski poklicni sindikat: iz sindikata primorskih novinarjev se je kmalu formiral Sindikat novinarjev Slovenije s sedežem v Kopru. Ob tem smo bili tudi priča prvi sindikalni članski izkaznici. Podobno so bili ustanovljeni še policijski sindikat, sindikati delavcev v cestnem transportu, igralniških delavcev, pomorščakov, pristaniških delavcev. Skupno jim je bilo to, da so nastali demokratično, prostovoljno, da so si pravila sprejeli sami, predvsem pa, da niso želeli biti in niso bili odvisni od Zveze sindikatov Slovenije.
- Na podlagi lastnih ocen smo javno opozarjali (prvič konec leta 1988) na bližajočo se brezposelnost. Ocena, da bo leta 1989 v slovenski Istri okoli 2000 presežnih delavcev, je povzročila med političnimi, oblastnimi in poslovnimi organi žolčne reakcije in proteste, vendar se je žal izkazala kot točna.
- Kadrovsko in prostorsko smo okrepili službo pravne pomoči.

- Že v preteklosti redne in odlične stike s sindikati v Trstu (generalna sekretarja CISL Bruno Degrassi in CGIL Roberto Treu) smo samoiniciativno intenzivirali, redno izmenjavo obiskov pa ohranjali tudi s CISL v Padovi ter s CGIL v Ferrari in Modeni. V drugi polovici devetdesetih let je zlasti izstopala prijateljska naklonjenost, ki jo je do obalnih sindikatov in do demokratičnih sprememb v Sloveniji nasploh izražal takratni generalni sekretar CGIL v Trstu Roberto Treu.
- Striktno smo spoštovali načelo javnosti našega dela.

Taka politika je bila s strani osnovnih organizacij in sindikatov v podjetjih deležna pozitivnih ocen in podpore, vodstvo RS ZSS in nekateri republiški odbori sindikatov dejavnosti pa so nas načrtno ovirali v imenu »monolitnosti in enotnosti delavcev«. Neformalno so naša stališča označevali kot ultralevičarska, prav tako neformalno so nam očitali zgledovanje po načinu sindikalnega dela v drugih državah. Za formalno, odprto in javno soočanje mnenj pa nasproti sebi nismo imeli nikogar.

Nov programski dokument Republiškega sveta ZSS

Jeseni 1988 je predsedstvo ZSS, bolj pod pritiskom razmer, ponudilo v razpravo nekakšen programski dokument, s katerim so se preimenovali v Neodvisne sindikate Slovenije. Relativno obsežen in nepodpisan tekst je bil dalj časa napovedovan kot nadvse kvaliteten in v vsakem pogledu prelomen izdelek, v resnici pa je bil poln floskul, demagogije, nedoslednosti in protislovij. Bil je tudi neverjetno inovativen in ambiciozen, saj kot enega od temeljev postavlja celo »lasten pogled na svet«, v isti sapi vidi sindikat v vlogi »ustvarjalne opozicije« in v »nastopanju na volitvah z lastnim programom in z lastnimi kandidati«. Podobnih nesmislov je bilo še veliko. Ko smo na posvetu medobčinskih predsednikov in članov predsedstva RS ZSS septembra na take nesmisle opozorili, je bila reakcija predsednika Miha Ravnika neverjetno nestrpna in omalovažujoča, tako da smo posvet protestno zapustili.

Pri nas smo na ta izdelek napisali protitekst »Analiza nekaterih kategorij iz programa Neodvisnih sindikatov Slovenije« in ga objavili v Delavski enotnosti. Zadeva je bila odmevna, program Neodvisnih sindikatov Slovenije je izginil, veliko naših rešitev in idej pa se je pojavilo v programskem dokumentu Svobodnih sindikatov na kongresu aprila 1990. Kongres je relativno dober programski do-

kument potrdil, vendar je bil v tej usmeritvi nedosleden: izvolil je namreč staro garnituro z vsemi posledicami. Ta garnitura je v programu videla samo politično olepšavanje, sicer pa programskih principov ni bila sposobna in pripravljena realizirati. Najvišji funkcionarji so kljub deklariranemu nestrankarstvu ostali npr. člani najvišjih strankarskih teles, v statutu pa so dobili mesto centralistični koncepti, tako na ravni zveze kot na ravni panožnih sindikatov. S temi koncepti so profesionalni sindikalni funkcionarji branili predvsem svoje položaje.

Avtomatizma pri odtegotanju članarine je bilo konec, to pa je sprožilo samoohranitvene nagone, ki so se izrazili skozi nov pravilnik o finančno-materialnem poslovanju, ki je določal, da morajo osnovne organizacije sindikatov nakazovati članarino direktno na Republiški svet ZSS, od tam pa naj bi nekdo kot pravični oče pošiljal denar za aktivnosti na teren (dotlej so članarino nakazovale na občinske svete, le-ti pa po veljavnem ključu na RS ZSS). Namen je bil seveda zelo prozoren: posesati ves denar v Ljubljano in poskrbeti najprej zase. V slovenski Istri smo se temu uprli, v tem so nas podprle skoraj vse osnovne organizacije, ki so nadaljevale z nakazovanjem članarine na občinske svete, le-ti pa so članarino zadržali in je niso nakazovali v Ljubljano.

Posledice novega pravilnika so se pokazale zelo kmalu. Mreža poklicnih sindikalistov na terenu se je v celotni Sloveniji naglo skrčila, sledila je tudi zelo groba razpustitev strokovnih služb v delovni skupnosti Republiškega sveta ZSSS, ko so ljudi dobesedno nagnali na cesto. Tudi te obletnice oz. tega dejanja bi se kazalo spominjati na primeren način.

Delavci v slovenski Istri so, za razliko od drugih regij, sindikalno podporo in njeno pomoč obdržali praktično neokrnjeno. In to kljub temu, da smo prenehali z avtomatskim obračunavanjem članarine, s čimer smo za nekaj časa popolnoma zaustavili finančne prilive, saj članov v določenem trenutku ni bilo več. Pripravili smo članske izkaznice in pristopne izjave, včlanjevali vsakega posameznika in že jeseni leta 1990 dosegli in presegli številko 20.000, to je dve tretjini prejšnjega članstva.

Zaključek

Organski proces nastajanja Obalne sindikalne organizacije kot samostojnega sindikalnega subjekta ima svoje začetke sredi osemdesetih let. Formaliziral se je s prenehanjem nakazovanja članarine na Republiški svet ZSSS, s pripravo lastnih pristopnih izjav ter z izdajo lastnih članskih izkaznic, zaključil pa s konstitutivno

in programsko-volilno konferenco aprila 1990. Razmisliti je bilo treba le še o načinu, kako realizirati svoje interese na ravni države – ta razmislek pa se je uveljavil skozi ustanovitev in delovanje Konfederacije sindikatov 90.

Karikatura Mirana Kohka, narisana kot darilo kolegov sindikalistov Cirilu Mezku za štirideseti rojstni dan.

Viri:

Strlič, Nataša: Osemdeseta, nekaj utrinkov iz 1. polovice, Muzej novejšje zgodovine Slovenije, Ljubljana, 16. 7. 2021.

Polič, Jožica: Zadolževanje Jugoslavije in pogoji zunanje finančne konsolidacije, Ekonomska fakulteta Ljubljana, 1990 (diplomsko delo).

R. De Rezende Rocha: Inflation and stabilization in Yugoslavia World Bank, <http://documents.worldbank.org/curated/en/1991/08/699889/inflation-stabilization-yugoslavia>.

Borak, Neven: Ekonomski vidiki delovanja in razpada Jugoslavije, Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana, 2002.

Politička enciklopedija, Savremena administracija, Beograd, 1975.

Roter, Zdenko: Padle maske, Ljubljana, 2013.

ORALI SO LEDINO

Kraško-obalni svet Zveze sindikatov Slovenije in kasneje Obalni svet sindikatov Koper sta bila tudi inkubator za nastanek drugih sindikalnih organizacij dejavnosti, ki so kasneje delovale samostojno, zunaj OSO (npr. Sindikatu avtoprevoznikov Slovenije, Sindikatu igralniških delavcev Slovenije). Pomoč pri nastajanju je bila tako strokovne kot pravne narave.

Dva od teh sindikatov sta bila tudi pobudnika za ustanovitev vseslovenskega sindikata v svoji branži.

V Kopru so orali prve brazde novinarskega sindikata

**/Ustanavljanje primorskega novinarskega sindikata, prvi meseci njegovega
dela in priprave na ustanovitev slovenskega novinarskega sindikata/**

Venčeslav Japelj²¹

Osnovna organizacija Zveze sindikatov Slovenije Radia Koper - Capodistria je na pobudo tamkajšnjih novinarjev 4. januarja 1989 Kraško-obalnemu svetu Zveze sindikatov Slovenije podala pobudo za ustanovitev novinarskega sindikata. Novinarji so namreč ugotavljali, da so »življenjski in delovni pogoji novinarjev izredno težki«.

Predsednica osnovne organizacije sindikata Ida Kogej je postala koordinatorka dela iniciativnega odbora za ustanovitev novinarskega sindikata, ki ga je predsedstvo Kraško-obalnega sveta ZSS imenovalo 9. februarja 1989. V iniciativnem odboru so bili predstavniki sindikalnega sveta in koprskih novinarskih kolektivov. Konstituiral se je 31. marca 1989, 11. aprila 1989 pa je imenoval štiričlansko delovno skupino (Ida Kogej, Boris Mazalin, Jadran Čalijski, Venčeslav Japelj) za pripravo gradiv, potrebnih za njegovo ustanovitev.

V Sloveniji in Jugoslaviji tedaj še ni bilo novinarskih sindikatov. Slovenski novinarji so bili, skupaj z drugimi zaposlenimi v posameznih organizacijah, ki so se ukvarjale z množičnim obveščanjem, člani dveh sindikatov: sindikata delavcev v

²¹ Venčeslav Japelj (1951), novinar, na sindikalnem področju je deloval neprofesionalno od leta 1989 pri ustanavljanju sindikata novinarjev, septembra 1989 postal prvi predsednik Sindikata novinarjev Primorske, od marca 1990 pa do 1998 pa je bil predsednik Sindikata novinarjev Slovenije.

kulturi ter sindikata papirne, grafične, založniške in časopisno informativne dejavnosti. S specifičnimi novinarskimi vprašanji se ta dva sindikata nista ukvarjala. Edina novinarska institucija, ki se je občasno ukvarjala tudi z vprašanji, značilnimi za delo novinarskih sindikatov v razvitem svetu, je bilo Društvo novinarjev Slovenije.

Ida Kogej je pobudo za ustanovitev novinarskega sindikata takole utemeljevala: »Sindikat novinarjev naj bi deloval kot panožni sindikat, z enim samim namenom, skrbeti za čim boljše življenjske in delovne pogoje novinarjev. Onemogočiti manipulacije z delavci - novinarji. Onemogočiti nadaljnje razvrednotenje tega poklica, ko si 'pridobi' naziv novinarja vsakdo, ki kdaj kaj napiše /.../«. Delovni osnutek pravil o delovanju in organiziranju sindikata je predvideval organiziranost v okviru Zveze sindikatov Slovenije, vendar tudi samostojnost sindikata. Iniciativni odbor je ta pravila objavil 9. junija 1989 v Obalno-kraški sindikalni prilogi Primorskih novic, 20. junija 1989 pa je novinarjem na Primorskem razposlal pristopne izjave. Do konca meseca se jih je 48 vrnilo izpolnjenih in podpisanih.

V Zvezi sindikatov Slovenije, katere del je bil tudi Kraško-obalni svet Zveze sindikatov Slovenije Koper, so se v tistem času začele pripravice na sindikalno prenovo. Berlinski zid je sicer še stal, toda v socialističnih državah so se že napovedovale globoke družbene spremembe. V Sloveniji je na sindikalnem področju s svojimi idejami in zahtevami po spremembah prednjačila Primorska (Koper).

Vodstvo republiškega odbora Sindikata delavcev papirne, grafične, založniške in časopisno informativne dejavnosti Slovenije se je vključilo v priprave na ustanovitev novinarskega sindikata. Sodelovalo je na sestankih delovne skupine iniciativnega odbora in skušalo zasnovo sindikata uskladiti z načrtovano prenovo Zveze sindikatov Slovenije. Prenovo naj bi sklenili na kongresu v začetku leta 1990.

Nezadovoljstvo nad delom Zveze sindikatov Slovenije je spodbujalo nastajanje alternativnih zamisli sindikalnega organiziranja na Primorskem in tudi na sestankih delovne skupine se je kmalu pokazala bojazen pred tem, da bi iz centrale ponovno diktirali, kaj naj počnejo v posameznih sindikatih. Na to, da bodoči novinarski sindikat ne bi smel pristajati na takšne rešitve, so takoj na začetku dela iniciativnega odbora opozorili novinarji Primorskih novic. Zahtevali so popolno samostojnost in neodvisnost novinarskega sindikata. Takšno stališče so podprli tudi v drugih uredništvih.

Republiški odbor sindikata dejavnosti pa ni odstopal od svojih predlogov. Ponujal je organiziranost štirih samostojnih sindikatov v okviru sindikata dejavnosti: sindikata papirničarjev in papirnih predelovalcev, sindikata grafičarjev, sindikata založnikov in knjigotrštva ter sindikata novinarjev. V iniciativnem odboru na to niso pristajali, njihov cilj je bil samostojen sindikat, ki bo enakopraven ostalim sindikatom v Zvezi sindikatov Slovenije. Takšno usmeritev je vodstvo Kraško-obalnega sveta v celoti podpiralo in nudilo strokovno pomoč v pripravi na ustanovitev novinarskega sindikata. Z nasveti je pomagal tudi družboslovec Tonči Kuzmanić.

Ustanovna skupščina Sindikata novinarjev obalno-kraške regije Koper je bila 22. septembra 1989, v sejni sobi gledališča na Verdijevi ulici v Kopru. 23 udeležencev skupščine je izvolilo organe sindikata (za predsednika sindikata Venčeslava Japlja, novinarja Primorskih novic), sprejelo pravila o delovanju in organiziranju sindikata ter izvršnemu odboru naložilo, da izdela stavkovna pravila in delovni program sindikata. Na skupščini so razdelili prve članske izkaznice. 5. oktobra 1989 je sindikat štel 61 članov (z istrskega območja, iz Nove Gorice in Ljubljane), dve tretjini primorskih novinarjev. To je bil prvi poklicni novinarski sindikat v Sloveniji in Jugoslaviji.

V 1. členu pravil je bilo zapisano, da je to poklicno-strokovni sindikat novinarjev obalno-kraške regije pri Kraško-obalnem svetu Zveze sindikatov Slovenije Koper. Na ustanovni skupščini je bilo odločeno, da se bodo o morebitnem povezovanju v sindikalne zveze opredeljevali po kongresu Zveze sindikatov Slovenije. V pravila so še zapisali, da se sindikat povezuje v novinarski sindikat, organiziran na republiški ravni. Sindikat je samostojen in odgovoren svojemu članstvu, njegov izvršni odbor pripravlja in sklepa kolektivne pogodbe, je še pisalo v pravilih. Strokovna dela so za sindikat opravljale strokovne službe Kraško-obalnega sindikalnega sveta, sindikat je svoje delo financiral s članarino (0,6 odstotka neto osebnega dohodka).

Takoj po ustanovni skupščini se je vodstvo sindikata lotilo priprave na ustanovitev sindikata na republiški ravni in izdelave teze za kolektivno pogodbo, ki bo urejala položaj novinarjev. Teze so bile pripravljene v oktobru 1989. Društvo novinarjev Slovenije in iniciativni odbor za ustanovitev nove novinarske organizacije ZOA (znanje, odgovornost, avtonomija) sta na izvršni odbor koprškega novinarskega sindikata prenesla vlogo pobudnika za novinarsko sindikalno organizacijo na republiški ravni. Na seje iniciativnega odbora za ustanovitev republiškega

novinarskega sindikata je bil vabljen predstavnik iniciativnega odbora za ustanovitev nove novinarske organizacije (Dejan Verčič iz vodstva Zveze socialistične mladine Slovenije), ki pa se sestankov ni udeleževal. Pobuda za ustanovitev nove novinarske organizacije je zamrla, priprave na ustanovitev republiškega novinarskega sindikata pa so tekale naprej.

21. decembra 1989 je bil v Kopru organiziran članski sestanek novinarskega sindikata, na katerem je bil govor o sindikalni prenovi. Na sestanku so sklenili vztrajati pri tem, da bo novinarski sindikat eden od samostojnih sindikatov v okviru Zveze sindikatov Slovenije in da mora dobiti v njenem vodstvu svojega predstavnika. Zveza sindikatov Slovenije naj novinarskemu sindikatu kot poklicnemu sindikatu, nameni vidnejše mesto in več pozornosti v svojem delovanju. Podprli so združevanje občinskih sindikalnih svetov v slovenski Istri v Obalni sindikalni svet Zveze sindikatov Slovenije, katerega konstitutivni deli naj bodo sindikati dejavnosti in poklicni sindikati. Od Zveze sindikatov Slovenije so zahtevali, naj poskrbi za ustrezne zakonske spremembe, takšne, da bo možno sklepanje poklicnih kolektivnih pogodb. Novinarski sindikat mora dobiti pravico podpisovanja kolektivnih pogodb na republiški ravni in v posameznih novinarskih hišah. Izvršni odbor novinarskega sindikata naj prevzame vlogo iniciativnega odbora za ustanovitev republiškega novinarskega sindikata. S temi sklepi so bili seznanjeni javnost in vsi, ki so jih sklepi zadevali.

Vodstvo novinarskega sindikata je 5. januarja 1990 pisno zaprosilo Republiški komite za delo za odgovor na vprašanje, kakšne so možnosti za sklenitev posebne kolektivne pogodbe za novinarje. Odgovor je bil, da kaj takega ni predvideno. Novinarski sindikat naj se vključi v sklepanje panožnih kolektivnih pogodb. Zveza sindikatov Slovenije je na isto vprašanje odgovorila, da se položaj novinarjev lahko uredi z aneksi h kolektivnim pogodbam matičnih dejavnosti.

Panožni sindikat je v pripravi na kongres Zveze sindikatov Slovenije – ta se je preimenovala v Zvezo svobodnih sindikatov Slovenije – evidentirala predsednika novinarskega sindikata kot kandidata za predsednika republiškega odbora novinarske dejavnosti (ene od štirih vej predvidene sindikalne dejavnosti). Predsednik je kandidaturo zavrnil in napovedal ustanovitev slovenskega novinarskega sindikata, ki se bo samostojno odločal o morebitnih povezavah.

V tistem času, 28. februarja 1990, so na TV Koper - Capodistria ustanovili Odbor uredništva italijanskega programa. Odbor je bil zamišljen kot oblika novinarskega soupravljanja v navezi na novinarski sindikat in bil predhodnica novinarskega soupravljanja v Sloveniji, ki ga je pozneje uzakonil zakon o javnih glasilih. Novinarji italijanskega programa TV Koper - Capodistria so med svoje pravice zapisali, da dajejo soglasje k imenovanju odgovornega urednika.

Skupščina Sindikata novinarjev obalno-kraške regije je 5. marca 1990 sklenila, da se sindikat preimenuje v Sindikat novinarjev Primorske. Pobudo za to so dali njegovi člani z Goriškega. Skupščina je sklenila podpreti sindikalno reformo, ki se je začela v slovenski Istri, in se opredelila za vključitev sindikata v Obalno sindikalno organizacijo. V istih prostorih kot pol leta pred tem je bil v Kopru 6. marca 1990 ustanovljen še drugi novinarski sindikat, Sindikat novinarjev Slovenije. Tudi njegov sedež je bil v Kopru. Za predsednika je bil izvoljen Venčeslav Japelj, ki je nato odstopil s funkcije predsednika Sindikata novinarjev Primorske (predsednica je postala Ida Kogej).

Na ustanovnem kongresu Zveze svobodnih sindikatov Slovenije, ta je zasedal nekaj tednov po ustanovitvi Sindikata novinarjev Slovenije, so novoustanovljeni novinarski sindikat skušali vključiti v svoj okvir, tokrat kot enega od panožnih sindikatov, vendar je predsednik sindikata, ki se je kongresa udeležil kot gost, to ponudbo zavrnil. Sindikat novinarjev Primorske je na svoji skupščini 8. maja 1990 (po kongresu Zveze svobodnih sindikatov Slovenije) sprejel sklep, da se poveže v Obalno sindikalno organizacijo in postane njen konstitutivni del, pri tem pa ohрани delovno samostojnost. Prav tako ostaja del Sindikata novinarjev Slovenije. V Zvezo svobodnih sindikatov Slovenije se ne vključuje, pripravljen pa je prek konkretnih programov sodelovati z vsemi sindikalnimi in drugimi organizacijami, če oceni, da tako zastopa interese lastnih članov.

Tako je bila razrešena dolgo trajajoča dilema o organizacijskih povezavah. V naslednjih letih je sindikalna praksa pokazala, da takšna dvojna povezava, vključnost v Sindikat novinarjev Slovenije in v Obalno sindikalno organizacijo, ne predstavlja ovire, temveč je dobra podlaga za delovanje Sindikata novinarjev Primorske.

V Ljubljani je bila 11. decembra 1991 podpisana kolektivna pogodba za poklicne novinarje, prva poklicna kolektivna pogodba v Sloveniji. V imenu delodajalcev so jo podpisali predstavniki Sekcije za tisk Gospodarske zbornice Slovenije, Sveta

RTV Slovenije in Združenja radijskih postaj Slovenije, v imenu delojemalcev pa predstavnik Sindikata novinarjev Slovenije. Pogodba je bila vpisana v register kolektivnih pogodb Ministrstva za delo pod zaporedno številko 28, številka spisa 141-30/91.

Prva novinarska stavka v Sloveniji

Komentar predsednika Novinarskega sindikata Slovenije Venčeslava Japlja glede stavke za hrvaško televizijo.

(»Mislim – naj politika opravlja svoje delo, mi bomo pa svoje.«)

Prvi samostojni policijski sindikat v Sloveniji

Mitja Butul²²

Policijski²³ sindikat obalno-kraške regije je nastal kot prvi samostojni sindikat v Policiji, še pred ustanovitvijo Policijskega sindikata Slovenije. Ustanovljen je bil 8. junija 1990 kot Policijski sindikat obalno-kraške regije. To je bila velika prelomnica v delovanju sindikatov v Sloveniji nasploh, posebej pa še v takratnem Republiškem sekretariatu za notranje zadeve (RSNZ).

Največ prizadevanj v novo sindikalno organiziranost so poleg mene vložili še Vojko Sukljan, Vilijem Kopše, Bogdan Lesjak, Joško Mezgec, Branko Škrbina in še nekateri drugi.

Razlogi, ki so nas pripeljali do razmišljanja o drugačnem sindikalnem organiziranju in njegovi vlogi znotraj takratnih Organov za notranje zadeve (ONZ), so bile družbenopolitične spremembe, ki so se že začele dogajati v Jugoslaviji. V letih 1984–1989 sem bil zelo aktiven v organih Zveze socialistične mladine Slovenije, na občinskem, regionalnem in državnem nivoju. Veliko smo se pogovarjali o vlogi in delovanju takratnih družbenopolitičnih organizacij v novih časih, ki so se nakazovali, med katerimi je bil tudi sindikat. In ko sem se po petletnem obdobju političnega delovanja ponovno zaposlil v Milici, sem v to okolje prinesel tudi nove poglede na vlogo sindikata.

Policijski sindikat obalno-kraške regije

V letu 1989 je bila v Kopru organizirana sindikalna konferenca miličnikov, kjer smo ugotavljali, da je med nami veliko nezadovoljstva s trenutnim stanjem in da je potrebno nekaj korenito spremeniti. Opozoril sem, da je v zahodnih evropskih državah sindikat izven sistema, samostojen in neodvisen. Na tak način bi morali tudi mi organizirati naš sindikat. Predlagal sem, da se organiziramo samostojno, in pri tem me je podprlo veliko posameznikov.

Do takrat je bil namreč sindikat v Organih za notranje zadeve organiziran kot družbeno politična organizacija, namenjena predvsem organizaciji piknikov, izle-

²² Mitja Butul (1961), pravnik in varstvoslovec, zaposlen v Milici in kasnejši Policiji, na sindikalnem področju je deloval neprofesionalno v letih 1990–2012 kot predsednik Območnega policijskega sindikata obalno-kraške regije in član sveta Policijskega sindikata Slovenije.

²³ Sindikat je dobil naziv policijski, čeprav se je Milica preimenovala v Policijo šele leta 1992. To pa zato, ker so obliko organiziranosti in s tem tudi poimenovanje povzeli po italijanskem vzorcu, ki so ga imeli za vodilo.

tov, nabavi ozimnice, članarine so bile simbolične, članstvo pa obvezno. Postavili smo tezo, da je potrebno spremeniti naloge sindikata, ki bi se moral bolj zavzemati za pravice zaposlenih, plačo, istočasno pa ne sme nihče iz vodstva takratnega RSNZ vplivati na delovanje in odločitve sindikata.

Sprejeli smo sklep, da pričnemo s pripravami za ustanovitev samostojnega sindikata. Za tiste čase je bilo to nesprejemljivo dejanje. Za vodjo iniciativnega odbora smo imenovali Vilija Kopšeta, ki je bil takrat predsednik osnovne sindikalne organizacije, ki je zajemala takratno Postajo milice Koper, oddelek na Škofijah in Postajo prometne milice Koper. Takrat je bilo na območju Kopra v sindikatu organiziranih okrog 120 zaposlenih. Sam nisem hotel in niti smel v ospredje dogajanj, saj sem bil le nekaj mesecev pred tem še politično aktiven, sindikat pa je moral biti nestrankarski. Obljubil sem, da bom pomagal pri pripravi gradiv, iskanju kontaktov in nasploh pri organizaciji.

Debeli rtič, 8. junija 1990 – ustanovitev Policijskega sindikata obalno-kraške regije. Od leve stojijo: Joško Mezgec, Mitja Butul, Vilijem Kopše idr.

Vilijem Kopše je ponesel idejo o ustanovitvi novega sindikata na Republiški sekretariat za notranje zadeve v Ljubljani, kjer pa je naletel na revolt in nestrinjanje. Vseeno smo nadaljevali z delom in pridobili še nekaj zaposlenih. Pričeli smo s pri-

pravo vsega potrebnega za ustanovitev novega sindikata. Uspelo nam je pridobiti tudi nekaj posameznikov iz vodstva RSNZ, ki so našo idejo podprli. Eden od teh je bil Marjan Antončič, takrat šef Uprave za informatiko na Republiškem sekretariatu za notranje zadeve, ki je bil tudi najbolj strokovno podkovan, da je lahko organizacijsko pripravljal zadeve. Spomnim se še Branka Celarja pa tudi Friderika Likavca. Pogovarjali smo se o ustanovitvi novega sindikata na območju celotnega republiškega Sekretariata za notranje zadeve. Vendar so priprave potekale prepočasi, saj je takratno vodstvo Organov za notranje zadeve odkrito nasprotovalo organiziranju samostojnega sindikata.

V letu 1990 smo zato sami pristopili k organiziranju samostojnega sindikata in tako 8. junija 1990 na Debelem rtiču ustanovili Policijski sindikat obalno-kraške regije. Postal sem prvi predsednik prvega samostojnega policijskega sindikata v Sloveniji. Organizirali smo se namreč neodvisno od drugih sindikatov, sprejeli svoj statut in članarino ter ubrali povsem samostojno pot. Tudi mariborski kolegi so v tistem času ustanovili policijski sindikat, ki pa je bil pod okriljem Zveze svobodnih sindikatov Slovenije.

Gradivo za pripravo prvega statuta smo dobili od italijanskih kolegov. Vodja tržaškega sindikata policistov SIUL²⁴ (Italijanski enotni sindikat policijskih delavcev) Paolo Badaluco, nam je posredoval njihov statut, Vojko Sukljan ga je nato s prijatelji na Obalnem svetu sindikatov Koper prevedel, kjer so nam tudi pomagali, da smo po tem vzorcu sestavili statut, prilagojen našim merilom in potrebam. Da, takrat je bilo kar malo nevarno pisati takšen akt v prostorih milice, še posebno med službenim časom.

Policijski sindikat Slovenije

Ustanovitev Policijskega sindikata obalno-kraške regije je dala ključni zagon tudi pogajanjem za ustanovitev Policijskega sindikata Slovenije, saj smo v naš sindikat uspeli v tednu ali dveh pridobiti veliko članov iz nekdanjega sindikata. Naš statut je bil osnova za statut nastajajočega Policijskega sindikata Slovenije, ki je šel v usklajevanje med zaposlene po upravah in službah RSNZ. Iz naše sredine smo na sestanke iniciativnega odbora pošiljali Joška Mezgeca in Vilija Kopšeta.

²⁴ SIULP - Sindacato Italiano Unitario dei Lavoratori della Polizia, ustanovljen leta 1979, je glavna sindikalna organizacija, ki zastopa pripadnike državne policije.

Iniciativnemu odboru za ustanovitev Policijskega sindikata Slovenije smo za predsednika predlagali Joška Mezgeca, ki je nato tudi postal prvi predsednik Policijskega sindikata Slovenije, in sicer na ustanovni skupščini 23. junija 1990, ki je potekala v nabito polni kinodvorani kluba Maksa Perca v Kotnikovi ulici v Ljubljani.

Za tiste čase, ko še nismo imeli svoje države, je to bila zelo velika stvar. Šlo je za prvi samostojni sindikat v takratni Milici na območju tedanje, sicer razpadajoče, Jugoslavije.

V tistem času je bilo še po ustanovitvi veliko nasprotovanj, šikaniranj, vodstvo Ministrstva za notranje zadeve se nikakor ni moglo sprijazniti z novimi dejstvi. Sam sem izhajal iz tega, da je bilo sindikalno gibanje do takrat nek privesek, v novih družbenoekonomskih razmerah, ki so se nakazovale, pa je bilo potrebno najprej zaščititi interese zaposlenih.

Ves čas smo sodelovali z zelo aktivnim sindikatom SIULP v Trstu pod vodstvom Paola Badaluca, ki nam je dejansko pomagal shoditi. Kmalu po ustanovitvi PSS so nam tudi tlakovali pot v mednarodno združenje evropskih policijskih sindikatov CESP (Conseil Europeen des Syndicats de Police – Evropski svet policijskih sindikatov), ustanovljeno leta 1988. Tako smo bili med prvimi sindikalnimi organizacijami v Sloveniji sprejeti v evropsko sindikalno organizacijo.

Debeli rtič, 8. junija 1990 – nagovor prvega predsednika Mitje Butula, za njim so od desne Branko Škrbina, Milivoj Bobič in Stojan Gorkič.

OBALNA SINDIKALNA ORGANIZACIJA ORGANIZZAZIONE SINDACALE COSTIERA

PRIDRUŽI SE NAM – POSTANI VIDEN!!!

Smo demokratična in območna organizacija, ki jo sestavljajo člani sindikata, organizirani v sindikatih podjetij in zavodov, poklicnih sindikatih in sindikatih dejavnosti.

Delujemo neodvisno od državnih organov, delodajalcev, političnih strank, združenj in drugih organizacij.

8 BISTVENIH CILJEV:

1. pošteno plačilo za opravljeno delo
2. izboljšanje delovnih pogojev
3. ureditev področja normativov po dejavnostih
4. več pravic iz dela
5. razbremenitev davčne obremenjenosti plače
6. pravna ureditev zakonskih vrzeli
7. zagotovitev izvajanja predpisov iz varstva pri delu
8. vzpostavitev zglednih medsebojnih odnosov v družbi in širšem okolju

OBALNA SINDIKALNA ORGANIZACIJA

»Obalna sindikalna organizacija je samostojna nestrankska sindikalna organizacija, ki deluje na osnovi lastnih programskih izhodišč in statuta, ki bo uveljavljala partnerski položaj, podpisovala in sopolpisovala kolektivne pogodbe, varovala in ščitila pravice zaposlenih, ščitila člane sindikata in sindikalne zaupnike, samostojno odločala o povezovanju z drugimi sindikalnimi organizacijami v Republiki Sloveniji in sodelovala s sindikati izven državnih meja.«

(Iz zapisnika seje Obalnega sindikalnega sveta Koper 13. decembra 1990)

USTANOVITEV

Vlasta Beltram

Do ustanovitve samostojne Obalne sindikalne organizacije je prišlo postopoma, pri čemer moramo ločiti vsebinske in formalne korake. Proces se je vsebinsko začel sredi osemdesetih let in do leta 1989 se je izkristalizirala ideja, kakšen sindikat je potreben, da lahko zares opravlja svoje poslanstvo – štiti delavce. Ideja je v istrskem prostoru dobila širšo podporo in v letu 1989 so sledili še formalni koraki k osamosvojitvi. Najprej so se začeli povezovati na medobčinski ravni občinski sindikati dejavnosti (prvotna zamisel je bilo regijsko povezovanje, vendar se sežanski sindikati niso pridružili), nato pa so ustanovili še enotno sindikalno organizacijo za tri istrske občine – Obalni svet sindikatov Koper. Na njeni ustanovni seji 3. aprila 1990 so bila sprejeta izhodišča za programski dokument samostojne Obalne sindikalne organizacije, ki je postal temeljni dokument za njen nadaljnji razvoj in delovanje ter kasneje tudi za razvoj Konfederacije sindikatov 90 Slovenije. Obalna sindikalna organizacija je pod tem imenom formalno zaživela kot samostojna organizacija v začetku leta 1991, ko je sprejela svoj statut in s tem dokončno izstopila iz ZSS Slovenije, dejansko pa je povezavo z ZSSS zamrznila že kmalu po ustanovitvi Obalnega sveta sindikatov Koper s prenehanjem plačevanja članarine centrali v Ljubljano in z izdajanjem svojih članskih izkaznic na podlagi lastnih pristopnih izjav. Sklep o samostojni sindikalni organizaciji so sprejeli 23. januarja 1991, kot tudi sklep o skupnem delovanju z drugimi sindikalnimi organizacijami v Sloveniji na nivoju konfederacije. 8. februarja 1991 je tako Obalna sindikalna organizacija postala pobudnica in nato soustanoviteljica Konfederacije sindikatov 90 Slovenije in stopila na pot reprezentativnih sindikatov, s tem pa dobila možnost pogajanja in podpisovanja kolektivne pogodbe na državni ravni.

Od ideje do realizacije

Kronologija dogajanja je izdelana po arhivski dokumentaciji, ki jo hrani Obalna sindikalna organizacija (največ zapisniki sej). Sindikalisti so sklepe in izhodišča za programe, sprejete na sejah, tako kot tudi svoja razmišljanja objavljali v Obalno-kraški sindikalni prilogi, ki so jo kot prilogo časopisa Primorske novice izdajali Obalni svet ZSS Koper ter sindikalni sveti občin Izola, Koper in Piran v letih

1988–1990, občasno pa tudi v Delavski enotnosti, glasilu Zveze sindikatov Slovenije. Dogajanje v sindikalnih vrstah so budno spremljali tudi mediji.

Vodilni istrski sindikalni aktivisti so svoje zamisli iz druge polovice osemdesetih let, kako bi bilo treba preurediti sindikate, da bodo lahko opravljali svoje poslanstvo v prihajajočih novih družbenih razmerah, zapisali v dokumentu »Teze za prenavo ZSS«. Dokument so obravnavali v osnovnih sindikalnih organizacijah in ga nato sprejeli na vseh treh občinskih svetih ZSS. Občinski svet ZSS Koper je teze podprl na letni seji 31. marca 1989 in poudaril, da jih je treba uresničevati po fazah, ker je v njih preveč nalog, da bi jih mogli naenkrat izpeljati.

Idejni vodje prenove sindikalne organizacije so bili Ciril Mezek in Jadran Čalija (takrat predsednik in sekretar Kraško-obalnega sveta ZSS in tudi Obalnega sveta ZSS) ter Boris Mazalin (takrat predsednik Občinskega sveta ZSS Piran). Pomagal jim je celotni profesionalni kader na občinskih svetih ZSS: v Izoli predsednik Marij Černe in sekretar Euro Brožič, v Piranu sekretar Sašo Majer, v Kopru pa predsednik Ivan Pišlar in sekretar Slobodan Radujko, Marica Mezgec ter drugi zaposleni na sindikatih, med temi v prvi vrsti pravna služba (Aleksander Lisjak in Mihael Svanjak). Veliko podpore in pomoči, odločilne za uspešnost projekta, pa so dobili pri sindikalnih aktivistih v osnovnih organizacijah v delovnih okoljih in pri sindikatih dejavnosti.

Konkretni premiki k novi sindikalni organiziranosti so najprej nastali pri sindikatih dejavnosti spomladi 1989, ko so se začeli že obstoječi sindikati povezovati na regijski ravni, ustanavljali pa so se še novi obalni sindikati dejavnosti. Na to tematiko je v Obalno-kraški sindikalni prilogi Primorskih novic 13. junija 1989 izšel članek *Kaj si obetamo od ustanavljanja regijskih sindikatov dejavnosti?*:

»Občinski sveti ZSS Izola, Koper, Piran in Sežana so soglasno ugotovili, da organiziranje panožnih sindikatov na občinski ravni, kot je bilo doslej, ni prineslo ustreznih rezultatov in da je možno to stanje preseči z organiziranjem panožnih sindikatov na regijski ravni. Tako bomo povečali moč teh organizacij, občutek pripadnosti sindikatu, lažje bodo rešljivi kadrovske problemi, predvsem pa bodo vodstva tako organiziranih panožnih sindikatov pridobila na neodvisnosti, ker ne bodo več neposredno vezana na družbeno-politične skupnosti. Tako bodo lažje vodila sprejeto sindikalno politiko, sindikalnim aktivistom znotraj podjetij pa bo olajšano sindikalno delo, ker se bo lahko namesto njih izpostavljalo vodstvo njihovega panožnega sindikata.

Na regijski ravni tako obstaja sindikat delavcev v kulturi, sindikat delavcev v zdravstvu, sindikat delavcev v turizmu in gostinstvu, pred ustanovitvijo pa so sindikati kovinarjev, prometa in zvez, kmetijstva in živilske industrije ter novinarjev. Potrebno bo izpeljati še organizacijske in vsebinske priprave na ustanovitev sindikata delavcev v vzgoji in izobraževanju, gradbeništvu, trgovini oz. povsod tam, kjer bo za to interes. Sedež posameznega regijskega panožnega sindikata bo pri tistem občinskem svetu, kjer je v regiji večina te dejavnosti. Potrebna profesionalna sekretarska dela za tako formirane sindikate bodo opravljali obstoječi profesionalci v občinskih svetih in na medobčinskem svetu.»

Ideja regijske povezanosti sindikata dejavnosti pa se ni uresničila, ker se sežanski sindikati na vabila na ustanovne sestanke niso odzivali. Zato so se omejili na tri istrske občine in postali medobčinski oziroma obalni sindikati dejavnosti. Zaradi te neodzivnosti je tudi vlogo Kraško-obalnega sveta prevzel Obalni svet ZSS Koper.

Naslednji korak je bila ustanovitev enovite sindikalne organizacije v slovenski Istri, tako da so se trije občinski sveti ZSS ukinili, njihove pristojnosti pa prenesle na Obalni svet sindikatov Koper.

Ta ideja se je porodila leta 1989, ko je Predsedstvo Obalnega sveta ZSS Koper na svoji 14. seji obravnavalo pobudo konference osnovne organizacije sindikata Iplasa o združitvi občinskih svetov ZSS treh obalnih občin v skupen organ – Svet Zveze sindikatov občin Izola, Koper in Piran. To pobudo so obravnavali občinski sveti ZSS na delnih konferencah 7. novembra 1989 in ugotovili, da je utemeljena in da je potrebno pripraviti ustrezno gradivo za javno razpravo. V gradivu, ki ga je pripravil Obalni svet ZSS, so smiselnost združitve takole utemeljili:

Slovenska Istra je specifično območje, ki zaradi številnih razlogov terja globalno sodelovanje oblastnih, političnih in gospodarskih faktorjev v vseh treh občinah, na več področjih pa zahteva tudi usklajevanje gospodarskih, političnih in oblastnih aktivnosti in nato enotno nastopanje navzven. Ta spoznanja so bila splošno sprejeta in potrjena z vsakodnevno prakso (tudi v preteklosti), bila pa so tudi že uveljavljena smer delovanja na večini družbenoekonomskih področij slovenske Istre. Spremembe na področju gospodarske pristojnosti občin, ki so potekale v okviru prilagajanja političnega sistema logiki tržnega obnašanja, pa so te ugotovitve še bolj poudarile. V tržnem gospodarstvu ni sprejemljiv obstoj občinskih gospodarskih meja, pa tudi ne obstoj občinskih blokad gospodarskih procesov. Če so bili občin-

ski nivoji do takrat predvsem dejavnik uresničevanja državne lastninske kontrole ter regulacije delovanja podjetij in družbenih dejavnosti, se je ta njihova vloga s spremembami v sistemu bližala k neizogibnemu koncu. Občinski organi tako ne bodo več vpleteni v postopke ustanavljanja podjetij, registriranja dejavnosti, kadrovske, dohodkovne, cenovne in investicijske politike. S tem, ko se bo uveljavljala samostojnost gospodarskih subjektov na eni strani in koncentracija družbenih dejavnosti na ravni republike na drugi, se bo v najkrajšem času pretrgala popkovina, ki povezuje občinske strukture z njihovimi podjetji ter jim dovoljuje kontrolo in vmešavanje v njihovo poslovanje. Poleg tega občinski organi zavirajo investiranje »občinskega« kapitala izven občinskih meja in s tem tudi smotno ekonomsko povezovanje, ukinjanje in ustanavljanje podjetij itd. Tako obnašanje občinskih struktur je imelo seveda svojo realno podlago v eksistenčni odvisnosti občine od svoje gospodarske baze (gospodarstvo v občini je direktno plačevalo prispevke v občinske proračune oziroma za občinske samoupravne interesne skupnosti – SIS). Na taki družbenoekonomski podlagi, to je na »občinski gospodarski strukturi in na občinskih družbenih dejavnostih, pri občinskih investicijah, pri kadrovske politiki na občinskem razvoju«, je temeljila tudi obstoječa pozicija občinskega sindikata. Zavedali so se, da če ne bodo zelo hitro spoznali, v kakšno smer teče razvoj, bodo soodgovorni za posledice; kazale se bodo predvsem v tem, da bodo sedanji občinski sindikati postali suha veja v procesih, ki uveljavljajo panožno sindikalno organiziranost, znotraj katere sindikalni interes delavca neprimerno lažje prihaja do veljave. Pomeni tudi prilagajanje sindikalne organiziranosti spremembam, ki jih prinaša trg in na njem utemeljene spremembe v gospodarskem in političnem sistemu (npr. kolektivne pogodbe se bodo podpisovale na ravni panog in ne občin). V primerjavi z ostalimi območji Slovenije imajo v Istri redko priložnost, da na področju sindikalne organiziranosti, prilagojene aktualnim procesom, uveljavljajo drugačno vlogo sindikata, pri tem pa ustvarjalno združijo dva nepogrešljiva principa sindikalne organiziranosti: panožnega in teritorialnega.

Našteli so še druge razloge za združitev, vezane na večjo učinkovitost in racionalnost delovanja sindikatov.²⁵

Istočasno so pripravljali izhodišča za razpravo o novi sindikalni organiziranosti. Jeseni 1989 so potekale priprave na kongres Zveze sindikatov Slovenije. Republiški svet ZSS je pripravil Program Neodvisnih sindikatov, kot se je ZSS nameraval preimenovali. Obalni svet ZSS je na ta program napisal kritiko, ki je izšla v Delavski enotnosti 6. oktobra 1989 kot *Analiza nekaterih kategorij iz Programa*

²⁵ Obalni svet ZSS Koper, Predlog obalne organiziranosti sindikatov, Naš glas, januar 1990, št. 1, str. 5-6.

»Neodvisnih sindikatov Slovenije«, kot avtorji pa so bili podpisani Jadran Čalijski, Boris Mazalin in Ciril Mezek. Odmev je bil zelo dober in precej težje je Republiški svet ZSS vključil v nov programski dokument, ki je bil nato na kongresu 6. aprila 1990 tudi predstavljen in sprejet. Republiški svet je tudi opustil idejo o preimenovanju v Neodvisne sindikate, je pa v naziv dodal še besedico svobodni in tako je nastala Zveza svobodnih sindikatov Slovenije.

Vsebinsko kritike Programa Neodvisnih sindikatov Slovenije je Obalni svet ZSS strnil v podlago za izhodišča za novo sindikalno organizacijo in jih 16. februarja 1990 objavil v Obalno-kraški sindikalni prilogi Primorskih novic z naslovom *Kakšen sindikat?*:

»**Temeljna izhodišča**

Sindikalne organizacije doslej pravzaprav sploh ni bilo. Pod tem imenom smo imeli družbenopolitično organizacijo kot sredstvo socialnega nadzora nad delavci. Reforme napovedujejo drugačen položaj delavca, pri čemer ne bosta socialna in materialna varnost vnaprej zagotovljena.

To se že dogaja. Zaradi tega se mora bistveno spremeniti vloga sindikata. Gospodarske reforme bodo terjale zaostroitev socialnega položaja delavca: armada nezaposlenih, ogroženost eksistence zaposlenih pa tudi nezaposlenih, restriktivna določila pravne zakonodaje...

Vse kaže, da bomo morali delovati v dosti ostrejših razmerah kot sicer deluje danes sindikat v razvitem tržnem gospodarstvu. Izboriti si bomo morali za takšen položaj sindikata, kot ga opredeljujejo mednarodne konvencije. Toda kako? Ali je mogoče priti do takega sindikata na temeljih sedanjega obstoječega?

Ne v celoti, ker je poprej potrebno postaviti NOVE TEMELJE, kot so:

- *legitimnost, ki jo dajeta prostovoljnost in učinkovitost organizacije z drugačno vlogo člana, in sicer s podpisom pristopne izjave, s podelitvijo članskih izkaznic in z razmejitvijo odnosa član–nečlan;*
- *uveljavljanje sindikata dejavnosti, poklicnih sindikatov in interesnih združenj sindikata kot samostojnih delov zveze sindikatov;*
- *zaščita ekonomskih in socialnih interesov delavcev;*
- *priprava in podpisovanje kolektivnih pogodb (na ravni republike, panoge, poklica, regije in podjetja), s poudarkom na ceni dela, zagotavljanju pogojev dela in zagotavljanju delovnih mest z zagotovitvijo pristanka sindikata pri zmanjševanju delovnih mest;*

- *s pogajanji z delodajalci si bomo prizadevali za socialni mir, smo zainteresirani za razvoj in ga podpiramo, vendar ne za ceno, ki bi ogrožala delavčevo eksistenco;*
- *organizirali bomo in vodili stavke v primerih, ko s pogajanji ne bomo mogli zagotoviti naših zahtev iz kolektivne pogodbe, ali ko bomo le tako lahko zaščitili interese delavcev in članov;*
- *pogajanja in stavke se bodo organizirale in vodile predvsem v sindikatih dejavnosti in poklicnih sindikatih na podlagi pooblastila članov oz. delavcev, kar pa ne izključuje možnosti stavk, ki jih organizira in vodi sindikalna organizacija v podjetjih;*
- *sindikat mora imeti svoj program, opredeljene cilje, metode in načine delovanja in v tem smislu mora ostati politična organizacija ter doseči, da bo naša politika upoštevana kot pomemben dejavnik pri odločanju.*

Kako se organizirati?

- *Organizirati se v panogah in poklicih na regijski in republiški ravni;*
- *ukiniti sedanje osnovne organizacije in ne samo spremeniti imena v sindikat podjetja, na neposrednih in tajnih volitvah izvoliti sindikalne poverjenike in letno s tajnim glasovanjem preveriti zaupanje, poverjeniki naj spremljajo uresničevanje kolektivne pogodbe, se med seboj povezujejo v sindikalni svet podjetja in sodelujejo z izvršnim odborom panožnega in poklicnega sindikata;*
- *v podjetju so le člani in sindikalni poverjeniki, ki preko sindikalnih skupin predvsem registrirajo sindikalno politiko in jo prenašajo na izvršni odbor svojega panožnega ali poklicnega sindikata;*
- *sindikat panoge ali dejavnosti obravnava problematiko v podjetjih, predlaga rešitve, postavlja pogoje, se pogaja in izvaja pritisk;*
- *zagovarjamo panožno in poklicno sindikalno organiziranost na ravni regije, ki je hkrati konstitutivni del regijske oblike organiziranosti - do sedaj sta se panožna in regijska organiziranost potrdili kot najbolj avtonomni.*

Česa nočemo

- *Nočemo biti stranka, si deliti oblast, soodločati v parlamentu in sklepati koalicije z drugimi strankami;*
- *nočemo biti odvisni od države in političnih strank;*
- *nočemo sindikalnega monizma, ker ne vzpodbuja sindikalne konkurenčnosti, ampak vodi k monolitnosti;*

- *nočemo biti fronti del 'SZDL', niti da bi naš program izviral iz programa Zveze komunistov;*
- *sindikati dejavnosti v regiji oz. na obali nočemo biti samo oblika in metode dela republiških odborov.»*

Na tej podlagi so nazadnje izdelali dokument *Izhodišča za programski dokument Obalne sindikalne organizacije*, ki so ga 13. marca 1990 objavili v Obalno-kraški sindikalni prilogi Primorskih novic, potrdili pa na ustanovni skupščini Obalnega sveta sindikata Koper 3. aprila 1990.

3. april 1990 je tako tisti prelomni mejnik, ki ga istrski sindikalisti štejejo za začetek delovanja Obalne sindikalne organizacije. Na ta dan so se v koprski kinodvorani Soča sestali na skupščini člani vseh treh občinskih sindikalnih svetov Izola, Koper in Piran ter Obalni svet ZSS. V prvem delu so posamezni občinski sveti obravnavali in sprejeli delovna in finančna poročila za obdobje 1986–1990 ter razrešili člane svojih organov. Namesto volitev novih članov so sprejeli sklep o ukinitvi občinskih svetov ZSS in Obalnega sveta ZSS, vse obveznosti in pravice pa so prenesli na novo enovito istrsko sindikalno organizacijo **Obalni svet sindikatov Koper**.

V drugem delu srečanja so izpeljali ustanovno skupščino Obalnega sveta sindikatov Koper (OSS Koper), kjer so tudi predstavili in sprejeli Izhodišča za programski dokument Obalne sindikalne organizacije ter izvolili vodstvo. Prvi predsednik je postal Ciril Mezek (do novembra 1990), podpredsednik Boris Mazalin (novembra je zamenjal Mezka, podpredsednik pa je postal Marij Černe), sekretar pa Jadran Čalija. OSS Koper je sestavljalo 66 članov vseh panog in sindikatov v delovnih okoljih. Izvolili so še izvršni organ OSS Koper – Predsedstvo, ki je imelo 22 članov, profesionalcev in neprofesionalcev.

O tem, kakšen bo novi sindikat na istrskem območju, je takrat predsednik Mezek za medije povedal: *»Za razliko od dela dosedanjega sindikata, oziroma od tistega, kar je še zmeraj prisotno v republiških in zveznih sindikalnih organizacijah, na obali dosledno uresničujemo princip, da je sindikat na teritorialni ravni sestavljen le iz panožnih in poklicnih sindikatov ter drugih interesnih oblik organiziranja delavcev. Dosledno tudi upoštevamo načelo konkurenčnosti v sindikalnem delu. Razvoj sindikalnega dela gre brez zadržkov v smeri zveze zvez sindikatov.«*²⁶

OSS Koper je bil še vedno vezan na ZSS, saj so na svoji ustanovni konferenci predlagali in potrjevali kandidate za vodilne funkcije v Republiškem svetu ZSSS,

²⁶ Boris Šuligoj, Namesto občinskih obalni svet sindikatov, *Primorski dnevnik* 13. 4. 1990.

njeni delegati pa so se 6. aprila 1990 udeležili kongresa ZSS oziroma ustanovnega kongresa Zveze svobodnih sindikatov Slovenije.

Vendar je še v istem mesecu prišlo do kratkega stika, ki je prisilil OSS Koper, da je najprej zamrznil odnose, nazadnje pa dokončno izstopil iz ZSSS. Nezadovoljni so bili že z novim–starim vodstvom, za katerega so bili prepričani, da ne bo sposobno izpeljati sprememb, kar so jim potrdili tudi odzivi na terenu. Že na kongresu so opozorili na razliko med predlogoma programa in statuta, češ da je pri nastajanju obeh dokumentov prišlo do metodološke napake: na eni strani je bil dober program, vendar je statut v pretežni meri ohranjal obstoječo temeljno organiziranost in centralno zbiranje članarine. Konkretno pa sta bila razlog zamrznitve odnosov pridobivanje članstva, od katerega je bilo odvisno financiranje sindikata. Po novem je bilo članstvo v sindikatu prostovoljno, na podlagi pristopne izjave, dokazilo članstva pa je postala članska izkaznica. Vodstvo ZSSS je takoj po kongresu začelo mimo OSS Koper pošiljati v sindikate podjetij svoje pristopne izjave, ki so bile enojezične, pa tudi glede članske izkaznice niso upoštevali predlogov OSS Koper.

Zato se je Predsedstvo OSS Koper 10. aprila 1990 sestalo na izredni seji, kjer so sprejeli stališča v zvezi z aktivnostmi glede podeljevanja pristopnih izjav in članskih izkaznic ZSSS. Objavili so jih v Primorskih novicah 20. aprila 1990 z naslovom *Informacija o včlanjevanju v sindikate*:

»Prvi kongres Zveze svobodnih sindikatov Slovenije je sprejel sklep o podeljevanju pristopnih izjav in članskih izkaznic ZSSS.

Prve dni po kongresu so predsedniki sindikatov nekaterih večjih podjetij na Obali /slovenski Istri, op. av./ posredovali zelo kritična mnenja delavcev na račun novoizvoljenega (starega) predsednika Mihe Ravnika, ki mu delavci ne zaupajo. Zato ne verjamejo v ta sindikat.

Tako se je Obalni svet sindikatov Koper znašel v položaju, ko imamo na eni strani zahtevo vodstva ZSSS po podeljevanju pristopnih izjav in članskih izkaznic, na drugi strani pa veliko negativnih in kritičnih reakcij na kongres in dvomov delavcev v možnost prenove v smeri svobodnih sindikatov Slovenije. To pa gre težko skupaj.

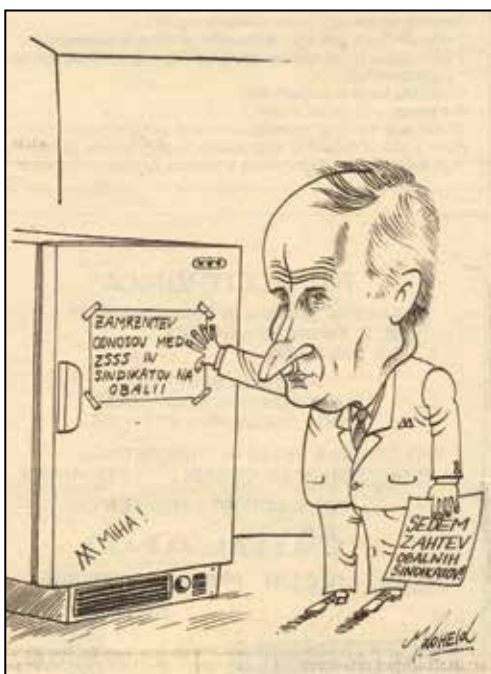
Pomanjkljivost članske izkaznice je, da na hrbtni strani ponuja članom sindikata ugodnosti, ki v veliki večini še nekaj časa sploh ne bodo uresničljive. Ponuja torej nekaj, česar še ni. Naslednja pomanjkljivost je, da ne priznava možnosti organizacije sindikata na terenu (v našem primeru na Obali),

končno pa so tako pristopne izjave kot članske izkaznice neustrezne, ker bi morale biti dvojezične.

V tem tednu potekajo razprave o včlanjevanju v obalnih sindikatih posameznih panog, ki bodo zaključene v ponedeljek, 23. aprila 1990. 24. aprila bo seja OSS Koper, na kateri bo sprejeta odločitev o tem, kako bomo včlanjevali v sindikate, s kom in na kakšen način se bomo povezovali in kakšne pristopne izjave oziroma članske izkaznice bomo ponudili delavcem.

V obalnih sindikatih bomo dosledno uresničevali stališče, da mora sindikat nastajati od spodaj navzgor, od delavcev in njihovih sindikalnih zaupnikov dalje, in da mora biti organiziran tako, da bo članom in delavcem čim bližje. Samo na tak način bo mogoče uresničevati pravo vlogo sindikata, ki jo Obalni sindikati uveljavljamo že vrsto let.

Po svoji seji, to je od 24. aprila dalje, bo OSS Koper prišel pred delavce s pristopno izjavo in člansko izkaznico.»

Karikatura Cirila Mezka, avtor je Miran Kohek. Izšla je v Primorskih novicah 4. maja 1990.

Proces identifikacije članstva s sindikatom (prostovoljstvo članstva na podlagi pristopne izjave in članske izkaznice) se je začel že v letu 1988. Občinski svet ZSS Koper je že sredi leta 1988 naročil določeno število dvojezičnih članskih izkaznic

pri Republiškem svetu ZSS, vendar ni dobil odgovora. Na seji koprskega sindikalnega sveta 9. februarja 1989 je bilo predstavljeno stališče, da je treba preiti na prostovoljni sprejem v ZSS, kar pa je bilo odvisno od vodstva ZSS. To so sprejeli nato na ustanovnem kongresu Zveze svobodnih sindikatov več kot leto dni kasneje.

Konec aprila 1990 so tako začeli pošiljati v podjetja in zavode dvojezične pristopne izjave in začeli z izdelavo članskih izkaznic. Grafični oblikovalec Vojko Tominc je izdelal logotip za Obalno sindikalno organizacijo in oblikoval člansko izkaznico. Na seji Predsedstva OSS Koper 24. maja so člani sprejeli osnutek izkaznice, ki je imela podlago v programskih izhodiščih Obalne sindikalne organizacije in v pristopni izjavi.

Pridobivanje članstva se je hitro izvajalo, saj so na seji Predsedstva OSS Koper 26. junija poročali, da je včlanjenih skoraj 50 % zaposlenih, t. j. potencialnih članov sindikata. Poročali so tudi, da pri tem poteka boj s funkcionarji republiških odborov sindikatov dejavnosti, ki so tudi sami delili pristopne izjave.

Dokončni razhod z ZSSS se je zgodil na seji Predsedstva OSS Koper 24. oktobra 1990.

Takrat so sprejeli naslednje ugotovitve in stališča:

1. *Zaradi skupnih interesov delovanja in organiziranja, utemeljenih že z ustanovitvijo obalnih sindikatov, je potrebno in nujno ohraniti in razvijati Obalno sindikalno organizacijo (OSO). Zagotoviti je potrebno kadrovsko in materialno osnovo, da bi lahko uresničevali zastavljen program.*
2. *Zahteve 1. seje OSS Koper, ki so temeljile na interesih in potrebah delavcev, članov sindikatov v podjetjih in ustanovah, odborov obalnih sindikatov dejavnosti, v ZSSS niso bile obravnavane, kaj šele, da bi bila z njimi sprejeta argumentirana opredelitev. Novi dokumenti, na katerih naj bi slonelo delo in organizacija ZSSS, so v totalnem nasprotju s kongresnimi programskimi dokumenti, z našimi zahtevami in z našimi programskimi izhodišči. **Zato ne moremo biti in nismo del ZSSS.***
3. *OSO je skupna organizacija obalnih sindikatov dejavnosti, sindikatov podjetij ter drugih sindikalnih organizacij na Obali, ki imajo znotraj OSO status konstitutivnega dela.*
4. *OSO kot celota in njeni konstitutivni deli so povezani prostovoljno in na osnovi interesov. So samostojne sindikalne organizacije, sposobne uveljavljati partnersko pozicijo vsake partnerske organizacije posebej in vseh skupaj. Pri uresničevanju svojih ciljev se lahko povezujejo tudi z drugimi sindikalnimi organizacijami.*

5. *Do sklepov in stališč se bodo opredeljevali obalni odbori dejavnosti, druge sindikalne organizacije in sindikati do 15. novembra 1990.*

Sklenili so še, da pripravijo sejo Sveta Obalne sindikalne organizacije (OSO) in operativni program OSO.

V zadnji fazi osamosvojitve istrske sindikalne organizacije je bilo zaradi statusne spremembe OSO potrebno delovanje in organiziranje urediti s statutom (temeljlil je na prejšnjih Pravilih). Tako so na seji Predsedstva OSS Koper 13. decembra 1990 razpravljali o predlogu Statuta OSO ter o predlogu operativnega plana in izhodišč za financiranje v letu 1991. Na seji so se namreč seznanili z informacijo, da istrski sindikati v celoti podpirajo osamosvojitvev. Dokumenta sta šla v obravnavo in 23. januarja 1991 so na 9. redni seji Predsedstva, sedaj že Obalne sindikalne organizacije, sprejeli Statut in operativni program OSO.

Začeli so tudi s pripravami za nadgradnjo sindikalne organizacije, potrebne za delovanje na državni ravni. Videli so jo v konfederaciji samostojnih sindikatov na slovenski ravni. V jeseni se je v Kopru sestala skupina enako mislečih sindikalnih pobudnikov in pripravila dokument Izhodišča konfederalnega delovanja sindikatov v R Sloveniji. Predsedstvo OSS Koper ga je najprej podprlo na seji 24. oktobra 1990, nazadnje pa na seji Predsedstva Obalne sindikalne organizacije 23. januarja 1991 sprejelo sklep o skupnem delovanju z drugimi sindikalnimi organizacijami v Republiki Sloveniji na nivoju Konfederacije sindikatov 90 Slovenije, ustanovljene v Kranju dobra dva tedna kasneje. OSO je dobila nov naziv – Obalna sindikalna organizacija - Konfederacija sindikatov 90 (90 zato, ker je začela nastajati leta 1990).

Sindikalna prenova skozi medije

Mediji so budno spremljali celotno dogajanje okrog nastajanja nove sindikalne organiziranosti v slovenski Istri²⁷ kot tudi razmere na slovenski sindikalni sceni sploh. Boj istrskih sindikalnih aktivistov za prenovu so spremljali naklonjeno, kot korak pred drugimi v prilagajanju novim družbenoekonomskim spremembam v zaščiti delavca.

²⁷ Takrat se je za slovensko Istro še splošno uporabljal izraz Obala, ki ga že precej časa uspešno spreminjamo v originalno geografsko ime slovenska Istra.

V Delavski enotnosti, glasilu ZSSS, je že 5. aprila 1990 izšel članek Andreja Ulage *Veter z Obale*:

»Z Obale je znova zavel osvežujoč maestral. Novost, ki prihaja s tega koščka Slovenije, je le ena izmed mnogih. V iskanju rešitev, da bi staro zamenjali z novim in našo barko s skupnimi močmi hitreje potisnili v mirnejše vode, so Primorci večkrat korak pred drugimi. Tako je tudi to pot. Občinski sindikalni sveti namreč niso bili gluhi za pobudo, ki se je porodila v Iplasu, da bi na Obali združili sindikate. Zamisel so dodobra osvetlili in proučili z vseh zornih kotov in se razmeroma zelo hitro odločili za nadaljnje najtesnejše sodelovanje, to je za eno samo sindikalno organizacijo. /.../«

O prelomnem mejniku je 6. aprila v Primorskih novicah poročal Miran Kljun v članku *Odslej enotni obalni sindikati*:

»Po slabem letu dni priprav so v torek (3. 4.) občinske organizacije Zveze sindikatov v Kopru izvedle samoukinitve in vzpostavile novo, obalno organiziranost sindikata. Takšna povezanost na teritorialnem principu naj bi zagotovila resnično možnost interesnega delovanja delavcev na obali, saj temelji predvsem na delu sindikatov, ki jih je bilo doslej na obalnem območju ustanovljenih že trinajst.

Občinski sindikati bodo kmalu postali suha veja, saj zaprtosti v lokalne meje ne bodo mogli slediti potrebam delavcev, ki se bodo znašli na dinamičnem trgu delovne sile. Ta ugotovitev je sindikalne organizacije iz koprške, izolske in piranske občine tri dni pred začetkom prvega kongresa Svobodnih sindikatov Slovenije pripeljala do ustanovitve obalne sindikalne organizacije, ki naj bi ponujala večjo možnost skupnih sindikalnih akcij, vzpostavitve učinkovitejšega sistema solidarnosti, delitev dela in večjo strokovnost, prinesla pa naj bi tudi zmanjšanje stroškov za profesionalni sindikalni aparat. S prenovitveno potezo obalni sindikati tako nadaljujejo prvenstvo, ki so si ga v slovenskem prostoru izborili s pogumnim obračunom s preživelo sindikalno politiko.«

24. aprila 1990 je Marjan Horvat v Delavski enotnosti v članku *Politika, ki jo oblikuje življenje* zapisal:

»Vojna, ki že nekaj časa traja med vodstvom Obalnega sindikalnega sveta in nekaterimi ljudmi na Dalmatinovi 4 v Ljubljani, se je nadaljevala tudi po prvem kongresu Zveze svobodnih sindikatov Slovenije. /.../ moramo priznati, da je do nekaterih kratkih stikov med Ljubljano in Obalo prihajalo pogos-

to zaradi nerazumevanja specifičnih razmer v Istri in potreb sindikalnega članstva, pogosto pa je bilo tudi razmišljanje v obalnem sindikalnem aktivu, ki je bilo korak pred drugimi.

V Obalnem svetu Svobodnih sindikatov Slovenije so bili po kongresu najbolj kritični do poskusov miniranja njihove organiziranosti, kajti tam zahtevajo, da so sindikati dejavnosti organizirani na Obalni ravni, torej so konstitutivni del Obalnega sveta sindikatov, hkrati pa se ti sindikati povezujejo v republiške odbore. Tako je tudi oblikovana Obalna sindikalna organizacija, ki je nastajala na osnovi programskega dokumenta že pred kongresom, saj po mnenju mnogih zagotavlja učinkovitejše delo sindikatov in uveljavljanje tudi nekaterih specifičnih interesov članstva. Nenazadnje velja ob tem spomniti, da se je novinarski sindikat organiziral najprej pri Obalnem svetu, na ta način pa se danes organizirajo tudi krupjeji v igralnicah in šoferji. Gre za tenak posluh v Obalnem svetu za organiziranje tudi tistih interesov, ki v sindikatih dejavnosti doslej niso mogli priti dovolj do veljave, kar je pravzaprav lahko pomemben prispevek k pluralizmu v sindikalni organizaciji in možnostim za uveljavljanje specifičnih interesov nekaterih pomembnih skupin članstva. /.../«

V Ljubljanskem dnevniku je 26. aprila Toni Perič objavil članek *Zamrznitev, ne prekinitev odnosov* in med drugim zapisal:

»/.../ Sindikalna 'burja' na Obali se je začela takoj po končanem kongresu republiških sindikatov, ko so predsedniki sindikatov nekaterih večjih podjetij posredovali nekatera zelo kritična mnenja delavcev na račun novoizvoljenega (starega) predsednika Mihe Ravnika, ki da mu delavci ne zaupajo in zato ne verjamejo v ta sindikat. Obalni sindikat se je tako znašel v neprijetnem položaju, zapletlo pa se je tudi zaradi pomanjkljivosti članske izkaznice, ki jo je članstvo na Obali ocenilo kot utopično, ker da zahteve, zapisane na hrbtni strani (ugodnosti za člane) še ne bodo tako kmalu izpolnjene. Druga pomanjkljivost izkaznice je v tem, da ne ponuja možnosti organizacije sindikata na terenu in nenazadnje: pristopne izjave in izkaznice za Obalo sploh niso dvojezične.

Potemtakem ni čudno, da se je Predsedstvo Obalnega sindikata pred časom sešlo celo na izredni seji, a se niso odločili za prenagljene korake, temveč so sklenili počakati na razprave po sindikalnih organizacijah na ravni podjetij ali na ravni posameznih panog.

Minuli teden je bil zagotovo eden najbolj sindikalno nabitih tednov, saj so se razprave vrstile druga za drugo – do torkove seje (24. 4., op. ur.) sveta sindikatov Obale.

Glede na to, da nobena izmed rednih zahtev ni preprosta, so sklenili, da bodo do nadaljnjega delili članom lastne pristopne izjave, ki jih že tiskajo in bodo danes večinoma že na voljo. Na vrsti je torej republiško vodstvo sindikata.«

V časniku Delo je sindikalno dogajanje v slovenskem prostoru spremljala Jelena Gaćeša in v članku *Partijski in policijski prijemi ...* (19. april 1990) zapisala:

»Sindikati dejavnosti in poklicni neodvisni sindikati na obali nastajajo že dve leti. Med prvimi, ki niso počakali na blagoslov vodstva ZSS, so bili igralniški delavci, vendar so jih s svojimi organizacijskimi sposobnostmi prehiteli novinarji. Nič manj pogumni niso bili primorski miličniki, ki so pripravili temelje za ustanovitev vseslovenskega policijskega sindikata, ali denimo transportni delavci (vozniki).

Odnosi trinajstih neodvisnih sindikalnih organizacij do uradnih sindikatov, drugih neodvisnih sindikatov in do lastnih podjetniških uprav so zelo različni. Vsi pa v en glas zatrjujejo, da jim je obalno sindikalno vodstvo zelo pomagalo pri prvih korakih, pri tem pa za pomoč ni postavljalo pogojev. Zato nas predsednik Obalnega sveta Ciril Mezek in sekretar Jadran Čalija spominjata na dobro rejnico, ki je ne skrbi, kaj bo nekega dne, ko bodo otroci zrasli, se osamosvojili in hoteli od doma. Zanimalo nas je, na čem utemeljujeta svojo sindikalistično filozofijo. 'Na zaupanju', je takoj odgovoril Ciril Mezek. 'Drugače pa se problemi spričo obilice dela šele nakazujejo. Pomembno je, da smo na Obalnem svetu delavcem, ki ustanavljajo samostojne sindikate, pripravljeni prisluhniti in da smo enotnega mnenja, da je vsaka poteza, ki je sprejeta v njihovo škodo, vredna obsojanja. Če bomo to zaupanje zapravili, lahko računamo z osipom članstva in morda tudi z izgubo službe.'

Po nekaterih potezah republiškega in občinskih sindikalnih vodstev ne bi mogli sklepati, da razmišljajo tako. Razmere še vedno niso take, da bi se nad svojimi tipično partijskimi in policijskimi prijemi vsaj zamislili. /.../«

29. maja 1990 je novinar Primorskih novic Miran Kljun napisal članek o sindikalnem razhajanju *Odnosi še vedno zamrznjeni:*

»Niti večurna razprava med republiškim sindikalnim vrhom (na čelu z Mihom Ravnikom) in predstavniki Obalnih sindikatov prejšnji četrtek (24. 5.)

ni prinesla bistvenih novosti: odnosi med Obalnimi sindikati in ZSSS še naprej ostajajo 'zamrznjeni', saj še vedno ni razčiščeno temeljno vprašanje: avtonomnost posameznih sindikatov ter tej avtonomnosti prilagojena organizacija in financiranje.

Na četrtkovih razgovorih je bilo tako ponovno moč slišati argumente, ki so jih Obalni sindikati skušali uveljaviti že na kongresu ZSSS, a so bili takrat v prenoviteljskem slavnostnem vzdušju nekako preslišani. V prvi vrsti gre za razhajanje med programom ZSSS in njegovim normativnim delom – statutom. Če namreč program omogoča in predvideva svobodno organiziranje območnih in panožnih sindikatov, jih statut pri tem precej omejuje. Te omejitve se najbolj otipljivo čutijo pri sistemu financiranja, ki ostaja naravni dedič starih centraliziranih sindikatov. V časih, ko članstvo ZSSS na obali očitno presoja, da mu večjo možnost za uresničevanje njegovih interesov ponuja model panožnega povezovanja, je takšen sistem financiranja postal anahronizem /.../.

Četrtek razgovor te ločnice ni uspel odstraniti in je le potrdil nekakšen status quo v odnosih med Koprom in Ljubljano. /.../«

Nadaljnja stopnja pri osamosvojitvi OSO in za pridobivanje pogajalskih možnosti je bila vključitev v sindikalno konfederacijo. 11. oktobra 1990 je Toni Perič v Ljubljanskem dnevniku objavil članek *Konfederacija sindikatov?*:

»V Kopru so se sestali predstavniki osmih sindikalnih organizacij, panog in poklicev, ki jim je skupno, da ne soglašajo, oziroma se ne povezujejo ne v Tomšičeve²⁸ niti v Ravnikove sindikate. Na srečanju so ugotovili, da je sindikalna učinkovitost na ravni republike Slovenije v krizi in da je nujno takšno stanje čimprej preseči, predvsem pri utrjevanju pogajalske funkcije v pogovorih z vlado ali z drugimi organi na republiški ravni.

Na sestanku so zato oblikovali delovno skupino, ki bo pripravila izhodišča in delovno gradivo za skupen nastop vseh teh sindikalnih organizacij. Gradivo bo temeljilo na konfederalnih načelih, ponudili pa ga bodo tudi drugim sindikalnim organizacijam, ki so legitimne, samostojne in sposobne uveljavljati sindikat kot partnerja oziroma pogajalca.«

²⁸ Mišljena je Zveza neodvisnih sindikatov Slovenije, ustanovljena 30. marca 1990 v Ljubljani na pobudo njenega prvega predsednika Franceta Tomšiča; danes je to Konfederacija novih sindikatov Slovenije (KNSS) – Neodvisnost.

Delov novinar Boris Šuligoj pa je 25. oktobra 1990 v članku *Temelji tretjega sindikata slonijo na konfederaciji* zapisal:

»V Sloveniji nastaja tretji sindikat, ki bo deloval kot konfederacija. V Kopru so se namreč že dvakrat sestali predstavniki nekaterih sindikalnih organizacij, ki menijo, da potrebuje sindikalna organizacija povsem drugačne temelje. To postaja vse bolj očitno tudi zato, ker 'se Dalmatinova 4 v Ljubljani', kot je dejal Euro Brozič iz Predsedstva Obalnega sveta sindikatov, 'vse bolj spreminja v hišo strahov'.

Pobudo o konfederalnem delovanju sindikatov so podpisali: Obalni svet sindikatov Koper, Občinski svet sindikatov Maribor, Svet kranjskih sindikatov Kranj, Sindikat pomorščakov podjetja Genshipping Portorož, Sindikat igralniških delavcev Slovenije in Policijski sindikat Slovenije. S to pobudo pa soglaša še nekaj drugih samostojnih sindikatov, ki so že izrazili pripravljenost sodelovanja v taki obliki.

Skupaj so namreč ugotovili, da so sindikati v Sloveniji povsem neučinkoviti (kot zadnji dokaz so navedli stavko v revirjih) in da se v slovenskem sindikalnem prostoru ponujajo le možnosti povezovanja centralistično zasnovanih organizacij. Posamezni samostojni sindikati pa imajo za urejanje mnogih vprašanj omejene možnosti. Zato je bilo treba poiskati formulo za takšno sindikalno obliko 'skupnega delovanja', ki bi v celoti ohranjala samostojnost, hkrati pa tudi uveljavljanje partnerstva oz. pogajalski položaj brez nove nadstavbe.

Pobudniki te zamisli so oblikovali izhodišča, ki jih je danes že podprlo Predsedstvo Obalnega sveta sindikatov Koper. Članice pa bodo seveda tiste organizacije, ki bodo podpisale konfederalno pogodbo. Kot so povedali danes v Kopru, bi bila lahko enakopravna člana sindikalne konfederacije tudi ZSSS ali Neodvisni sindikati. Hkrati s to odločitvijo so v Kopru še enkrat jasno povedali, da Obalni svet sindikatov Koper ne more biti in ni del Zveze svobodnih sindikatov Slovenije.«

O dokončni razvezi z ZSSS in novi obliki organiziranja je Miran Kljun poročal v članku *Konfederacija namesto centralizma*, ki je izšel v Primorskih novicah 26. oktobra 1990:

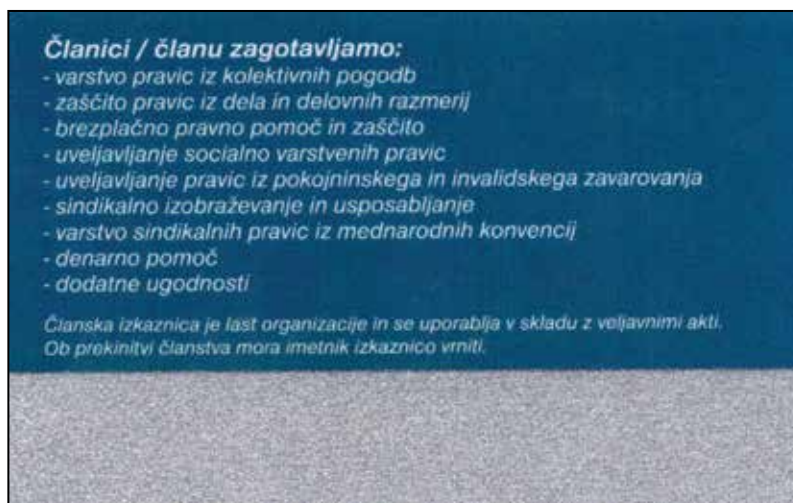
»Dileme ni več: po poletnem moratoriju, med katerim so obalni sindikati 'zamrznili' svoje članstvo v Zvezi svobodnih sindikatov Slovenije, so na seji predsedstva v sredo (24. 10.) sprejeli izrecen sklep, ki pravi, 'da obalni sindi-

kat ne more biti in tudi ni del ZSSS.' Na isti seji je predsedstvo tudi potrdilo izhodišča za konfederalno delovanje sindikatov.

Oba sklepa sta seveda povezana in oba izhajata iz ugotovitve, da je sedanja centralistična urejenost sindikatov neučinkovita, saj ne dopušča avtonomije posameznim 'območnim' sindikatom, istočasno pa omejuje možnost večjega vpliva vse številčnejših samostojnih sindikatov. Obalni sindikati so na ta vprašanja opozarjali še pred spomladanskim kongresom ZSSS in takrat svoja stališča le uspeli uveljaviti v kongresnih dokumentih, toda pokongresna aktivnost vodstva ZSSS gredo v smer vnovične centralizacije odločanja, pa tudi financiranja. Očitno pogovori med ljubljansko centralo in nekdanjo 'podružnico' Kopru v poletnih mesecih niso obrodili sadov, zato je tokrat prišlo do dokončne razveze. Kot alternativno inačico organiziranja so tako v obalnih sindikatih pripravili nekakšno konfederacijo, takšno zamisel pa so podprli tudi kranjski in mariborski sindikati ter sindikati pomorščakov, policistov in igralniških delavcev. Konfederacija sindikatov bi, po mnenju pripravljavcev izhodišč, omogočila predvsem večjo moč doslej razdrobljenega članstva v pogajanjih o strateških vprašanjih (delavska zakonodaja, kolektivne pogodbe...), obenem pa vsakemu članu konfederalne organizacije dopuščala relativno veliko programsko in akcijsko samostojnost na lastnem področju. Poziv za razmislek o taki organiziranosti bo v teh dneh iz Kopra krenil vsej množici sindikatov, ki so v zadnjem letu nastali v Sloveniji.»

Zaključek

Obalna sindikalna organizacija je edina v slovenskem prostoru, ki je nastala z odcepitvijo od krovne organizacije – Zveze svobodnih sindikatov Slovenije. Ni bila (in še vedno ni) vezana na nobeno stranko, saj je deklarirano nestrankarska organizacija, ki je proti korporativizmu, ampak podpira solidarnost in enakopravnost sindikatov v obliki konfederalnega sodelovanja. Na zgodnje spoznanje, da je potrebno spremeniti vlogo in delovanje sindikata, je vplivalo tudi tradicionalno sodelovanje z italijanskimi sindikati, kjer so dobili vzorce, kakšen mora biti sindikat. Da je lahko uspešno pomagal delavcem, pa je moral postati reprezentativen (delovati na državnem nivoju), kar je dosegel s soustanovitvijo v Konfederacijo sindikatov 90 Slovenije.

V SAMOSTOJNI SLOVENIJI

Boris Mazalin²⁹

Nekdanja jugoslovanska socialistična republika Slovenija se je prelevila v samostojno državo po vzoru zahodnih evropskih držav. Po politični ureditvi je postala parlamentarna demokracija, po gospodarski pa kapitalistična država z vsemi prednostmi in slabostmi tega sistema. Poudarek ni bil več na socialni državi, kar je prineslo veliko družbeno razslojevanje in revščino, pogojeno z izpeljavo privatizacije gospodarstva (tranzicijski kapitalizem v neoliberalni obliki), z zapiranjem tovarn in s tem izgubo mnogih delovnih mest.

Delovanje Obalne sindikalne organizacije v novih družbenih razmerah

Prvo desetletje so zaznamovale naslednje temeljne spremembe, ki so narekovale delovanje Obalne sindikalne organizacije (OSO) v novih razmerah:

- ekonomske in socialne posledice razpadanja jugoslovanskega trga in skupne države,
- privatizacija družbenega premoženja,
- razgradnja socialne države,
- nova delovnopravna stvarnost.

Večina gospodarskih dejavnosti, ki so bile hrbtenica primorskega in slovenskega gospodarstva, se je z izgubo skupnega jugoslovanskega tržišča znašla v velikih težavah. Številna podjetja so poslovala na robu rentabilnosti in z izgubo, kar je pogosto vodilo v stečaj in brezposelnost.

Udejanjal se je nov gospodarski in ekonomski sistem, ki ga je poganjal Zakon o gospodarskih družbah in proces privatizacije družbenega premoženja. Divja, nebrzdana privatizacija je bila pogost pojav. Prestrukturiranja, reorganizacije, združevanja in razdruževanja, so bila po eni strani nuja, po drugi pa manever za izčrpavanje podjetij in njihovo ceneno prodajo oziroma nakup. Kupci so zahtevali, da se prodajano ali reorganizirano podjetje »očisti odvečne delovne sile« in drugih

²⁹ Boris Mazalin (1949), politolog, v sindikalni organizaciji je deloval v letih 1986–1988 neprofesionalno kot predsednik sindikata v delovni skupnosti TOP Portorož, profesionalno pa v letih 1988–2010, in sicer kot predsednik Občinskega sindikalnega sveta Piran in podpredsednik Kraško-obalnega sindikalnega sveta, od jeseni 1990 pa predsednik OSO in nato Konfederacije sindikatov 90 Slovenije.

»nepotrebnih stroškov«. Temu so sledila številna odpuščanja delavcev, kar se je hitro odrazilo v visoki stopnji brezposelnosti. Na zavodih za zaposlovanje so se znašli tudi visoko kvalificirani delavci in delavke, zlasti iz industrijskih in predelovalnih dejavnosti.

Snovalci liberalnega in tranzicijskega gospodarskega modela so zavestno izbrisali družbeni finančni nadzor nad gospodarskimi subjekti. Ukinitev Službe družbenega nadzora (SDK) je bistveno pripomogla k nepreglednosti finančnega poslovanja. Nikogar ni bilo, ki bi ustavil odgovorne, ki zaposlenim niso odvajali prispevkov za pokojninsko ali zdravstveno zavarovanje. V primeru bolezni ali upokojitve so bile posledice za zaposlene dramatične. Številni taki primeri se niso obravnavali kot kazniva in nedopustna dejanja.

Razmere so dodatno zamegljevali in oteževali vrednostni »certifikati«, s katerimi naj bi delavci načeloma postali solastniki podjetij. Večina »certifikatov« je končala v raznih skladih ali pa so bili odkupljeni »po dnevni ceni«. Vse večja negotovost zaposlitve in vse večja socialna stiska zaposlenih je pospešila prodajo »certifikatov«. Le malo kje so delavci postali pomembni solastniki.³⁰

Nenadna preobrazba družbene lastnine v zasebno je bila popolnoma nova, neznanost stvarnost za delavce in sindikate. Organizacijsko, kadrovsko in tudi strokovno nismo bili pripravljeni na tako korenite in hitre spremembe. S skrajnimi napori so sveti delavcev in sindikati izpostavljali in uveljavljali delavske interese v procesu lastninjenja. Veliko novega se je bilo treba naučiti, in to hitro. Sindikalno (ne) organiziranost je bilo treba iztrgati iz pogojev in miselnosti, ki jih je oblikovala družbena lastnina. Osredotočiti so se morali na pogoje, ki jih je narekovala zasebna lastnina in zasebni interes.

Tudi v javnem sektorju so se dogajale radikalne spremembe. Napadene so bile temeljne institucije socialne države. Pretrese je zajelo zaposlene v zdravstveni dejavnosti, šolstvu in državni upravi.

Za to obdobje je postalo značilno, da zaposlitev ni bila sama po sebi umevna in ni bila več jamstvo za socialno varnost delavca in njegove družine.

³⁰ Uspešen primer lastninjenja je bil izpeljan v Luki Koper, ko je uspelo OSO skupno s Sindikatom luških dejavnosti prepričati večino delavcev, da delnic niso vnovčili in so tako postali lastniki Luke.

OSO je vložila vse sile za omejevanje posledic takšne krize. To je zahtevalo nenehno prisotnost v dogajanjih v podjetjih in zavodih. To smo lahko dosegali le ob dokaj številni udeležbi profesionalnih sindikalnih aktivistov, razporejenih po dejavnostih, podjetjih in na celotnem teritoriju, kjer je OSO imela člane. V tistem času je bil to redek primer organiziranosti v slovenskem prostoru. Ohranili in okrepili smo sindikalne pisarne v bližini podjetij, okrepili pravno pomoč, ustanovili solidarnostni sklad in poudarili informiranost. Vzpostavila se je trdna mreža med člani sindikata, njihovimi organizacijami in vodstvom OSO, a učinki zoperstavljanja globalnim spremembam so bili sprva dokaj majhni.

Članek o protestnem shodu, ki ga je organiziral Obalni svet sindikatov Koper, objavljen v Primorskih novicah 27. 7. 1990.

Na neizprosni pritisk delodajalcev, države in njenih institucij smo se v OSO odzvali s klasičnim bojem delavcev – s stavko, shodi in z javnimi protesti. Val stavk, ki jih je organizirala OSO, je zajel številna podjetja, a tudi javne dejavnosti. Legitimni stavkovni upor je bil posledica brezobzirnega nespoštovanja kolektivnih pogodb, delovno-pravne zakonodaje in pogosto namernega uničenja podjetij.

Demokracija, transparentnost in legitimnost odločanja na vseh ravneh organiziranosti, je zahtevala

maratonska zasedanja, posvetovanja in hitro ukrepanje sindikalnih zaupnikov in zaupnic. Stavkovna pravila in zakonitost odpora sta bila formalno ogrožena organiziranega delavstva.

Zanimanje javnosti za razmere v podjetjih, šolah, zdravstveni dejavnosti je zelo narasla. Javnost je bila naš veliki in največkrat edini zaveznik. Sistematično delo informiranja članov in javnosti se je še kako obrestovalo. Novinarske konference OSO so bile dobro obiskane, saj so bile podprte z dejstvi in argumenti ter so zadevale širok krog prebivalstva.

Dobra obveščenost in izobraževanje članov OSO je bil predpogoj za uspešno delovanje organizacije. Bilteni, celo lasten časopis in zapisniki so bili pomembni kanali komuniciranja. Številni posveti in izobraževanja so postala pomembna orodja za oblikovanje sindikalnih stališč o najpomembnejših vprašanjih trenutka in nadaljnjega družbenega razvoja.

Da bi še bolj izpostavili slab položaj delavk in delavcev smo odprli področje varstva in zdravja pri delu. Odpiranje te problematike pri delodajalcih, ki so na veliko zanemarjali svoje zakonske obveznosti glede varnosti in zdravja, nam je dajalo zakonite in tehtne vzvode pri urejanju razmer in v pogajanjih. Hkrati smo oblikovali našo skupno zavest o potrebi po varnem delu, problematiki invalidnosti, odškodninskih zahtevkih in človekovih pravicah iz dela. V veliko pomoč so nam bile obstoječe institucije in strokovnjaki na tem področju.

Nismo pa si mogli veliko pomagati z institucijo inšpekcije pri delu. Kljub dobri komunikaciji z inšpektorati smo se soočali z njihovo zastarelostjo, togostjo, veliko kadrovsko luknjo glede na aktualne razmere. Miselnost tranzicije je ohromila poslanstvo Ministrstva za delo. V tem se je kazala nemoč družbe v (ne)spopadu z neoliberalizmom. Kljub temu smo okrog tega dvignili precej prahu in uspešno rešili nekatere primere.

Obdobje gospodarske in družbene krize se je kazalo tudi v povečevanju števila članov, kljub nekaterim izgubam zaradi odpuščanja delavcev. Hkrati je naraščal tudi pritisk političnih strank na delovanje sindikalnih organov OSO. Pripadnost Obalni sindikalni organizaciji je temeljila med drugim na zavračanju strankarske pripadnosti kot merilu za sindikaliziranje delavk in delavcev. Vse poskuse strank smo obšli, a ne čisto brez izgub. To nas je še bolj utrdilo v neodvisnosti od političnih strank.

Za vse nas je to bilo obdobje uspehov in porazov, a tudi obdobje učenja in nabiranja izkušenj. Kako naprej, smo se pogosto spraševali. Potreben je bil razmislek o nadaljnji organiziranosti in strategiji sindikalnega delovanja.

Ob tem je treba poudariti, da smo okrepili že tradicionalno dobre odnose z italijanskimi sindikati. Njihove okrajne in regionalne organizacije so bile pomemben vir informacij in dobrih praks. Zlasti CGIL,³¹ kasneje pa tudi CISL³² in UIL,³³ so postali naši partnerji v številnih obmejnih aktivnostih. Skupaj smo odpirali pomembna vprašanja življenja in zaposlitve obmejnih delavcev. Te skupne aktivnosti so leta 1994 vodile v ustanovitev Medregijskega sindikalnega sveta.

OSO je v času vojne na Hrvaškem zbirala materialno pomoč in jo dostavljala tja skupaj z italijanskimi kolegi. Ob ustanovitvi Samostojnega sindikata Istre in Kvarnerja smo sindikatu posredovali naša znanja in izkušnje in jim tudi materialno pomagali.

Generalni sekretar CGIL Furlanije - Julijske krajine Paolo Populin govori na deseti obletnici OSO 10. aprila 2000.

Mednarodno, ali bolje rečeno medsosedsko delovanje, je OSO močno zaznamovalo in ji dalo vidno družbeno veljavo, kar je bilo pomembno tudi za samostojno Slovenijo.

Sčasoma smo se postavljali na noge na vse več področjih. Odprtje pisarne Patronata INCA – CGIL v Kopru je močno olajšalo reševanje problemov, povezanih z »italijanskimi penzijami« in vprašanji čezmejnih delavcev.

V Konfederaciji sindikatov 90 Slovenije

Neizbežno je bilo, da smo ciljali na večanje vpliva na dogajanja na državni ravni, kajti največje spremembe so prihajale izven naše regije, vezane pa so bile na novo socialno, gospodarsko in lastninsko zakonodajo. Močno načet je bil v Sloveniji tudi sistem kolektivnih pogodb ob dejstvu, da so bile vse manj spoštovane. Pogajanju o novih pogodbah pa delodajalci in država niso bili naklonjeni. Bolj jim je ustrezalo stanje pravne nedorečenosti delovnega razmerja in padajoča cena dela.

³¹ CGIL je kratica za Confederazione Generale del Lavoro (Splošna konfederacija dela). Je nacionalna sindikalna centrala v Italiji. Ustanovljena je bila s sporazumom med socialisti, komunisti in krščanskimi demokrati v »Rimskem paktu« junija 1944.

³² CISL je kratica Confederazione Italiana Sindacati Lavoratori (Italijanska konfederacija delavskih sindikatov).

³³ UIL je kratica za Unione Italiana del Lavoro – Sindacato delle persone (Italijanska zveza dela – sindikat ljudi).

Vzporedno je tekel proces demokratizacije in decentralizacije tudi na slovenskem sindikalnem prizorišču. Pojavljale so se nove ideje o poslanstvu sindikata in načinih delovanja organiziranih delavk in delavcev.

OSO in številni drugi samostojni in neodvisni sindikati so želeli biti v središču tega vrenja, vendar je OSO morala svojo organiziranost povzdigniti na nacionalno raven. Za to pa so bile nujno potrebne nove povezave in sodelovanje z drugimi sorodnimi sindikati. Samo združeni bi lahko vplivali na socialno, ekonomsko in gospodarsko politiko.

V letu 1989 je bilo več srečanj s sindikati s sorodnimi usmeritvami, ki so, tako kot mi, iskali nov model organiziranosti.

Sprejeli smo izziv novega Zakona o reprezentativnosti sindikatov, sprejetega leta 1993. Naš neposredni cilj je bil izpolnitev pogojev za reprezentativnost sindikalnih central, sindikatov dejavnosti in poklicev.

Pobudniki ustanavljanja nove sindikalne povezave na državni ravni smo 8. februarja 1991 v Kranju podpisali Pogodbo o ustanovitvi Konfederacije sindikatov 90 Slovenije (KS 90). Podpisalo jo je 15 sindikatov (regijski, panožni, poklicni) in s tem dali pečat k zavezi za skupno delovanje.

Sledilo je uradno priznanje reprezentativnosti (30. avgusta 1993) in s tem novo obdobje sindikalnega delovanja. Dani so bili pogoji za bolj uspešno delovanje sindikata v podjetjih in zavodih, na lokalni, regijski, državni in mednarodni ravni. Da smo to dosegli, je bila nemalo zaslužna prav OSO.

Kljub začetnim težavam v Konfederaciji je bilo mogoče zagotoviti predstavništvo v institucijah in organih na državni ravni vsem sindikatom OSO in članicam Konfederacije sindikatov 90 Slovenije. Po tej poti smo lažje reševali konkretne probleme na vseh ravneh organiziranosti. Za sindikate, člane KS 90 Slovenije, je bilo še kako pomembno, da jim je Konfederacija s svojimi pooblastili in pristojnostmi omogočila neposredno komuniciranje in reševanje problemov delavcev pri pristojnih državnih organih in delodajalskih organizacijah. Dostopna so postala predvsem pogajanja za številne kolektivne pogodbe.

Nova delovnopravna zakonodaja in socialno (ne)sporazumevanje med sindikati, delodajalskimi organizacijami in vlado je postalo polje spopadanja interesov. Socialno partnerstvo naj bi bilo gonilo tripartitnega sporazumevanja o

najbolj perečih socialnih vprašanjih in urejanju trga dela, posebej cene dela in varnosti zaposlitve.

Združeni v KS 90 Slovenije smo dali pomemben prispevek k začetkom socialnega partnerstva in dialoga, ki si ga je vsaka stran predstavljala po svoje. Skozi Ekonomsko socialni svet Republike Slovenije, katerega člani smo postali, so se interesi članstva vidno izpostavljali in tudi uveljavljali. Številni protestni shodi so pričali o naši pripravljenosti, da se konkretno borimo za naš glas in naša stališča. V tedaj aktualni slovenski politiki smo postali dejavnik, na katerega so morali računati aktualne vlade in delodajalci. To smo dosegali v enakopravnem sodelovanju z drugimi sindikalnimi zvezami in s konfederacijami, kar je bila ves čas tudi zahteva članstva in pričakovanje delavstva.

OSO je z ustanovitvijo in delovanjem v KS 90 Slovenije nadgradila svojo pot, ki si jo je zastavila že ob svojih tukaj predstavljenih začetkih.

Koper, aprila 2001 – seja Sveta KS 90 Slovenije

OSO v iskanju novega ravnotežja in nove identitete

Obalna sindikalna organizacija je veliko pred osamosvojitvijo Slovenije uvidela, da se kot sistemski sindikat in politiki lojalna družbenopolitična organizacija ne more spopadati z izzivi, ki so jih v osemdesetih letih prinašali vse pogostejši konflikti med delavskimi, kapitalskimi in državnimi interesi. Tako imenovano »združeno delo« je v sebi nosilo številna neskladja. Za delovanje v takratnih razmerah, se pravi zares sindikalno, se je OSO distancirala od uradnega sindikata in izstopi-

la iz takratnega kroga družbenopolitičnih organizacij. To seveda ni bilo lahko in ni bilo brez posledic. Varuhi preživelega sistema organiziranja delavcev, se pravi Zveza sindikatov Slovenije in vladajoča politika, tega niso sprejeli z odobravanjem. OSO se je kljub pritiskom otresla teh vezi, a kam jo bo vse to vodilo, na začetku še ni bilo jasno.

Nove razmere in spremembe na obzorju so narekovale radikalno drugačno usmeritev in organizacijo: »popolno zlitje« sindikalne organiziranosti z interesi delavk in delavcev. Ti so kmalu uvideli svoj nezavidljiv položaj, zato so pozivali k bolj radikalnemu sindikalnemu delovanju. Tako kot se je korenito spreminjala njihova ozaveščenost, se je spreminjala tudi OSO.

Delavke in delavci so pričakovali in zahtevali »svoj« sindikat, organizacijo, ki bo udejanjala njihov interes; tak sindikat, ki bo naslavljal njihove zahteve na državo in kapital tudi s protesti, stavkami, pravnimi sredstvi in z osveščanjem javnosti. V svojem sindikatu so hoteli biti prosti vsakršnih vezi z režimskimi organizacijami in novonastalimi političnimi strankami.

Prav ta neodvisnost sindikalnega organiziranja od strankarske pripadnosti in drugih nazorov, zavedanje o koreninah klasičnega sindikalnega boja, klicanje k delavski solidarnosti, je hitro in množično privabljal k prostovoljnemu včlanjevanju. Moč za predrugačenje je OSO črpala iz članic in članov, iz sindikalnih zaupnikov, izvršilnih in stavkovnih odborov, v katerih je spričo razmer že močno vrelo. Za sabo so potegnili tudi tista okolja, kjer sta prevladovala negotovost in malodušje.

Na tej prelomnici so prišli do izraza zgodovinski refleksi Primorske, njena antifašistična, delavsko-revolucionarna usmerjenost, sožitje med narodi, čezmejno delo in življenje, mednarodno sindikalno delovanje in preko morja odprtost v svet. V tem zgodovinskem in aktualnem kontekstu Primorske so se našli številni sindikalni zaupniki, aktivisti, podporniki in simpatizerji. Veliko je bilo sindikalnih aktivnosti, kjer so delavke in delavci izrazili svoje poistovetenje s sindikalno identiteto na tej podlagi.

Na burne politične dogodke v samostojni Sloveniji se je OSO odzvala tudi z ustvarjanjem lastnih demokratičnih vzorcev odločanja in tako prispevala k oblikovanju politične kulture in socialnega dialoga. Iskanje novih in klasičnih sindi-

kalnih praks ter velika želja po novih znanjih je krepila njen položaj in ugled v regijskem in širšem prostoru.

To pa ni bilo vsem pogodu. Zlasti politične stranke so v njenem delovanju videle potencialni plen ali resnega političnega nasprotnika, ki nemalokrat zasenči njihove predvolilne socialne obljube, preusmerja pozornost in nastavlja ogledalo politiki in družbi.

Tudi iz nekaterih intelektualnih krogov so z omalovaževanjem spremljali razvoj in delovanje OSO. Mnogi so se uдинjali pri novih managerskih delodajalcih in političnih strankah. Pričakovati je bilo več podpore izobraženih in socialno ter humanistično deklariranih posameznikov in skupin za odpravo socialnih krivic, proti kršenju človekovih in delavskih pravic. Njihov molk je bil razumljen kot poskus družbene in politične osamitve OSO. Prav zato je bilo pridobivanje širšega javnega mnenja, tudi brez njihove podpore, tako pomembno.

Seja Sveta OSO – KS 90 Slovenije leta 2000. Od leve: predsednik KS 90 Slovenije Boris Mazalin, predsednik OSO Marij Černe in sekretar OSO Euro Brožič.

Na začetku vsesplošnega sindikalnega prebujanja po osamosvojitvi in v času zorenja ter pridobivanja reprezentativnosti na nivoju poklica, dejavnosti, federacij in zvez, je marsikateri nastajajoči sindikat našel pri OSO »odprta vrata« za svetovanje in pomoč. To nas je obojestransko zelo bogatilo. To je bil čas srečevanja različnih idej, pobud, medsebojnega spoštovanja in skupnih aktivnosti. To je dalo presežek v sicer zakrčenem regionalnem in slovenskem okolju.

DEJAVNOSTI OBALNE SINDIKALNE ORGANIZACIJE

Poleg predstavljenih dejavnosti – pravna pomoč, informatika, sodelovanje s sindikati v tujini – je Obalna sindikalna organizacija posvečala veliko pozornost še izobraževanju. Večkrat na leto so sindikalne zaupnike izobraževali na enodnevni seminarjih, kjer jih je strokovnjak seznanjal z aktualno problematiko na sindikalnem področju. Enkrat letno pa so organizirali dvodnevni seminar v Cerknem ali v Poreču. Tudi takrat je o nosilni temi predaval strokovnjak, nato pa so na posamezne sindikalne teme organizirali delavnice, o spoznanjih in sklepih pa so vodje delavnic poročali v zaključnem delu seminarja.

Prof. dr. Tonči Kuzmanić (1956–2021) je redno gostoval pri OSO kot predavatelj. Bil je politolog in profesor sociologije ter eden izmed ustanoviteljev Mirovnega inštituta. Ob njem sedita levo Marij Černe in desno Petar Majcen.

Predavanje o vlogi in pristojnosti svetov zavodov za delavce v vzgoji in izobraževanju leta 1998. Predava sindikalni pravnik Mihael Svanjak.

Služba pravne pomoči

Roman Piščanc³⁴

Služba pravne pomoči je strokovna služba Obalne sindikalne organizacije, organizirana za nudenje strokovne pravne pomoči in pravnih storitev članom sindikata v zvezi z uveljavljanjem in zaščito pravic iz delovnega in drugih socialno-varstvenih razmerij.

Služba je organizirana in kadrovsko zasnovana po principu odvetniške pisarne, kar omogoča članom sindikata vsakovrstno pravno pomoč in najustreznejšo pravno storitev v prid varovanja in zaščite njihovih pravic in koristi. Skupaj s predstavniki obalnih sindikatov se je vključevala tudi v pogajanja in sklepanja kolektivnih podjetniških pogodb ter v reševanje različnih sporov iz teh pogodb.

Služba ima dolgoletno tradicijo, saj segajo začetki v leto 1961, leta 1973 pa je Predsedstvo Obalnega sindikalnega sveta Koper sprejelo pravilnik o poslovanju pravne pomoči. S tem so bili položeni formalni temelji za organizacijo in delovanje pravne službe, kot jo poznamo.

S stalnim naraščanjem obsega dela je bilo potrebno službo tudi kadrovsko okrepiti, tako da je od leta 1977 dalje zaposlovala tri strokovne delavce. Tu moramo omeniti pomen dela generacij pravnikov, ki so vseskozi s kvalitetnim strokovnim delom ustvarjali tradicijo in pogoje za delo te službe, jo uveljavljali v strokovni javnosti in se v njej kalili v ugledne pravne strokovnjake. To so bili: Karlo Marcel, Dravo Ferligoj, Aleksander Lisjak (od leta 1986), Marijan Škoda (od leta 1989).

V letih 1990–1991 sta bila redno zaposlena diplomirana pravnik Mihael (Miloš) Svanjak in Marijan Škoda, po pogodbi o delu pa še Aleksander Lisjak. Kasneje smo opravljali delo v službi pravne pomoči trije strokovni delavci, in sicer tokrat odvetnik v pogodbenem razmerju Mihael Svanjak, v rednem delovnem razmerju upravna pravica Zmaga Kljun, ki je poleg strokovnih del vodila še administracijo službe, in vodja službe diplomirani pravnik s pravosodnim izpitom Roman Piščanc. Na sedežu v Kopru je delo potekalo vsak dan, enkrat tedensko v pisarnah v Izoli in Portorožu ter enkrat mesečno v pisarni v Sežani, ki je ponovno začela delati leta 1998.

³⁴ Roman Piščanc (1949), pravnik, vodil pravno službo na OSO v letih 1995–2011.

Opravljenost delo v prvem desetletju

Za prikaz svojega dela je služba pripravljala letna poročila v obliki tabelaričnega pregleda, v katerem so bile prikazane obravnavane zadeve po vsebini, številu in načinu njihovega reševanja. Predstavljeni prikaz obravnava delo službe v letih od 1991 do 2000 in v tem smislu predstavlja seštevke letnih poročil. Slednja niso predstavljala samo količine opravljenega dela v določenem obdobju, pač pa so imela predvsem veliko analitično vrednost, saj so omogočala uporabne statistične primerjave in druge zaključke, ki so bili pomembni za oceno stanja na področju pravne varnosti, analizo opravljenega dela sindikata na tem področju ter izbiro in planiranje nadaljnjih aktivnosti.

Zadeve po vsebini in številu:	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	Skupaj
Pravice iz delovnega razmerja:										
- plače in drugi prejemki	399	253	188	175	162	214	167	149	327	2034
- razporeditve	59	35	36	23	36	27	25	20	12	273
- obstoj oz. prenehanje DR	149	93	82	45	41	54	36	52	53	605
- trajno in začas. presež. delavci	160	44	55	39	19	18	22	13	19	389
- presoja zak. pogodb o zaposlitvi	49	19	25	13	18	13	7	9	3	156
- dopusti	29	14	21	13	7	4	1	12	4	105
- disciplinske zadeve	73	61	53	23	35	21	20	29	22	337
- odškodnine	26	13	16	13	16	11	3	9	9	116
- pripombe za splošne akte	44			16	13		1		2	76
Pravice iz pok. in invalid. zavar.	83	44	21	7	32	16	12	19	22	256
Pravice iz zdravstv. zavarov.	14	5	6	3	6	2	5	7	5	53
Pravice v času brezposelnosti	46	9	24	35	5	3		2	6	130
Stanovanjska vprašanja	110	27	11	11						159
Ostala vprašanja	78	51	15	15	17	7	11	14	5	213
S k u p a j :	1319	668	553	431	407	390	310	335	489	4902
Način rešitve:										
Nasveti	601	103								704
Pisni ugovori, zahtevki, pritožbe, pripombe in druge vloge	363	238	165	114	176	144	122	156	138	1616
Zastopanje pred sodišči (s predhodnim postopkom)	355	327	388	317	231	246	188	179	351	2582
S k u p a j :	1319	668	553	431	407	390	310	335	489	4902

Ti podatki, ki medsebojno ali v razmerju do celote omogočajo opazovati gibanje in vsebino pravnih storitev v navedenem obdobju, so bili pomembni predvsem za oceno stanja pravne varnosti na delovnopravnem področju, kar je itak domena

sindikalnega delovanja. Iz prikaza smo izluščili le nekaj podatkov, ki so bili indikativni in so tipično zaznamovali obravnavano obdobje, ki ga označujemo kot tranzicijsko. Značilnost slednjega je bila, da so bili delavci ogroženi ravno pri varstvu tistih pravic, ki so zanje eksistenčnega pomena in so nekdam imeli naravo neodtujljivosti. Gre za materialne pravice iz delovnega razmerja in varstvo pravic v zvezi z obstojem oziroma prenehanjem delovnega razmerja.

Iz prikaza je razvidno, da je služba imela v obravnavi 2034 primerov uveljavljanja pravic iz naslova plač in drugih prejemkov, kar predstavlja 41,49 % vseh v tem obdobju obravnavanih zadev. Visok podatek v skupnem številu primerov je izkazan tudi pri uveljavljanju pravic zaradi obstoja oziroma prenehanja delovnega razmerja, v deležu 12,34 %. Ta segment varstva pravic je zavzemal delež 53,83 % v celokupnem številu obravnavanih zadev, kar prepričljivo kaže na nizko raven pravne zaščite delavcev v delovnem razmerju in na odsotnost mehanizmov pravne države. V ospredju so bili namreč primeri kršitev tistih pravic, ki so za delavca eksistenčne narave in predstavljajo bistveno sestavino tako delovnega kot pogodbenega razmerja.

Tudi podatek, da smo v tem obdobju posredovali in s pravnimi sredstvi zavarovali pravice delavcev kar v 4902 primerih (ne da bi od leta 1992 evidentirali ustne nasvete in razgovore, kar bi to številko neprimerno povečalo), je impresiven podatek, ki potrjuje zgoraj navedene ugotovitve in kaže tudi na zaključek, da ni učinkovitega sindikalnega dela brez hkratnega nudenja vsakovrstne pravne pomoči, ki se lahko kvalitetno izvaja le v organizirani strokovni službi.

Glede na predstavljeno delo v obravnavanem obdobju menimo, da je služba dosegla in upravičila pričakovanja svojega članstva. Tako je uspešno nadaljevala tradicijo svojih predhodnikov ter prispevala pomemben delež pri uveljavitvi Obalne sindikalne organizacije.

Problematika reševanja primerov v praksi

Pri reševanju primerov v praksi smo opazili nekatere značilnosti, ki so nekako zaznamovali in razlikovali gospodarsko sfero od negospodarske.

Zaradi posebnosti v organizaciji dela in poslovanja, ciljih in principih vodenja ter načinu in sistemu financiranja so bile te značilnosti izražene v različnem razumevanju in pristopih pri reševanju notranjih razmerij zaposlenih, pa tudi pri odločanju o njihovih pravicah in načinu uveljavljanja teh pravic. Vsebina vprašanj iz delovnih razmerij, ki so prihajali iz okolja družbenih dejavnosti, je odražala naravo teh dejavnosti, vezanih na logiko proračunskih porabnikov, na zaprtost in

zatohlост sistema, ki se je prepočasno odzival na novo nastale družbene spremembe. Predvsem pa je bila zaradi še vedno dokaj poudarjene delitve med javnim in zasebnim pravica do sindikalne svobode v teh dejavnostih neustrezno opredeljena.

Pri obravnavi konkretnih primerov delavcev iz teh dejavnosti smo opazili, da je bila struktura po vsebini zadev drugačna, kot smo jo beležili v gospodarskih dejavnostih. Primerjave za desetletno obdobje so pokazale, da je bilo na prvem mestu uveljavljanje pravic iz delovnega razmerja glede razporeditev na delovno mesto ter disciplinske zadeve, medtem ko pa ni bilo tako izrazito uveljavljanje pravic glede plač in drugih prejemkov (razen v netipičnih obdobjih), zaradi relativne gotovosti zaposlitve in sistema financiranja. Zadeve, ki smo jih obravnavali, so se relativno težko reševale, saj smo se predvsem pri razporeditvah mnogokrat srečevali s šikanoznimi ravnanji, ki jih je notranja organizacija dela, relativna nesamostojnost in odvisnost odločanja spretno prikrivala, kar je narekovalo drugačen in prilagojen pristop pri reševanju problemov. Prepočasno je bilo tudi prilagajanje notranjih razmerij zahtevam in usmeritvam pozitivne delovnopravne zakonodaje, istočasno pa se je dajalo premalo pozornosti izgrajevanju medsebojnih odnosov.

Roman Piščanc, vodja pravne službe

V tem obdobju je bilo pomembno in aktualno vprašanje ločevanja med javnim in zasebnim sektorjem in s tem povezane pravice do sindikalne svobode, iz česar je izvirala glavnina značilnih razlik. Poudariti je treba, da se je položaj zaposlenih v javnem sektorju in s tem narava zaposlitve v tako imenovanih javnih službah v mnogih državah radikalno spreminjala in mnoge pravice, ki so tradicionalno veljale le v zasebnem sektorju, so postopno začeli priznavati tudi v javnem. Mednje je sodila tudi pravica do sindikalne svobode, na katero se navezujeta pravica do kolektivnega pogajanja in pravica do stavke. Te spremembe so opravičevale dvom o tem, ali je bilo še dopustno strogo ločevati sistema delovnega prava, ki sta veljala v zasebnem oziroma javnem sektorju. V pravni službi OSO smo zastopali mnenje, da je treba vsem, ne glede na to, kje delajo, zagotoviti enake pravice iz delovnega razmerja. Zato je bil dualizem na tem področju neupravičen in neprimeren. Načeloma je treba vse delavce, ne glede na to, ali delajo v javnem ali zasebnem sektorju, glede pravic obravnavati enako.

Mednarodno sindikalno sodelovanje

Jadran Čalija³⁵

Sindikalna organizacija v slovenski Istri se je že v preteklosti povezovala s sindikati v tujini, vendar je Obalna sindikalna organizacija (OSO) to dejavnost razširila, jo postavila na višjo raven in postala aktivni dejavnik na mednarodni sindikalni sceni. Mednarodna dejavnost je bila tako samostojne OSO kot v okviru KS 90 Slovenije zelo razvejana in pestra ter je prispevala k učinkovitejšemu delovanju celotne organizacije in njeni prepoznavnosti.

I.

Pomen in cilji mednarodnega sindikalnega delovanja

Delovanje na mednarodni ravni je bilo za OSO vedno zelo pomembno – zaradi uveljavljanja sindikalne organizacije v mednarodnem merilu ter pridobivanja izkušenj drugih sindikatov in raznih evropskih institucij, poleg tega pa je pomenilo tudi podporo mednarodnih sindikalnih organizacij in sindikatov sosednjih držav, kar je utrjevalo in dvigalo ugled OSO pri delodajalcih in državnih institucijah doma.

Postopno pridruževanje Evropski uniji je zahtevalo vključitev v integracijske procese, soustvarjali smo gospodarske, socialne, kulturne, civilizacijske in komunikacijske vrednote, ki oblikujejo Evropo. Vse to pa je zahtevalo nadaljnjo krepitev sindikalnega sodelovanja v okviru sindikatov Alpe Jadran in Medregijskega sindikalnega sveta s sindikati v Evropi in v svetu.

V mednarodnem merilu si je OSO prizadevala za uveljavljanje in utrjevanje vrednot, kot so mir in varnost, ohranjanje in uresničevanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin, zagotavljanje socialnih pravic ne glede na rasno, spolno, versko, politično prepričanje, narodnostno in socialno pripadnost, izboljšanje življenjskega standarda in socialne blaginje, varstvo pravic manjšin, tako slovenske v Italiji kot italijanske v Sloveniji.

³⁵ Jadran Čalija (1953), ekonomist, na sindikalnem področju je deloval profesionalno v letih 1983–2003, najprej kot sekretar Občinskega sindikalnega sveta Koper, nato sekretar Kraško-obalnega sindikalnega sveta, od leta 1990 pa je bil poslovni sekretar OSO.

Sorodnost problemov, s katerimi so se srečevali zaposleni in sindikati v večini evropskih držav, vse večja mobilnost delovne sile in nastajanje skupnega delovnega trga so narekovali uveljavljanje resnične mednarodne sindikalne solidarnosti.

Cilji mednarodnega sindikalnega delovanja so bili:

- utrjevati in uveljavljati načela solidarnosti, samostojno in skupno z drugimi mednarodnimi in evropskimi sindikati;
- izboljšati odnose med državami in premagovati ovire, ki bi škodile nadaljnjemu medsebojnemu sodelovanju;
- izenačevati delovne pogoje, pravice iz varstva pri delu in varstva zdravja za vse zaposlene;
- kooperativno in dobro sodelovati z različnimi sindikati v evropskih deželah za izboljšanje socialne in ekonomske varnosti zaposlenih;
- krepiti in učinkoviteje uveljavljati partnerske vloge s socialnimi partnerji na nacionalni ravni in v mednarodnih institucijah;
- večati sposobnost prilagajanja zahtevam Evropske skupnosti zaposlovanja, zdravstvenega varstva, pokojninskega zavarovanja idr.;
- pridobivati dejanske izkušnje in jih prilagajati dejanskim razmeram v posameznih sindikatih oziroma državah;
- biti enoten pri nekaterih sindikalnih akcijah za skupne cilje, pomembne za sindikate v svetu.

Čezmejno sindikalno sodelovanje

Sodelovanje s sindikati sosednjih regij je temeljilo na zgodovinskih dejstvih, geografskem položaju, skupnih razvojnih ciljih in socialnem razvoju obmejnih območij, skupnem interesu glede omilitve pojava dela na črno, zagotavljanja novih delovnih mest ter uveljavljanja pravic manjšin. Pomembno pa je bilo tudi za krepitev sožitja med prebivalci sosednjih regij.

Dolgoročne razvojne usmeritve v delovnem okolju so bile vidne najprej v povezavah med nacionalnimi gospodarstvi oziroma med državami, nato pa v povezovanju med gospodarstvi regij oziroma med regijami. Ta trend je bil zelo prisoten med regijama Primorska in Furlanija - Julijska krajina, na hrvaški strani pa se je vedno bolj krepila naveza Primorska in Istarska županija.

Čezmejno sindikalno sodelovanje je bilo še posebej pomembno, ker je:

- zagotavljalo in pospeševalo ekonomske ter socialne interese delavcev in upokojencev;
- krepilo sožitje med prebivalci obmejnih občin, prispevalo k uveljavljanju pravic manjšin, promociji različnih kultur, idej, športnih dejavnosti, znanstvenih in razvojnih aktivnosti ter gospodarstva;
- prispevalo k odpravljanju dela na črno, vzpodbujanju socialnega in ekonomskega razvoja ter zmanjševanju nezaposlenosti;
- prispevalo k pospeševanju gospodarske rasti, utrjevanju socialne in pravne države ter tako zmanjševalo regionalne neenakosti.

Sindikati in pridružitveni sporazum Slovenije z Evropsko unijo

S pridružitvenim sporazumom³⁶ se je Slovenija med drugim zavezala, da bo prilagodila svoje tržno gospodarstvo tako, da se bo sposobna spopadati s konkurenčnimi tržnimi pritiski in tržnimi silami v okviru EU. Tako se je zavezala, da bo izpeljala vrsto reform tudi na gospodarskem in socialnem področju, kot npr. uskladitev delovne zakonodaje z evropsko, pokojninska reforma, zakon o varstvu pri delu, zakon o zaposlovanju tujcev itd. Posledice reform, še posebej reform na gospodarskem in socialnem področju, so neposredno najbolj občutili prav delavci, nezaposleni in upokojenci, zato je bilo izredno pomembno, da je sindikat reforme spremljal in sodeloval pri njihovem snovanju.

Nove usmeritve evropske socialne politike so temeljile na bolj prožnem operativnem modelu, ki je bil pri oblikovanju programov in ukrepov usmerjen predvsem v aktivno vlogo tako posameznika kot družbenih skupin. Sindikat je vztrajal na stališču, da morajo sistemske spremembe preprečevati nevarnost hitrega širjenja socialnih problemov, padanje delovne aktivnosti, naraščanje brezposelnosti, revščine in socialne izključenosti. Zato so morali biti sindikati vključeni in povezani v različne evropske sindikalne institucije, Mednarodno organizacijo dela, področne sindikalne organizacije, prav tako pa so morali vzpostaviti tesno sodelovanje s sindikati čezmejnih regij in pokrajin. Na eni strani zato, da so pridobivali izkušnje drugih sindikatov in se seznanjali s splošnimi usmeritvami evropskih zvez in drugih institucij, po drugi strani pa zaradi možnosti posredovanja lastnih izkušenj. To je

³⁶ Leta 1996 je Slovenija vložila prošnjo za polnopravno članstvo v EU. Marca 1998 se je začel proces pogajanja, v katerem je morala Slovenija popolnoma prilagoditi svoj sistem in zakonodajo evropski, nato je februarja 1999 postala s podpisom pridružitvenega sporazuma pridružena članica, maja 2004 pa polnopravna članica EU.

omogočalo soočanja s spoznanji in prakso sindikatov tako iz držav Evropske unije kot tistih, ki so bili, tako kot Slovenija, še v čakalnici za priključitev.

Mednarodno sindikalno sodelovanje je pomembno prispevalo k boljšemu razpoznavanju in kasneje k lažjemu obvladovanju posledic vključitve v notranji trg EU, na katerem je uveljavljen koncept štirih svoboščin – prost pretok blaga, kapitala, storitev in oseb.

Uveljavljanje teh svoboščin je za Slovenijo pomenilo ne le strukturne spremembe na področju trga kapitala, ampak tudi na področju trga dela – segmenta, ki je za sindikat najpomembnejši. Brez poznavanja tujih izkušenj bi bili nanje manj ali celo povsem nepripravljeni.

Pomembno vlogo pri pripravah za vstop Slovenije v Evropsko unijo (EU) je odigral Medregijski sindikalni svet (MSS), ki so ga sestavljali OSO, Zveza svobodnih sindikatov Slovenije (ZSSS) in sindikati iz Furlanije - Julijske krajine CGIL, CISL in UIL. Ustanovljen je bil leta 1994. Sindikati smo spremljali predvsem uveljavljanje svoboščine prostega pretoka oseb iz Slovenije, čemur je večina držav iz EU nasprotovala. Le-te so v celoti podpirale takojšnje uveljavljanje treh svoboščin – prostega pretoka blaga, kapitala in prostih storitev, zadržane pa so bili pri uveljavljanju četrte – prostega pretoka oseb. Predlagale so postopno uveljavljanje te pravice na več let in z letnimi kvotami. Temu smo se uprli³⁷ in skupaj z italijanskimi sindikati smo glede Italije tudi uspeli. Pomembno vprašanje je bilo tudi zagotavljanje novih delovnih mest za delavce, ki bodo zaradi odprave meje ostali brez dela: carinike, policaje, špediterje, trgovce (zaradi ukinitve obmejne brezcarinske trgovine) itd.

Vloga Obalne sindikalne organizacije - Konfederacije sindikatov 90 na mednarodnem področju

Prisotnost Obalne sindikalne organizacije na mednarodnem področju in njeno vključevanje v dolgoročne razvojne trende sta bili pomembni predvsem zaradi učinkovitejšega spremljanja in možnosti vplivanja na ohranitev delovnih mest, dosežene ravni socialne varnosti in pravic zaposlenih. Povezave in sodelovanje med gospodarstvi v regijah in med sosednjimi državami naj bi vplivale na ekonomski

³⁷ Na srečanju MSS Furlanija - Julijska krajina Slovenija 26. 4. 2001 so sprejeli izjavo, da odločno nasprotujejo stališču, da bi ob sprejemu novih članic v EU za obdobje sedmih let omejili pravico do prostega pretoka delavcev. Izjava je bila posredovana predsedniku Evropske komisije Romanu Prodiu, slovenski in italijanski vladi ter predsedniku Evropskega parlamenta.

ter socialni razvoj, s tem pa tudi na večjo ekonomsko in socialno varnost zaposlenih ter na nova delovna mesta.

Že tradicionalno uspešno sodelovanje s sindikati CGIL³⁸ in CISL³⁹ iz Tržaške pokrajine ter Furlanije - Julijske krajine smo kasneje dodatno utrdili z navezovanjem stikov med sindikati dejavnosti. Pomembno pa je bilo, da smo sodelovanje vzpostavili tudi s sindikatom UIL⁴⁰ iz Tržaške pokrajine in Furlanije - Julijske krajine.

Obalna sindikalna organizacija - KS 90 je imela stike tudi s sindikatom Istarske županije, ki se je na državni ravni povezoval v Zvezo delavskih sindikatov Hrvaške.

Predstavniki Obalne sindikalne organizacije so sodelovali na različnih ravneh, in sicer v Koordinaciji sindikatov Delovne skupnosti Alpe Jadran, Medregijskem sindikalnem svetu za Furlanijo - Julijsko krajino in Slovenijo (MSS – Severovzhod) ter na bilateralnih srečanjih v okviru KS 90 Slovenije.

V teh medsebojnih srečanjih so se soočali s problemi in iskali rešitve, ki se nanašajo na zaposlovanje delavcev ob meji, uveljavljanje pravic manjšin, krepitev sožitja med prebivalci sosednjih občin, razvoj ter utrjevanje različnih kultur, idej, športnih dejavnosti, znanstvenih in razvojnih aktivnosti. Skupno so si prizadevali za uveljavljanje pravic iz socialnega varstva za specifične kategorije prebivalcev, kot so npr. upokojenci.

To sodelovanje je pripomoglo tudi k utrjevanju ugleda Obalne sindikalne organizacije pri socialnih partnerjih na našem območju in širše.

Mednarodno sodelovanje sindikatov dejavnosti

Stike s sorodnimi sindikati dejavnosti v Furlaniji - Julijski krajini, na avstrijskem Koroškem in v hrvaški Istri so vzpostavili tudi sindikati dejavnosti. Tako sodelovanje omogoča pridobivanje izkušenj in znanj za učinkovitejše sindikalno delovanje pri nas, predvsem pri kolektivnih pogajanjih in organiziranju klasičnih sindikalnih oblik delovanja, kot so stavke, manifestacije, protesti. Koristno pa je tudi, ker sindikati sosednjih držav tako spoznavajo naše dejanske razmere, delovanje in vlogo sindikatov, izkušnje in probleme, kar je bilo v obdobju priprav Slovenije za vstop v evropske integracije zelo pomembno.

³⁸ CGIL je kratica za Confederazione Generale del Lavoro (Splošna konfederacija dela). Je nacionalna sindikalna centrala v Italiji. Ustanovljena je bila s sporazumom med socialisti, komunisti in krščanskimi demokrati v »Rimskem paktu« junija 1944.

³⁹ CISL je kratica Confederazione Italiana Sindacati Lavoratori (Italijanska konfederacija delavskih sindikatov).

⁴⁰ UIL je kratica za Unione Italiana del Lavoro – Sindacato delle persone (Italijanska zveza dela – sindikat ljudi).

Patronat INCA Slovenija

Ustanovljen je bil 6. novembra 1992 pod okriljem Društva prijateljstva med prebivalci obmejnih območij kot rezultat sodelovanja med Obalno sindikalno organizacijo - KS 90, kasneje še ZSSS iz Posočja, in sindikatom CGIL iz Furlanije - Julijske krajine. Cilj je bil nuditi kvalitetno pomoč prebivalcem tega območja pri uveljavljanju pravic za pridobitev pokojnine na podlagi dvostranskih sporazumov med sosednjima državama in mednarodnih konvencij. Šlo je predvsem za italijanske pokojnine upravičencev vojaških pokojnin, kasneje še vdovskih in rednih iz dela. Istočasno smo nudili pomoč na področju socialnega varstva na podlagi mednarodnih konvencij, pa tudi pri uveljavljanju pomoči iz zdravstvenega zavarovanja (predvsem odškodnine pri delovnih nesrečah).

Do leta 1995 Patronat ni bil samostojen in sta tako vloge registrirali INCA Trieste in INCA Gorizia. Ker pa sta se obseg in raznolikost opravil širila, smo se preoblikovali v samostojno enoto.

Junija 1998 smo izpeljali mednarodni seminar Bilateralna konvencija med Italijo in Slovenijo – o mednarodnih odnosih socialne varnosti, navdih zanj pa nam je bila neurejena zakonodaja med obema državama.

Dejavnost in delovanje društva je vplivalo na utrjevanje dobrih sosedskih odnosov ob meji. Kasneje smo zaradi vse večjih potreb našo dejavnost razširili še na vso Primorsko, kjer so živeli ljudje, ki so potrebovali našo pomoč, naša organiziranost in delovanje pa sta bila tako še učinkovitejša.

To storitveno dejavnost Patronat INCA Slovenija uspešno opravlja še danes. Predsednik društva je od leta 1992 naprej Jadran Čalijski, steber Patronata INCA pa je ves čas Diana Pelosa. Zapisala je nekaj podatkov o njegovem delovanju v prvem desetletju:

»Italijanski pokojninski zavod (INPS) je konec leta 1992 začel preverjati prihodke prejemnikov italijanskih pokojnin in v dveh mesecih smo sprejeli, obdelali in podali več kot 1600 prijav. Poleg tega smo v sodelovanju z INCA CGIL iz Rima posredovali več kot 500 tožnih zahtev za pravico do ukinjenih pravic s strani Italije prejemnicam italijanskih vdovskih pokojnin.

Število dohodninskih podatkov, poslanih italijanskemu zavodu za pokojninsko zavarovanje INPS-u, se vrti okoli 1700 letno, izdanih je bilo več kot 2000 potrdil letno o prejemkih italijanske pokojnine – CUD, povečalo

se je delo, vezano na Finančno upravo RS pri obveznostih upokojencev ob napovedi za odmero akontacije od dohodkov prejetih iz tujine, kot tudi pri napovedi dohodnine.

Letno je tako INCA Slovenija beležila več kot 6000 raznih vlog.»

II.

Uspešno delovanje in priznanje Medregijskega sindikalnega sveta v našem okolju in na evropski ravni je gotovo zasluga dobrih prijateljskih odnosov s sindikalisti na italijanski in hrvaški strani, največje priznanje za to pa gre predvsem Robertu Treuu, ki je znal ljudi vzpodbujati, povezovati, jim vlivati zaupanje in jih prepričati, da je to, kar delamo, vredno delati in da smo na to lahko ponosni.

Zato smo povabili dva tesna sindikalna sodelavca, Roberta Treua iz tržaškega CGIL in Bruna Bulića iz Sindikata Istre in Kvarnerja, da napišeta nekaj spominov in vtisov na naše sodelovanje.

Roberto Treu:

La tutela delle lavoratrici e dei lavoratori non ha confini

La storia sindacale in questa area di confine si può ben definire come unica, straordinaria ed esemplare. E questo non solo sul piano sindacale, ma anche su quello politico e dei rapporti umani.

In queste terre che hanno vissuto nella storia momenti tragici e drammatici, che sono state a lungo strumentalizzate e alimentate in termini di contrapposizioni politiche, la costruzione di un rapporto positivo, ideale e concreto tra le organizzazioni sindacali ha rappresentato un fattore fondamentale per la realizzazione di un clima diverso, positivo e volto a costruire un futuro condiviso nei valori fondamentali: pace, solidarietà, diritti.

Già nel 1985, a Isola, si è tenuta la riunione congiunta dei direttivi sindacali Carsico-costiero e della CGIL di Trieste, con la presenza dei rappresentanti italiani in Slovenia e dei rappresentanti della minoranza slovena in Italia che, fino ad allora, non si erano mai incontrati. Da quell'iniziativa è nato un dialogo e una collaborazione tra le organizzazioni delle minoranze che si è andata consolidando, contribuendo a superare uno dei fattori di divisione e lacerazione tra le genti di queste regioni.

Nel corso degli anni '90, abbiamo intensificato e resa strutturale e ordinaria la cooperazione tra le nostre organizzazioni sindacali, basata sulla franchezza delle relazioni, sia personali che politico sindacali.

I nostri sindacati si sono confrontati durante gli anni di costruzione delle principali normative in Slovenia sul lavoro, sui contratti collettivi, sui diritti e sul ruolo del Sindacato. Rapporti molto intensi che hanno arricchito le nostre reciproche conoscenze e le nostre esperienze.

Da queste relazioni è nato il primo Consiglio Sindacale Interregionale tra un paese membro dell'Unione Europea e una rappresentanza sindacale di un paese che allora non era nemmeno candidato. E ciò dalla comune convinzione che il futuro dei nostri paesi doveva essere realizzato in un'Europa unita, dove poter consolidare l'economia, i diritti, il welfare, la democrazia e, ovviamente, la pace.

In questo quadro, insieme abbiamo sviluppato molte iniziative: dal confronto dei principali contratti di lavoro nei due paesi, alle normative sulla sicurezza e sulle condizioni sociali, dalla analisi dell'economia dei nostri territori al mercato del lavoro.

Abbiamo lavorato con costanza e determinazione per la tutela dei lavoratori frontalieri e per il diritto alla libera circolazione. Sono stati realizzati e distribuiti opuscoli bilingui specifici per i frontalieri, per far conoscere i diritti e le modalità contrattuali, normative, previdenziali del mercato del lavoro in Italia e in Slovenia.

Abbiamo insieme realizzato iniziative per il superamento dei confini in occasione dei vari »Primo maggio«, festeggiati insieme con le altre organizzazioni componenti il CSI (ZSSS e CISL e UIL). Sono state iniziative che, accanto alle richieste a favore delle lavoratrici e dei lavoratori, hanno affrontato molti temi: dalle infrastrutture di collegamento al turismo, all'industria, al commercio, ai servizi pubblici. Su tutti questi temi, assieme abbiamo coinvolto i rappresentanti delle Istituzioni sia italiane che slovene.

Abbiamo promosso gli incontri tra delegati dei due paesi di vari settori, scambiando le rispettive situazioni e le rispettive esperienze.

Alla base della nostra stretta collaborazione ci sono stati e ci sono i valori comuni fondamentali: pace e democrazia.

Anche durante la guerra in Bosnia, abbiamo organizzato appelli e azioni concrete per la pace, come la traversata con una nave dalle coste croate, slovene e italiane per affermare l'Adriatico come un mare di pace e per la fine della guerra.

Insieme abbiamo realizzato iniziative per valorizzare l'antifascismo, contro ogni tentativo di rigurgito.

Siamo stati protagonisti a livello della Confederazione europea dei sindacati di politiche europee a favore dei frontalieri, portando le nostre situazioni riguardanti gli ostacoli alla regolare mobilità e sostenendo le misure necessarie.

Di grande valore la costruzione di INCA OSO, servizio di patronato, ma anche di assistenza fiscale e aiuto sulle normative a favore dei frontalieri, gestito da personale estremamente qualificato e diretto dal presidente Jadran Čalijski. Jadran è stato e rimane un pilastro nei rapporti tra le nostre organizzazioni sindacali e fa parte, assieme a figure straordinarie come Mezek, Mazalin, Majcen (e altri che non elenco per timore di dimenticare qualcuno) di coloro che da sempre si sono impegnati per la cooperazione sindacale, con convinzione, sincerità e competenza.

Ciò che nacque negli anni '90, continua e si rafforza ogni giorno nella consapevolezza che la tutela delle lavoratrici e dei lavoratori non ha confini.

Ciò che nacque negli anni '90, continua e si rafforza ogni giorno nella consapevolezza che la tutela delle lavoratrici e dei lavoratori non ha confini.

*Roberto Treu govori na seji Sveta OSO
decembra 2000*

Zaščita delavcev in delavk ne pozna meja

Sindikalno zgodovino na našem obmejnem območju je mogoče lepo opredeliti kot enkratno, izredno in zgledno. In tako ni le na sindikalni, pač pa tudi na politični sceni in na področju medčloveških odnosov.

Ti kraji so v zgodovini prestali tragične in dramatične trenutke, ki so bili dolgo zlorabljeni in so bili v politiki vir nasprotij. Gradnja pozitivnih, vzornih in konkretnih odnosov med sindikalnimi organizacijami je predstavljala temeljni dejavnik pri uresničevanju drugačnega, pozitivnega vzdušja in usmeritev k skupni prihodnosti ob temeljnih vrednotah: mir, solidarnost, pravice.

Že leta 1985 smo imeli v Izoli skupno sejo vodstev Kraško-obalnega sveta ZSS in CGIL iz Trsta ob prisotnosti predstavnikov italijanske manjšine v Sloveniji in

slovenske manjšine v Italiji, ki so dotlej niso še nikoli srečali. Od tu dalje sta se začela dialog in sodelovanje obeh manjšinskih organizacij, ki sta z utrjevanjem odnosov prispevali k preseganju delitev in ran med ljudmi v naših krajih.

V devetdesetih letih smo intenzivirali in izboljševali redno sodelovanje med našimi sindikalnimi organizacijami, kar je temeljilo na iskrenosti tako v osebnih kot politično-sindikalnih odnosih.

Naši sindikati so se sestajal v letih, ko je v Sloveniji nastajala osnovna delovna zakonodaja, ko je bilo treba izmenjevati mnenja o kolektivnem pogajanju ter o pravicah in vlogi sindikata. Ti intenzivni stiki so obogatili naše medsebojno poznavanje in naše obojestranske izkušnje.

Na takih odnosih je bil ustanovljen skupni prvi Medregijski sindikalni svet, v katerem so sodelovali sindikat iz države, ki je že bila članica Evropske unije, in sindikalni predstavniki iz države, ki takrat še ni bila niti med kandidatki. Do tega je prišlo iz skupnega prepričanja, da mora biti prihodnost naših držav uresničena v združeni Evropi, v okviru katere bo mogoče okrepiti gospodarstvo, pravice, socialno državo, demokracijo in mir.

V tem okviru smo skupaj razvili številne pobude: od primerjalne analize najpomembnejših kolektivnih pogodb v obeh državah, primerjav predpisov o socialni varnosti, do analiz gospodarstva in trga dela na obeh straneh meje.

Nenehno in odločno smo si prizadevali za zaščito čezmejnih delavcev in za pravico do svobodnega prehajanja meje. Pripravili in razdelili smo dvojezične brošure, posebej namenjene čezmejnemu delavcu, da bi jih seznanili s pravicami in pogodbenimi pogoji ter predpisi o socialni varnosti na trgu dela v Italiji in Sloveniji.

Skupaj smo afirmirali aktivnosti za preseganje meje, na primer ob številnih proslavah 1. maja, ki smo ga praznovali skupaj z ostalimi člani Medregijskega sindikalnega sveta (ZSSS ter CISL in UIL). To so bile tudi priložnosti, da smo, poleg zahtev v prid delavk in delavcev, opozorili na številne druge probleme: od prometne infrastrukture do turizma, industrije, trgovine in javnih servisov. Ob vseh naštetih temah smo vključili tudi predstavnike ustreznih institucij – tako italijanskih kot slovenskih.

Spodbujali smo stike med predstavniki različnih dejavnosti iz obeh držav, v okviru katerih so potekale izmenjave informacij o razmerah na določenem področju in izkušnjah.

Temelja za naše tesno sodelovanje sta bila in bosta bistveni skupni vrednoti: mir in demokracija.

Tudi med vojno v Bosni in Hercegovini v devetdesetih letih smo si s pozivi in konkretnimi akcijami prizadevali za mir, na primer s plovbo ladje ob hrvaški, slovenski in italijanski obali, s čimer smo afirmirali Jadransko morje kot morje miru in pozivali h končanju vojne.

Skupaj smo organizirali akcije za ovrednotenje antifašizma in proti vsem poskusom za oživljanje fašizma.

V Evropski konfederaciji sindikatov (ETUC) smo bili protagonisti takih evropskih politik, ki bodo v prid čezmejnemu delavcu; predstavili smo naše razmere, predvsem glede ovir pri urejanju čezmejne mobilnosti in v zvezi s to problematiko podprli potrebne ukrepe.

Veliko vrednoto predstavlja vzpostavitev patronata INCA pri Obalni sindikalni organizaciji, ki je (poleg vodenja postopkov za upravičence do italijanskih pokojnin) pomagal čezmejnemu delavcu tudi pri davčnih in drugih formalnih postopkih. Delo patronata opravlja visoko kvalificirano osebje pod vodstvom predsednika Jadrana Čalijskega, ki je bil in ostaja steber povezovanja naših sindikalnih organizacij in je, skupaj z izrednimi ljudmi, kot so Ciril Mezek, Boris Mazalin, Petar Majcen in še drugi, eden tistih, ki so si vedno prizadevali za sindikalno sodelovanje, s prepričanjem, z iskrenostjo in znanjem.

To, kar je nastalo v devetdesetih letih, naj se vsakodnevno nadaljuje in krepi v zavedanju, da zaščita delavk in delavcev ne pozna meja.

Bruno Bulić:

Moj osvrt na međunarodnu suradnju Sindikata Istre, pa Sindikata Istre i Kvarnera i na kraju Sindikata Istre, Kvarnera i Dalmacije

Uvijek ali baš uvijek kada se sjetim našeg osnivanja Sindikata Istre, sjetim se na moje kolege i prijatelje iz Obalne sindikalne organizacije Koper (OSO) i CGIL-Friuli Venezia Giulia odnosno na Jadrana Čalijskega, Roberta Treua, Petara Majcena, Eura Brozića Bili su to jedini iskreni prijatelji SIK-a, ne samo na međunarodnoj suradnji nego općenito.

Posebno ne mogu zaboraviti kada nismo imali ništa, ni novca, ni nikakve logistike, od OSO dobili smo telefon/fax uređaj. Uvijek sam to govorio na svim našim Skupštinama SIK-a. Nikada tu našu suradnju dok god nisam otišao u mirovinu 2018. nismo prekidali; bila je to suradnja ne samo sindikalna, već prijateljska, ali i kao razmjena mišljenja i načina rada u Sindikatu. Naravno da se jako lijepo

osjećam kao osnivač SIK-a, kada me i danas pozivaju moji prijatelji iz OSO i KS 90 Slovenije na njihove godišnje Skupštine iako sam već 7 godina u mirovini. Naravno, nikako ne mogu zaboraviti ni prijatelja iz CGIL Roberta Treua koji nam je uvijek s svojim iskustvom bio na raspolaganju u toj sindikalnoj borbi.

Veseli me da i OSO i KS 90 Slovenija konstantno imaju napredak u svom radu, kako s kvalitetnim radom, tako i s kadrovima.

Sve u svemu, suradnja s OSO i KS 90 Slovenije bio je jedan lijepi dio mog sindikalnog života koji je počeo 1985. godine i završio 2018. godine.

Obzirom da redovito pratim rad OSO i KS 90 Slovenije želim im i dalje ovakav kontinuitet uspona u radu. Pratim i sadašnjeg predsjednika Damjana Volfa kako dobro vodi Sindikat, što me istinski raduje.

Da ne bi ostalo samo na našem prijateljskom druženju i uvažavanju, puno smo radili na nekoliko područja, a posebno bih apostrofirao područje turizma i ugostiteljstva. Često su se sastajali odbori ovih djelatnosti SIK-a i OSO. Obzirom da se privatizacija turističkih poduzeća najprije dešavala u Hrvatskoj, kolege smo upozoravali na sve probleme na koje će naići posebno kada smo znali da će vlasnici u RH i Sloveniji biti u dosta slučajeva isti. S druge strane, slovenske sindikalne kolege su nas upozorili na posljedice koje će nastati uslijed nedostatka radnika. Suradnja između predsjednika odbora turizma SIK-a Marine Cvitić i kolege Antonom Kambičem bila je veoma intenzivna.

Na kraju ono što mogu učiniti je da im se zahvalim na svemu što su pomogli SIK-u kada nam je bilo najteže.

Srećanje s sindikalisti iz hrvatske Istre za područje gostinstva in turizma 28. januara 1994, skrajno desno sedi Bruno Bulić.

Moj pogled na mednarodno sodelovanje Sindikata Istre, pa Sindikata Istre in Kvarnerja in nazadnje Sindikata Istre, Kvarnerja in Dalmacije

Vedno, prav vedno, ko se spomnim ustanavljanja Sindikata Istre, se spomnim na moje prijatelje iz Obalne sindikalne organizacije in CGIL Furlanija - Julijska krajina, oziroma na Jadrana Čalijo, Roberta Treua, Petra Majcena, Eura Broziča ... Bili so to edini iskreni prijatelji Sindikata Istre in Kvarnerja (SIK), pa ne samo pri mednarodnem sodelovanju, ampak nasploh.

Še posebno ne morem pozabiti, kako smo v trenutku, ko nismo imeli ničesar, ne denarja ne logistike, od OSO dobili telefon/faks. Sodelovanja nismo nikoli prekinili vse do moje upokojitve leta 2018. To sodelovanje pa ni bilo le sindikalne narave, ampak tudi prijateljsko, predvsem pa izmenjava mnenj glede načina dela v sindikatu. Seveda se zelo lepo počutim, ko me moji prijatelji iz OSO in Konfederacije sindikatov 90 Slovenije še vedno vabijo na njihove letne skupščine, čeprav sem že vrsto let upokojen. Pozabiti pa ne morem niti mojega prijatelja iz CGIL Roberta Treua, ki nam je bil s svojimi izkušnjami vedno na voljo v našem sindikalnem boju.

Veseli me, da tako OSO kot KS 90 Slovenije stalno napredujeta v svojem delovanju, tako s kvalitetnim delom kot z uspešnimi kadri.

Vsekakor je bilo moje sodelovanje s sindikalisti iz OSO in KS 90 eden najlepših delov mojega sindikalnega življenja, ki se je začelo leta 1985 in končalo leta 2018.

Še vedno redno spremljam delovanje OSO in KS 90 Slovenije in jim želim še nadaljnjega uspešnega dela. Spremljam tudi delo sedanjega predsednika Damjana Volfa in vidim, kako uspešno vodi sindikat, kar me resnično veseli.

Pa naj ne ostane samo pri našem prijateljskem druženju in upoštevanju. Skupaj smo delali na veliko področjih, posebno na področju turizma in gostinstva. Pogosto so se sestajali odbori sindikatov dejavnosti delavcev v gostinstvu in turizmu pri OSO in SIK. Glede na to, da se je privatizacija turističnih podjetij najprej zgodila na Hrvaškem, smo opozarjali na probleme, do katerih lahko pride, še posebno, ko smo zvedeli, da bodo lastniki v obeh državah v več primerih isti. Slovenski kolegi pa so nas opozarjali na probleme, do katerih lahko pride zaradi pomanjkanje delovne sile. Zelo intenzivno je bilo sodelovanje med predsednico odbora za turizem pri SIK Marino Cvitić in Antonom Kambičem, predsednikom Obalnega odbora gostinstva in turizma.

Nazadnje naj se še enkrat zahvalim kolegom iz OSO za vso pomoč SIK-u, ko nam je bilo najtežje.

Informativna dejavnost / Medium - informacije, ki vam ščitijo hrbet

Karin Krmac Renko⁴¹

Kdaj in zakaj odločitev o Mediumu

Odločitev, da je na področju obveščanja potrebno narediti odločnejše korake, je dozorela v gospodarskih, političnih in sindikalnih razmerah, kakršne so bile v začetku leta 1990, razmerah, ki se v zadnjem desetletju 20. stoletja niso bistveno spremenile. Ozkost uredniških politik večine javnih medijev in njihovo politično-strankarsko obeležje je narekovalo, da se mora Obalna sindikalna organizacija z lastnim medijem uveljavljati v svetu informacij in informiranja. Razvejana sindikalna dejavnost največkrat ni našla mesta v drugih sredstvih javnega obveščanja v taki meri, da bi prišli do izraza tudi specifični interesi in potrebe Obalne sindikalne organizacije.

Ustvarjalci

Časopis Medium, glasilo Obalne sindikalne organizacije, je kot štirinajstdnevnik zagledal luč sveta 20. avgusta 1991. V tem obdobju so vsebino z različnimi prispevki pripravljali sindikalni aktivisti Obalne sindikalne organizacije, urejal pa ga je uredniški odbor v sestavi: glavni in odgovorni urednik Jadran Čalijski, urednica novinarka Karmen Škoda Piško, tehnično in računalniško pa ga je obdelal Danilo Ozimič. Kasneje se je uredništvo razširilo s pomočnico glavnega in odgovornega urednika Marico Mezgec, naloge glavnega in odgovornega urednika pa je za krajši čas (do februarja 1992) opravljala Nataša Hiršman. Februarja 1992 se je oblikovalo uredništvo v sestavi: glavni in odgovorni urednik Jadran Čalijski, njegov pomočnik pa Željko Purgar. Slednji je časopis urejal vse do marca 1993.

Zaradi kadrovskih in finančnih težav je prva aprilski številka v letu 1993 izšla skupaj s Primorskim oglasnikom in tako je bilo vse do konca leta.

V začetku leta 1994 je Medium ponovno izšel samostojno, v novi preobleki. Do leta 1995 ga je urejal novi uredniški odbor v sestavi: glavni in odgovorni ure-

⁴¹ Karin Krmac Renko (1964), novinarka, na sindikalnem področju je delovala profesionalno v letih od 1994 do 2022.

dnik Jadran Čalija, urednica novinarka Karin Krmac Renko ter Nataša Hiršman kot vodja marketinga. Od leta 1995 dalje pa sta uredništvo sestavljala odgovorni urednik Jadran Čalija in urednica novinarka Karin Krmac Renko.

Predsedstvo Obalne sindikalne organizacije je 7. avgusta 1991 imenovalo prvi časopisni svet, ki so ga sestavljali: Slavica Varmuž, Dragica Đapa, Silva Ferletič, Iztok Sabadin in Alojz Umek. Še dvakrat so spremenili njegovo sestavo: v začetku leta 1994 (Ludvika Foški, Dragica Đapa, Iztok Sabadin, Marica Mezgec in Alojz Umek) in spomladi 1996 (predsednica Ludvika Foški, Alojz Umek, Laura Štemberger, Mirjana Udovič in Petar Majcen).

Leta 1997 je Medium prešel iz štirinajstdnevnik v mesečnik.

V devetih letih je izšlo 149 števil in sicer: 10 leta 1991, 22 leta 1992, 19 leta 1993, 21 leta 1994, 22 leta 1995 in 1996, 12 leta 1997, 10 leta 1998 in 11 leta 1999.

Programska zasnova

Programsko zasnovo časopisa Medium je sprejelo Predsedstvo Obalne sindikalne organizacije na seji 7. avgusta 1991 in je ostala ves čas nespremenjena.

V njej so bili opredeljeni razlogi za izdajanje časopisa:

- skrbeti za boljšo obveščenost zaposlenih in delodajalcev o novostih glede pravnega reda, ponudbe in povpraševanja na trgu delovne sile;
- skrbeti za boljšo obveščenost zaposlenih in delodajalcev o stališčih sindikatov v zvezi s problemi zaščite zaposlenih, kolektivnega pogajanja in uresničevanja kolektivnih pogodb;
- aktivno posegati v ponudbo in povpraševanje na trgu delovne sile s posredovanjem tovrstnih informacij, obvestil, oglasov in posredovanjem informacij o povpraševanju in ponudbi na področju izobraževanja, strokovnega usposabljanja, prekvalifikacij in podobno.

Tako zastavljene cilje so skušali dosežati z rednim izhajanjem, dvojezičnim izražanjem, objavljanjem vsebin, zanimivih tako za delavce kot delodajalce pa tudi za širšo javnost.

V programski zasnovi so bile določene naslednje vsebine Mediuma: delo išče–delo dobi, razpisi štipendij, informacije o kolektivnih pogodbah vseh vrst, napo-

vedi stavk in drugih oblik sindikalnega boja, novosti v delovni zakonodaji, spremljanje sprejemanja zakona o lastninjenju ter predlogi in stališča sindikata v zvezi s tem. Del časopisnega prostora pa je bil namenjen tudi reklami in propagandi.

Uredniška politika

Uredništvo je na začetku vsakega leta sprejelo uredniško politiko za tekoče leto, s katero je spremljalo in zasledovalo svoje cilje tako, da si je prizadevalo:

- poglobljeno, vsestransko in objektivno informirati zaupnike in članstvo, potencialno članstvo, delodajalce in širšo javnost o aktivnostih in prizadevanjih OSO na vseh ravneh njegove organiziranosti, pa tudi o vseh drugih, za delojemalce pomembnih zadevah in dogodkih;
- informirati zaupnike in članstvo o vseh (za delojemalce) pomembnih temah ter novostih na področju delovno-pravne in socialne zakonodaje ter drugih delovno-pravnih aktih;
- seznanjati s stališči sindikata o vprašanjih, ki so pomembna za trenutni in bodoči socialni in materialni položaj naših članov – zaposlenih, nezaposlenih in upokojencev, pa tudi druge specifične ali ogrožene skupine delavk in delavcev;
- seznanjati članstvo o drugih zanj pomembnih aktivnostih delodajalcev v regiji in na nacionalnem nivoju, drugih ustanov ter države;
- pridobivati povratne informacije od članstva v javnem in zasebnem sektorju, od nezaposlenih in upokojencev;
- razvijati sindikalno solidarnost in krepiti zavest o sindikalni pripadnosti.

Ustanovni akt

Osnova za sprejem prvega akta o ustanovitvi časopisa Medium je bil zakon o javnih glasilih iz leta 1991. Predsedstvo Obalne sindikalne organizacije ga je sprejelo 7. avgusta 1991, veljal pa je do 12. aprila 1999, ko ga je izdajatelj, to je Svet Obalne sindikalne organizacije, uskladil z zakonom o javnih glasilih iz leta 1994.

V aktu je zapisano, da je Medium informativno-propagandni časopis Obalne sindikalne organizacije, kakšen je namen časopisa (programska zasnova je njegov sestavni del) in druge potrebne podrobnosti, pa tudi način financiranja.

Materialne in druge pogoje za redno izdajanje časopisa mora zagotavljati izdajatelj, sredstva pa se zbirajo še s prodajo časopisa in časopisnega prostora, s pro-

stovoljnimi prispevki občanov, članov Obalne sindikalne organizacije in pravnih oseb ter s sponzorstvom.

Naloge in pristojnosti uredništva

Uredništvo mora med drugim skrbeti, da je časopis odprt vsem delavcem, delovnim ljudem in občanom, organom, organizacijam in skupnostim, da imajo v njem možnost objavljati svoja mnenja, odgovore in stališča o vprašanjih, ki jih časopis obravnava, v skladu z zakonom.

Naklada, naročniki

V začetnem obdobju je Medium izhajal v nakladi 1500 izvodov, saj so približno tretjino vsake posamezne izdaje dajali tudi v prosto prodajo, ki pa se je izkazala kot neuspešna. Poglavitni razlog za to je bilo pomanjkanje sredstev za promocijo in propagando lastnega medija navzven.

Zadnja leta 20. stoletja je Medium izhajal v nakladi 1000 izvodov. Naročniki so bili vsi sindikati dejavnosti (skupaj 420 izvodov) in individualni naročniki (skupaj 265 izvodov). To so bili številni mali podjetniki, računovodstva in uprave, tudi večjih podjetij. Manj kot 100 izvodov Mediuma pa so brezplačno posredovali predstavnikom nekaterih institucij (kot npr. ZZSZS, najrazličnejšim inšpekcijskim službam, predstavnikom občinskih in državnih organov, časopisnim in radijskim hišam itd.).

Namesto zaključka

V vseh letih svojega izhajanja je Medium, seveda v okviru danih možnosti, v glavnem dosegal cilje, ki so vodili ustanovitelja k odločitvi za izdajo lastnega časopisa. Ni se uveljavil samo med sindikalnimi zaupniki, člani, aktivisti, ampak so ga prejeli, prebirali in poznali tudi številni delodajalci v regiji in širše, pa tudi najrazličnejše ustanove in državne institucije. Doživljal je uspehe in padce, saj je bilo njegovo izhajanje odvisno od sredstev, teh pa je vedno primanjkovalo.

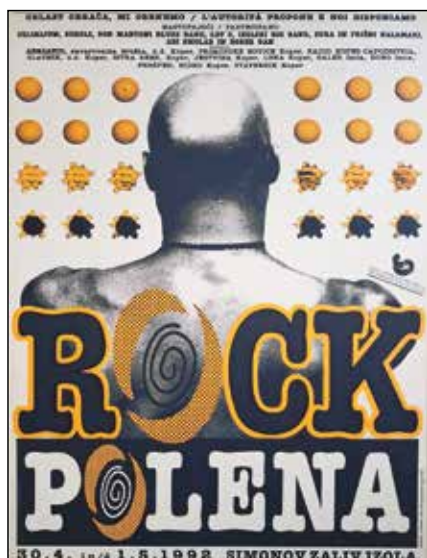
Praznovanje 1. maja, mednarodnega praznika delavcev

Jadran Čalija

Obalna sindikalna organizacija je praznik delavcev praznovala dva dni. Zadnjega dne v aprilu smo organizirali sindikalne športne igre, zvečer pa kresovanje v parku Osnovne šole Antona Ukmarja. Kresovanje se je začelo s pohodom otrok in staršev z baklami iz Taverne v Kopru do šole na Markovcu, sledil je kulturni program z govorom ob grmadi, prižig kresa in druženje. 1. maj se je začel ponekod z budnico pihalnega orkestra, preko dneva in zvečer pa so bili organizirani kulturni dogodki, družabno srečanje in koncerti glasbenih skupin. Prvomajsko dogajanje se je odvijalo izmenoma v Izoli - v Simonovem zalivu ali na kopališču pri Svetilniku, in na tradicionalnem Socerbu.

Pri OSO smo si zamislili, da bi tradicionalno praznovanje spremenili v bolj družbeno angažirano, z opozarjanjem na posamezne družbene probleme, tudi na šokanten način. Vendar nam je to uspelo le dvakrat, in sicer leta 1992, ko smo pripravili pogovor na temo droga in mladina, in leta 1995, ko smo govorili o problematiki žensk na delovnem mestu.

Prvomajski koncert »Rock polena – Oblast obrača, mi obrnemo! / L`autorità propone e noi disponiamo!«

Na nevzdržen ekonomski socialni položaj delavcev, upokojencev in mladine smo opozorili na prvomajski prireditvi »Rock polena« 30. aprila in 1. maja 1992 v Simonovem zalivu. To je bila drugačna prvomajska prireditev, ko smo želeli neposredno opozoriti na poslabšanje razmer po osamosvojitvi in sporočiti družbeno kritiko vladi, da mora poskrbeti za prebivalce Slovenije. Opozorili smo na vse večjo uporabo drog med mladimi in nepopravljivo škodo, ki s tem nastaja.

V glasilu Medium je 30. aprila 1992 izšel obsežen članek s predstavitvijo nove zami-

sli, kako organizirati praznovanja delavskega praznika in zakaj je potreben nov pristop:

Živel 1. maj praznik (brez) dela - Rock polena

/.../ Približuje se 1. maj, mednarodni praznik dela, ki je kljub vsemu ostal to, kar je vedno bil. Toda minili so časi, ko so sindikati na račun družbenega denarja organizirali pompozno govorniške prvomajske mitinge. Pri Obalni sindikalni organizaciji so se odločili, da sprejmejo izziv časa in letošnji 1. maj obeležijo tako, da z dvema javnima prireditvama opozorijo širšo javnost in oblast na brezizhoden položaj nezaposlenih in na neperspektivni položaj mladih. Oboje pogojuje širitev deviantnih pojavov med mladimi. Narkomanija in vse vrste zasvojenosti, prostitucija, kriminal in še marsikaj se kot rakasto tkivo širijo po deželi naši. In če se želi na področju preseganja vse bolj črne prihodnosti storiti premik v pozitivni smeri, moramo najprej vse te probleme predstaviti širši javnosti, da se ta začne zavedati težavnosti položaja. Pripravili so dva glasbeno koncertna večera, med katerima naj bi bil tisti, ki se bo dogajal 30. aprila, nastrojen predvsem k osvetlitvi problemov generacije, ki je trenutno v največjem delovnem zamahu; drugi večer – 1. maj, pa bi bil namenjen osvetlitvi problemov mlade generacije. Predsednik Obalne sindikalne organizacije Boris Mazalin je ob tem izjavil: »To je koncept obeležitve prvega maja, v katerem je dovolj prostora za klasično obeležitev tega delavskega praznika, a tudi priložnost, da skupaj z drugimi, ki se zavedajo in čutijo probleme sedanje gospodarske in družbene krize, opozorimo javnost, državo, pa tudi slehernega posameznika na resnost položaja, zlasti mlajše generacije. Zavedamo se, da stvari ni mogoče spremeniti čez noč, a nam je tudi jasno, da tega ne bomo mogli storiti samo s političnimi govori. Temu se odrekamo. Na probleme bomo skušali pokazati 'v živo'.«

Odločen ne drogi

Pri Obalni sindikalni organizaciji so se povezali tudi s formalnimi in neformalnimi skupinami, ki delujejo predvsem na področju zasvojenosti z drogami, saj je to vrh ledene gore in ob tem, da najbolj vidni predstavniki teh organizacij zatrjujejo, da je položaj, predvsem na obali, alarmanten, saj naj bi bilo po najnovejših podatkih že v osnovnih šolah nemogoče slediti širitvi kuge dvajsetega stoletja. Zdi pa se, da se država s problemi ne želi ali ne zna ukvarjati in deluje predvsem tako, da vse, ki prestopijo »mejo«, skupno z njihovimi problemi, ki pogojujejo ta njihov »korak«, poizkuša izolirati na margini in upa, da bodo tam odmrli sami od sebe. Toda temu ni tako. Pred-

vsem aids je tisti, ki grozeče opozarja, da ti sistemi, ki jih je Zahod poznal v času vulgarnega kapitalizma, ne zaležejo in da naše družbeno tkivo dobesedno razpada. Dr. Krek tudi poudarja, da je opaziti velike razlike med tistimi, ki kot narkomani izhajajo iz starejše generacije in med tistimi, ki so pripadniki najmlajše generacije. Če je pri tistih starejših opaziti povezava droge z nekim določenim pogledom na svet in so več ali manj ostali »zvesti« le eni tradicionalni vrsti droge, je pri najmlajših narkomanih opaziti, da požro vse, kar je drogi, tabletam in alkoholu podobnega in to počno toliko časa, dokler jih dobesedno ne vrže na tla. Se pravi, da jih v to vodi le eno vodilo – želja po samouničenju. In če to povežemo z brezizhodnim položajem večno nezaposljivih mladih ljudi in neperspektivnosti tistih, ki komaj vstopajo v življenje, je vsakemu lahko jasno, zakaj se ideje in motivi delovanja Obalne sindikalne organizacije trdno navezujejo na te probleme. Tako kot smo že v prejšnji številki Mediuma zapisali, je namreč potrebno družbene konflikte in probleme pripeljati do absurda, kar lahko edino spodbudi, da največjo svinjarijo družbene greznice naplavi na površje, da ta zasmrdi v vsem svojem smradu, kar le edino spodbudi oblast, da čimprej začne odpravljati vzroke gnitja in širitve smradu, če želi še kdaj zadihati s polnimi pljuči.

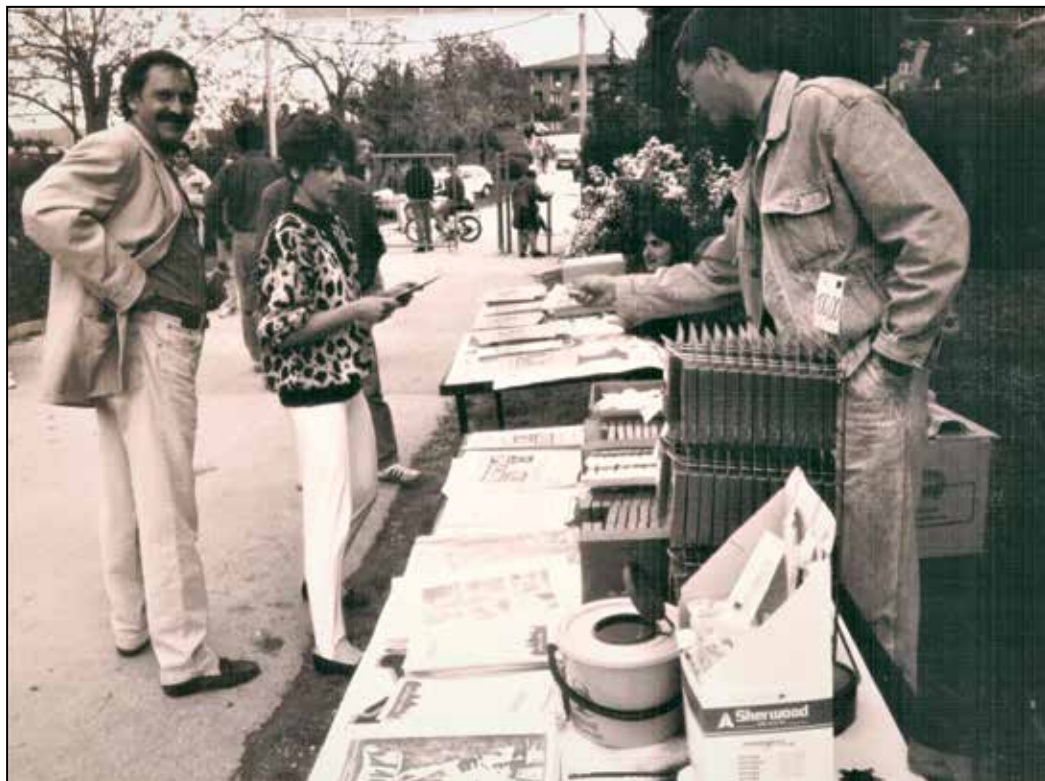
Rock polena

In kako na enem mestu zbrati veliko število mladih, spregovoriti o njihovih problemih, spodbuditi pozornost javnih medijev in nenazadnje prireditvev tudi finančno opravičiti? Edina rešitev je v tem, da na prireditveni prostor pripelješ kvalitetne rock skupine, ki uživajo veliko kredibilnost med mladimi, zbujajo pozornost širše javnosti in ti s kvalitetnim nastopom zagotovijo visok nivo javne prireditve. Na kopališču hotelskega kompleksa v Simonovem zalivu v Izoli bosta 1. maja zvečer tako razveseljevali trenutno dve najuspešnejši rock skupini v Sloveniji: Don Mentony Blues Band in Sokoli, vodilni obalni ansambel Delirium in reški LET 3. Prvi večer – 30. aprila pa bo po vsebini nekoliko bolj tradicionalen. Poleg tega, da se bo ob morju prižgal prvomajski kres, bodo takrat nastopili: Big band iz Izole, Zura & Frišni kalamari, ki bodo preigraovali rock evergrine iz šestdesetih in zgodnjih sedemdesetih let, pa vse bolj priljubljen slovenski kantavtor Adi Smolar, za obče rajanje pa bodo ob zaključku večera poskrbeli člani ansambla Dober dan.

Komu rock polena?

Polena bo potrebno postaviti pod noge tistim, ki vzvišeno korakajo po naši mladi državi in sploh ne opazijo, kaj se »spodaj« dogaja. Če se ob poleno spotaknejo, mogoče padejo, in takrat bodo tam, kjer vsi ostali. Nič več v svo-

ji vzvišeni višini, pristali bodo na realnih tleh in mogoče doumeli, kaj se dogaja. In če bo tako, bo Obalna sindikalna organizacija dosegla, kar si želi. Konec koncev sindikat ni nekaj zunaj vsega, marveč mora, če želi dokazati, da je zares organizacija delavstva, sprejeti izziv težav, ki jih tarejo in se jih lotiti na ta ali oni način. Za letošnji prvi maj bo pač nastavljal rock polena.

1. maj 1992

KRONOLOŠKI PREGLED DELOVANJA OBALNE SINDIKALNE ORGANIZACIJE

Jadran Čalija

Namen kronologije je navajanje posameznih dogodkov in jih časovno opredeliti, saj je dogajanje v posameznih prispevkih predstavljeno predvsem problemsko.

Podatki za kronologijo so zbrani iz dokumentov, ki jih OSO - KS 90 hrani v svojem arhivu (dopisi, poročila in druga gradiva), in iz objav v tisku, predvsem v sindikalnem glasilu Medium.

LETO 1990

JANUAR

Od januarja do marca so potekale ustanovne seje skupščin sindikatov dejavnosti, na katerih so sprejemali odločitev glede reorganizacije sindikatov dejavnosti iz tedanjih občinskih v obalne sindikate dejavnosti. Sprejeta so bila Pravila o delovanju in organiziranju sindikata in izhodišča za programski dokument Obalne sindikalne organizacije (poročila o delu in programske usmeritve). Izvoljeni so bili člani in predsedniki posameznih odborov dejavnosti.

11. 1. - Na razgovoru predstavnikov italijanskega sindikata CGIL (Confederazione Generale del Lavoro) iz Trsta – dejavnosti trgovine in turizma, Obalnega sindikata delavcev trgovine ter Sindikata delavcev gostinstva in turizma so si izmenjali izkušnje (kolektivne pogodbe). Predstavljena je bila organiziranost sindikata onstran meje.

17. 1. - Na skupni seji predsedstev občinskih svetov Zveze sindikatov Slovenije Izola, Koper in Piran je bila podana informacija o dotedanjih aktivnostih pri ustanavljanju v istrskem prostoru organiziranih panožnih sindikatov in sprejeli so novo shemo sindikalne organiziranosti v slovenski Istri.

FEBRUAR

Vsi sindikati podjetij in ustanov so bili pozvani k evidentiranju članov organov in nosilcev funkcij za potrebe istrskega in republiškega organiziranja ter za začetek kandidacijskih postopkov.

MAREC

Obalni sindikat delavcev trgovine se je aktivno vključil v razreševanje problematike osebnih dohodkov delavcev v poslovalnicah Peko, Vajda, Zmaga in Ciciban, vsi v Kopru.

APRIL

3. 4. - V Kopru je bil na konstitutivni seji ustanovljen Obalni svet sindikatov Koper (OSS). Regijski sindikati dejavnosti so na svojih sejah, ki so potekale v prvi četrtini leta 1990, sprejeli sklepe o povezovanju v OSS. S tem so bili ukinjeni občinski sveti Izola, Koper in Piran. Sprejet je bil tudi ugotovitveni sklep o sestavi OSS, ki je štel 66 članov. Izvolili so vodstvo OSS: predsednik je postal Ciril Mezek, podpredsednik Boris Mazalin, sekretar pa Jadran Čalija. Kot profesionalni člani predsedstva so bili imenovani: Sašo Majer, Marica Mezgec, Marij Černe, Euro Brožič in Slobodan Radujko. Na seji so bila sprejeta izhodišča za programski dokument Obalne sindikalne organizacije, ki je postal temeljni dokument za nadaljnji razvoj samostojne Obalne sindikalne organizacije in kasneje tudi Konfederacije sindikatov 90 Slovenije.

5. 4. - Izpeljana je bila splošna enournna protestna stavka delavcev zdravstva in socialnega skrbstva. Delavci so zahtevali:

- takojšnjo spremembo elementov za oblikovanje cen storitev z realnim vrednotenjem storitev za uveljavitev: najnižjega osebnega dohodka, določil sindikalne liste, sprotnih povračil dejanskih materialnih stroškov;
- takojšnje pokritje izgub iz leta 1987 in 1988;
- da se z zakoni opredeli nacionalni program zdravstvenega varstva;
- da se strokovno opredeli nadaljnji razvoj zdravstvenega varstva in socialnega skrbstva z določitvijo normativov ter ustrezno organiziranostjo in delitvijo dela.

24. 4. - Na prvi redni seji Obalnega sveta sindikatov Koper so skupaj z obalnimi sindikati dejavnosti ugotovili, da so ocene 1. kongresa Svobodnih sindikatov Slovenije med delavci in v javnosti izjemno kritične, kar je pripeljalo do povečanega dvoma in nezaupanja v prenovo Zveze svobodnih sindikatov Slovenije (ZSSS). V mandatu 1986–1990 je bilo vzpostavljanje statusa legitimne organizacije načrtno obravnavano kot sekundarno vprašanje. Na seji je bil sprejet programski cilj, da je treba obračunati s posledicami avtomatizma pri sprejemanju v sindikate. Zato je bil sprejet sklep, da bo Obalni svet sindikatov Koper takoj sam vzpostavil le-

gitimnost, in sicer na podlagi lastne pristopne izjave. Zvezi svobodnih sindikatov Slovenije so postavili zahteve, da se vse aktivnosti takoj podredi pripravi generalne kolektivne pogodbe in kolektivnih pogodb dejavnosti. Zahtevali so statut, ki bo omogočal izvedbo programa ZSSS in ki bo slovenske sindikate utemeljil na načelu zveze zvez; volitve po novem statutu, zato da ne bodo metoda in oblika dela ZSSS, saj želijo pri svojem delu soodločati in za svoje odločitve prevzemati odgovornost. Zahtevali so še svobodo samoorganiziranja sindikatov od spodaj navzgor. Dokler te zahteve ne bodo obravnavane in sprejete ali pa na podlagi demokratičnega dialoga argumentirano zavrnjene, je Obalni svet sindikatov Koper zamrznil odnose z Zvezo svobodnih sindikatov Slovenije.

MAJ

Vsem delavcem v slovenski Istri so bile poslane v podpis nove pristopne izjave, ki so bile prilagojene potrebam Obalnega sveta sindikatov Koper in podlaga za nove članske izkaznice.

24. 5. - Na drugi redni seji predsedstva Obalnega sveta sindikatov Koper so bili sprejeti sklepi o organiziranosti in delovanju delovne skupnosti OSS in obravnavan sporazum o medsebojnih pravicah, obveznostih in odgovornostih med organi obalnega sindikata in delovno skupnostjo.

24. 5. - Na razgovoru predstavnikov Obalnega sveta sindikatov Koper z vodstvom ZSSS glede stališč in sklepov 1. redne seje OSS z dne 24. 4. so člani Predsedstva ZSSS pokazali razumevanje za vse pobude in zahteve obalnih sindikatov ter jih večino tudi podprli. OSS je še naprej vztrajal pri ugotovitvah, stališčih in sklepih svoje 1. redne seje vse dotlej, dokler zahteve in predlogi OSS ne bodo obravnavani ter sprejeti ali na podlagi demokratičnega dialoga argumentirano zavrnjeni.

Odbori dejavnosti so se s svojimi pripombami in stališči aktivno vključili v nastajanje splošne in branžnih kolektivnih pogodb.

JUNIJ

26. 6. - Na 3. redni seji Predsedstva Obalnega sveta sindikatov so bila sprejeta stališča glede delovnega besedila splošne kolektivne pogodbe za gospodarstvo in glede gradiva za 3. sejo sveta ZSSS. Sklep o začasnem financiranju ZSSS ni bil podprt, ker je bil naravnano centralistično, t. j. nakazovanje članarine mimo terito-

rialnih sindikalnih organizacij. Obalni svet sindikatov Koper je še vedno vztrajal pri svojih osnovnih načelih:

- organiziranje sindikata od spodaj navzgor, saj so območni sindikati dejavnosti sindikalne organizacije in ne metode in oblike dela, ampak pravna oseba z žiro računom, žigom itd.;
- prav tako so pravna oseba (in ne metoda in oblika dela) teritorialne sindikalne organizacije kot derivat teritorialnih sindikatov dejavnosti;
- tako kot organiziranost naj tudi financiranje poteka od spodaj navzgor po vnaprej opredeljenih programih in finančnih načrtih.

Akt o ustanovitvi skupne strokovne službe ZSSS s centralističnimi variantami financiranja ni bil sprejet, ker je napeljeval k utemeljenemu sklepanju, da je vse skupaj namenjeno ohranitvi neproduktivnega aparata na Dalmatinovi 4. Člani predsedstva so bili informirani tudi o zadovoljivem včlanjevanju v Obalno sindikalno organizacijo oziroma obalne odbore dejavnosti. V zvezi z odredbo Izvršnega sveta skupščine skupnosti obalnih občin Koper o določitvi najvišjih cen stanarin in osnovnih komunalnih storitev je Predsedstvo OSS Koper na pristojne institucije posredovalo zahtevo, da se, dokler realni osebni dohodki padajo, odpovemo rasti stanarin in komunalnih storitev, da Skupščina skupnosti obalnih občin Izvršnemu svetu skupnosti obalnih občin izglasuje nezaupnico zaradi nekritičnega prevzemanja usmeritev Izvršnega sveta Skupščine RS. Sindikat bo izvajal pritisk, da se bodo skladno s postavljanjem ekonomskih cen oblikovale tudi ekonomske plače. Predsedstvo je sprejelo tudi sklep o začasnem financiranju Obalne sindikalne organizacije.

JULIJ

9. 7. - Na skupščini Sindikata pristaniških delavcev so delegati sprejeli poročilo o delu, pravila o delovanju, programske smernice in operativni program dela. Izvolili so predsednika ter nadzorni odbor.

26. 7. - Na Titovem trgu v Kopru je bil organiziran protestni shod »Za nova delovna mesta - proti odpuščanju – za socialno varnost«. Delavci, organizirani v Obalni sindikalni organizaciji, so na Skupščino in Izvršni svet Republike Slovenije naslovili naslednje zahteve:

- opredelitev razvojne strategije, ki mora zagotoviti nova delovna mesta, temeljiti na perspektivnih programih, temeljiti na višji kvalifikacijski strukturi in znanju;

- opredelitev socialne politike v okviru razvojne politike, katere temelj mora biti čim trajnejša produktivna zaposlitev, za obdobje brezposelnosti pa zagotovitev socialne varnosti in perspektive ponovne zaposlitve;
- vzpostavitev pravnega reda, ki bo preprečil prisvajanje družbene lastnine;
- cenejšo državo in njen aparat ter pravičnejšo delitev družbenega proizvoda v korist gospodarstva in družbenih dejavnosti, s tem pa višjih plač delavcev v obeh sektorjih, država pa naj preneha z administrativnim omejevanjem sredstev za družbene dejavnosti;
- vsa zbrana sredstva, ki se ne odvajajo za nerazvite, naj se namenijo za razvoj in socialne programe;
- nasprotovali so kakršnemu koli zakonskemu omejevanju plač;
- kritična analiza tekoče in razvojne ekonomske politike, kreditno monetarne in davčne politike, politike izobraževanja, delovno pravne ter pokojninsko-invalidske zakonodaje.

Protestni shod na Titovem trgu v Kopru, ki ga je organiziral Obalni sindikat. (Delo 27. 7. 1990)

25. 7. - V Luki Koper so izpeljali enourno opozorilno stavko. Delavci so bili proti znižanju vrednosti točke in proti določanju presežkov delavcev brez sodelovanja sindikata.

SEPTEMBER

4. 9. - Na 6. redni seji predsedstva Obalnega sveta sindikatov so sprejeli stališče posameznih obalnih sindikatov dejavnosti, ki so se odločili, da napovedane splošne stavke za 10. 9. ne podpirajo. Razlog je bil, da bi morali stavkati že v času pogajanj za splošno kolektivno pogodbo, ne pa tik po podpisu te pogodbe.

10. 9. - Obalni svet sindikatov Koper je poslal na Izvršni svet in Skupščino RS zahtevo za dvig zajamčenega osebnega dohodka, ki ga prejemajo brezposelni kot nadomestilo za kritje življenjskih stroškov, s sugestijo, da jo obravnavajo in predlagajo poslancem v republiški skupščini.

11. 9. - Zaposleni v obratu AFK Iplas Koper so zaradi napačnih tehnoloških odločitev sklenili izpeljati protestno akcijo, ker pravočasna in vsakoletna opozorila delavcev in strokovnjakov iz razvojne službe niso bila upoštevana.

19. 9. - V Izoli je Obalna sindikalna organizacija organizirala posvet za sindikalne zaupnike podjetij in ustanov. Udeleženci so obravnavali program Obalne sindikalne organizacije in pogoje za njegovo uresničevanje, splošno kolektivno pogodbo za gospodarstvo, novo vlogo sindikata v podjetju (sindikalni zaupnik, stavke in pogajanja, odnosi: sindikat–delavski svet–vodstvo podjetja ali ustanove).

OKTOBER

8. 10. in 23. 10. - Sprejeta so bila izhodišča za konfederalno delovanje sindikalnih organizacij.

24. 10. - Na 7. redni seji Predsedstva Obalnega sveta sindikatov Koper so ugotovili, da zahteve 1. seje OSS (24. 4.), ki so temeljile na interesih in potrebah delavcev, članov sindikatov v podjetjih in ustanovah ter odborov obalnih sindikatov dejavnosti, v Zvezi svobodnih sindikatov Slovenije niso bile obravnavane in zato ni bila sprejeta nobena argumentirana opredelitev. Novi dokumenti, na katerih naj bi slonelo delo in organiziranost ZSSS, so bili v popolnem nasprotju s kongresnimi programskimi dokumenti, z zahtevami in s programskimi izhodišči OSS, zato OSS ne more biti in ne bo več del Zveze svobodnih sindikatov Slovenije. Predsedstvo je v celoti soglašalo z operativnim programom Obalne sindikalne organizacije (oblikovanje solidarnostnega sklada, podeljevanje socialnih pomoči najbolj ogroženim članom, izobraževanje in usposabljanje sindikalnih aktivistov, infor-

miranje in propaganda, ustanavljanje sindikalnih podjetij in razširitev ugodnosti za člane, uveljavljanje kolektivnih pogodb in spremljanje področij, ki se nanašajo na pravice iz delovnega razmerja in iz dela). Sprejeto je bilo tudi stališče v zvezi z nadaljevanjem aktivnosti konfederalnega delovanja.

31. 10. - Na sestanku predsednikov odborov dejavnosti so podprli stališča, ki se nanašajo na osamosvojitve Obalne sindikalne organizacije in njen nadaljnji razvoj, na delovanje Obalne sindikalne organizacije, obalnih odborov in drugih sindikalnih organizacij, ki so organizirane in delujejo na območju slovenske Istre. Obalni sindikati so se opredelili za samostojno sindikalno organizacijo, ki bo sposobna uveljavljati partnerski položaj, podpisovati ali sopodpisovati kolektivne pogodbe, samostojno odločati o financiranju in o povezovanju z drugimi sindikalnimi organizacijami v panogi ali izven panoge. Podprli so operativni program Obalne sindikalne organizacije, soglašali z izhodišči konfederalnega delovanja sindikatov v Republiki Sloveniji in podprli stališča Obalnega sindikalnega sveta Koper glede postopkov kolektivnega pogajanja kot osnovo za sklepanje kolektivnih pogodb v podjetjih in ustanovah.

NOVEMBER

14. 11. - Obalna sindikalna organizacija in odbori dejavnosti so v Kopru pripravili seminar za člane odborov dejavnosti podjetij. Obravnavali so kolektivne in individualne pogodbe, način spremljanja in vodenja pogajanj, podjetniško prestrukturiranje podjetij in upravljanje.

DECEMBER

13. 12. - Na 8. redni seji Predsedstva Obalnega sveta sindikatov Koper so ugotovili, da obalni sindikati v celoti podpirajo stališča Predsedstva Obalnega sindikalnega sveta o osamosvojitvi in predlagali Svetu v sprejem ugotovitveni sklep o osamosvojitvi Obalne sindikalne organizacije. Člani predsedstva so se seznanili s predlogom statuta Obalne sindikalne organizacije in predlogom operativnega programa.

13. 12. - Obalni sindikalni svet je republiškim organom oblasti poslal poziv, v katerem je zahteval umik delovne zakonodaje z dnevnega reda Skupščine, ker predlagani zakoni niso zagotavljali socialne varnosti delavcev niti gospodarskega razvoja. Zagotoviti je treba tak položaj zaposlenih in nezaposlenih, da bo zagoto-

vljena njihova socialna varnost. Pred skupščinsko obravnavo delavske zakonodaje se morajo predhodno uskladiti sindikati, vlada in gospodarska zbornica.

14. 12. - Obalni odbor sindikata delavcev agroživilstva je organiziral opozorilno stavko. Od republiške vlade so zahtevali, da v celoti razveljavi veljavnost zveznega Zakona o obračunu osebnega dohodka v Sloveniji in s tem omogoči gotovinsko izplačilo osebnih dohodkov v celoti.

19. 12. - Zaposleni v dejavnosti s področja gostinstva in turizma, trgovine ter storitev na območju mesta Piran so izvedli enourno opozorilno stavko. Zahtevali so ukinitve vsakršne omejitve prometa v mestu Piran, omogočitev dostave blaga na Zelenjavni trg, odstranitev vseh prometnih znakov, ki kakorkoli omejujejo promet, dokler se ne uredi parkirna hiša. Odločno so zahtevali tudi sanacijo Tartinijevega trga.

LETO 1991

JANUAR

24. 1. - Na 9. seji Predsedstva Obalne sindikalne organizacije je bil sprejet sklep o osamosvojitvi Obalne sindikalne organizacije. Sprejet je bil na podlagi skupnih ugotovitev predsedstva OSS, sindikatov dejavnosti v slovenski Istri, poklicnih sindikatov, sindikatov podjetij in ustanov. Predsedstvo je še obravnavalo pregled dotedanjega dela OSO in sprejelo:

- statut OSO in operativni program za leto 1991;
- sklep o spremembi sindikalne članarine, delitvenega razmerja ter sklep o obračunu in nakazovanju članarine;
- pravilnik solidarnostnega sklada.

Soglašalo je s predlogom skupine sindikalnih pobudnikov o skupnem delovanju z drugimi sindikalnimi organizacijami v Sloveniji na nivoju Konfederacije sindikatov 90 Slovenije.

Sindikat delavcev v pomorski dejavnosti Slovenije je postal član Mednarodne transportne federacije delavcev (ITF), pridruženi člani pa so bili tudi nekateri sindikati v okviru Obalne sindikalne organizacije, in sicer: Sindikat Droge, Delamarisa, Slavnika, Intereurope – Špedicije. Vseh članov, ki so bili včlanjeni v ITF je bilo takrat 7171.

FEBRUAR

8. 2. - V Kranju so ustanovili Konfederacijo sindikatov 90 Slovenije (KS 90 Slovenije). Ustanovne članice so bile: Sindikat pomorščakov Slovenije Portorož, Samostojni kranjski sindikati Kranj, Sindikat igralniških delavcev Portorož, Neodvisni sindikat Slovenije - Ptuj in Obalna sindikalna organizacija.

28. 2. - Obalna sindikalna organizacija je v sodelovanju s KS 90 Slovenije posredovala Skupščini in Izvršnemu svetu RS pobudo za začasno zamrznitev družbene lastnine in zahtevo, da se pred sprejemom zakona o lastninskem preoblikovanju podjetij o tem na referendumu povpraša za mnenje ljudi.

MAJ

31. 5. - Obalni sindikat delavcev gradbeništva je sopodpisal kolektivno pogodbo za gradbene dejavnosti RS.

AVGUST

24. 8. - V nakladi 2000 izvodov je izšla prva številka časopisa Medium, štirinajstdnevnega glasila Obalne sindikalne organizacije. Glavni in odgovorni urednik je postal Jadran Čalijski, za računalniško obdelavo je skrbel Danilo Ozimič. Prva urednica je bila Karmen Škoda Piško, za njo kratek čas Nataša Hiršman, nato Marica Mezgec, Željko Purgar in nazadnje Karin Krmar Renko.

22. 8. - Upravni odbor Solidarnostnega sklada je sprejel Pravilnik o dodeljevanju posojil članom Obalne sindikalne organizacije.

SEPTEMBER

Obalna sindikalna organizacija je zavrnila predlagani Zakon o lastninskem preoblikovanju podjetij, ker je med člani prevladalo mnenje, da je to vsiljevanje zakona močnejšega – premožnejših in tistih »pri koritu«. Zahtevala je nacionalni konsenz o najpomembnejših odločitvah, oziroma soodločanje delavcev. OSO je ob tej priložnosti natisnila 5000 letakov »Rop stoletja?! - Il caso del secolo?!«, ki jih je razdelila delavcem v tovarnah, v izobraževalnih in državnih ustanovah, upokojevcem in jih še neposredno delila na pomembnejših mestih.

Obalni sindikati delavcev v vzgoji in izobraževanju, zdravstva in socialnega skrbstva, kulture in državnih organov so se po daljših in napornih pogajanjih z

Izvršnim svetom Skupščine RS odločali o sprejemu splošne kolektivne pogodbe za negospodarstvo.

12. 9. - V Umagu so se sestali sindikalni predsedniki iz hrvaške Istre in predstavniki Obalne sindikalne organizacije. Poudarili so, da je potrebno vztrajati na spoštovanju in ohranjanju sedanje odprte meje, pretoka delavcev, vseh državljanov, blaga, kapitala ter za vse kulturne in druge povezave.

19. 9. - Obalni sindikat delavcev prometa in zvez je sopodpisal kolektivno pogodbo cestnega in potniškega prometa.

OKTOBER

1. 10. - Vse osnovne šole v slovenski Istri so razglasile stavko, ki bo trajala do preklica. Zahtevali so:

- uskladitev osebnih dohodkov;
- zagotovitev pogojev za delovanje sindikata;
- spremembe standardov in normativov;
- dopolnitev in spremembo osnutka Zakona o osebnih dohodkih in drugih prejemkov delavcev v vzgojno-izobraževalnih zavodih.

Vrtci pa so stavko napovedali za 3. 10.

Obalna sindikalna organizacija je sprožila široko humanitarno akcijo zbiranja podpore za hrvaške begunce in v sodelovanju s sindikati podjetij, zavodov in z drugimi podjetji zbrala pet ton hrane.

10. 10. - Obalni sindikat delavcev zdravstva in socialnega skrbstva se je udeležil protestnega shoda pred slovensko skupščino v Ljubljani.

30. 10. - V Trstu so se na sedežu CGIL Furlanije – Julijske krajine prvič sestali sindikati iz slovenske in hrvaške Istre s predstavniki CGIL Furlanije – Julijske krajine. Pogovor je tekel o novih mejah, ki naj postanejo vedno bolj evropske (čim bolj svoboden pretok oseb in tovara), o pomoči beguncem iz Hrvaške ter Bosne in Hercegovine in o vprašanju manjšin.

NOVEMBER

Obalna sindikalna organizacija je v Sežani odprla pisarno Službe pravne pomoči, da bi svojim članom na območju Občine Sežana približala in olajšala dostop do pravnega svetovanja ter pravne pomoči.

LETO 1992

JANUAR

6. 1. - Svet sindikata IMP in kasneje še predsedstvo Obalne sindikalne organizacije sta ostro protestirala proti zahtevi za uvedbo disciplinskega postopka zoper predsednika sindikata IMP Montaža Koper. Za zbiranje podatkov o delu in gibanju sindikalnega zaupnika je bila angažirana privatna detektivska agencija. O tem je OSO obvestila in zaprosila za mnenje Svet za varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin, Republiški inšpektorat za delo, Ministrstvo za delo in Gospodarsko zbornico Slovenije, a je dobila odgovor z Ministrstva za delo, da za takšno ravnanje ni pravnih podlag.

9. 1. - Predsedstvo Obalne sindikalne organizacije je sprejelo stališča glede razmer in stavke delavcev TV Koper - Capodistria. Ta je bila organizirana zaradi neizplačila dogovorjenih osebnih dohodkov in zaradi neurejenih razmer predvsem na področju zaposlovanja in programske usmeritve TV Koper - Capodistria. Predsedstvo je tudi obsodilo ravnanje vodstva RTV Slovenija, grožnje in pritisk direktorja RTV Slovenija Janeza Jerovška na stavekajoče in stavkovni odbor.

FEBRUAR

27. 2. - V podjetju Slavnik International d. d. je bila podpisana kolektivna pogodba med vodstvom in sindikatom podjetja. Podpisala sta jo predsednik pogajalske skupine Bruno Žele in podpredsednik sindikata podjetja Boris Škrjat.

MAREC

Obalni sindikalni organizaciji in Obalnemu sindikatu kovinarjev je uspelo rešiti delovna mesta 120 delavcem v Ladjedelnici 2. oktober Izola. Ladjedelnica je namreč nadaljevala z delom in tako ohranila njihova delovna mesta.

18. 3. - Uspešno je bila izpeljana splošna opozorilna stavka v slovenski Istri, s katero se je želelo opozoriti na vse bolj brezpraven in brezizhoden položaj zaposle-

nih. Iz nekaterih političnih in državnih krogov so prihajale izjave, da je stavka politična, z dejanji pa je bilo dokazano, da je stavka imela popolno socialno ozadje.

17. – 18. 3. - V Luki Koper je bila na kontejnerskem terminalu izpeljana dvodnevna stavka zaradi neplodnih pogajanj z vodstvom glede izplačila nadur in omejitve kompenzacijskega dela.

APRIL

Obalna sindikalna organizacija je sprejela stališča do problematike ribištva in ribje industrije, nastale kot posledica razpada Jugoslavije. Vlado RS so pozvali, da takoj pripravi ukrepe, ki bodo preprečili ali ublažili posledice izgube zaposlitve ali posledice zmanjšanja pridelave rib. Ravno tako so opozorili vlado in tudi lokalne oblasti naj poskrbijo, da bo državna meja med slovenskim in hrvaškim delom Istre omogočila nemoten pretok državljanov in delavcev, kapitala in blaga ter vseh kulturnih vezi.

MAJ

1. 5. - Obalna sindikalna organizacija je v Simonovem zalivu organizirala odmevno prireditev z naslovom Rock polena, namenjeno predvsem mladim, kjer so nastopali izolski Big band, Zura in frišni kalamari, Adi Smolar in skupine Dober dan, Delirium, Don Mentony band, Sokoli in Let 3 iz Hrvaške. Na prireditvi so opozorili na tragične posledice jemanja droge in s tem povezane vse bolj prisotne bolezni aids.

15. 5. - Obalna sindikalna organizacija je organizirala enega izmed prvih sestankov s predstavniki Inšpektorata za inšpekcijske službe - Inšpekcija dela. Tema pogovora je bila skupno sodelovanje na področju varovanja pravic delavcev.

Obalna sindikalna organizacija je svojim članom zagotovila ugodnejše nakupe in popuste v različnih trgovinah, servisih, obratovalnicah itd.

22. 5. - Na 20. redni seji predsedstva Obalne sindikalne organizacije, je bil sprejet predlog za ustanovitev Sindikata upokojencev. S tem sklepom je kolektivno članstvo upokojencev prešlo v sindikat individualnih članov. Pri tem pa nas Društva upokojencev niso podprla.

JUNIJ

24. 6. - V Hotelsko-turističnem podjetju Belvedere Izola je bila po enoletnem prerekanju in pogajanjih podpisana prva podjetniška kolektivna pogodba v turizmu.

24. 6. - Sindikat Tomos Group je poslal nekaterim državnim in lokalnim institucijam, vodstvu podjetja in Banki Koper pismo, s katerim je opozoril na svoj težaven položaj, saj je podjetju ponovno grozil stečaj.

29. 6. - Predstavniki Obalnega sindikata delavcev v vzgoji in izobraževanju so se v prostorih Obalne sindikalne organizacije sestali z ministrom za šolstvo in šport Slavkom Gabrom. Opozorili so ga na probleme tako na področju zagotavljanja pravic zaposlenih kot tudi na pravno zmedo, na nepoučenost ravnateljev o zakonodaji s področja delovnih razmerij, pa tudi na njihovo nezadostno usposobljenost glede tehnike in metod pogajanj.

JULIJ

20. 7. - V podjetju Tomos Group se je ob 12. uri pričela dvourni opozorilna stavka zaradi nepravočasno izplačane plače in zaradi regresa za letni dopust.

AVGUST

Obalna sindikalna organizacija je dosegla velik uspeh pri pomoči delavcem Ladjedelnice 2. oktober Izola. Pripomogla je, da so dolg in terjatve 4-krat dražje prodali najboljšemu upniku – izolski Marini.

SEPTEMBER

Obalna sindikalna organizacija je sprejela stališča in kodeks obnašanja do političnih strank kot črto ločnico med sindikatom in strankami. Kot nestrankarska organizacija je tako želela obdržati verodostojnost do članstva, ne da bi bila zaznamovana s sumom, da je orodje v rokah strankarskih interesov.

OKTOBER

Na razširjeni seji sveta sindikata podjetja Slavnik International d. d. je bila sprejeta odločitev o organiziranju in napovedi stavke za 12. oktober. 12. in 13. oktobra so tako delavci Slavnika stavkali. Stavko so zaključili, ko je novi upravni odbor podjetja, ki ga je imenoval Republiški sklad za razvoj, odstavil vodstvo podjetja in tako uresničil pet let staro zahtevo sindikata.

19. 10. - Vlada RS je odpovedala kolektivno pogodbo za negospodarstvo, kar je vplivalo tudi na delovanje obalnih sindikatov v negospodarstvu.

NOVEMBER

2. 11. - Sindikat Gasilske brigade Koper je sprejel sklep, da bo 17. novembra ob 7. uri začel stavkati. Stavka bo trajala vse do uresničitve vseh zahtev, saj zahteve z 31. julija niso bile uresničene.

10. 11. - Obalni sindikat zdravstva in socialnega skrbstva je z Modro belim sindikatom Splošne bolnišnice Šempeter pristopil h Konfederaciji sindikatov 90 Slovenije.

DECEMBER

15. 12. - Pripadniki Gasilske brigade Koper so stavkali že 27 dni. Stavka se je še nadaljevala, saj se vodstvo Gasilske brigade in Izvršni svet Koper nista odzvala pozivom stavkovnega odbora za

pričetek pogajanj za sporazumno rešitev spora in s tem izpolnitev zakonskih določb. Problemi so bili: nizke osnovne plače, izplačilo dodatka za delo preko polnega delovnega časa, kršitev aktov in zakonodaje s strani direktorja itd.

LETO 1993

JANUAR

7. 1. - Obalni sindikat delavcev v vzgoji in izobraževanju je sprejel sklep, da se za uresničitev zahteve pri izplačilu razlike osebnih dohodkov, ki pripadajo delavcem po kolektivni pogodbi za negospodarske dejavnosti in zakonu o plačah delavcev v javnih vzgojno-izobraževalnih zavodih, razglasi stavko.

MAJ

1. 5. - Delavski praznik so obeležili v Izoli, in sicer z jutranjo budnico pihalnega orkestra, družabnimi in s športnimi igrami in zvečer s koncertom glasbenih skupin pri Svetilniku.

13. 5. - Obalna sindikalna organizacija je od 12. do 13. ure izpeljala opozorilno stavko, ki jo je predhodno napovedala Vladi RS, Gospodarski zbornici in vsem delodajalcem na območju delovanja OSO. Stavkovne zahteve so bile:

- spoštovanje principov socialne in pravne države,
- spoštovanje sistema kolektivnega pogajanja,
- spoštovanje principa socialnega partnerstva,
- spoštovanje mednarodnih konvencij, priporočil, zakonov in kolektivnih pogodb zaradi zaščite delovne in osebne nedotakljivosti sindikalnih zaupnikov in organizatorjev stavk.

Stavka je pokazala odločnost velike večine zaposlenih v slovenski Istri vztrajati pri zahtevi takojšnjega zagotavljanja osnovnih pravic zaposlenih.

AVGUST

30. 8. - Konfederacija sindikatov 90 Slovenije je od Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve prejela odločbo glede reprezentativnosti KS 90 Slovenije za območje države. Kot njen član je tudi Obalna sindikalna organizacija postala reprezentativen sindikat za širšo lokalno skupnost občin Izola, Koper in Piran.

SEPTEMBER

2. 9. - V Izoli se je sestel iniciativni odbor za pripravo skupščine Obalnega sindikata upokojencev, ki je med ostalim ugotovil, da število članov upokojencev narašča.

Konfederacija sindikatov 90 Slovenije in s tem tudi člani Obalne sindikalne organizacije so utrdili in potrdili svoje dejavnosti z zaposlitvijo profesionalnega tajnika KS 90 Slovenije.

OKTOBER

7. 10. - Ustanovljen je bil Sindikat Primorske s sedežem v Novi Gorici kot območna oblika organiziranja KS 90 Slovenije za učinkovitejšo zaščito svojih članov v severnoprimorski regiji. Oblikovan je bil Svet sindikata Primorske, sprejet je bil statut, za predsednika sveta pa je bil izvoljen Peter Pirih iz Modro-belega sindikata Splošne bolnišnice Šempeter.

Na seji predsedstva Obalne sindikalne organizacije so bila sprejeta stališča glede odlivanja kapitala iz regije, zaradi česar so bila ogrožena delovna mesta. Pri tem je OSO podprla ustanovitev Investicijskega sklada Primorske, ker je ocenila, da v procesu lastninjenja tak sklad zadrži v regiji del kapitala in delovnih mest.

NOVEMBER

Na prvi redni seji Sveta Sindikata upokojencev so se seznanili s predlogom zakona o spremembah Zakona o usklajevanju pokojnin in bili soglasno proti nadaljevanju veljavnosti interventnega Zakona o usklajevanju pokojnin iz leta 1993. Konec leta je res prenehal veljati.

22. 11. - Predstavniki Obalne sindikalne organizacije so se sestali s sindikalnimi zaupniki RTV Koper - Capodistria. Povod za sklic sestanka je bila stavka zaposlenih na RTV Koper - Capodistria (italijanski program) in bojazen, da se za napovedanimi vsebinskimi in programskimi spremembami na RTV Koper - Capodistria posledično skriva tudi vprašanje obstoja delovnih mest

LETO 1994

FEBRUAR

1. 2. - Približno 80 avtobusov prevoznškega podjetja Slavnik International d. d. je postalo last delniške družbe Avtošola I & i. Upniški odbor je zagotovil, da so izbrali najboljšega ponudnika. Novo podjetje pa je zagotovilo, da bo zaposlilo okrog 130 nekdanjih Slavnikovih delavcev.

Pri Obalni sindikalni organizaciji je bil ustanovljen Sindikat luških dejavnosti. Eden od poudarkov pri delovanju novega sindikata je bil predvsem upoštevanje vraščenosti dejavnosti v širši istrski prostor ter s tem solidarnost do zaposlenih v drugih dejavnostih.

Obalna sindikalna organizacija, njeni sindikati dejavnosti in sindikati v podjetjih so pričeli z obsežno načrtovano akcijo za uveljavljanje Zakona o sodelovanju delavcev pri upravljanju.

MAREC

Sindikalne organizacije iz Italije, Hrvaške in Slovenije so v okviru praznovanja 8. marca - dneva žena pripravile vrsto aktivnosti pod skupnim geslom »Jadransko morje – most miru«. Simbolni znak povezanosti treh dežel in njihovega klica k miru na tem prostoru je bil tudi vlačilec, ki je svojo pot začel v Umagu, se ustavil v Kopru ter nazadnje pristal v Trstu, kjer so ga pričakale bakle, prižgane na kulturno zabavni prireditvi pod naslovom »Ženske za mir«.

1. 3. - Srečali so se člani Sveta Obalnega sindikata upokojencev in sindikata CGIL (Confederazione Generale del Lavoro) iz Milj. Izmenjali so si dotedanje izkušnje pri delu obeh sindikatov in predstavili probleme, s katerimi se srečujeta obe organizaciji.

Do napovedane stavke v Tomosu za **15. 3.** ni prišlo, ker je vodstvo podjetja upoštevalo zahteve Obalne sindikalne organizacije.

21. 3. - Na sedežu sindikata CISL v Trstu so se srečali predstavniki Obalne sindikalne organizacije in KS 90 Slovenije s predstavniki CISL, italijanske konfederacije sindikata delavcev gradbeništva, in predstavniki CISL iz Trsta ter pokrajine.

APRIL

14. 4. - Upokojenci slovenske Istre so pripravili protestno zborovanje, s katerim so želeli izraziti svoje nezadovoljstvo in nestrinjanje s stalnim poseganjem države v njihove pravice. Protestno zborovanje so organizirali: Zveza društev upokojencev Koper, DeSUS - Območna organizacija obalnih občin Koper in Obalni sindikat upokojencev Koper.

JUNIJ

Na srečanju direktorjev istrskih podjetij gostinstva in turizma s predstavniki Sindikata gostinstva in turizma KS 90 Slovenije so bile ocenjene možnosti za pripravo oziroma sklenitev regijske kolektivne pogodbe. Obe strani sta pri tem soglašali, da je za izboljšanje razmer na področju gostinstva in turizma, za razvijanje in utrjevanje partnerskih odnosov med delodajalci in sindikati zelo pomembno sodelovanje, zato so podprli pobudo za sklenitev regijske kolektivne pogodbe zaposlenih v gostinstvu in turizmu.

V Tomosu so predstavniki sindikata in vodstva Tomosa začeli pogajanja za podjetniško kolektivno pogodbo.

V Cimosu je bil podpisan partnerski sporazum med vodstvom podjetja in sindikatom, ki je vseboval ugotovitve v zvezi z motnjami pri izplačevanju plač in drugih nadomestil. Vodstvo se je obvezalo, da bo zaostale plače in druga izplačila izplačevalo po dogovorjeni dinamiki, v določenih rokih.

Zaposleni v KIO Šmarje so izrazili nezadovoljstvo zaradi nizkih plač. Sindikat je zahteval sestanek z direktorjem podjetja. Ker je direktor trdil, da so plače v podjetju skladne s kolektivno pogodbo, se je sindikat odločil, da bo opravil analizo plač. Sindikat v šmarskem KIO pa si prizadeva, da bi problematiko, ki se pojavlja v podjetju, v celoti uredili s podjetniško kolektivno pogodbo.

12. 6. - Podpisana je bila panožna kolektivna pogodba za kmetijstvo in živilsko predelovalno industrijo. Pri pogajanjih za sklenitev pogodbe so sodelovali tudi predstavniki Obalnega sindikata delavcev v agroživilstvu.

Obalna sindikalna organizacija je v drugi polovici junija pripravila enodnevni seminar za svoje sindikalne zaupnike v podjetjih in ustanovah. Obravnavali so zakone in določila, ki določajo plače v gospodarstvu in negospodarstvu ter o novostih, ki jih je prinesla nova pravna ureditev v zvezi z reševanjem delovnih in socialnih sporov, varstva pri delu, delu na črno in navedli so izkušnje v zvezi z uveljavljanjem zakona o delavskem soupravljanju.

23. 6. - Podpisana je bila kolektivna pogodba za področje trgovine. Pri pogajanjih in podpisu te pogodbe je sodelovala tudi Tinka Jamnik, predsednica Obalnega sindikata delavcev trgovine.

24. 6. - Podpisana je bila kolektivna pogodba dejavnosti v gostinstvu in turizmu. Pri pogajanjih in podpisu pogodbe je sodeloval tudi profesionalni sekretar dejavnosti Obalnega sindikata delavcev gostinstva in turizma Marij Černe.

30. 6. - Na sestanku predstavnikov vodstva podjetja Kemiplas iz Dekanov in Obalne sindikalne organizacije so predstavniki sindikata predstavili svoje poglede na potrebo po sklenitvi podjetniške kolektivne pogodbe.

30. 6. - Na seji Obalnega sindikata delavcev državnih in družbenih organov so največ pozornosti namenili Pravilniku o napredovanju zaposlenih v državni upravi, saj so ti zaradi višine svojih plač vse bolj nezadovoljni. Novi pravilniki o napredovanju niso upoštevali večine njihovih predlogov in pripomb.

JULIJ

Z vodstvom Luke Koper je bil sklenjen dogovor glede delovanja Sindikata luških dejavnosti Slovenije. Za člane sindikata je bila v prostorih podjetja odprta sindikalna pisarna.

14. 7. - Podpisana je bila kolektivna pogodba stanovanjske dejavnosti. Pri pogajanjih za sklenitev pogodbe so sodelovali tudi predstavniki Obalnega sindikata delavcev stanovanjske in komunalne dejavnosti.

15. 7. - Pričela so se pogajanja za spremembo splošne kolektivne pogodbe v negospodarskih dejavnosti, na katerih so sodelovali tudi predstavniki Obalne sindikalne organizacije. Predstavniki sindikatov so predlagali čimprejšnjo odpravo nesorazmerij med izhodiščno plačo v gospodarstvu in negospodarstvu.

18. 7. - V prostorih Sklada za razvoj v Ljubljani so se srečali predstavniki Sklada, direktor tolminskega podjetja Metalflex s predstavniki sindikata podjetja in Obalne sindikalne organizacije, saj so bili tudi ti njeni člani.

AVGUST

V izolski tovarni Delamaris so podali v javno obravnavo predlog podjetniške pogodbe.

Zaradi upoštevanja partnerskega sporazuma v Cimosu, predvsem v Cimosu International (dogovor med sindikatom in vodstvom Cimosa glede izplačila plač

in druge polovice regresa), se je sindikat odločil za preklic stavke, napovedane za 2. avgust.

16. 8. - V koprski tovarni Kemoteks je potekal zbor delavcev, na katerem so spregovorili o osebnih dohodkih zaposlenih. Zbora se je udeležil tudi profesionalni sekretar sindikata dejavnosti. Delavci so bili prepričani, da njihove plače ne dosegajo ravni plač, določenih z branžno kolektivno pogodbo. Sklenili so, da se plačilne liste dostavijo Obalni sindikalni organizaciji, kjer bodo zneske izplačil preračunali in ugotovili dejansko skladnost ali neskladnost podjetniške in branžne kolektivne pogodbe.

28. 8. - V tovarni KIO Šmarje so delavci izvedli kratkotrajno opozorilno stavko. Zaposleni še niso prejeli regresa, že dalj časa pa so prejeli plače, ki so bile pod ravni branžne kolektivne pogodbe. Nezadovoljni so bili tudi zaradi zastarelih strojev in druge opreme, zato so zahtevali sprejetje konkretne vizije nadaljnjega razvoja podjetja.

SEPTEMBER

1. 9. - Veljati je začela kolektivna pogodba za dejavnost vzgoje in izobraževanja. Pri njenem oblikovanju je aktivno sodeloval tudi Obalni sindikat delavcev v vzgoji in izobraževanju.

2. 9. - V Luki Koper so odprli sindikalno pisarno Sindikata luških dejavnosti Slovenije.

Na seji Sveta Sindikata luških dejavnosti Slovenije so pregledali izvrševanje zastavljenega programa dela in spregovorili o nadaljnjih aktivnostih. Sprejeli so pobudo za podpis veljavne podjetniške kolektivne pogodbe v Luki Koper.

7. 9. - Za ta dan so delavci izolskega Delamarisa napovedali stavko, če jim vodstvo ne bo ugodilo glede postavljenih petih zahtev: višina najnižje plače; izplačevanje plače v enem delu do 15. v mesecu za pretekli mesec; ustrezna stimulacija nadurnega dela; takojšnje izplačilo obveznosti iz naslova manj izplačanih plač; ocenitev dosedanjih poslovnih rezultatov podjetja. Sindikat se je zavzemal za takojšnje nadaljevanje pogajanj o podjetniški kolektivni pogodbi.

Vodstvo in sindikat podjetja sta se sporazumela, da poskusijo zahtevam delavcev ugoditi, tako da čimprej sprejmejo podjetniško kolektivno pogodbo.

Odbor Obalnega sindikata delavcev Group Tomos je vodstvu poslal zahtevo za pospešitev pogajanj in sklenitev podjetniške kolektivne pogodbe, v nasprotnem primeru bo sindikat prisiljen stavkati, saj je bila problematika glede nizkih osebnih dohodkov zaposlenih že zelo pereča, nezadovoljstvo zaposlenih pa je že doseglo kritično točko.

14.– 19. 9. - Srečanja s predstavniki italijanskega sindikata CGIL v Rimu se je udeležil tudi predstavnik Obalne sindikalne organizacije Koper. Na podlagi medsebojnih razgovorov je bil izdelan osnutek programa o sodelovanju, v katerem bodo imela vidno mesto socialna in ekonomska vprašanja, sodelovanje na mednarodni ravni, izmenjava izkušenj in pogledov na družbene in ekonomske procese v obeh državah ter vlogo sindikatov.

30. 9. - Zaposleni v Modnem krojaštvu Piran so pričeli z napovedano stavko. Razlog za nezadovoljstvo so bile neizplačane plače, saj jih niso prejeli vse od junija. Zahtevali so tudi izplačilo regresa in vse dodatke, do katerih so bili upravičeni. Izpostavili so vprašanje o načinu dela in celotnem poslovanju delavnice. Stavkovni odbor se je po razgovoru z direktorjem podjetja odločil, da stavko prekinejo in jo odložijo do 7. 10.

OKTOBER

V začetku oktobra je bila v Hotelu Belveder v Izoli seja Obalnega sindikata gostinstva in turizma, na kateri so opravili postopek evidentiranja za volitve v OSO, spregovorili o podjetniških kolektivnih pogodbah v dejavnosti in o seminarju na temo varstva pri delu.

4. 10. - Nadaljevala so se pogajanja med predstavniki sindikata v podjetju Rižanski vodovod Koper in predstavniki obalnega Izvršnega sveta glede sklenitve podjetniške kolektivne pogodbe. Pri pogajanjih je sodeloval tudi Obalni sindikat komunalnega in stanovanjskega gospodarstva.

V prostorih Obalne sindikalne organizacije Koper so se srečali predstavniki OSO in inšpektorica za delo. Obravnavali so probleme, s katerimi se srečujejo v praksi, in se zavzeli za krepitev nadaljnjega medsebojnega sodelovanja, predvsem zaradi nekaterih novosti, ki jih prinaša nov zakon o inšpekciji dela.

7. 10. - Na 31. seji Sveta Obalne sindikalne organizacije so pregledali dotedanji potek aktivnosti evidentiranja v OSO in sprejeli oceno o delu za predsednika in sekretarja v obdobju od leta 1990 do leta 1994.

14. 10. - Sindikat igralniških delavcev Slovenije je sklical tiskovno konferenco, na kateri so napovedali za 21. oktober enourno generalno opozorilno stavko. Krupjeji so zahtevali tudi sprejem pri predsedniku vlade in finančnem ministru. V nasprotnem primeru bodo izpeljali še nekajdnevno stavko. Igralniški delavci so nezadovoljni predvsem zaradi spornega lastninjenja igralnic in napitnin.

NOVEMBER

V začetku novembra je bil v Zagrebu 2. kongres Saveza samostalnih sindikata Hrvatske (Zveze samostojnih sindikatov Hrvaške), ki se ga je udeležil tudi predstavnik Obalne sindikalne organizacije - KS 90. Sprejeli so tudi resolucijo, v kateri so se zavzeli za mir, celovito Hrvaško in dobrososedske odnose.

8. 11. - V Hrvatinih je bil organiziran enodnevni seminar z naslovom »Varstvo pri delu, zdravstveno varstvo delavcev in varstvo delovnega okolja«. Udeležilo se ga je preko 80 sindikalnih zaupnikov, direktorjev in pooblaščenцев za varstvo pri delu iz različnih podjetij v južnoprimorski regiji.

12. 11. - Predstavnik Obalne sindikalne organizacije se je v Rimu udeležil protestne manifestacije, ki so jo proti reformi pokojninskega sistema pripravile tri italijanske sindikalne zveze – CISL, CGIL in UIL.

15. 11. - Sindikat luških dejavnosti Slovenije je podpisal pristopno izjavo h kolektivni pogodbi o pravicah, obveznostih in odgovornostih delavcev, zaposlenih v podjetju Luka Koper.

17.–19. 11. - V Bolzanu (Italija) so se zbrale delovne skupine predstavnikov sindikatov dežel srednje in vzhodne Evrope, kjer je Inštitut Hassan Fathy organiziral srečanje z delovnim naslovom »Varstvo in zdravje pri delu v gradbeništvu«. Udeležila sta se ga tudi predstavnika Obalne sindikalne organizacije - KS 90.

22. 11. - Sestal se je Svet Obalnega sindikata upokojencev, na katerem so največ pozornosti namenili predlaganim spremembam pokojninske zakonodaje.

30. 11.–2. 12. - Odbor obrti je organiziral seminarje za delavce pri zasebnih delodajalcih z naslednjo vsebino: delovna razmerja v zakonu o delovnih razmerjih RS s poudarkom na delovnih razmerjih med delavci in zasebnimi delodajalci; bistvene značilnosti kolektivne pogodbe; nekateri vsebinski poudarki iz zakona o inšpekciji dela in obrtnega zakona.

DECEMBER

15. 12. - Predstavniki delodajalcev in sindikatov so podpisali kolektivno pogodbo za špedicijsko, skladiščno in pomorsko agencijsko dejavnost. Pri njenem nastajanju je aktivno sodeloval tudi predstavnik Sindikata za špedicijsko, skladiščno in pomorsko agencijsko dejavnost (ŠAK).

Sestal se je Obalni sindikat delavcev v vzgoji in izobraževanju. Največ pozornosti so namenili predlagani zakonodaji s področja vzgoje in izobraževanja, spregovorili pa so tudi o nepravilnostih pri sprejemanju in uveljavljanju kriterijev ter meril za ugotavljanje delovne uspešnosti zaposlenih v zavodih.

16. 12. - Obalni sindikat upokojencev je pripravil srečanje svojih članic in članov, njihovih sorodnikov in prijateljev.

20. 12. - Podpisana je bila kolektivna pogodba za cestni potniški promet. Pri pogajanjih je ves čas aktivno sodeloval tudi predstavnik OSO - KS 90.

LETO 1995

Obalna sindikalna organizacija se je odločila za sodelovanje s Primorskimi skladi pri prodaji delnic njihove pooblašene investicijske družbe Modra linija, prav tako pa je sodelovala pri zbiranju certifikatov za ta sklad.

Sprejeta je bila načelna opredelitev za soupravljanje. Sindikat v podjetjih se je vključil v aktivnosti za izvedbo vseh postopkov, vezanih na soupravljanje, in jih v nekaterih podjetjih tudi izpeljal (Intereuropa, Luka Koper ...).

JANUAR

V začetku januarja so se predstavniki Sindikata luških dejavnosti Slovenije pri Obalni sindikalni organizaciji srečali s predstavniki sindikatov transporta CGIL Trst. Zastavili so temelje za nadaljnje sodelovanje na področju kolektivnega dogo-

varjanja, reševanja najbolj aktualnih problemov iz delovnih razmerij, na področju varstva pri delu in zdravstvenega varstva.

20. 1. - Sestala se je skupščina Sindikata za špedicijo, skladiščno in pomorsko agencijsko dejavnost (ŠAK), na kateri so med drugim dali poudarek spodbujanju uvajanja soupravljanja v podjetjih, spremljanju uveljavljanja določil kolektivne pogodbe dejavnosti v podjetjih in preprečevanju nelojalne konkurence v dejavnosti, ki ogroža delovna mesta.

25. 1. - Na volilni programski seji Obalne sindikalne organizacije so člani Sveta izvolili novo vodstvo. Predsednik je ponovno postal Boris Mazalin, poslovni sekretar Jadran Čalijski, podpredsednik pa Marij Černe. Udeleženci so razpravljali o poročilu o delu organizacije v preteklem obdobju, o programskih usmeritvah za obdobje do leta 2000 ter o operativnem programu dela.

Sindikat luških dejavnosti Slovenije je naslovil na vodstvo Luke Koper formalno pobudo za pričetek postopka uvajanja delavskega soupravljanja v podjetju.

Odbor Sindikata gradbenih dejavnosti pri Obalni sindikalni organizaciji je na seji obravnaval med drugim dosedanje delo, si zastavil načrt aktivnosti za prihodnje obdobje ter izvolil novega predsednika za obdobje 4 let. To je postal Ljubomir Ocvirk, predsednik sindikata Stavbenika.

FEBRUAR

2. 2. - V tovarni Delamaris so podpisali podjetniško kolektivno pogodbo. Pri njenem oblikovanju je vseskozi tvorno sodeloval Obalni sindikat delavcev agroživilstva.

22. 2. - Člani sindikata podjetja Wratny (enota franšiznega sistema Metropol) so pričeli stavkati. Sindikat podjetja je menil, da gre za vidno kršenje kolektivne pogodbe. Zaposleni so zahtevali izplačilo plače in obresti za december 1994 in januar 1995 ter izplačilo jubilejnih nagrad. Zanimala jih je tudi razvojna perspektiva podjetja in s tem njihova lastna usoda.

Koordinacija sindikatov negospodarstva, v kateri je sodeloval tudi profesionalni sekretar OSO - KS 90, je zahtevala uskladitev plač. Od vlade so zahtevali pri-

pravo načrta za približevanje izhodiščnih plač v negospodarstvu in gospodarstvu ter spremembo sklepa v zvezi z obsegom sredstev za plačilo uspešnosti.

15.–24. 2. - Na pobudo Sindikata luških dejavnosti Slovenije so v Luki Koper potekali delni zbori delavcev, na katerih so se delavci odločali za ali proti uvedbi soupravljanja v podjetju.

MAREC

1. 3. - Na redni seji članov Odbora sindikata dejavnosti gostinstva in turizma pri Obalni sindikalni organizaciji so določili prednostne naloge in predstavili program dela v prihodnjem obdobju. Največ pozornosti bodo namenili pogodbam o zaposlitvi, posebna naloga pa bo prizadevanje za podjetniške kolektivne pogodbe, podpis pogodb o delovanju sindikata v podjetju med direktorjem in sindikatom. Področja, ki jim bo sindikat namenil precej pozornosti so še: soupravljanje in lastninjenje ter področje varstva pri delu, zdravstvenega varstva in varstva delovnega okolja ter pridobivanje novih članov.

Delavci podjetja Wratny, franšizne enote Metropol, ki so bili člani Obalnega sindikata delavcev gostinstva in turizma, so prenehali stakvati. Dobili so zaostale plače, pogovori o ostalih stakvovnih zahtevah, predvsem pa o nadaljnji viziji in razvoju podjetja, pa so se nadaljevali.

7. 3. - Obalni sindikat delavcev v vzgoji in izobraževanju je organiziral sestanek za sindikalne zaupnice vrtcev iz Kopra, Izole in Pirana. Obravnavale so zakon o vrtcih, probleme v zvezi z razvrstitvijo vzgojiteljic v plačilne razrede in problematiko napredovanja in pridobivanja nazivov.

Obalna sindikalna organizacija je obvestila vse sindikate podjetij o sprejetju Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o ureditvi obračunavanja in plačevanja določenih davkov in prispevkov v postopkih lastninskega preoblikovanja. S tem je nastala možnost, da se v postopku lastninskega preoblikovanja podjetja za zamenjavo delnic uporabljajo neizplačane plače po kolektivnih pogodbah dejavnosti do 100 % zneskov. Zato naj sindikati podjetij od vodstva zahtevajo potrdila o manj izplačanih plačah v obdobju od 1. 10. 1990 do 31. 12. 1992, da bi se na tak način zagotovile pravice delavcev tudi iz tega naslova.

14.–15. 3. - Obalni sindikat delavcev gostinstva in turizma je pripravil seminar o varstvu pri delu za sindikalne zaupnike obalno-kraških gostinsko-turističnih podjetij. Organizatorji seminarja so udeležencem predstavili določila in predpise s področja varstva pri delu, ki so pomembna za to dejavnost.

21. 3. - V Delamarisu so napovedali stavko. Od vodstva so zahtevali informacijo glede zamude pri izplačilu plač.

28. 3. - Sestali so se člani Sveta Obalne sindikalne organizacije in razpravljali o problematiki nekaterih podjetij kovinske in predelovalne industrije, v katerih se soočajo z likvidnostnimi in drugimi težavami, pomembnimi za njihovo nadaljnje delovanje, s tem pa tudi za usodo zaposlenih v teh podjetjih.

31. 3. - Predstavniki vlade, delodajalcev in delojemalcev so podpisali socialni sporazum. Predstavnik OSO - KS 90 sporazuma nista podpisala. Njihovo stališče je bilo, da se socialni sporazum, tarifna priloga k splošni kolektivni pogodbi za gospodarstvo za leto 1995 in dogovor o politiki plač za leto 1995 podpišejo v paketu. Menili so, da zlasti dogovor in socialni sporazum vsebujeta vrsto neugodnih in problematičnih določil. Sporazum bodo podpisali, ko bosta pripravljena tudi druga dva dokumenta iz paketa.

31. 3. - Predstavniki Obalnega sindikata upokoјencev so se udeležili družabnega srečanja z upokoјenci CGIL - SPI iz Trsta. Srečanje je ponovno dokazalo, da se upokoјenci, ne glede na to, kje živijo, srečujejo s podobnimi pritiski in prizadevanji za nižanje ravni njihovih pravic.

Na delovnem in prijateljskem srečanju sta se sestali delegaciji sindikata CGIL iz Trsta in Obalne sindikalne organizacije - KS 90. Predstavniki obeh sindikatov so soglašali z ugotovitvijo, da je za učinkovitejše reševanje sorodnih problemov potrebno medsebojno sodelovanje še poglobiti. Dogovorili so se za čimprejšnje srečanje predstavnikov dejavnosti gradbeništva, šolstva, turizma in trgovine iz vrst obeh sindikatov.

APRIL

6. 4. - Sestal se je Obalni sindikat delavcev v vzgoji in izobraževanju. Člani so med drugim obravnavali tudi problematiko plač in se dogovorili o aktivnostih za povečanje izhodiščne plače.

13. 4. - Predstavniki vlade, delodajalcev in sindikatov so podpisali dogovor o politiki plač za tekoče leto in tarifni del splošne kolektivne pogodbe za gospodarstvo. Dokumenta sta določala način izplačevanja plač in njihovo višino od 1. 4. 1995 do 31. 3. 1996. Pri pogajanjih je ves čas sodeloval profesionalni sekretar OSO - KS 90.

9. 4. - Obalno sindikalno organizacijo sta obiskala predstavnika mednarodnega gradbenega Inštituta Hassan Fathy iz Rima in član Sveta za varstvo pri delu in preprečevanje nesreč pri delu iz Ferrare. Predstavila sta nekatere evropske predpise in zakone s področja varstva pri delu in predstavljeni pa so bili tudi nekateri skupni načrti in programi na področju varstva pri delu v gradbeništvu.

14. 4. - Obalna sindikalna organizacija je v svoje vrste povabila dr. Igorja Lukšiča, avtorja strokovnega prispevka Socialno partnerstvo – kako naprej?, da je predstavil temeljne teze in ugotovitve.

18. 4. - Srečali so se predstavniki tajništva Sindikata slovenskih šol iz Trsta in predstavniki Obalnega sindikata delavcev v vzgoji in izobraževanju. Srečanje je bilo namenjeno krepitvi že obstoječih in razvijanju nadaljnjih oblik sodelovanja med obema sindikatoma.

20. 4. - Sestala se je Koordinacija sindikatov negospodarstva, na kateri je bila osrednja pozornost ponovno posvečena nadaljnjim aktivnostim glede postopnega izenačevanja izhodiščne plače v negospodarstvu z izhodiščno plačo v gospodarstvu.

24. 4. - Obalna sindikalna organizacija je pripravila informativni posvet, na katerem so sodelovali predstavniki vseh treh partnerjev (delavci, delodajalci, predstavniki oblasti) in razložili pomen podpisanih dokumentov – socialnega sporazuma in dogovora o politiki plač.

26. 4. - Članice Obalne sindikalne organizacije so ustanovile odbor za žensko politiko. Ustanovitev ženske sekcije je del programskih usmeritev OSO in posledica pobud s terena. V sekciji si bodo prizadevali, da se jasno izpostavi za poslene ženske, zlasti glede pogojev, v katerih delajo, urnike, počitke, vprašanje nočnega dela ...

26.–27. 4. - Inštitut Hassan Fathy je v Rimu za sindikate gradbenih delavcev pripravil mednarodni seminar. Osrednji temi sta bili varnost ob upokojitvi in upravljanju s pokojninskimi skladi. Seminarja sta se udeležila predstavnika Obalne sindikalne organizacije - KS 90.

MAJ

14. 4.–1. 5. - Odvijale so se prvomajske aktivnosti Obalne sindikalne organizacije: predstavitev publikacije Socialno partnerstvo, posvet o problematiki žensk na delovnem mestu, položitev venca žrtvam nacifašističnega terorja med obema vojnama in v drugi svetovni vojni v Marezigah, športni turnir, kresovanje in kot zaključek slovesnost na Socerbu.

16. 5. - Obalni sindikat delavcev gradbeništva in Obalni sindikat delavcev agroživilstva sta pripravila za sindikalne zaupnike seminar o varstvu pri delu, varstvu zdravja in varstvu delovnega okolja.

Obalni sindikat delavcev trgovine se je aktivno vključil v razreševanje problematike presežnih delavcev v trgovskem podjetju Elkop Koper. Sklicana je bila tiskovna konferenca, na kateri so bile predstavljene vse nepravilnosti, ki se dogajajo v tem podjetju.

29. 5. - Zaposleni v Cimos Tovarna Senožeče so pričeli stavkati. Vzrok za stavko je bilo nespoštovanje sporazuma, sklenjenega med vodstvom podjetja in sindikatom, glede rokov izplačevanja plač. Obalni sindikat delavcev kovinske in elektroindustrije je s sindikatom podjetja vseskozi sodeloval.

31. 5. - Stavka v Cimosovi Tovarni Senožeče je bila prekinjena. Stavkajoči so od vodstva prejeli trdna zagotovila, da je denar za plače že nakazan.

JUNIJ

1. 6. - Sestal se je Svet Obalnega sindikata upokojencev. Obravnavali so vprašanja, vezana na spreminjanje pokojninske zakonodaje in soglasno podprli amandmaje Konfederacije sindikatov 90 Slovenije k predlogu zakona o politiki plač in socialnega sporazuma.

2. 6. - Obalni sindikat delavcev v vzgoji in izobraževanju je pripravil seminar o varstvu pri delu, varstvu zdravja in delovnega okolja. Teme so bile predstavljene v duhu določil, ki zadevajo dejavnost vzgoje in izobraževanja.

12. 6. - Koordinacija sindikatov delavcev v negospodarskih dejavnosti je sklicala razširjeno sejo v Cankarjem domu v Ljubljani. Ponovno je bila osrednja tema plača v negospodarstvu in njihovo zaostajanje za plačami v gospodarstvu. Zahtevali so takojšen pričetek pogajanj za povečanje izhodiščne plače zaposlenih v negospodarstvu.

19. 6. - Srečali so se predstavniki Obalnega sindikata upokojencev in predstavniki Sindikata upokojencev tržaške regije. Spregovorili so o aktualnih dogodkih, vezanih na pokojnine, saj so pritiski za siromašenje pokojninskih skladov vse bolj prisotni, ne glede na to, v kateri državi upokojenci živijo.

20.–24. 6. - V Ženevi je potekala konferenca Mednarodne organizacije dela. Največ pozornosti je bilo namenjeno vprašanju varstva pri delu, varstva zdravja in varstva delovnega okolja, vprašanju varstva pokojnin in socialnega varstva na sploh. Konference sta se udeležila tudi predstavnika OSO - KS 90.

JULIJ

Obalni sindikat delavcev kovinske in elektroindustrije se je vključil v razreševanje problemov delavcev (do takrat sindikalno neorganiziranih), zaposlenih v podjetju Traub - Polimer Izola. S svojim posredovanjem je z lastnikom dosegel za delavce sprejemljiv sporazum.

13. 7. - Sestal se je odbor za sindikalno žensko politiko pri OSO. Predstavljene so bile nekatere ugotovitve zdravnic in zdravnikov o zdravstveni zaščiti žensk, predlogi za izboljšanje delovnih razmer in preventivnega zdravstvenega nadzora, ki naj bi jih skušali vnesti v kolektivne pogodbe. Obravnavali so tudi najnovejši predlog zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju, ga načelno podprli, hkrati pa na pristojne organe naslovili predlog za spremembo 1. člena predlaganega zakona.

AVGUST

21. 8. - Zaposleni v tovarni KIO Šmarje so s stavko, napovedano že 28. julija, poskušali doseči izplačilo plač za junij in julij ter regres za letni dopust za tekoče

leto. Na tajnem glasovanju so delavci izglasovali stečaj za podjetje. Na pomoč so jim pristopili tudi predstavniki Obalnega sindikata, ki so poskušali v nastalem položaju iztržiti za delavce kar najbolj ugoden izid.

SEPTEMBER

15. 9. - Srečali so se predstavniki Medregijskega sindikalnega sveta za Slovenijo in Furlanijo - Julijsko krajino, z namenom krepiti medsebojne odnose. Srečanje je potekalo pod geslom: »Živeti in delati v Evropi, za mir, za delo v srcu Evrope«. Predstavljena je bila tudi brošura Vodič za delavce ob meji. Srečanja sta se udeležila tudi predstavnika OSO - KS 90.

Predstavniki Obalne sindikalne organizacije se je vključil v razreševanje problemov delavcev, zaposlenih v Opremi Izola. Ti so za svoje podjetje predlagali stečaj, saj menijo, da je edina realna možnost za ohranitev donosnega dela proizvodnje in s tem nekaj delovnih mest.

26. 9. - Odbor sindikata delavcev zdravstva in socialnega skrbstva pri OSO je za svoje sindikalne zaupnike pripravil seminar, ki ga je vodila inšpektorica za delo. Predstavljeni so bili nekateri vidiki delovnopravne zakonodaje s poudarkom na delovnih razmerjih, določilih, ki zadevajo pogodbo o zaposlitvi, na sklenitvi in prenehanju delovnega razmerja, na pravicah iz naslova brezposelnosti ter na pomeni predpisanih in z zakonom določenih zdravstvenih pregledov delavcev.

Predstavniki sindikatov negospodarstva in vlada so podpisali aneks h kolektivni pogodbi za negospodarske dejavnosti.

OKTOBER

Predstavniki Obalne sindikalne organizacije so se udeležili III. državnega posvetovanja na temo »Ocena tveganja delovnega okolja«. Na njem je aktivno sodelovala tudi ameriško-italijanska delegacija, s katerima je OSO - KS 90 že dlje časa sodeloval. Predstavljene so bile izkušnje držav, iz katerih so delegacije prišle.

Predstavniki Obalne sindikalne organizacije so se udeležili okrogle mize na temo Soupravljanje – možnost sožitja in sodelovanja med delavci in managementom. Razpravljali so o vprašanjih:

- zakaj se proces soupravljanja prepočasi uveljavlja v praksi,
- zakaj ideja delavske participacije ni zaživela,

- ali je sindikat, ki naj bi bil gonilna sila uveljavljanja in uresničevanja ideje participacije v podjetjih, storil dovolj, in če ni, zakaj ne,
- kakšen je odnos delodajalcev do zakona,
- kakšna bo vloga sindikata v razmerah delovanja svetov delavcev v podjetjih.

12. 10. - Sindikat luških dejavnosti Slovenije je dal pobudo za skupen razgovor z vodstvom podjetja Luke Koper z namenom, da se razjasnijo nekatere nepravilnosti na področju izvajanja pogodbenega dela v luški pretovorni dejavnosti, kar ustvarja nezadovoljstvo in vnaša bojazen med zaposlene glede njihove socialne varnosti.

20.–21. 10. - V Cerknem je potekal dvodnevni delovni seminar za sindikalne aktiviste Obalne sindikalne organizacije pod geslom »Izobrazimo se za več«. Sindikalni aktivisti so razpravljali:

- o napovedanih spremembah socialnega sistema s poudarkom na posledicah za zaposlene,
- o delovanju sindikata v podjetjih, ki poslujejo s težavami,
- o značilnostih in primerih delovanja sindikata v uspešnih podjetjih,
- o uresničevanju programa OSO ter tedanjem in bodočem delovanju KS 90 Slovenije.

24. 10. - Predstavnica Obalnega sindikata delavcev gostinstva in turizma OSO - KS 90 je podpisala priložo h kolektivni pogodbi gostinstva in turizma.

NOVEMBER

Vodstvo Luke Koper in predstavniki Sindikata luških dejavnosti Slovenije so se dogovorili za sodelovanje sindikatov pri načrtovanju in nadzoru vseh področij delovanja podjetja, ki so pomembna za stabilnost delovnih mest in ustrezen socialni status delavcev.

6. 11. - Sestala se je skupina za pogajanja glede ugotovitve in delitve sindikalnega premoženja, v kateri je bil tudi predstavnik OSO - KS 90. Seznanila se je s predlogom Zakona o skupnem upravljanju lastnine bivše Zveze sindikatov Slovenije in ugotovila je, da je zakon nepotreben. Člani komisije so menili, da omenjeni predlog ne ureja statusa sindikalne lastnine, kar je sicer glavna naloga te pogajalske skupine.

13. 11. - Socialni partnerji so podpisali dogovor o spremembah in dopolnitvah dogovora o politiki plač in drugih prejemkov zaposlenih v gospodarstvu. Pri njegovem nastajanju je sodeloval tudi profesionalni sekretar Obalne sindikalne organizacije - KS 90.

16.–17. 11. - Obalna sindikalna organizacija je v sodelovanju s Studiom participatis (Združenje svetov delavcev slovenskih podjetij) pripravila začetni tečaj izobraževanje za soupravljanje za člane svetov delavcev in sindikalne zaupnike. Osnovni namen tečaja je bil seznanitev z bistvom celotnega sistema delavske participacije.

20. 11. - Svet Obalnega sindikata upokojencev je na Mestno občino Koper poslal peticijo glede višine prispevka za kanalščino in vodo, ki jo plačujejo občani.

22. 11. - Sestal se je Svet Obalne sindikalne organizacije. Obravnavali so poročilo o delu pravne službe ter probleme, s katerimi se srečujejo pri svojem delu. Seznanili so se še s kadrovskimi spremembami v Svetu Obalne sindikalne organizacije.

DECEMBER

Obalna sindikalna organizacija je na pobudo Obalnega sindikata upokojencev pripravila javno tribuno o reformi sistema pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

Obalna sindikalna organizacija je skupaj s Sindikatom delavcev zdravstva in socialnega skrbstva pripravila okroglo mizo o problematiki Splošne bolnišnice Izola, na kateri so javnost seznanili, zakaj je prišlo do finančnih težav in izgube.

Obalni sindikat delavcev v vzgoji in izobraževanju se je v zvezi s sklepom vlade, ki preprečuje izplačilo obresti za zaposlene v vrtcih, občino Koper prosil za mnenje, ta pa je dopis, v katerem zavrača omenjeno razlago, že poslala pristojnemu ministrstvu.

15. 12. - Obalna sindikalna organizacija je javnosti posredovala sporočilo o poskusu vmešavanja političnih strank v sindikalno organiziranje in delovanje.

20. 12. - Predstavniki delodajalcev in delojemalcev so podpisali novo tarifno prilogo h kolektivni pogodbi dejavnosti trgovine. Pri njenem nastajanju je sodeloval Obalni sindikat delavcev trgovine - KS 90, ki jo je tudi sopodpisal.

LETO 1996

JANUAR

Obalna sindikalna organizacija je za zaščito svojih članov podala svoje predloge in dopolnitve k pogodbi Luke Koper o ustanovitvi invalidskega podjetja Luka Koper INPO. Na ta način naj bi bilo omogočeno opravljanje dela predvsem invalidom 2. in 3. kategorije.

Odbor Obalnega sindikata delavcev kovinske in elektroindustrije (OSKEI) je na svoji seji imenoval operativnega sekretarja ter oblikoval in potrdil okvirni načrt dela. Zato je

25. 1. Svet Obalne sindikalne organizacije na izredni seji obravnaval ogroženost programskih, statutarnih in organizacijskih principov delovanja OSO. Sprejet je bil sklep, da se odločitev OSKEI o imenovanju operativnega sekretarja začasno zamrzne.

25. 1. - Podpisana je bila nova tarifna priloga h kolektivni pogodbi za špedicijsko, skladiščno in pomorsko agencijsko dejavnost. Pri njenem nastajanju je ves čas sodeloval obalni sindikat dejavnosti - KS 90 Slovenije.

FEBRUAR

Ustavno sodišče je pritrdilo sindikatom, da se določbe 51. člena zakona o prisilni poravnavi, stečaju in likvidaciji ne smejo uporabljati. Ta člen je bil v nasprotju z zakonom o delovnih razmerjih. Izvajalcem finančnih reorganizacij podjetij je omogočil odpuščanje delavcev brez odpovednega roka in odpravnine.

20. 2. - Na seji Odbora Obalnega sindikata delavcev kovinske in elektro industrije (OSKEI) so zavrnili sklep Sveta Obalne sindikalne organizacije o zamrznitvi imenovanja operativnega sekretarja in se odločili, da ga Odbor zaposli. S tem so se začeli nesporazumi, ki so **6. 3.** pripeljali najprej do sklepa, da se začasno zamrzne sodelovanje z OSO in kasneje do odcepitve OSKEI od OSO.

21. 2. - Predstavniki Obalne sindikalne organizacije so obiskali Statistični urad RS ter se seznanili z osnovami njegovega dela, načinom zbiranja, uporabo in dostopnostjo podatkov.

23. 2. - Obalna sindikalna organizacija je pripravila seminar »ABC soupravljanja«, na katerem so se sindikalni zaupniki seznanili z aktivnostmi in postopki, potrebnimi za izvedbo soupravljanja v konkretnih okoljih.

Zaradi nespoštovanja in neizvrševanja sklepov seje Sveta Obalne sindikalne organizacije z dne 25. 1. je bila sklicana 2. izredna seja Sveta OSO. Na njej je bil sekretar OSKEI razrešen.

Sindikat luških dejavnosti Slovenije je poslal predsedniku Vlade RS svoja stališča o zapletih, ki so se pojavljali na področju proste carinske cone Luke Koper zaradi spremembe carinskih predpisov.

MAREC

6. 3. - Sestal se je Odbor Obalnega sindikata delavcev kovinske in elektroindustrije (OSKEI), na katerem je bil sprejet sklep, da se začasno zamrzne sodelovanje z OSO.

7. 3. - Obalna sindikalna organizacija je na tiskovni konferenci seznanila javnost z ravnanjem OSKEI – da deluje v nasprotju s cilji in z načeli organiziranosti OSO in pomeni njeno rušenje. OSKEI so očitali, da je bila na sporen način izpeljana profesionalizacija, neupoštevanje statuta in pravil kadrovanja, neupoštevanje opozoril, zanemarjanje stikov s članstvom, aferško nastopanje ...

10. 3. - Na seji Sveta Obalne sindikalne organizacije so se člani seznanili s potekom pogajanj o socialnem sporazumu za tekoče leto in s finančnim poslovanjem OSO.

11.–12. 3. - Obalna sindikalna organizacija je v sodelovanju s predstavniki lju-bljanskega Inštituta za trženje, ekonomiko in organizacijo izvedla seminar, na katerem so pogajalcem v podjetjih in zavodih ter sindikalnim zaupnikom predstavili teoretične osnove za pogajanja.

V Izoli je potekal za sindikalne zaupnike in aktiviste seminar »Kako čimprej aktivirati sistem delavskega soupravljanja v praksi«, ki sta ga organizirala OSO in Studio Participatis.

23. 3. - Obalna sindikalna organizacija je pozvala banke, občine, ministrstva, vlado in gospodarske institucije k aktivnemu vključevanju pri reševanju problemov v Cimosu.

Zaradi neupoštevanja predlogov in opozoril je Obalna sindikalna organizacija izstopila iz upniškega odbora Slavnika.

Obalni sindikat upokojencev je na občinske svete in pristojno ministrstvo poslal apel glede prostorskih stisk v domovih upokojencev ter pomanjkanja zdravstvenega kadra za nego in pomoč ostarelim na domu.

Na seji Sveta Obalne sindikalne organizacije je bila izražena potreba, da je treba sanirati razmere in normalizirati odnose med Svetom OSO in Odborom OSKEI.

28. 3. - Predstavniki Sindikata delavcev luških dejavnosti Slovenije so podpisali dogovor z vodstvom Luke Koper. Z njim so določili temeljna pravila pri vodenju kadrovske politike in s tem zagotovili stabilnost delovnih mest ter ustrezen socialni status zaposlenih.

29. 3. - V Cimosu je potekala stavka. Delavci so zahtevali izplačilo vseh obveznosti za mesec februar in ureditev poslovnih odnosov z vodstvom Citroena. Obalna sindikalna organizacija in OSKEI sta se aktivno vključili v razreševanje nastalih razmer v Cimosu.

APRIL

Obalni sindikat delavcev zdravstva in socialnega skrbstva je pristojno ministrstvo in javnost seznanil s svojimi stališči, v katerih je zahteval dvig izhodiščne plače. Vztrajal je pri zahtevi, da se plače vseh zaposlenih v negospodarstvu urejajo enotno.

23. 4. - Sestal se je Odbor Obalnega sindikata delavcev v vzgoji in izobraževanju. Sprejeli so popravljen statut Odbora in potrdili dogovor o sodelovanju sindikata v zavodih, ki ga podpišeta delodajalec in sindikat, ter pravila delovanja sindikata v zavodu. Obravnavali so tudi porušena plačna razmerja v negospodarstvu.

24. 4. - Zaradi zaostrenih razmer v negospodarstvu in zapletov pri pogajanjih za podpis aneksa h kolektivni pogodbi v negospodarstvu je bil sklican skupen sestanek članov odborov Obalnega sindikata delavcev v zdravstvu in socialnem skrbstvu, Obalnega sindikata delavcev v kulturi in Obalnega sindikata delavcev družbenih in državnih organov.

Predstavniki italijanskih in slovenskih sindikatov so se zvečer zbrali v Ferneti-
čih na predprvomajskem srečanju in med drugim poslali vladi in parlamentu poziv
za pospešitev procesa vključevanja Slovenije v Evropsko unijo in čim hitrejše
sklepanje novih meddržavnih gospodarskih, kulturnih in družbenih sporazumov.

30. 4. - V parku Osnovne šole Anton Ukmar so potekale sindikalne športne igre in
na predvečer prvega maja so prižgali tradicionalni prvomajski kres.

MAJ

1. 5. - Predstavniki Obalne sindikalne organizacije so se udeležili srečanja v Mi-
ljah in Trstu, osrednji dogodek pa je bila prvomajska prireditev na Socerbu.

13. 5. - Predstavniki Obalne sindikalne organizacije so se srečali z ministrom za
delo, družino in socialne zadeve ter mu podrobneje predstavili stavkovne zahteve
Obalnih sindikatov delavcev v negospodarskih dejavnostih.

14. 5. - Zaposleni v negospodarstvu v slovenski Istri so izvedli enourno opozoril-
no stavko in na ta način opozorili na neurejen plačni sistem v negospodarstvu in
na to, da sistema plač v javnem sektorju ni mogoče parcialno reševati. Od vlade
so zahtevali dvig izhodiščne plače v negospodarstvu, enoten sistem plač za vse
zaposlene v javnem sektorju, izdelavo sistema napredovanja, izplačilo obresti za
premalo izplačane plače. Svoje zahteve pa so naslovili tudi na ravnatelje zavodov.

15. 5. - Na razgovoru predstavnikov Obalne sindikalne organizacije ter Odbora
Obalnega sindikata delavcev v vzgoji in izobraževanju z ravnateljji istrskih osnov-
nih šol so ravnateljji podprli stavkovne zahteve negospodarskih dejavnosti. Glede
zahtev, naslovljenih na ravnatelje, pa so menili, da jih morajo reševati republiške
in občinske institucije.

24. 5. - Predstavniki OSO - KS 90 so se udeležili znanstvenega simpozija o
azbestozi v Gorici, organiziranega s sodelovanjem italijanskih in slovenskih
sindikatov.

Predstavniki Obalne sindikalne organizacije so bili na razgovoru s predstavniki
Mestne občine Koper. Osrednja tema razgovora je bilo izplačilo obresti za pre-
malo izplačane plače za tiste delavce, ki tega še niso dobili (zaposleni v vrtcih v
koprski občini).

29. 5. - Na seji sindikatov negospodarstva so potrdili zahtevo po enakem regresu za delavce v negospodarskih dejavnostih, kot je ta določen za zaposlene v gospodarstvu.

29. 5. - Predstavniki socialnih partnerjev so podpisali socialni sporazum za leto 1996. Predstavnik Obalne sindikalne organizacije je podpisal le tisti del socialnega sporazuma, ki se je nanašal na plače.

30. 5. - Obalni sindikat gostinstva in turizma je v Hotelsko-turističnem podjetju Belveder pripravil za sindikalne zaupnike posvet o vprašanjih, ki zadevajo delovna razmerja, varnost pri delu in področja, ki jih pokriva medicina dela.

JUNIJ

Predstavnica Obalne sindikalne organizacije se je udeležila proslave ob 40. obletnici sindikata slovenske šole na Opčinah. Na proslavi so podprli prizadevanja sindikata slovenske šole za zaščito manjšinskih pravic, utrjevanje in nadaljnjo krepitev medsebojnega sodelovanja za pomoč pri reševanju aktualnih perečih tem.

6. 6. - Obalni sindikat delavcev v vzgoji in izobraževanju je izvedel stavko istrskih šolnikov. Stavkajoči so zahtevali celovito reševanje problematike plač v negospodarstvu, enoten plačni sistem za vse zaposlene v javnem sektorju, izplačilo obresti za premalo izplačane plače ter izplačilo regresa v višini povprečne plače v negospodarstvu.

Luški sindikati pri Obalni sindikalni organizaciji so gostili delegacijo Sindikata lučkih radnika Hrvatske (Sindikata luških delavcev Hrvaške). Obisk je bil ocenjen kot zelo koristen, predvsem zaradi izmenjave mnenj in izkušenj pri reševanju konkretnih vprašanj, saj se oba sindikata srečujeta s podobnimi problemi.

7. 6. - Predstavniki sindikatov so podpisali novo kolektivno pogodbo za kovinsko in elektro industrijo. Pri pogajanjih je sodeloval in sopodpisal pogodbo tudi predstavnik Obalne sindikalne organizacije.

Potekal je tripartitni posvet sindikat–managerji–stroka o položaju v turistični dejavnosti v slovenski Istri, ki ga je za svoje sindikalne zaupnike pripravil Obalni sindikat delavcev gostinstva in turizma.

JULIJ

Obalni sindikat delavcev trgovine je sklical tiskovno konferenco zaradi kritičnih razmer v trgovskem podjetju Elkop Koper. Kot pereče probleme je navedel:

- da v podjetju izplačujejo le zjamčene plače,
- ne izplačujejo odpravnine presežnim delavcem,
- drastično se je zmanjšalo število zaposlenih,
- zaposlujejo nove delavce za določen čas treh mesecev,
- poslovne prostore oddajajo v najem,
- ukinjajo posle in jih prenašajo na konkurenčno podjetje.

V koprski tovarni Kemiplas je bila podpisan dogovor o zagotavljanju pogojev za delovanje sindikata.

26. 7. - V portoroški Marini je potekala tiskovna konferenca predstavnikov Obalnega sindikata dejavnosti gostinstva in turizma.

AVGUST

12. 8. - Delavci v enoti Obalnega sindikata delavcev zdravstva in socialnega skrbstva Reševalna postaja Izola so preklicali stavko, ker je direktor ugodil stavkovni zahtevi po ureditvi delovnega časa zaposlenih. Vzpostavljen je bil tudi dialog o možnih izboljšavah delovnih pogojev ter urejanje medsebojnih odnosov.

SEPTEMBER

Obalni sindikat upokojencev je v svojem sporočilu za javnost najostreje nasprotoval najnovejšim ukrepom Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Prepričan je bil, da je nova razvrstitev zdravil na pozitivno, vmesno in negativno listo pomenila še eno obliko racionalizacije na račun uporabnikov, posledice ukrepov pa bodo čutile najbolj ogrožene skupine prebivalstva.

25. 9. - Obalni sindikat delavcev gostinstva in turizma je na tiskovni konferenci opozoril na dramatični položaj delavcev gostišča Tine na Klancu.

27. 9. - Obalni sindikat delavcev v vzgoji in izobraževanju je za svoje sindikalne zaupnike pripravil seminar z naslovom »Varstvo pravic delavcev v vzgoji in izobraževanju«.

OKTOBER

Obalni sindikat delavcev v vzgoji in izobraževanju je za svoje sindikalne zaupnike pripravil seminar o organiziranosti varstva pri delu, delovnopравни zakonodaji, vlogi in zaščiti sindikalnega zaupnika v zavodu.

Predstavnika Obalne sindikalne organizacije in Obalnega sindikata upokojencev sta se udeležila dvodnevnega posveta na Madžarskem, posvečenega reformam na področju pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

Na seji Sveta Obalne sindikalne organizacije so se odločili, da bodo izbrisali vodstvo Obalnega sindikata kovinske in elektroindustrije (OSKEI) iz članstva OSO. Ker se vodstvo Odbora OSKEI ni odzvalo na pobude in predloge Sveta OSO za ureditev razmer, ker je kršilo statut organizacije, nastopalo v imenu organizacije in članov in članic Obalnega sindikata kovinske in elektroindustrije in si celo prilaščalo pristojnosti, da odloča v njihovem imenu, je Svet OSO sprejel sklep, s katerim je dosedanje vodstvo OSKEI razglasil za nelegitimno. Zaradi kršitev statuta in sindikalnega kodeksa pa je vseh pet članov Odbora OSKEI tudi izključil iz organizacije. Za pristojnega v Odboru OSKEI pa imenovali novega člana.

Svet OSO je zaradi odpovedi splošne kolektivne pogodbe za gospodarstvo pozval na sindikalne akcije manifestativnega značaja.

Obalna sindikalna organizacija - KS 90 je zavrnila predloge delodajalcev in Gospodarske zbornice Slovenije za novo splošno kolektivno pogodbo.

Na srečanju delegacije Obalne sindikalne organizacije in Obalne samoupravnih skupnosti italijanske narodnosti so se dogovorili za sodelovanje pri krepitevi demokracije in sožitja prebivalcev na obeh straneh meje.

Na seji Odbora Obalnega sindikata delavcev trgovine so obsodili odpoved splošne kolektivne pogodbe za gospodarstvo. Člani odbora so ugotovili, da predlog nove splošne kolektivne pogodbe prinaša veliko sprememb, ki pomenijo črtanje že pridobljenih pravic delavcev in tudi sindikata, zato so podprli poziv OSO o izvedbi manifestacije pod geslom »Ustavimo delodajalce«.

Na seji Odbora Obalnega sindikata delavcev agroživilstva so največ pozornosti posvetili odpovedi splošne kolektivne pogodbe za gospodarstvo in ugotovili, da

kolektivna pogodba dejavnosti ni bila odpovedana in zato njena veljavnost v času po odpovedi splošne kolektivne pogodbe za gospodarstvo ni sporna.

25.–26. 10. - V Cerknem je potekal dvodnevni seminar »Pripravimo se za več«, ki ga je za svoje sindikalne zaupnike organizirala Obalna sindikalna organizacija. Posvečen je bil aktualnim vprašanjem, kot so:

- kako uveljaviti pravice delavcev iz ustave in zakonov,
- kako zagotoviti učinkovito pravno zaščito pravic iz dela in delovnih razmerij,
- kako zagotoviti učinkovito varstvo pri delu,
- kako aktivirati inšpekcijske službe za varstvo pravic delavcev,
- kaj prinašajo predvidene spremembe sistema pokojninskega in invalidskega zavarovanja ter odpoved splošne kolektivne pogodbe za gospodarstvo in kolektivne pogodbe dejavnosti.

DECEMBER

13. 12. - Na 2. kongresu Konfederacije sindikatov 90 Slovenije so delegati izvolili prvega profesionalnega predsednika Konfederacije in sprejeli predlog novega statuta. S tem so ponovno potrdili svojo odločenost, da bo njihova sindikalna organizacija poslej delovala na drugačnih, trdnejših temeljih. Soglasno je bilo sprejeto tudi poročilo o dosedanjem delu in potrjen predlog programa dela za prihodnje štiriletno obdobje.

Obalni sindikat delavcev v družbenih in državnih organih je za svoje sindikalne zaupnike pripravil seminar o varstvu pravic delavcev zaposlenih v družbenih in državnih organih.

LETO 1997

JANUAR

Italijanski, avstrijski koroški in slovenski sindikati so v Gorici organizirali enodnevni seminar o čezmejnem sodelovanju v razmerah evropske integracije, o delu preko meje in razvoju obmejnih območij.

27.–28. 1. - Predstavnik OSO - KS 90 se je v Trstu udeležil seminarja na temo vloge sveta delavcev v večnacionalnih družbah.

Na seji Odbora Obalnega sindikata delavcev v kulturi so razpravljali o neurejenih razmerah v zavodih, neurejenem statusu zavodov in neurejenem pravnem položaju zaposlenih. Sprejeli so sklep, da o tem obvestijo pristojne institucije in širšo javnost.

FEBRUAR

Na seji Sveta Obalne sindikalne organizacije so sprejeli odstop dosedanjega predsednika Borisa Mazalina (postal je predsednik KS 90 Slovenije) in sprejeli sklep, da do volitev vodstvo OSO predstavljajo predsednik Marij Černe, sekretar Euro Brozič in poslovni sekretar Jadran Čalijski.

MAREC

Odbor Obalnega sindikata delavcev v družbenih in državnih organih je za sindikalne zaupnike pripravil seminar na temo varstva pri delu.

12. 3. - Pogovora s tujimi strokovnjaki o projektu pokojninskega sistema v Sloveniji sta se udeležila tudi predstavnika OSO - KS 90.

APRIL

11. 4. - Na razširjeni seji Sveta Obalne sindikalne organizacije so sindikalni zaupniki soglašali s programom in višjo članarino, ki bo po novem znašala 1 % od bruto plače in drugih prejemkov.

Manifestacije v Trstu, ki so jo v znak protesta proti nameravani združitvi dveh slovenskih šol pripravile slovenske zamejske organizacije, se je udeležila tudi predstavnica Obalnega sindikata delavcev v vzgoji in izobraževanju, ki je podprla zahteve slovenske manjšine.

29. 4. - V Novi Gorici, kjer deluje tudi predstavnik Obalne sindikalne organizacije, so organizirali srečanje s predstavniki italijanskih sindikatov CGIL, CISL in UIL.

30. 4. - V okviru praznovanja praznika dela so bile izpeljane sindikalne športne igre.

MAJ

1. 5. - Na Socerbu je potekalo tradicionalno prvomajsko srečanje. Slovesnost je izzvenela kot poziv k varovanju doseženih socialnih pravic, izboljšanju socialnih razmer in odpiranju novih delovnih mest.

13.–16. 5. - Predstavnika Obalne sindikalne organizacije sta se udeležila 11. kongresa italijanskega sindikata FILCA CISL - dejavnost gradbeništva.

Obalni sindikati negospodarstva so, ob prekinitvi pogajanj za sklenitev aneksa h kolektivni pogodbi za negospodarstvo, obvestili javnost, svoje sindikalne zaupnike ter pristojna ministrstva, da se ne strinjajo s prekinitvijo pogajanj in so zahtevali, da so pravice delavcev v negospodarstvu enake kot v drugih panogah in branžah.

Na seji Odbora Obalnega sindikata delavcev v vzgoji in izobraževanju so člani ugotovili, da pravilnik o napredovanju zaposlenih v plačilne razrede ni skladen z Zakonom o razmerjih plač. Pravilnik so posredovali v presojo ustavnemu sodišču.

Sindikat luških dejavnosti Slovenije je po pričetku stavke železničarjev pozval vlado in pristojna ministrstva, da nemudoma uredijo razmere na Slovenskih železnica.

Podpisan je bil aneks h kolektivni pogodbi za špedicijsko, skladiščno in pomorsko agencijsko dejavnost. Pri njegovem nastajanju je vseskozi sodeloval tudi obalni sindikat te dejavnosti.

Na seji Komisije Obalne sindikalne organizacije za pripravo predlogov in pri-pomb k novemu Zakonu o delovnih razmerjih je bilo ugotovljeno, da je osnutek zakona nedorečen in pomanjkljiv. Nedopustno je, da zakon ločuje delavce na za-poslene v gospodarstvu in negospodarstvu. Najbolj pomanjkljivo pa so urejena poglavja glede ugotavljanja disciplinske odgovornosti in vodenja disciplinskih postopkov ter ugotavljanja presežnih delavcev.

JUNI

9. 6. - Podpisana je bila splošna kolektivna pogodba za gospodarstvo in tarifna priloga ter dogovor, v katerem so se podpisniki obvezali, da bodo do sklenitve so-cialnega sporazuma upoštevali dogovorjeno višino minimalne plače in si prizade-vali za čimprejšnji podpis socialnega sporazuma. Pri njenem nastanku je vseskozi sodeloval predstavnik OSO - KS 90.

13. 6. - Odbori sindikatov gradbeništva, stanovanjsko-komunalne dejavnosti, ke-mijske, gumarske industrije in industrije plastičnih mas so pripravili za sindikalne zaupnike svojih dejavnosti seminar o varstvu pri delu in določilih delovno-pravne zakonodaje.

16. 6. - Podpisan je bil aneks h kolektivni pogodbi za negospodarske dejavnost. Pri pripravi aneksa so se s svojimi predlogi aktivno vključili tudi obalni sindikati negospodarskih dejavnosti.

JULIJ

Obalna sindikalna organizacija je javnosti, vladi in pristojnim institucijam spo-ročila zahtevo po vključitvi države v reševanje problemov oskrbe s pitno vodo v slovenski Istri.

V podjetjih Hoteli Piran in Hotel Belvedere so podpisali podjetniško kolektiv-no pogodbo. Pri njenem nastajanju je ves čas sodeloval Obalni sindikat delavcev gostinstva in turizma.

AVGUST

V avgustu je bila seja pogajalske skupine predstavnikov delojemalcev in deloda-jalcev za prenovo kolektivne pogodbe dejavnosti gostinstva in turizma, v kateri so sodelovali tudi predstavniki Obalnega sindikata delavcev gostinstva in turizma.

SEPTEMBER

OSO - KS 90 je poslala vladi svoja stališča do predloga zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti.

OKTOBER

15.–17. 10. - V Bratislavi je potekal seminar za sindikalne predstavnike srednje in vzhodne Evrope na temo varstva pri delu in varstva zdravja v gradbeništvu. Udeležila sta se ga tudi predstavnika Obalne sindikalne organizacije.

Obalna sindikalna organizacija je upravičencem poslala poziv v zvezi z Zakonom o jamstvenem skladu RS, ki je določal način in obseg varovanja pravic delavcev, katerim je prenehalo delovno razmerje zaradi insolventnosti delodajalca.

Na seji Odbora Obalnega sindikata delavcev zdravstva in socialnega skrbstva so podprli ratifikacijo konvencije o zaposlitvi, pogojih dela in življenja negovalnega osebja (št. 149).

Obalna sindikalna organizacija je za svoje sindikalne aktiviste in zaupnike organizirala v Cerknem dvodnevni seminar z naslovom »Pripravimo se za več«. Udeleženci seminarja so bili seznanjeni z novim zakonom o delovnih razmerjih, zakonom o varnosti in zdravju pri delu, spremembah in dopolnitvah zakona o inšpekciji dela, s prizadevanji za sklenitev novih kolektivnih pogodb dejavnosti in podjetniških kolektivnih pogodb.

V okviru Obalne sindikalne organizacije je bilo sklenjenih 16 podjetniških kolektivnih pogodb.

NOVEMBER

Na seji Sveta Obalne sindikalne organizacije je bilo povedano, da OSO aktivno sodeluje pri nastajanju nove delovnopravne zakonodaje, reformi pokojninskega sistema in osnutku zakona o ekonomsko-socialnem svetu.

6. 11. - Predstavniki Obalne sindikalne organizacije so se sestali z vodstvom Intereurope Koper in predstavili dosedanja prizadevanja sindikata pri iskanju rešitev za omilitev negativnih posledic pri gospodarskih in ostalih subjektih, ki jih bo prizadelo vključevanje v evropske integracije. Želeli so se seznaniti s praktičnimi možnostmi ter interesi Intereurope za sodelovanje pri tem projektu.

18. 11. - Na seji Odbora Obalnega sindikata delavcev v vzgoji in izobraževanju so odločno zavrnil predvidene varčevalne ukrepe in opozorili Vlado RS na možnost protestnih shodov, v kolikor se o ukrepih ne bo pripravljena pogajati. Vztrajali so še pri svoji pobudi za spremembo pravilnika o napredovanju zaposlenih.

V Trstu je bil 38. občni zbor Sindikata slovenske šole Trst, na katerem je sodelovala tudi predstavnica OSO. Izpostavljena so bila predvsem vprašanja, ki pestijo manjšinsko šolo. Izražen pa je bil poziv matični domovini za sodelovanje.

Na seji Odbora Obalnega sindikata delavcev gostinstva in turizma so bili člani odbora seznanjeni z močnimi pritiski za ukinitev dodatkov, ki jih za dejavnost gostinstva in turizma določa sedaj veljavna kolektivna pogodba dejavnosti, in sklenili, da ne gre popuščati.

Sindikat delavcev podjetja BCD Poliuretani v Izoli - Obalna sindikalna organizacija je pripravil protestni shod. Delavci so bili že pet mesecev brez plač, nadomestil in brez pravic. Od delodajalskih združenj ter lokalnih in državnih institucij so zahtevali, naj v okviru svojih pristojnosti ukrepajo in preprečijo dogajanja, ki so pravni in socialni državi v posmeh.

Protestni shod delavcev BCD Poliuretani v Izoli 20. novembra 1997

Člana Obalne sindikalne organizacije v Medresorski komisiji za ravnanje z nevarnimi snovmi sta s svojimi pobudami in aktivnostmi odločilno prispevala k zmanjševanju nevarnosti obolenja azbestoze.

DECEMBER

2. 12. - V Trstu je bil organiziran 14. pokrajinski kongres UIL, ki sta se ga udeležila tudi predstavnika Obalne sindikalne organizacije.

3.–5. 12. - Delegacija OSO - KS 90 je bila na študijskem obisku pri Avstrijski zvezi sindikatov (ÖGB), kjer so udeleženci spoznali aktivnosti in izkušnje avstrijskih sindikatov pri vstopu Avstrije v Evropsko unijo, programe prekvalifikacij viška delavcev iz špedicije in transportnega sektorja ter industrije živil in agroživilstva.

4. 12. - Na obisk so prišli predstavniki Mednarodnega gradbenega inštituta (ICO-SH – International Construction Occupational Safety and Health). Obalni sindikat delavcev gradbeništva jim je predstavil svoje delovanje, z gosti pa so izmenjali nekatere izkušnje na področju gradbeništva.

Na seji Odbora Obalnega sindikata upokoјencev so sprejeli sklep, da morajo proučiti posledice reforme pokojninskega in invalidskega zavarovanja, se opredelili do Bele knjige (predlog pokojninske reforme), svoja stališča pa posredovali tudi poslancem Desus-a v državnem zboru.

5. 12. - Podpisana je bila nova kolektivna pogodba za dejavnost gostinstva in turizma. Pri njenem nastajanju je vseskozi sodeloval Obalni sindikat delavcev v gostinstvu in turizmu.

10. 12. - Slovenski sindikati so s protestnim shodom opozorili Vlado RS, da ne morejo sprejeti predlaganih varčevalnih ukrepov v javnem sektorju, reforme pokojninskega sistema ter načina urejanja razmer v nekaterih podjetjih. Napovedali so, da je tokratni shod le generalka za premiero, v kateri bo zanesljivo sodelovalo veliko več akterjev. To je bil zadnji poziv vladi, naj spoštuje sindikalne zahteve in temeljna načela socialnega partnerstva.

12. 12. - Novoletno srečanje sindikalnih zaupnikov in aktivistov Obalne sindikalne organizacije na Belvederju v Izoli je bila priložnost za druženje, krepitev stikov in utrjevanje enotnosti. Slovesno so podelili priznanja in plakete najzaslužnejšim ter poudarili svoj strateški cilj, to je krepitev Obalne sindikalne organizacije in KS 90.

22. 12. - V podjetju Polimer CO Izola so organizirali stavko. Delavci so zahtevali izpolnitev naslednjih stavkovnih zahtev:

- preklic suspenza za sindikalnega zaupnika,
- izplačilo neizplačanega dela plače za avgust in september,
- izdajo naloga za opravljene nadure od septembra dalje,
- izdajo pismenega potrdila o dejansko opravljenih nadurah s pripisom, kdaj bodo dejansko opravljene nadure tudi izplačane.

Pri pogajanjih za odpravo nastalih razmer sta vseskozi sodelovala sekretar dejavnosti in Služba pravne pomoči Obalne sindikalne organizacije.

LETO 1998

JANUAR

Na seji Odbora Obalnega sindikata agroživilstva so bile osrednje teme novosti na področju spreminjanja delovnopravne zakonodaje in sistema pokojninsko-invalidskega zavarovanja ter predstavljene nekatere spremembe, ki jih prinaša nova splošna kolektivna pogodba za gospodarstvo. Članom sindikata v dejavnosti agroživilstva so bile razdeljene tudi nove članske izkaznice Obalne sindikalne organizacije.

22. 1. - Na seji Sveta Sindikata delavcev špedicijske, pomorsko-agencijske in kontrolne dejavnosti (ŠAK) so sprejeli pogajalska izhodišča za pričetek pogajanj za prenovu kolektivne pogodbe dejavnosti, določili pogajalske minimume in pooblastili svoja pogajalca.

26. 1. - Sestali so se predstavniki Obalnega sindikata delavcev trgovine in Sindikata delavcev Primorski tisk Koper. Obravnavali so direktorjev predlog za stečaj podjetja, zaradi česar bi 63 zaposlenih ostalo brez dela. Zaposleni so zahtevali izplačilo zaostalih terjatev – neizplačanega regresa, potnih stroškov, mamilice, jubilejnih nagrad ...

Podpisani so bili dokumenti: aneks h kolektivni pogodbi za negospodarske dejavnosti, spremembe in dopolnitve h kolektivni pogodbi za negospodarske dejavnosti in dogovor, s katerim se je vlada zavezala, da bo državnemu zboru takoj posredovala v sprejem spremembo zakona o minimalni plači in načinu usklajevanja izhodiščnih plač, za katere velja splošna kolektivna pogodba za negospodarstvo. V pogajanjih je ves čas sodelovala predstavnica Obalne sindikalne organizacije, ki je vse dokumente tudi sopodpisala.

FEBRUAR

V Trstu so se na delovnem srečanju sestali predstavniki Obalne sindikalne organizacije in italijanskega CGIL Furlanije - Julijske krajine. Ugotovili so, da so interesi prebivalcev območja na obeh straneh meje podobni in sklenili nadaljevati nekatere že začete aktivnosti, ki se nanašajo na zmanjševanje dela na črno in urejanje statusa delavcev ob meji. Izdelali bodo tudi skupen program dela.

Predstavniki Obalne sindikalne organizacije so se sestali z glavnim republiškim inšpektorjem. Ta je ocenil prizadevanja OSO za odkrivanje kršitev nepravilnosti v podjetjih in zavodih ter za odpravo le-teh kot zelo pomembna.

Predstavniki italijanskega sindikata UIL Furlanija - Julijska krajina so na obisku pri predstavnikih Obalne sindikalne organizacije razpravljali o oblikah sodelovanja med sindikatoma upokojencev in sindikatom delavcev prometa, špedicije in zvez ter o problematiki dela na črno.

11. 2. - V Marketu Lucija so izpeljali dvourno opozorilno stavko. Sindikat je od direktorja zahteval:

- izplačilo plač v skladu z izhodiščem po pogodbi o zaposlitvi,
- izplačilo razlik za nazaj iz naslova manj izplačanih plač,
- izplačilo vseh nadur,
- pravilno izpolnjene plačilne liste,
- izplačilo celotnega regresa,
- ureditev urnika delovnega časa s prostim dnevom v tednu,
- omogočanje normalne izrabe letnega dopusta,
- ureditev delovnih pogojev.

MAREC

11. 3. - Na srečanju z župani obmejnih občin Slovenije in Italije v Ankaranu so predstavniki Obalne sindikalne organizacije predstavili delovanje in cilje OSO. Posebej je bila poudarjena potreba in želja po krepitvi socialnega partnerstva na vseh ravneh in nadaljevanju tradicionalno dobrih odnosov OSO s sindikati Tržaške pokrajine in Furlanije - Julijske krajine.

13. 3. - Obalna sindikalna organizacija je pripravila na Belvederju v Izoli enodnevni izobraževalni seminar, na katerem so obravnavali teme:

- Agenda 2000 - vprašanja in dileme pristopa Slovenije k Evropski zvezi,

- Bela knjiga - predlog pokojninske reforme, cilj reforme in inštrumenti za njeno izvedbo,
- vprašanja pravne varnosti zaposlenih s poudarkom na disciplinskih postopkih in suspenzijah.

27. 3. - Pred vladnim poslopjem v Ljubljani je bil izpeljan enourni skupni protestni shod sindikalnih central KS 90 Slovenije, Konfederacije sindikatov Pergam in KNSS - Neodvisnost. Vlado so tako opozorili na stalno slabšanje materialnega in socialnega položaja delavcev, zmanjševanje njihovih pravic in slabšanje pravne varnosti.

Predstavniki Obalne sindikalne organizacije so obiskali županji Mestne občine Koper Ireno Fister in Občine Izola Breto Pečan. Pogovarjali so se o aktualnih problemih v gospodarstvu in negospodarstvu, o težavah, s katerimi se soočajo nekatera podjetja. Posebno pozornost so namenili tistim dejavnostim javnega sektorja, kjer ima občina še vedno, predvsem kar zadeva sofinanciranje, določene pristojnosti. Sindikalisti so se z županjama dogovorili, da se bodo poslej sestajali enkrat mesečno.

APRIL

17. 4. - Obalna sindikalna organizacija je za svoje sindikalne zaupnike in člane svetov zavodov pripravila posvet o vlogi in pristojnostih svetov zavodov.

Na srečanju predstavnikov Obalne sindikalne organizacije, hrvaškega sindikata URSH in Istarskih sindikatov je tekel pogovor o aktualnih ekonomsko-socialnih razmerah, izmenjali so si mnenja o položaju zaposlenih in nezaposlenih v obeh državah, dotaknili pa so se tudi v obeh državah napovedanih pokojninskih reform.

30. 4. - V okviru prvomajskega praznovanja sta v parku Osnovne šole Anton Ukmar potekala sindikalni športni turnir in kresovanje.

MAJ

1. 5. - Na Socerbu so se zbrali prebivalci na tradicionalnem prvomajskem praznovanju.

7.–8. 5. - V Portorožu so se sestali na 4. delovnem srečanju sindikalni predstavniki gradbene dejavnosti iz držav srednje in vzhodne Evrope. Organizirala sta ga Mednarodni gradbeni inštitut iz Rima in Obalni sindikat delavcev gradbeništva. Posvet

je bil namenjen vprašanju varnosti in zdravja pri delu v dejavnosti gradbeništva, predstavitvi zakonskih regulativ in dejanskih razmer po posameznih državah.

28. 5. - Na srečanju predstavnikov Obalne sindikalne organizacije s predstavniki Sindikata slovenske šole iz zamejstva so slednji predstavili težave, s katerimi se srečujejo v italijanskem okolju in zaprosili za podporo in pomoč pri uveljavljanju načrtanih ciljev.

JUNIJ

1. 6. - Na seji Obalnega sindikata delavcev zdravstva in socialnega skrbstva so bili člani seznanjeni z ukrepi za izboljšanje razmer v zdravstvu oziroma zdravstveni reformi, ki so jo načrtovale in jo bodo tudi nadzirale pristojne institucije. Na seji je bilo ugotovljeno, da je reforma potekala mimo socialnih partnerjev ter brez vednosti in možnosti vplivanja in odločanja ostalih zaposlenih v zdravstvu, in se zavzeli za reformo na zdravih temeljih.

V juniju so potekale seje vseh odborov obalnih sindikatov dejavnosti, na katerih so obravnavali oceno marčnega protestnega shoda in evidentirali kandidate za profesionalne funkcije v Obalni sindikalni organizaciji. Na nekaterih odborih dejavnosti so obravnavali predloge nove kolektivne pogodbe dejavnosti in članom sindikata razdelili nove članske izkaznice.

11. 6. - Odbor Obalnega sindikata delavcev agroživilstva je za sindikalne zaupnike in aktiviste organiziral predavanje o reformi pokojninskega sistema.

Obalna sindikalna organizacija je v sodelovanju s predstavniki Inšpekcije za delo pripravila posvet za svoje člane s sežanskega območja. Seznanili so jih z delovanjem Inšpekcije za delo, organiziranostjo in delovanjem OSO, aktivnostmi KS 90 Slovenije. Služba pravne pomoči pa je predstavila nekaj dobrih primerov iz prakse. OSO je za potrebe svojih članov s tega območja v stavbi krajevne skupnosti ponovno odprla sindikalno pisarno.

Predstavnik OSO - KS 90 se je udeležil 86. rednega zasedanje Generalne konfederacije dela v Ženevi. Razprave so potekale v okviru različnih odborov – finančnega, za pospeševanje ustvarjanja novih delovnih mest v majhnih in srednje velikih podjetjih, odbora za delo po pogodbi in za delo otrok. Razpravljali so še o Deklaraciji o načelih Mednarodne organizacije dela o osnovnih pravicah in njenih nadaljnjih mehanizmi.

JULIJ

Na 52. redni seji Sveta Obalne sindikalne organizacije je dr. Livij Jakomin predaval o strategiji razvoja istrskih občin in o perspektivah istrskega gospodarstva.

V Trstu sta se srečali delegaciji Obalnega sindikata upokojencev in Sindikata upokojencev UIL. Predstavljeni so bili problemi, s katerimi se srečujejo starostniki v Trstu in s katerimi se sooča vedno bolj staro mesto. Gre za pomanjkanje delavcev laične nege in pomoči na domu, pomanjkanje prostih mest v domovih za upokojence, pomanjkanje termalnih centrov in zdravilišč. Delegaciji sta se dogovorili o možnostih zdravljenja italijanskih upokojencev v naših termah in zdraviliščih.

Na tiskovni konferenci so se tri slovenske sindikalne centrale zavzele za čimprejšnje sprejetje zakona, ki bo pravično razdelil sindikalno premoženje.

SEPTEMBER

Obalna sindikalna organizacija se je s svojim predstavnikom vključila v priprave izhodišč za pogajanja z Evropsko unijo, predvsem za področje medregijskega sodelovanja in potrebe po skupnem regionalnem razvoju.

8. 9. - Predstavniki Obalne sindikalne organizacije so se na Fernetičih udeležili protesta italijanskih transportnih sindikatov in podprli pobudo za skrčenje delovnih urnikov voznikov.

OKTOBER

1. 10. - Obalna sindikalna organizacija, Sindikat delavcev luških dejavnosti Slovenije in Italijanska federacija transportnih delavcev CGIL Trst so organizirali mednarodni posvet pod imenom »Varno in zdravo delo v pristaniščih«. Na posvetu je bilo ugotovljeno, da je na obeh straneh meje vloga sindikata enaka, čeprav se zakonodaja in predpisi, ki urejajo to področje, nekoliko razlikujejo. Gre predvsem

za prizadevanje za dvig kulture delavcev na področju varstva in zdravja pri delu, ki ne pomeni le izobraževanja delavcev, ampak tudi informiranje o nevarnostih zaradi neuporabe zaščitnih sredstev, nadzor nad izvajanjem predpisov in zakonov, prizadevanje za zmanjšanje števila nadur in upoštevanje višjih zdravstvenih standardov.

6. 10. - Na izredni seji Odbora Sindikata delavcev zdravstva in socialnega skrbstva so člani razpravljali o problematiki v zdravstvu po podpisu aneksa in dogovora h kolektivni pogodbi za zaposlene v zdravstveni negi. Sklenili so pričeti s pripravi za enourno stavko zaposlenih, ki naj bi bila 20. oktobra ob 12. uri.

Sindikat delavcev zdravstva in socialnega skrbstva je Državnemu svetu posredoval predlog za spremembo zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju, v katerem so zapisali, da si Slovenija želi čim hitreje vključiti v Evropsko unijo, zato si ne moremo dovoliti, da bi kršili že podpisane mednarodne konvencije, konvencije o otrokovih pravicah.

7. 10. - Na 53. redni seji Sveta Obalne sindikalne organizacije sta bila obravnavana Poročilo o poteku kandidacijskih postopkov za volitve v OSO in projekt »Ugodnosti za člane OSO«. Sprejeto je bilo tudi stališče Sveta OSO glede odločbe Ustavnega sodišča o neustavnosti Mestne občine Koper – bili so za ohranitev MOK.

Na seji Odbora Sindikata delavcev agroživilstva so obravnavali predlog za prenovno kolektivne pogodbe dejavnosti in kot svoje izhodišče v pogajanjih določili do tedaj veljavno pogodbo.

23.–24. 10. - Obalna sindikalna organizacija je za svoje sindikalne aktiviste in zaupnike organizirala v Cerknem dvodnevni seminar z naslovom »Pripravimo se za več IV«. Posvečen je bil predvsem gospodarskim temam, s poudarkom na razvojnih možnostih obalno-kraške regije v luči vključevanja Slovenije v Evropsko unijo. Predstavljen je bil predlog zakona o preprečevanju dela in zaposlovanja na črno, zakon o jamstvenem skladu in najnovejše dogajanje na področju socialne in ekonomske problematike na nacionalni ravni.

24. 10. - Na izredni seji Sveta Obalne sindikalne organizacije v Cerknem sta bila sprejeta sklepa o sklicu volilno programske seje in o spremembi Rokovnika aktivnosti za evidentiranje, kandidiranje in volitve v OSO.

DECEMBER

18. 12. - Na 3. volilni programski seji Sveta Obalne sindikalne organizacije na Belvederju v Izoli so sprejeli poročilo o delu organizacije v preteklem mandatnem obdobju in programske usmeritve do leta 2002. Svetu je nato prihodnje štiri leta predsedoval Marij Černe, sekretar bil Euro Brožič, poslovni sekretar pa Jadran Čalija. Imenovani so bili tudi vsi dotedanji sekretarji dejavnosti: Alenka Šau, Tinka Jamnik, Petar Majcen, Ljubomir Ocvirk in novi nadzorni odbor: Lidija Šik (M-Degro), Svetlana Kutin (Bolnišnica Izola), Igor France (Komunala Izola).

LETO 1999

JANUAR

15. 1. - Podpisan je bil aneks h kolektivni pogodbi za dejavnost kovinskih materialov in livarn ter kovinske in elektroindustrije Slovenije. Kot predstavnik panožnega sindikata ga je sopodpisal tudi sekretar dejavnosti OSO.

22. 1. - Podpisana je bila nova kolektivna pogodba za špedicijo, skladiščno in pomorsko-agencijsko dejavnost. Pri pogajanjih je vseskozi sodeloval sekretar dejavnosti, podpisala pa jo je predsednica ŠAK.

Na seji Sindikata delavcev zdravstva in socialnega skrbstva so člani odbora so menili, da je izhodiščna plača za zaposlene v negospodarskih dejavnosti prenizka in podprli zahtevo po čimprejšnjem pričetku pogajanj o zvišanju izhodiščne plače pa tudi o višini regresa za letni dopust.

V izolskem Morerju, proizvodnji pisarniških potrebščin, so podpisali prvo podjetniško kolektivno pogodbo. Pri njenem nastajanju je ves čas sodeloval sekretar dejavnosti.

FEBRUAR

Na tiskovni konferenci se je Obalna sindikalna organizacija zavzela za sanacijo podjetja Inde Koper in za rešitev delovnih mest invalidov.

Obalni sindikat delavcev v vzgoji in izobraževanju je opozoril ustrezno ministrstvo in javnost, da so zaradi nekaterih postopkov resornega ministrstva delavci dejavnosti oškodovani in da se pridružuje zahtevam za zvišanje plač.

26. 2. - Na seji Sveta Obalne sindikalne organizacije so obravnavali in podprli pobudo za oblikovanje regije. Pobuda je bila posredovana občinskim svetom in županom treh istrskih občin ter sredstvom javnega obveščanja.

MAREC

5. 3. - Obalni sindikat delavcev zdravstva in socialnega skrbstva je poslal pristojnim ministrstvom zahtevo po odpravi nekaterih varčevalnih ukrepov v zdravstvu.

8. 3. - Na okrogli mizi na temo »Ženska in pravica do dela« v Izoli so bile poudarjene zahteve in prizadevanja žensk za enakost z moškimi, za enako plačilo za delo enake vrednosti in za enake možnosti pri napredovanju na mesta odločanja tako v ministrstvih, medijih, gospodarstvu in industriji.

Na srečanju predstavnikov sindikata upokoјencev UIL iz Trsta s predstavniki Obalnega sindikata upokoјencev v Kopru so si izmenjali izkušnje in izrazili željo po globljem sodelovanju. Seznanili so se tudi z ugodnostmi in možnostmi nadaljevanja hospitalnega zdravljenja v termah.

APRIL

Na srečanju predstavnikov Obalne sindikalne organizacije s predsednikom uprave Intereurope Jožetom Kranjcem so bili predstavljeni razlogi in cilji združevanja Intereurope Koper in Luke Koper. Obe strani sta izkazali pripravljenost za nadaljnje sodelovanje pri iskanju čim boljših rešitev za zaposlene.

16. 4. - Na srečanju predstavnikov sindikata CGIL Furlanija - Julijska krajina, Sindikata delavcev gostinstva in turizma, Obalne sindikalne organizacije ter Sindikata delavcev trgovine so izpostavili možnosti za še tesnejše sodelovanje sindikatov z obeh strani meje, predvsem na področju delovnih razmerij in zaščite pravic delavcev. Podprli so tudi projekt »Zbir podatkov in informacijsko okence«.

30. 4. - V okviru tradicionalnih prvomajskih športnih iger pod okriljem Obalne sindikalne organizacije so izpeljali turnir v malem nogometu.

30. 4. - Na mejnem prehodu Škofije so se srečali predstavniki Medregijskega sindikalnega sveta za Furlanijo - Julijsko krajino in Slovenijo, italijanskih sindikatov CGIL, CISL, UIL in predstavniki sindikatov iz Slovenije. Največ pozornosti so

namenili kosovski krizi in vojni na Balkanu. Sprejeta je bila skupna izjava, v kateri so se zavzeli za mir in sožitje v svetu.

30. 4. - Obalna sindikalna organizacija je organizirala v parku Osnovne šole Antona Ukmarija tradicionalno kresovanje.

MAJ

Delegacija Obalnega sindikata upokojencev se je v Trstu srečala s predstavniki upokojskega sindikata CGIL Trst. Predstavili so svoj način organiziranosti, cilje delovanja in probleme, s katerimi se srečujejo.

1. 5. - Na Socerbu je Obalna sindikalna organizacija organizirala prvomajski shod.

19. 5. - Odbor Sindikata delavcev trgovine je organiziral izobraževalni seminar o varstvu pri delu in o varovanju zdravja. Predavatelji so udeležence seznanili s pomenom varstva pri delu, z novo zakonodajo na tem področju, s predpisi, ki urejajo delo zdravstvene, tržne inšpekcije in inšpekcije za delo, z vzroki za nastanek utrujenosti na delovnem mestu in načini za odpravljanje utrujenosti.

Podpisan je bil dogovor o reformi pokojninskega in invalidskega zavarovanja. S svojimi predlogi in zahtevami je pri dogovoru ves čas sodeloval tudi predstavnik Obalne sindikalne organizacije.

JUNIJ

Obalna sindikalna organizacija je ostro protestirala zaradi sprejetja novele zakona o poslancih in obsodila ravnanje poslancev, ki so po hitrem postopku uzakonili posebne pravice poslancev pri upokojevanju.

Obalna sindikalna organizacija je za svoje sindikalne zaupnike in aktiviste pripravila enodnevni izobraževalni seminar. Na njem so predstavili dogovor o reformi pokojninskega in invalidskega zavarovanja med Vlado RS in reprezentativnimi sindikati, dogovor o politiki plač za obdobje 1999–2001, vsebino novega zakona o varstvu pri delu, bistvene vsebine predloga zakona o delovnih razmerjih, govorili pa so tudi o vključevanju Slovenije v Evropsko unijo in delničarstvu, vlogi, pomenu in perspektivah pooblaščenih investicijskih družb.

Na seji Odbora Sindikata delavcev trgovine so razpravljali o napovedani pripojitvi Jestvine M-Degroju in sklenili maksimalno zaščititi zaposlene.

17.–18. 6. - Na letni konferenci Mednarodnega inštituta gradbeništva (ICI) v Ženevi so udeleženci obravnavali program varstva pri delu in varovanja zdravja, vlogo sindikalnih organizacij pri promociji tega programa, si izmenjali informacije s področja socialnega zavarovanja in dodatnih prostovoljnih pokojninskih skladih, zaposlovanja na črno in o vlogi sindikata pri odpravljanju dela na črno. Stanje na področju varnosti in zdravja v Sloveniji je orisal sekretar dejavnosti Obalnega sindikata gradbeništva.

Predstavniki Obalne sindikalne organizacije in Obalnega sindikata delavcev v vzgoji in izobraževanju so se srečali s predstavniki italijanskih sindikatov v Trstu, da bi rešili težave Sindikata slovenske šole.

JULIJ

6. 7. - Sindikalni zaupniki Obalne sindikalne organizacije so se udeležili protestnega shoda slovenskih sindikatov pred parlamentom v Ljubljani proti poslanskim privilegijem. V skupnem pozivu so poslance pozvali, naj spoštujejo dogovor o uveljavitvi načela enakih pogojev upokojevanja za vse, v primeru, da bo zakon potrjen, pa zagrozili, da bodo odstopili od dogovora o reformi pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

9. 7. - Obalna sindikalna organizacija je podpisala z novinarjema Robertom Rakarjem in Robijem Kovšco dogovor o namerah za ustanovitev informacijske agencije na Primorskem (PIA). Agencija bi avtonomno skrbela za zadovoljevanje nespornih interesov za večjo in hitrejšo izmenjavo vseh za uporabnike pomembnih informacij ter podatkov o obmejnem prostoru Slovenije, Italije in hrvaške Istre. Do realizacije pa ni prišlo.

Obalna sindikalna organizacija in Sindikat delavcev zdravstva in socialnega skrbstva sta protestirala proti negativnim posledicam, ki jih prinaša zdravstvena reforma. Od vlade sta zahtevala, da sprejme ukrepe, s katerimi bo preprečila krčenje osnovnih socialnih pravic zavarovancev, uporabnikov zdravstvenih storitev.

11. 7. - Delegacija Obalnega sindikata upokojencev se je udeležila posveta, ki ga je v Prosvetnem domu Tabor na Opčinah pripravil italijanski upokojenski sindikat

SPI CGIL. Udeležencem so predstavili delovanje, cilje in prizadevanja Obalnega sindikata upokoјencev, spregovorili so še o skrbi za starejše in položaju upokoјencev v Sloveniji.

SEPTEMBER

2. 9. - Na srečanju predstavnikov Obalne sindikalne organizacije, Obalnega sindikata delavcev gostinstva in turizma s predstavniki Sindikata Istre v Pulju so si predstavniki z obeh strani meje izmenjali informacije o socialnih in ekonomskih razmerah, izpostavili probleme, s katerimi se srečujejo hrvaški državljani, ki so pogodbeno ali redno zaposleni v slovenski Istri.

OKTOBER

6. 10. - Predsednik Obalne sindikalne organizacije je sopodpisal aneks k pismu o nameri sodelovanja pri vprašanjih regionalnega razvoja na območju slovenske Istre. S tem je OSO postala enakopraven partner ostalim podpisnikom pri doseganju ciljev za uresničevanje regionalnega razvoja in regionalne politike.

Na srečanju predstavnikov Obalnega sindikata delavcev agroživilstva in Sindikata agroživilstva CGIL Furlanija - Julijska krajina so si izmenjali poglede o razmerah v dejavnosti, osvetlili pravice, ki izhajajo iz veljavnih zakonov in drugih aktov ter pravice, ki izhajajo iz branžnih kolektivnih pogodb. Izpostavili so najpomembnejše kršitve in druge težave, s katerimi se srečujejo pri njihovem uresničevanju. Posebna pozornost je bila namenjena področju varstva pri delu in varovanja zdravja.

22.– 23. 10. - Obalna sindikalna organizacija je za svoje sindikalne zaupnike in aktiviste v Cerknem pripravila izobraževalni seminar »Pripravimo se za več V«. Udeležencem so predstavili dileme in probleme Slovenije pri vključevanju v Evropsko unijo, negativne posledice t. i. »tihe zdravstvene reforme«, neusklajenost slovenske zakonodaje na področju socialne politike ter zaposlovanja z evropskimi direktivami in regulativami, aktualna dogajanja na področju delovnopravne zakonodaje.

V Trstu se je predstavnik Obalne sindikalne organizacije udeležil posveta »Vstop Slovenije v Evropsko unijo – ovire in priložnosti za gospodarstvo Furlanije - Julijske krajine«. Osnovna ugotovitev posveta je bila, da so podobnosti med Furlanijo - Julijsko krajino in Slovenijo večje kot razlike, kar pomeni, da je smiselno krepiti sodelovanje in opustiti misel na rivalstvo.

Obalna sindikalna organizacija - Sindikat delavcev zdravstva in socialnega skrbstva je pripravila tiskovno konferenco o dogajanju v Bolnišnici Izola in zdravstvu nasploh. Javnosti so povedali, da se črni scenarij, napovedan pred štirimi leti, uresničuje. Pristojne so pozvali k takojšnjemu reagiranju, s ciljem ohraniti delovna mesta in doseženo raven zdravstvenih uslug za uporabnike v regiji.

28. 10. - Svet delavcev Droge Portorož in Sindikat delavcev agroživilstva sta organizirala enodnevni izobraževalni seminar o soupravljanju v portoroški Drogi. Udeleženci so spoznavali abecedo soupravljanja, s poudarkom na obveznostih, pravicah in pristojnosti sveta delavcev v delniški družbi.

NOVEMBER

24. 11. - Obalni sindikat delavcev agroživilstva in Sindikat družbe Droga Portorož sta za sindikalne zaupnike iz podjetij v dejavnosti organizirala enodnevni izobraževalni seminar »Za varno in zdravo delo«, kjer je bil poudarek na specifikah iz dejavnosti in obravnavo primera iz prakse.

V Kopru so se srečali predstavniki Obalne sindikalne organizacije, Sindikata delavcev špedicijske, agencijsko-pomorske in kontrolne dejavnosti in Sindikata luških dejavnosti Slovenije s predstavniki avstrijske sindikalne federacije OGB. Avstrijski gostje so predstavili svoje izkušnje v Evropski uniji, kjer je socialni dialog na vseh ravneh prvi predpogoj za uspešno premagovanje negativnih posledic članstva v Evropski uniji. Poudarili so, da je potrebno programe in ukrepe, ki bodo nadomestili izgubljena delovna mesta, načrtovati še pred vstopom v EU.

24. 11. - V Portorožu je Odbor Obalnega sindikata delavcev gostinstva in turizma organiziral za sindikalne zaupnike in člane svetov delavcev iz podjetij dejavnosti enodnevni začetni izobraževalni seminar »Vloga sveta delavcev v sistemu upravljanja gospodarske družbe«. Udeleženci so spoznavali pristojnosti sveta delavcev in delavskega zaupnika, načine soodločanja delavcev v družbi, vlogo sveta delavcev v zakonu o sodelovanju delavcev pri upravljanju. Predstavljeno je bilo soupravljanje v gospodarskih družbah.

DECEMBER

9. 12. - Na seji Sveta Sindikata delavcev špedicijske, agencijsko-pomorske in kontrolne dejavnosti Slovenije so razpravljali o projektu združevanja Luke Koper in Intereurope Koper. Izraženi so bili pomisleki članov iz manjših špediterskih in

pomorsko-agencijskih podjetij, ki so v združevanju videli potencialno nevarnost za lastna delovna mesta. Sindikat je izrazil upanje, da svoje prednosti, ki jih bo prinesla združitev, ne bosta izkoriščali na škodo konkurentov Intereurope.

Na seji Odbora Obalnega sindikata delavcev trgovine so se člani pridružili sindikalni pobudi za spremembo pravilnika o obratovalnem času prodajaln. Pri-stojnemu ministrstvu in inšpekcijskim službam so posredovali svoje predloge za njegovo spremembo.

Delegacija Obalnega sindikata upokoјencev se je udeležila manifestacije »Biti star v Trstu – vratih Evrope«, ki jo je pripravil italijanski sindikat upokoјencev UIL.

Na srečanju profesionalnega sestava Obalne sindikalne organizacije z inšpek-torji so se pogovarjali o izkušnjah, ki so jih pridobili, in o težavah, s katerimi se oboji srečujejo pri svojem delu.

LETO 2000

JANUAR

1. 1. - Veljati je pričel novi zakon o invalidskem in pokojninskem zavarovanju. Pri njegovem nastajanju je ves čas s svojim predstavnikom uspešno sodelovala Obalna sindikalna organizacija - Konfederacija sindikatov 90. Večina njenih predlogov, s katerimi si je prizadevala, da bi bile posledice reforme za sedanje in bodoče aktivne generacije čim manj boleče, je bila sprejetih.

Sindikati negospodarstva (Sindikat delavcev v državnih organih, Sindikat delavcev v vzgoji in izobraževanju, Sindikat delavcev v kulturi in Sindikat delavcev v zdravstvu in socialnem skrbstvu) so javno opozorili na vse večje razlike med primerljivimi poklici znotraj javnega sektorja in na vse slabši materialni in socialni položaj zaposlenih v dejavnosti, kar je posledica neustrezne in neusklajene plačne politike. Od vlade so zahtevali, da anomalije čimprej odpravi.

Koordinacija sindikatov negospodarstva, ki ji je v tem obdobju predsedovala predstavnica OSO - KS 90, je na vlado naslovila zahtevo po zvišanju izhodiščne plače v javnem sektorju za dva odstotka, ter za pričetek poglobljene razprave o sedanjih (neustrezni) plačni politiki v dejavnostih negospodarstva.

FEBRUAR

16. 2. - Pred poslopjem Gospodarske zbornice Slovenije v Ljubljani je bil organiziran protestni shod slovenskih sindikatov, s katerim so želeli opozoriti na nujnost čimprejšnjega pričetka pogajanja in spremembo veljavnega dogovora o politiki plač do leta 2001. Sindikati so enotno zahtevali uveljavitev davčne olajšave za vse delavce, ki dobivajo plačo do višine minimalne plače, uskladitev nesorazmerja med minimalno in izhodiščnimi plačami po kolektivni pogodbi, usklajevanje plač za celotno rast inflacije in povišanje minimalnega regresa za letni dopust v višini 70 odstotkov povprečne plače v državi. Napovedali so še en protestni shod in stopnjevanje pritiska v primeru neupoštevanja njihovih zahtev.

V Kopru je Obalna sindikalna organizacija pripravila za sindikalne aktiviste in zaupnike, člane svetov delavcev in delavce v kadrovskih službah istrskih podjetij ter zavodov enodnevni izobraževalni seminar, namenjen spoznavanju novosti, ki jih je prinesel nov zakon o invalidskem in pokojninskem zavarovanju.

Sindikat delavcev v vzgoji in izobraževanju je ugotovil, da se vlada na njihove zahteve za zvišanje izhodiščne plače ni odzvala. Ponovno je opozoril na nesprejemljive razlike znotraj dejavnosti in tako podprl stavko, napovedano za 14. marec. Sindikalne zaupnice iz vrtcev pa so izpostavile problem nadurnega dela v vrtcih, možnost kompenzacije »uro za naduro« pa ocenile kot nesprejemljivo.

Sindikat delavcev trgovine je javno opozoril na neustreznost pravilnika o obratovalnem času prodajaln. Pristojnemu ministrstvu je posredoval pobudo za njegovo spremembo in uskladitev. Inšpekcijske službe je opozoril na nepravilnosti in kršitve veljavne kolektivne pogodbe dejavnosti, ki so posledica podaljševanja obratovalnega časa prodajaln ob nespremenjenem številu zaposlenih.

14. 2., 25. 2.–6. 3. - V koprskem podjetju Cranco so stavkali zaposleni vzdrževalci. Glavni razlogi za stavko so bili: štiri mesece brez plač, plačanih prispevkov za socialno varnost in invalidsko ter pokojninsko zavarovanje, torej brezizhodnost položaja, v katerem so se znašli. V razreševanje problema se je aktivno vključila Obalna sindikalna organizacija oziroma Sindikat delavcev kovinske in elektroindustrije, ki je prispevala k podpisu sporazuma z direktorjem, Služba pravne pomoči OSO pa je zavarovala vse terjatve delavcev, da jih bo uveljavljala v stečajnem postopku. Na pobudo OSO se je vključila tudi inšpekcija dela.

MAREC

Socialni partnerji so se v okviru Ekonomskega socialnega sveta poenotili glede osnutka Zakona o izjemnem znižanju davčne obveznosti, državni zbor pa je zakon sprejel. Pri njegovem nastajanju je ves čas sodeloval predstavnik OSO - KS 90.

Stavkali so vozniki podjetja I & I avtobusni prevozi. Člani stavkovnega odbora so skupaj s predstavniki Obalne sindikalne organizacije na tiskovni konferenci predstavili razloge za stavko:

- kršitev določb kolektivne pogodbe,
- nepripravljenost direktorja za sklenitev pogodbe o pogojih za delovanje sindikata oziroma podjetniške kolektivne pogodbe,
- neupravičeno podaljševanje pogodb o zaposlitvi za določen čas, šikaniranje sindikalnih zaupnikov.

Na seji Odbora Sindikata delavcev agroživilstva so člani podprli zamisel o nujnosti nadaljnje krepitve in povezovanja sindikatov dejavnosti v okviru Konfederacije sindikatov 90 Slovenije, s ciljem utrjevanja sindikata na državni ravni. Zato so sklenili pristopiti k izdelavi statuta republiškega odbora dejavnosti.

Sindikalni zaupniki so bili seznanjeni z aktivnim vključevanjem sindikata v razgovore o rešitvah, ki zadevajo socialno-materialni in delovno pravni položaj zaposlenih v podjetju Mlinotest - Pekarne Bertoki, ob prevzemu delavcev v enotno družbo Pekarstvo Ajdovščina.

Na seji Odbora Sindikata delavcev gostinstva in turizma so sindikalni zaupniki sklenili vztrajati pri svoji pobudi za čimprejšnji pričetek pogajanj za panožno kolektivno pogodbo, saj so bili prepričani, da je zaradi zaostajanja izhodiščne plače za minimalno sprememba tarifnega dela nujna.

V Kopru so se sestali predstavniki Sindikata delavcev prometa in komunikacij in Sindikata I & I avtobusni prevozi pri Obalni sindikalni organizaciji s predstavniki italijanskega sindikata CGIL FILT/ACT iz Trsta in Furlanije - Julijske krajine. Gostje so podrobneje predstavili delovno pravno ureditev in razmerja, ki veljajo v Italiji za področje prevozov potnikov v cestnem prometu, status in organiziranost podjetij, obveznosti oziroma obremenitve voznikov, njihove pravice, način obračunavanja plače, višino plače, omejitve, plačilo nadurnega dela in podobno.

Primerjava ravni pravic italijanskih voznikov s tukajšnjimi vozniki je pokazala velik zaostanek pri nas.

Zahteva za spremembo pravilnika o obratovalnem času prodajaln, ki jo je pristojnemu ministrstvu ponovno posredoval Sindikat delavcev trgovine, je sprožila zamisel o nujnosti širitve in okrepitve aktivnosti na nacionalni ravni.

APRIL

Trije luški sindikati (Sindikat luških dejavnosti Slovenije, Sindikat pristaniških delavcev Slovenije in Sindikat Neodvisnost KNSS) so ustanovili Koordinacijski sindikalni odbor z nalogo skrbeti za skupno uveljavljanje zahtev pri pogajanjih z vodstvom družbe in si tako prizadevati za uresničevanje skupno dogovorjenih ciljev.

6. 4. - V koprski kinodvorani so pripravili slavnostno sejo v počastitev 10. obletnice obstoja in delovanja Obalne sindikalne organizacije. Zbranim sindikalnim aktivistom in zaupnikom iz podjetij in zavodov, številnim domačim in tujim gostom je spregovoril predsednik Obalne sindikalne organizacije Marij Černe. Spomnil je na razloge, ki so narekovali sprejem odločitve za lastno neodvisno pot, orisal ekonomske in socialne razmere minulih let, nanizal številne dosežke organizacije, spregovoril o viziji za prihodnost ter podelil posebna priznanja posameznikom in predstavnikom organizacij, ki so s svojim delom pomembno prispevali k nastanku in razvoju obalnih sindikatov.

V koprski kinodvorani so 6. aprila 2000 proslavili deseto obletnico delovanja OSO

SINDIKATI DEJAVNOSTI

Uvod

Boris Mazalin

Sindikati posameznih dejavnosti so se začeli ustanavljati v drugi polovici 80-tih let, takrat še pod občinsko sindikalno streho, v drugačnih pravilih delovanja (npr. obvezno članstvo). Leta 1989 so se začeli regijsko povezovati v okviru obalno-kraške regije, v letu 1990 pa pristopili k enotnemu istrskemu sindikatu Obalni svet sindikatov Koper in samostojni Obalni sindikalni organizaciji.

Sindikalna organiziranost po gospodarskih in javnih dejavnostih OSO je preslikavala obstoječe stanje na obalno-kraškem območju.

Pomorska usmeritev Slovenije je v prejšnji državi dodobra utrdila ladjarsko in luško dejavnost in z njima povezane dejavnosti. Kovinsko predelovalna, agroživilska, ribiška, trgovska, turistična, finančna in storitvena dejavnost so dajale značaj regijskemu gospodarstvu ob močni podpori javnega sektorja. Na teh značilnostih je slonela tudi sindikalna organiziranost.

Razvitost teh dejavnosti se je kazala v specifičnem in relativno dobro urejenih delovnih in plačnih razmerjih v kolektivnih pogodbah dejavnosti in tudi v podjetniških kolektivnih pogodbah. To se je pozitivno odražalo na stabilnosti poslovanja, na delovnih in družbenih razmerjih ter socialni varnosti.

Sindikati dejavnosti so bili nosilni stebri delavskih aktivnosti in uporov, ko je prišlo do bolj ali manj dramatičnih prestrukturiranj gospodarskih dejavnosti.

Ob ustrezni kadrovske podpore profesionalnih sekretarjev dejavnosti OSO, finančni samostojnosti teh sindikatov, tudi v podjetjih in zavodih, dobrih povezavah med člani sindikata in njihovimi organi, se je v tem desetletju odvijal resnični boj za ohranitev delovnih mest, za spoštovanje kolektivnih pogodb, delovnopravne zakonodaje in pravic delavcev. Zoperstavljali so se številnim malverzacijam v procesu lastninjenja, kršenju zakonov in nastavljali ogledalo za vpogled v kaotične in krizne razmere v družbi.

Številne kolektivne podjetniške pogodbe in pogodbe dejavnosti, dogovori in sporazumi z delodajalci so prinašale tudi uspehe. Dnevne aktivnosti profesionalnih aktivistov in pravnikov OSO so razrešile marsikateri spor z delodajalci v prid posamezne delavke ali delavca ali celotnega kolektiva.

Kako uspešno je bilo delo sindikatov dejavnosti, je bilo odvisno tudi od sodelovanja, medsebojne podpore in solidarnosti. Ob vseh pomembnih aktivnostih so bile za sindikate dejavnosti odprte možnosti za širšo izmenjavo mnenj in podporo celotne OSO in KS 90, kar je pripomoglo k uresničevanju sprejetih odločitev.

Reprezentativnost je bila zanje, za OSO in za KS 90 izjemno pomembna. Mnogi včlanjevanje je izpolnilo pogoje za doseg reprezentativnosti v večini sindikatov dejavnosti.

Specifičnosti posameznih dejavnosti so zahtevale veliko mero samostojnosti sindikalnih organizacij. Zato ima vsaka svojo zgodbo, ki veliko pove o dogodkih v naši regiji, a tudi o celotni OSO in KS 90 Slovenije.

Karikatura Mirana Kohka aktivistov OSO po letu 1996. Dirigira predsednik Marij Černe, v desnem kotu spodaj je poslovni sekretar Jadran Čalijski, nad njim predsednik KS 90 Slovenije Boris Mazalin, levo od Černeta je Ljubomir Ocvirk, pod njim od leve Tinka Jamnik, Alenka Šau in Petar Majcen, pod njimi pa še Euro Brožič, vsi sekretarji dejavnosti.

Obalni sindikati delavcev v javnem sektorju

Alenka Šau⁴²

Javni sektor so tvorili Sindikat delavcev v vzgoji in izobraževanju, Sindikat delavcev zdravstva in socialnega skrbstva, Sindikat delavcev v kulturi in Sindikat delavcev v državnih in družbenih organizacijah. Organizirati so se začeli še v starem sindikalnem sistemu (organizirani po občinah, obvezno članstvo), v letih 1989 in 1990 pa so začeli s preobrazbo (npr. regijska povezanost, prostovoljno članstvo) pod streho najprej Kraško-obalnega sindikalnega sveta oz. Obalnega sindikalnega sveta Koper in nato Obalne sindikalne organizacije.

Kot prvi so svoj sindikat dejavnosti ustanovili delavci v zdravstvu. Na ustanovni skupščini 6. marca 1986 so sprejeli sklep o povezovanju v Obalni sindikalni svet Koper. Za predsednico so izbrali Vando Zajc. Kmalu za njimi, 26. maja 1986, so imeli svojo ustanovno skupščino delavci v kulturi in izbrali za predsednika Alojza Umeka.

Sindikat delavcev v državnih in družbenih organizacijah v Kraško-obalni regiji je imel ustanovno skupščino 27. marca 1990, kjer je sprejel tudi sklep o povezovanju v Obalni svet sindikatov Koper. Prva predsednica je postala Vojka Bole Delak.

Zadnji so se za ta korak odločili delavci v vzgoji in izobraževanju, ki so se zbrali na ustanovni skupščini 2. aprila 1990 in nato na seji občinskega odbora 23. maja sprejeli sklep o ustanovitvi regijskega sindikata delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti. Prvi predsednik je postal Jože Žumer.

Ko so se sindikati dejavnosti včlanili v Obalni svet sindikatov Koper, so bili včlanjeni v sindikate dejavnosti vsi delavci, zaposleni v javnem sektorju. Že kmalu pa so delavci začeli spoznavati in razumevati novo vlogo sindikalnega boja in organiziranosti, predvsem v času hitrih družbenih in ekonomskih sprememb. Iz obvezne sindikalne organiziranosti, ko je sindikat deloval kot družbenopolitični partner v občinskih strukturah, so se preoblikovali v socialne partnerje in sogovornike upravam zavodov in vodstvom na lokalnem nivoju.

Zelo odmevna in uspešno izpeljana je bila prva stavka vseh zaposlenih v Splošni bolnišnici Izola aprila 1990, ko je sindikat v zavodu javnost opozoril tako na

⁴² Alenka Šau (1953), višja medicinska sestra, na sindikalnem področju je delovala v glavnem neprofesionalno, le eno leto profesionalno kot sekretarka dejavnosti.

materialne in organizacijske težave zaposlenih in zavoda ter zahteval od zavarovalnice, ministrstva in od ustanoviteljev hitro reševanje problemov.

Po letu 1994 so se začeli delavci, zaradi hitrega padanja kupne moči in občutka, da je delo delavcev v javnem sektorju premalo cenjeno in plačano, sindikalno ločevati po poklicih. Tako je v javnem sektorju nastala množica poklicnih sindikatov, ki so pa večinoma izstopali iz sindikalnih central, zvez in sindikatov dejavnosti ter pričeli delovati samostojno in velikokrat nekoordinirano.

Družbenopolitični položaj v novi državi Sloveniji, predvsem pa neurejena in porušena plačna politika zaposlenih v javnem sektorju, je omogočala poklicnim sindikatom, da so se borili izključno za boljšo plačo »poklica« in višje dodatke. Tako so v obdobju zadnjih let v Obalni sindikalni organizaciji opažali upad članstva, prehod v poklicne sindikate, predvsem pa sindikalno neopredeljenost zaposlenih.

V javnih zavodih so se v sindikatu srečevali in reševali probleme presežnih delavcev. Vedno več je bilo zaposlovanja le za določen čas, kljub sprejeti zakonodaji pa ni bilo omogočeno opravljanje pripravništva. V pravni službi so opozarjali, da je vedno več kršenja določil kolektivnih pogodb, predvsem v smislu obremenjevanja zaposlenih z nadurnim delom in dodatnimi nalogami. V dejavnosti vzgoje in izobraževanja so se zaradi zmanjšanja rojstev otrok in tako posledičnega zmanjšanja vpisa šoloobveznih otrok, začeli srečevati z zapiranjem oddelkov – v vzgojnih zavodih in na vseh nivojih šolanja.

V zadnjih letih 20. stoletja smo bili priča hitrim spremembam v organiziranosti, financiranju in delovanju posameznih dejavnosti. Tako so v zdravstvu in socialnem varstvu dopustili in uvedli zasebništvu, v vzgoji in izobraževanju devetletko, v državni upravi so opažali centralizacijo del – povečano zaposlovanje na ministrstvih in zmanjšano na nivoju lokalnih skupnosti. Na področju kulture pa je s 1. januarjem 1999 prišlo do prenosa financiranja kulturnih zavodov z republiške na občinsko raven.

Vse te hitre spremembe so narekovale ravno tako stalno spremljanje in prilagajanje sindikalnega dela na državni in lokalni ravni ter v zavodih. Opažali so, da so delavci vedno bolj obremenjeni, zahtevala se je vedno višja stopnja strokovne izobrazbe, večje so bile zahteve po stalnem strokovnem izobraževanju, izpopol-

njevanju ter spremljanju novosti, da je delavec lahko obdržal in ohranil svoje delovno mesto.

V sindikatih so bili prepričani, da mora priti čas krepitve sindikalnih vrst, ko bo delavec razumel potrebo po lastni zaščiti, po zaščiti svojega delovnega mesta in ohranjanju že izpogajanih pravic. Atomiziranje se mora končati tako, da se delavci zopet začnejo povezovati v močne in uspešne sindikate.

Predavanje za člane Odbora Obalnega sindikata delavcev za vzgojo in izobraževanje leta 1999. Sekretarka Odbora je bila Marica Mezgec.

Obalni sindikat delavcev gostinstva in turizma

Marij Černe⁴³

Velika večina podjetij v slovenski Istri, ki se je ukvarjala z gostinstvom in s turizmom, je bila že dobro desetletje prej združena v Turistično organizacijo Portorož (TOP) in nadalje v SOZD⁴⁴ Timav. Tako so bili vsi sindikati teh podjetij povezani v konferenco sindikatov TOP, ki je vodila sindikalno politiko.

⁴³ Marij Černe (1947), strojni ključavničar, na sindikalnem področju je delal neprofesionalno kot predsednik sindikata Hotela Belveder, profesionalno pa od leta 1986, najprej kot predsednik Občinskega sindikalnega sveta Izola, poleg še sekretar dejavnosti za gostinstvo in turizem, od leta 2010 pa predsednik OSO.

⁴⁴ SOZD je kratica za sestavljena organizacija združenega dela, oblika poimenovanja podjetij v obdobju samoupravljanja v socialistični Jugoslaviji, do leta 1989.

Leta 1989 je bil ustanovljen regijski odbor sindikata delavcev gostinstva in turizma za obalno-kraško regijo, kar je med drugim pomenilo tudi ponovno sindikalno povezovanje vseh sindikatov podjetij na tem delu Primorske.

Ustanovna skupščina regijskega sindikata delavcev gostinstva in turizma je potekala 12. aprila 1989 v hotelu Belvedere Izola, kjer so obravnavali Poslovnik o notranji organizaciji in načinu delovanja ter o programski usmeritvi regijskega odbora. Izvolili so tudi vodstvo (prvi predsednik je postal Boris Mazalin, podpredsednik Branko Seljan, sekretar pa Sašo Majer) in 15 članov odbora.

Kasneje je predsednik postal Marij Černe.

Po izstopu Obalne sindikalne organizacije iz Zveze svobodnih sindikatov Slovenije konec leta 1990 in po odločitvi sežanskega dela, da ostane še naprej v ZSSS, se je regijski odbor gostinstva in turizma skrčil na območje slovenske Istre in tako postal samo Obalni odbor, ki pa je bil povezan v Sindikat delavcev gostinstva in turizma Slovenije pri Konfederaciji sindikatov 90 Slovenije.

V prvih letih samostojne Slovenije so imeli delavci, zaposleni v gostinstvu in turizmu v slovenski Istri, velike težave: poleg vojne, ki se je odvijala v nekdanji Jugoslaviji in je zaradi bližine odvrčala predvsem tuje goste, so bili problemi tudi zaradi dotedanje sezone usmeritve in neinvestiranja v to dejavnost. Kar čez noč so se bolj ali manj prepolovile potrebe po stalno zaposlenih delavcih. Novim lastnikom gostinskih in turističnih podjetij ni ustrezala izobrazbena struktura zaposlenih, kar je pomenilo prerazporejanje iz enega na drugo delovno mesto. Cena dela ni bila primerljiva z opravljenim delom, pogoji dela, tudi že zaradi dejavnosti same, pa zelo težki. Gostinstvo in turizem sta se znašla pred izzivom, kako naprej.

Strategi razvoja istrskega gostinstva in turizma so v zadnjih letih pred koncem tisočletja naredili velik premik v smeri izboljšanja predstavitve in ponudbe novega produkta s podaljševanjem sezone oziroma z neprekinjenem delu skozi vse leto. Veliko je bilo novih vlaganj, tako v adaptacije in posodabljanje objektov, kakor tudi v izgradnjo novih bazenskih sklopov, kongresnih centrov in druge infrastrukture, ki sodi k hotelski ponudbi. Ocena strokovnjakov Evropske unije je namreč bila, da bi lahko v naslednjih letih ravno turizem postal ustvarjalec novih delovnih mest.

Delo sindikata je bilo vsa ta leta pogojeno z dogajanjem na področju dejavnosti kot celote in v posameznih podjetjih. Sindikat je odigral pomembno vlogo, ko

so delodajalci ugotavljali presežne delavce, pri lastninjenju družbenih podjetij, pri uveljavljanju soupravljanja, na področju podjetniških kolektivnih pogodb in drugih zakonsko opredeljenih aktov, na področju varstva in zdravja pri delu, pri izobraževanju sindikalnih zaupnikov idr.

Leti 1989 in 1990 sta bili za gostinstvo in turizem v slovenski Istri dokaj ugodni, kar se je odražalo tudi pri odnosih delodajalec – delavec. V letih po osamosvojitvi Slovenije in preobrazbi družbene lastnine v zasebno, se je temu ustrezno spreminjal tudi odnos med delodajalcem in delavcem. Tako je delavec samoupravljaec čez noč postal mezdni delavec, odvisen predvsem od delodajalca in njegove menedžerske sposobnosti. Primarna naloga sindikata je bila v tistem času seznanjanje in izobraževanje sindikalnih zaupnikov za delo v novih kapitalističnih razmerah; pa tudi, kako priti do dobrih in v praksi uporabnih kolektivnih pogodb, tako na nivoju panoge, kot tudi v posameznem podjetju. Po desetih letih delovanja so se v odboru sindikata še vedno kontinuirano ukvarjali s kolektivnimi pogodbami in njihovim izvajanjem v praksi. Čeprav izgleda na prvi pogled, da se je sindikat boril predvsem za boljše plače, temu ni tako. Vse bolj so bili pomembni zaposlitev za nedoločen čas, delovni pogoji, varnost in zdravje pri delu, dobri medsebojni odnosi idr. In uspehi so se vrstili že od samega začetka. Ne po revolucionarni poti, ampak postopno, kontinuirano, odvisno od interesov članov, dobre ekipe sindikalnih zaupnikov, ki so izpogajale dokaj dobre podjetniške kolektivne pogodbe. Dvigala se je osveščenost zaposlenih o pomenu varnosti in zdravja pri delu, dobrih pogojih dela, o pomenu partnerstva med sindikatom in delodajalcem ... Da je bilo delo sindikata dobro zastavljeno, je pričala tudi številčnost članov po posameznih podjetjih, saj je povprečje segalo nad 70 odstotkov.

V sindikatu je vladalo prepričanje, da je področje kadrovskega menedžmenta v dejavnosti gostinstva in turizma najmanj toliko pomembno, kot so investicije v nove objekte, oziroma adaptacije starih objektov. Pomemben dejavnik uspešnosti celotnega podjetja so ustrezno usposobljeni in motivirani kadri. Za uspešnost hotela so pomembni vsi členi, ki tvorijo delovno ekipo, od direktorja do zadnjega nekvalificiranega delavca v podjetju.

In če drži teza, da je delavec v gostinstvu in turizmu ambasador naše države, da je on tisti, ki tujcu predstavi našo državo, narod in kulturo, je bilo potrebno najprej samega delavca vzgojiti v tem duhu in mu zato dvigniti ugled ter ceno.

Vizija Obalnega sindikata delavcev gostinstva in turizma za prihodnost je bila enoten in močan sindikat od Pirana do Bovca, ki naj bi tako zajel celotno Primorsko, vendar se ni realizirala.

Anton Kambič, predsednik Obalnega sindikata delavcev za gostinstvo in turizem, in Marij Černe, sekretar dejavnosti OSO za gostinstvo in turizem

Obalni sindikat delavcev kovinske, elektro industrije in elektronike (OSKEIE)

Ljubomir Ocvirk⁴⁵

Pomemben del gospodarstva v obalno-kraški regiji so bile kovinska, elektro industrija in elektronika. Po osamosvojitvi Slovenije je Obalni sindikat kovinske, elektro industrije in elektronike (najprej OSKEI, kasneje OSKEIE) v širši regiji odigral pomembno vlogo pri preoblikovanju gospodarstva in zaščiti delavskih pravic v novih družbenoekonomskih razmerah.

⁴⁵ Ljubomir Ocvirk (1952), strojnik, na sindikalnem področju je deloval v letih 1980–2023, najprej neprofesionalno kot predsednik sindikata gradbene dejavnosti, profesionalno pa od leta 1997 pa vse do upokojitve leta 2012 kot sekretar dejavnosti OSKEIE, SKGIPS in Stanovanjsko-komunalne dejavnosti; v letih 2013–2023 je neprofesionalno vodil Obalni sindikat upokoјencev.

Občinski odbori sindikata delavcev kovinske in elektroindustrije v slovenski Istri so se v drugi polovici leta 1989 povezali v enoten regijski sindikat, ki se je kmalu preimenoval v Obalni sindikat delavcev kovinske in elektroindustrije (OSKEI). Kot tak je deloval do srede leta 1996, ko se je iz razloga osebnega interesa treh posameznikov odcepil od OSO in s tem povzročil praktično ničelni nivo delovanja. Potrebno je bilo ponovno vzpostaviti sindikalno organiziranost zaposlenih v tej dejavnosti, kar je bila posebno težka in pomembna naloga. V letih 1997–1998 se je začelo pospešeno pridobivanje članstva, sindikat pa je poslej nosil ime OSKEIE, ker so kovinski in elektroindustriji dodali še elektroniko. Sindikalne aktivnosti so širili tudi v druge regije in v drugem desetletju delovanja OSO odprli sindikalne pisarne še v Sežani, Ajdovščini in Novi Gorici s ciljem približati sindikalno dejavnost članstvu in mu olajšati dostop do strokovne pomoči.

5. julija 2007 je bila organizacija postavljena še na državni nivo in sicer v Novi Gorici, ko je bil sprejet nov naziv SKEIE - KS 90 Slovenije in znak oziroma emblema v stilizirani črki K nad zobnikom.

Vloga OSKEIE, kakor tudi drugih sindikatov, je bila ključna na več področjih:

- **Zaščita delavskih pravic:** OSKEIE si je prizadeval zaščititi pravice delavcev ob prehodu iz socialističnega v tržno gospodarstvo, ko so se mnoga podjetja soočala s privatizacijo, prestrukturiranjem, prevzemi in celo s stečaji.
- **Socialni dialog:** sindikat si je prizadeval in sodeloval pri vzpostavljanju socialnega dialoga med delavci in delodajalci v devetnajstih večjih in manjših podjetjih ter z državo. Ta dialog je bil še posebej pomemben v tej panogi, ki ima v regiji dolgo tradicijo in pomembno vlogo.
- **Boj proti brezposelnosti:** Ob prehodu v tržno gospodarstvo se je brezposelnost povečala, zato je OSKEIE sodeloval pri uvajanju programov prekvalifikacije delavcev in zagovarjanju boljše socialne varnosti za tiste, ki so izgubili delo.
- **Zastopanje v podjetjih:** zastopanje iz naslova pravic iz delovnega razmerja je bilo v prvem desetletju izjemno veliko, predvsem pa zahtevno, saj je bilo skoraj v vseh primerih potrebno v urejanje teh vprašanj vključevati službo pravne pomoči. Prav tako je bilo vloženega veliko truda v urejevanju pogojev dela, zagotavljanje ustrezne prehrane in ustreznega delovnega časa, tega pa je bilo potrebno v nekaj primerih zagotoviti oziroma izsiliti s stavkami.
- **Izobraževanje:** temeljilo je na pisanju in deljenju informativnih obvestil z naslovom »Dobro je vedeti«. Z izdelavo žepne brošure in zadovoljivo ude-

ležbo sindikalnih zaupnikov na seminarjih, je bila zagotovljena ustrezna in dokaj kvalitetna podlaga pri pogajanjih za kolektivne pogodbe dejavnosti, ki so bile tudi podpisane.

Vse to pa medsebojno informiranje in izmenjava izkušenj je močno dvignila čut solidarnosti, ki se je kazal v množični udeležbi na organiziranih shodih ter protestih tako na nivoju dejavnosti, v podjetjih, kakor tudi pri zaposlenih, ki niso bili sindikalno organizirani in so pristopali v naš sindikat. Ta je po razkolu leta 1996 v kratkem času ponovno dosegel reprezentativnost tako v podjetjih kot na državnem nivoju in s tem postal del pogajalske skupine in podpisnik kolektivnih pogodb te dejavnosti.

OSKEIE je z ostalimi sindikati v regiji igral pomembno vlogo pri prehodu v novo gospodarsko ureditev, pri čemer so se osredotočali na zaščito delavcev, podporo gospodarskemu razvoju in spodbujanje socialne pravičnosti.

Slobodan Radujko, prvi sekretar dejavnosti za OSKEI

Ljubomir Ocvirk, od leta 1997 sekretar dejavnosti za OSKEIE

Obalni sindikat delavcev prometa in zvez

Petar Majcen⁴⁶

Kot večina drugih odborov sindikatov dejavnosti, se je tudi Odbor sindikata prometa in zvez konstituiral v začetku leta 1990. Ustanovna skupščina je bila 22. marca, na kateri je bil sprejet tudi sklep o povezovanju v Obalni sindikalni svet Koper. Za prvega predsednika je bil izvoljen Marjan Škoda, zaposlen v Intereuropi Koper.

Sama ustanovitev sindikata dejavnosti pa ni prinesla enotnega razmišljanja o vlogi in funkciji sindikatov. Razloge za to gre iskati predvsem:

- v velikih razlikah glede uspešnosti podjetij, ki so delovala na področju prometa in zvez;
- v različnem poudarku na obliki dela delavcev, saj je ponekod bila bolj poudarjena fizična, drugod psihična obremenjenost;
- v monopolnem položaju nekaterih podjetij;
- v vpetosti v sisteme, ki so delovali v celotnem slovenskem prostoru in imeli tako organizirane tudi sindikate;
- v povsem osebnih pogledih sindikalnih aktivistov na delovanje sindikatov, v aktivnostih drugih sindikatov in podobno.

Tako v začetku niso k novemu sindikatu dejavnosti pristopili npr. delavci iz Splošne plovbe Piran, kjer je že kmalu prišlo do velike sindikalne razslojenosti med poklici. Poseben status so si na primer izbrali v Sindikatu pristaniških delavcev v Luki Koper, pa tudi v takratnem podjetju PTT - enoti Koper. Tesneje pa so se, glede na specifičnost poklicev, povezali predvsem sindikati v špedicijskih, pomorsko-agencijskih podjetjih in podjetjih, ki izvajajo kontrolo blaga v prometu na istrskem območju. Posledično se je že prvo leto konstituiral Sindikat delavcev špedicijske, pomorsko-agencijske in kontrolne dejavnosti (ŠAK), ki se je dejansko osamosvojil in pričel delovati samostojno izven sindikata prometa in zvez. Pobuda za ustanovitev je bila v sklopu sindikatov OSO, kasneje pa je ŠAK - KS 90 Slovenije prevzel pobudo in bil iniciator za sklenitev kolektivne pogodbe dejavnosti na državnem nivoju, kar smo tudi realizirali po pogajanjih s socialnimi partnerji v letu 1994. V vseh naslednjih letih pa je bila sicer relativno dobra kolektivna pogodba

⁴⁶ Petar Majcen (1960), referent v špediciji, na sindikalnem področju je deloval neprofesionalno od leta 1990 kot predsednik sindikata v Intereuropi Koper, profesionalno pa v letih 1993 do 2023, ko je opravljal najprej naloge sekretarja dejavnosti, od leta 2007 generalnega sekretarja OSO - KS 90, od leta 2010 pa predsednika Konfederacije sindikatov 90 Slovenije.

redno odpovedovana, tako da jo je bilo potrebno vsako leto obnavljati. Poseben poudarek pa je ŠAK namenjal ogroženosti delovnih mest zaradi pričakovanja ukinitve mej ter s tem obmejnih dejavnosti ob vstopu Slovenije v Evropsko unijo. V ta namen so bili vzpostavljeni stiki s sorodnimi sindikati v Avstriji in Italiji, ki so se s to problematiko že srečali. Cilj tega delovanja pa je bil, da bi se v Sloveniji ustvarili pogoji za čim manj travmatični prehod v novo bližajočo se realnost, na kar so se morali pravočasno in pravilno pripraviti oblastni organi v državi.

Leta 1993 je po začetnem sodelovanju v organih Obalne sindikalne organizacije (OSO) svojo pot ubral Sindikat pristaniških delavcev Slovenije, ki je povsem prekinil sodelovanje z OSO. Po sklepu Sveta OSO je bilo nato zaposlenim v Luki Koper ponujena možnost, da ostanejo člani OSO, če pristopijo k Sindikatu luških dejavnosti, ki je bil v ta namen ustanovljen aprila 1994. Tudi tu je delovanje ves čas temeljilo na prizadevanjih za izboljšanje kolektivne pogodbe. Posebno skrb pa so v sindikatu posvečali varnemu in zdravemu delovnemu okolju, izboljšanju delovnih razmer ter se aktivno vključili v problematiko delovnih invalidov (INPO).

To prvo obdobje v dejavnosti prometa in zvez je še posebno zaznamovala agonija podjetja Slavnik ter sindikalno delovanje ob tem. Problematika potniških prevozov pa še dolgo ni bila stabilizirana, kar nam dokazujejo sindikalna prizadevanja še v letu 2000 za izboljšanje socialnega položaja voznikov v podjetju I & I, ki je leta 1996 dejansko nadomestilo praznino v slovenski Istri po stečaju Slavnika leta 1994.

Sredi devetdesetih let je prišlo tudi do razdelitve do tedaj enotnega podjetja PTT na Pošto Slovenije in Telekom, v obeh podjetjih pa je ostajala tudi OSO kot stvorec ekonomskega in socialnega položaja tam zaposlenih delavcev.

Po začetni različnosti, razdrobljenosti in kompleksnosti dejavnosti se je proti koncu prvega desetletja delovanja Obalne sindikalne organizacije znova oživljalo prepričanje, da je potrebno čimprej ponovno tesneje povezati vsa podjetja v dejavnosti, oziroma sindikate v njih, v močan odbor dejavnosti. Ta bi poleg ostalega sindikalnega dela lahko poenoteno predstavljal in uveljavljal delavce v eni nosilnih panog gospodarstva regije.

Obalni sindikat delavcev agroživilstva

Euro Brozič⁴⁷

S postopno spremembo družbenopolitičnega sistema po letu 1988, z več strankarskimi volitvami aprila 1990 ter z osamosvojitvijo in nastankom nove države junija 1991, ni bilo v Sloveniji nič več kot je bilo prej. Z zakonom o podjetjih iz leta 1988 in ustavnimi amandmaji leta 1988 in 1989 je bilo de facto ukinjeno samoupravljanje. Namesto družbene lastnine in samoupravljanja ter poudarjenega socialnega vidika smo bili priča ponovne uvedbe zasebne lastnine in tržnega gospodarstva. S sprejemom nove delovno-pravne zakonodaje v letih 1989, 1990 in 1995 je bil ponovno uveden koncept pogodbenega delovnega mesta s pogodbo o zaposlitvi. Vse te spremembe so posegale v stabilnost zaposlitve.

V novih tržnih razmerah (sproščen je bil uvoz) in z izgubo nekdanjega jugoslovskega tržišča je doletela kmetijsko-predelovalno in živilsko dejavnost gospodarska izguba, ki jo lahko primerjamo z naravno nesrečo. Posamezni sistemi znotraj repro verig so se popolnoma sesuli, nadomeščanje pa je potekalo prepočasi ali pa ga sploh ni bilo.

Ribištvo, ki je značilno za našo regijo, je bilo postavljeno pred izziv preživetja, saj je bil ulov pretežno vezan na hrvaško morje in s tem na omejitve, ki jih je postavljala nova sosedka – država Hrvaška.

Sledila so »tiha« in dogovorjena odpuščanja zaposlenih z odpravninami, čakanki in predhodnimi odhodi na zavod za zaposlovanje, kjer so delavci dočakali izpolnitev pogojev za upokožitev. Število aktivnih članov sindikata se je postopno zmanjševalo. S sprejemom nove ustave decembra 1991 je postalo članstvo v sindikatih prostovoljno in s tem je bil osip članstva dodatno pospešen.

V teh pogojih so sindikati iskali načine, kako zaustaviti plaz odpuščanja ali pa kako zagotoviti čim boljše pogoje za delavce, ki so bili na seznamih za odpuščanje. Hkrati pa smo se soočali z zmanjšanjem sindikalne članarine in posledično z odpuščanki v lastnih vrstah. Začeli smo z organizacijskimi spremembami sindikata, ki so jih narekovale nove razmere, pri postavljanju osnov pa smo si pomagali z nekaterimi rešitvami iz tujine, predvsem iz Italije in Nemčije. V ospredje so stopile

⁴⁷ Euro Brozič (1957), ekonomski tehnik, v sindikalni organizaciji je delal profesionalno od leta 1985, najprej kot sekretar Občinskega sindikalnega sveta Izola, v letih 1990–2018 pa najprej sekretar dejavnosti na OSO, nato pa dva mandata generalni sekretar OSO-KS 90 (v letih 2003–2007 in 2014–2018).

kolektivne pogodbe, najprej splošna kolektivna pogodba za gospodarstvo, potem pa še številne kolektivne pogodbe dejavnosti. Nastajali so novi poklicni sindikati ter sindikati dejavnosti, ki so se vzpostavili kot sogovorniki novo organiziranim delodajalskim strukturam v okviru Gospodarske zbornice Slovenije.

Na območju slovenske Istre je delovalo kar nekaj pomembnih pridelovalcev in predelovalcev s področja živilske dejavnosti (v nadaljevanju agroživilstva) – »Droga« Portorož s svojimi obrati v Središču ob Dravi, Seči, Gradišču pri Materiji in Izoli, »Delamaris« Izola, Kmetijska zadruga Agraria Koper, Vinakoper, »Frigomar« Izola, »Riba« Izola, »Delmar« Izola, »Kruh« Koper, Mlinotest »Pekarna Bertoki«. V vseh naštetih podjetjih smo imeli organiziran sindikat, ki je s svojimi sindikalnimi predstavniki ustanovil Obalni sindikat delavcev agroživilstva, ki je najprej deloval v okviru Obalnega sveta ZSS Koper, nato pa novoustanovljene Obalne sindikalne organizacije in kasneje še v okviru sindikalne centrale – Konfederacije sindikatov 90 Slovenije.

Ustanovna skupščina je potekala 5. julija 1989 v Izoli, kjer so sprejeli poslovnik o notranji organizaciji in načinu delovanja. Prvotno se je imenoval sindikat delavcev v kmetijstvu in živilski industriji. Zamišljen je bil kot regijski, vendar se delegati s kraškega območja skupščine niso udeležili, zato so takoj vnesli v pravilnik popravljen naziv – obalni namesto regijski. Prvi predsednik je postal Danilo Lušina iz Delamarisa. Obalni odbor sindikata delavcev kmetijstva in živilske industrije je imel svojo prvo sejo 12. oktobra.

V programskih usmeritvah so bili izpostavljeni naslednji cilji:

- socialna in ekonomska varnost,
- ekonomska cena dela,
- razvijanje sindikalnih oblik solidarnosti med člani, osnovnimi organizacijami kmetijske in živilske industrije ter z drugimi panožnimi sindikati,
- socialna politika kot del razvojne politike (stanovanjska problematika, presežki delavcev, zjamčeni osebni dohodek),
- podpora vsem kvalitetnim dejavnikom kot prioriteti pri razvoju dejavnosti (kadrovanje, izobraževanje, inovacije...),
- maksimalno prizadevanje za izboljšanje delovnih pogojev, zaščito pri delu, preventivno zdravljenje zlasti poklicnih bolezni in uveljavljanje vseh zakonitih in sindikalnih oblik razreševanja te problematike.

Sindikata delavcev agroživilstva je že v prvih letih delovanja postal eden od socialnih partnerjev na državni ravni pri pogajanjih za kolektivno pogodbo dejavnosti. Pogajanja so bila zaključena 30. junija 1994, soprodpisnik pogodbe je bil takratni predsednik (in eden izmed pogajalcev) sindikata agroživilstva Anton Fabjan. S pogodbo so sindikalni pogajalci uspeli ohraniti ter nadgraditi pravice iz dela, saj je bil pritisk delodajalcev (ob znatni asistenci politike) konstanten, po zmanjšanju vseh izhodišč oz. že doseženih pravic.

Na lokalni ravni so se težave pojavljale v ribiško-predelovalni industriji, predvsem zaradi omejenega ulova rib, deloma pa zaradi izgube velikega dela dotedanjega trga. V podjetju Delamaris je sledilo ugotavljanje presežnih delavcev (1995). Sindikat je bil vključen v postopek ugotavljanja, kjer se je del zaposlenih odločil za prekinitev dela z odpravnino, del pa s čakanjem na izpolnitev pogojev za upokojeitev na zavodu za zaposlovanje. Tak način reševanja trajno presežnih delavcev je postal običajen tudi v drugih podjetjih.

Odnosi z delodajalci so bili precej napeti, saj je njihova mantra o »poslovanju z dobičkom« postajala vedno bolj prioriteta, tudi na račun neupravičenega odpuščanja. Odnosi med socialnimi partnerji so se postopoma še zaostriili po sprejemu Zakona o lastninskem preoblikovanju podjetij novembra 1992. Zakon je predstavljal kompromis med različnimi strokovnimi koncepti in političnimi interesi. Začel se je boj za bivšo družbeno lastnino, kjer so menedžerske strukture bile v prvi vrsti tega boja. Sindikati so s svojimi stališči in zahtevami bili vedno bolj moteč faktor, ki je nasprotoval divji privatizaciji. Posledično so vodstva podjetij začela omejevati delo sindikata v podjetjih. Sindikalni predstavniki so postali predmet obrekovanj, njihovo delo pa »škodljivo« za podjetje. Vrstili so se spori, sindikalni predstavniki so se po varstvo pravic zatekali k sindikalnim pravnikom, ki so pravico izterjali šele na delovnih sodiščih.

Stavke in sindikalni protesti so se vedno bolj »selili« iz tovarniških dvorišč na ulice in trge. Nastala so stavkovna pravila, na podjetniški ravni pa so se uveljavile podjetniške kolektivne pogodbe, ki so predstavljale nadgradnjo republiških kolektivnih pogodb. Pogajalci oz. podpisniki teh pogodb so bili sindikalni predstavniki podjetij, ki pa so bili v celoti odvisni od sindikalnih strokovnih služb, ki so bile organizirane v okviru Obalne sindikalne organizacije. Sindikat agroživilstva se je s časom okrepil in pridobival na veljavi, tako da je povečeval svoje članstvo tudi izven območja slovenske Istre. Ostal je edini garant za zaščito delavskih plač ter

pravic iz naslova delovnih razmerij, pa tudi pravic iz socialnovarstvenega, zdravstvenega, invalidskega in pokojninskega področja. Vse to zahvaljujoč čvrsti sindikalni organiziranosti in članov, brez katerih vse našete aktivnosti in borbe sploh ne bi bile mogoče.

Podpis kolektivne pogodbe za agroživilstvo leta 1995. Prvi desno stoji sekretar dejavnosti Euro Brozič.

Obalni sindikat delavcev gradbeništva

Ljubomir Ocvirk

Obalni sindikat delavcev v gradbeništvu je bil ustanovljen 28. maja 1991, v register pa je bil vpisan 29. oktobra 1993. Prvi sekretar dejavnosti je postal Marij Černe, leta 1997 pa je to nalogo prevzel Ljubomir Ocvirk.

Spoznanje, ko smo se soočili s političnimi spremembami družbe, ki so se odražale nato pri političnih odločitvah podjetij, kakor tudi velika možnost drugega odnosa do kapitala in dela, je narekovalo, da se sindikati podjetij povežejo v Sindikat gradbenih delavcev pri Konfederaciji sindikatov 90 Slovenije, saj smo

sledili cilju reprezentativnosti na nivoju republike. Prav tako smo s tem uveljavljali reprezentativnost v podjetjih, v katerih ni bilo zadostnega števila zaposlenih organiziranih v sindikat (mala podjetja, ki so nastajala kot gobe po dežju).

Gradbeništvo je ena najstarejših, najtežjih, kakor tudi najpomembnejših dejavnosti za razvoj družbe. Je ena tistih dejavnosti, ki trajno zaznamuje obdobja, kulturo ter stopnjo razvoja in potrebe človeštva.

Gradbeništvo, čeprav na oko trda in groba dejavnost, mora imeti prefinjen občutek za potrebe kraja in navad ter sposobnost hitrega prilagajanja najrazličnejšim spremembam. Prav zaradi tega je domač gradbenik, strokovnjak svojega dela, zelo iskan in cenjen, kar se pa žal ne odraža skozi ceno dela, saj je prav delo gradbenikov med najnižje ovrednotenimi. Delavec v gradbeništvu je ob vsem tem še soočen s težkimi in nevarnimi pogoji dela, močno pa je prisotna tudi nelojalna konkurenca, ki ceno dela še znižuje.

Gradbena podjetja so se soočila s posledicami osamosvojitve in desetdnevni vojnih dogodkov. Poleg škode, ki so jo utrpela pri delu in na mehanizaciji, so se srečevala z izgubo trga ter vloženih investicij v republikah bivše Jugoslavije. Tako je bilo gradbeništvo v slovenski Istri v hipu pred vprašanjem, kako preživeti in se ponovno postaviti na lastne noge.

Delo sindikata je zato postalo še pomembnejše in intenzivnejše. Soočeni smo bili z najrazličnejšimi prijemi in poskusi za rešitev podjetij, v katerih so bili prisotni tudi močni interesi posameznikov kot so: drobljenje večjih podjetij na manjša, nekatera povezovanja podjetij, poskusi prevzemov, nastajanje ogromnega števila malih podjetij s komaj kakšnim zaposlenim delavcem in močno povečanim interesom podjetij iz notranjosti Slovenije ter iz drugih držav, ki so bila zainteresirana za izvajanja del in so konkurirala domačim podjetjem, predvsem z nizkimi cenami. Sindikat je pri vseh teh dogodkih, s svojim intenzivnim delom in svojo prisotnostjo, odigral pomembno vlogo. Znatno je prispeval k temu, da je delavec v gradbeništvu še kolikor toliko priznan, da je ostal pomemben člen pri lastninskem preoblikovanju podjetij, da je skozi uveljavljanje določil zakona o varstvu pri delu ostal zaščiteno. Uveljavljal je soupravljanje v podjetjih, nadziral ugotavljanje presežnih delavcev, v večini podjetij izdelal podjetniške kolektivne pogodbe, izobraževal sindikalne zaupnike in preko njih osveščal zaposlene v gradbeništvu o pomenu zdravega in varnega dela ter jih seznanjal in pripravljajal na novosti, ki so se pojavljale skoraj vsaki dan.

Leta 2000 je bilo na tem območju zaposlenih v gradbeni dejavnosti 940 delavcev, razporejenih v devetih podjetjih. V sindikat gradbene dejavnosti v Obalni sindikalni organizaciji je bilo organiziranih 443 delavcev. V treh večjih gradbenih podjetjih smo dosegli in podpisali podjetniške kolektivne pogodbe, v enem podjetju pa je bila v nastajanju. V teh podjetjih smo bili tudi pobudnik in nato sodelovali pri postavitvi svetov delavcev.

Sindikat gradbene dejavnosti je bil ključen akter v zagotavljanju stabilnosti in socialne pravičnosti za delavce v gradbeništvu v obalno-kraški regiji. Njegova prizadevanja so pomagala zmanjšati negativne posledice gospodarskih sprememb in so utrdila temelje za bolj pravične pogoje dela v prihodnjih desetletjih.

Obalni sindikat delavcev trgovine

Tinka Jamnik⁴⁸

Osamosvojitveni proces je prinesel spremembe na političnem in gospodarskem področju, te pa so pogojevale nastanek samostojnega sindikata dejavnosti trgovine, ki se je takrat izločil iz enotnega sindikata Zveze sindikatov Jugoslavije. 18. januarja 1990 se je v Kopru na ustanovni skupščini ustanovil nov Sindikat delavcev trgovine, ki je 12. marca istega leta sprejel sklep o povezovanju v Obalni svet sindikatov Koper. Prvi predsednik je postal Igor Hrvatin, delavec Adriacommerca Koper.

Uvajanje tržnega gospodarstva, prestrukturiranje družbene lastnine v zasebno, nastanek lokalne samouprave, regionalizem, uveljavljanje regionalnih skladov in programov je prineslo za sindikat delavcev trgovine dodatne specifične naloge pa tudi nove možnosti za delovanje in razvoj. Vse to je dajalo tej organizaciji značaj območne oziroma regionalne organizacije.

V prvem desetletnem obdobju smo v sindikatu delavcev trgovine aktivno delovali na naslednjih področjih:

- pri pripravi kolektivne pogodbe dejavnosti z medsindikalnim usklajevanjem pri pogajanjih;

⁴⁸ Tinka Jamnik (1953), računovodja, na sindikalnem področju je delala neprofesionalno v podjetniškem sindikatu, kjer je bila zaposlena, tudi kot predsednica, profesionalno pa v letih 1996–2010 kot sekretarka dejavnosti trgovine.

- pri pripravi trgovske zakonodaje (zakon o trgovini, pravilnik o obratovnem času trgovin, pravilnik o minimalni izobrazbi oseb, ki opravljajo trgovsko dejavnost, pravilnik o vodenju evidence o nakupu blaga in storitev);
- vplivali smo na oblikovanje t. i. delavske in druge za dejavnost pomembne zakonodaje skozi organe Državnega zbora, Konfederacijo sindikatov 90 Slovenije, Ekonomsko socialni svet, zbornična združenja idr.;
- pri reševanju problematike varstva pri delu, varovanja zdravja in delovnega okolja;
- pri kontroli izvajanja delovno-pravne zakonodaje in kolektivne pogodbe v sodelovanju s pristojnimi inšpekcijskimi službami;
- pri obravnavi problematike izvajanja zakona o denacionalizaciji;
- se zavzemali za uresničevanje lastninskih in materialnih pravic delavcev v primerih manj izplačanih plač po kolektivni pogodbi in v primeru stečajev;
- pri izobraževanju sindikalnih zaupnikov;
- pri uvajanju soupravljanja (predvsem pri pripravi izvolitev svetov delavcev);
- pri obravnavi posameznih programov lastninjenja;
- pri oblikovanju odnosov do delodajalcev, države in nedržavnih organizacij.

Proces lastninskega preoblikovanja je ustvaril nove odnose znotraj gospodarskih subjektov. Na relaciji delničar – soupravljaec – sindikalist je bilo veliko podvajanj vlog. Še vedno pa ni uspelo sindikatu delavcev trgovine vzpostaviti natančnih pravil obnašanja, pa tudi delodajalci vloge svetov delavcev v večini primerov niso jemali resno oz. so njihovo delo celo ovirali. Tudi višje oblike združevanja kapitala, vdor tujih multinacionalk na slovenski trg, vedno pogostejši primeri nakupov konkurenčnih, tržno zanimivih družb s ciljem povečati tržni delež in obrambe pred »velikani«, so povzročali pretrese med zaposlenimi. Sindikat ni imel direktnega vpliva na odločitve lastnikov kapitala. Lahko bi pos-

Po podpisu tarifnega dela kolektivne pogodbe Sindikata delavcev trgovine v Ljubljani, januarja 1996.

Od leve: Tinka Jamnik za KS 90 Slovenije, Aleš Ilc za Združenje trgovin pri Gospodarski zbornici in Kristina Antolič za ZSSS.

redoval preko svetov delavcev, vendar je bila ta možnost zaradi že omenjenih vzrokov omejena. Sindikat je moral akcijske programe prilagajati novo nastalim spremembam ter jih usklajeno izvajati z drugimi sindikati v okviru Obalne sindikalne organizacije in Konfederacije sindikatov 90 Slovenije.

Obalni sindikat delavcev kemične, gumarske in industrije plastičnih mas (SKGIPS)

Ljubomir Ocvirk

Kemična industrija je imela v regiji pomemben vpliv na gospodarsko, okoljsko in družbeno področje. Zagotavljala je pomembno število delovnih mest, tako neposredno v proizvodnji kot posredno v povezanih dejavnostih kot so logistika, vzdrževanje in storitve. Prispevala je k razvoju regije z davki, vlaganji v infrastrukturo in vzpodbujanjem lokalnih dobaviteljev. Podjetja v tej dejavnosti so bila pogosto usmerjena v izvoz (Iplas, kasneje Kem Iplas, Mitol, Julon idr.), kar je povečevalo prepoznavnost regije na mednarodnem trgu.

Kemična industrija je povezana z emisijami škodljivih snovi v zrak, vodo in tla, kar ogroža lokalne ekosisteme in zdravje prebivalcev. Proizvodni procesi pogosto generirajo nevarne odpadke, ki zahtevajo ustrezno ravnanje in skladiščenje.

Podjetja uvajajo sodobne tehnologije in sisteme za zmanjševanje vplivov na okolje, kar je podprto z zakonodajo in s pritiski javnosti. Nekatere kemične družbe so podpirale lokalne skupnosti z vlaganji v projekte, ki so izboljševali kakovost življenja (npr. izobraževanje, šport, kultura). Zaradi možnih tveganj za okolje in zdravje se je vzpostavil dialog med podjetji, prebivalci in lokalnimi oblastmi, saj tovrstna industrija, ki prinaša delovna mesta, lahko negativno vpliva na zdravje ljudi, če ni ustreznih varnostnih in okoljevarstvenih ukrepov. Kemična industrija v regiji je bila pomemben gospodarski steber, vendar je prinašala tudi izzive, povezane z varstvom okolja in zdravjem prebivalstva. Uravnotežen pristop, ki vključuje strogo zakonodajo, inovacije in sodelovanje s skupnostjo, je ključnega pomena za zmanjšanje negativnih učinkov in spodbujanje trajnostnega razvoja, pri katerem ima lahko sindikat pomembno vlogo.

SKGIPS je aktivnosti in napore vlagal v zaščito pravic delavcev, zagotavljanje varnih delovnih pogojev in spodbujanje dialoga med delodajalci in zaposlenimi.

Glavne naloge so vključevale:

- **Pogajanja za kolektivno pogodbo dejavnosti in podjetniške kolektivne pogodbe:** Sindikat se je pogajal za boljše plače, ugodnosti in delovne pogoje, ki so v skladu s specifikami kemične industrije.
- **Zaščita pravic delavcev:** Aktivno je spremljal spoštovanje delovne zakonodaje, kot so ure delovnega časa, pravice do počitka in varstvo pri delu.
- **Zagovarjanje varnosti in zdravja:** Zaradi narave dela v kemični industriji je zagotavljanje ustreznih varnostnih ukrepov ključnega pomena. Sindikat si je prizadeval za strožje standarde in redne inšpekcije.
- **Pomoč in podpora članom:** Delavcem so nudili pravno svetovanje in pomoč pri reševanju delovnih sporov.
- **Izobraževanje in usposabljanje:** Organiziral je izobraževanja o varnem ravnanju s kemikalijami ter o pravicah in obveznostih zaposlenih.
- **Vpliv na gospodarsko politiko:** Aktivno je sodeloval v lokalnih in nacionalnih razpravah, da bi vplival na odločitve, ki so zadevale industrijo in regijo.

Zaradi koncentracije kemične industrije v regiji, ki so vključevala podjetja s potencialno nevarnimi procesi, so bili sindikati ključni za ohranjanje ravnovesja med potrebami industrije in zaščito interesov delavcev ter lokalnega okolja.

Ustanovna seja koordinacijskega sveta Obalnega sindikata delavcev prometa in Obalnega sindikata delavcev SKGIP leta 1994. Drugi z leve sedi poslovni sekretar OSO Jadran Čalija, na drugi strani ob zidu pa predsednik OSO Marij Černe.

Obalni sindikat delavcev stanovanjsko-komunalne dejavnosti

Ljubomir Ocvirk

Stanovanjsko-komunalna dejavnost v slovenski Istri ima ključno vlogo pri zagotavljanju kakovostnega bivanja prebivalcev in podpiranju razvoja lokalnih skupnosti.

V obdobju 1990–2000 so sindikati v stanovanjsko-komunalni dejavnosti v slovenski Istri odigrali pomembno vlogo, saj je to čas obsežnih družbeno-ekonomskih in političnih sprememb v Sloveniji. Prehod iz socialističnega sistema v tržno gospodarstvo je prinesel nove izzive, med katerimi so bili privatizacija, prestrukturiranje podjetij in reorganizacija javnih služb.

Stanovanjsko-komunalna dejavnost je zajemala interes za:

- gradnjo stanovanj zaradi naraščajočega povpraševanja po stanovanjih, še posebej v obalnih mestih (Koper, Izola, Piran);
- pomanjkanje dostopnih stanovanj iz razloga visokih cen nepremičnin in omejene ponudbe, ki so oteževale dostop do stanovanj za mlade družine in lokalne prebivalce;
- urejanje mrež vodne oskrbe, ki je bila problematična zaradi sezonskih nihanj porabe in suš;
- čiščenje odpadnih voda, zbiranje odpadkov ter ozaveščanje prebivalcev glede tega.

V to dejavnost so bili vključeni vsa tri komunalna podjetja (Koper, Izola, Piran), Rižanski vodovod in Dom Koper.

Kljub temu, da je ta dejavnost napram drugim bolj urejena in sigurna, je bila vloga sindikatov v tej dejavnosti zelo pomembna, saj so nove družbene in gospodarske razmere ključno vplivale tudi nanjo.

Ključne naloge sindikatov v prvem obdobju delovanja so bile:

- **Zaščita delavcev v procesu privatizacije:**
Privatizacija podjetij v stanovanjsko-komunalnem sektorju je povzročila zmanjševanje delovnih mest, nižanje plač in prekinitve delovnih razmerij.

Sindikati so se borili za ohranitev delovnih mest in pravične pogoje za odpuščene delavce.

Posebna pozornost je bila namenjena preprečevanju zlorab med preoblikovanjem podjetij in privatizacijo družbene lastnine.

- **Prilagoditev kolektivnih pogodb:**

Spremembe v zakonodaji so zahtevale posodobitev kolektivnih pogodb. Sindikati so igrali ključno vlogo pri pogajanjih o novih določilih glede plač, delovnega časa, pravic delavcev ter varnosti in zdravja pri delu.

- **Boj proti poslabšanju delovnih pogojev:**

Zaradi prehoda na tržno gospodarstvo so podjetja v tem sektorju izvajala racionalizacijo stroškov, kar je pogosto vodilo do slabših delovnih pogojev. Sindikati so si prizadevali za ohranitev standardov delovnih razmer.

- **Sodelovanje pri reorganizaciji javnih storitev:**

Stanovanjsko-komunalni sektor je bil deležen reorganizacije, zlasti na področju upravljanja javnih dobrin, kot so voda, elektrika, odpadki in stanovanjske storitve. Sindikati so sodelovali pri procesih, da bi zagotovili stabilnost in dostopnost teh storitev.

- **Pritisk na vlado in lokalne oblasti:**

Sindikati so organizirali stavke in druge oblike pritiska, da bi opozorili na neustrezno socialno politiko ter zaščitili interese zaposlenih in uporabnikov storitev. Pomembna so bila pogajanja z lokalnimi oblastmi glede ohranjanja kakovosti javnih storitev.

- **Socialni dialog in vključevanje delavcev:**

Sindikati so delovali kot most med delodajalci, delavci in državnimi organi. Aktivno so sodelovali v razpravah o zakonodaji, ki je urejala stanovanjsko-komunalni sektor, in skrbeli za informiranje delavcev o njihovih pravicah.

Obdobje 1990–2000 je za sindikate pomenilo preizkus sposobnosti prilagajanja in preživetja v novih razmerah. Čeprav niso uspeli preprečiti vseh negativnih posledic tranzicije, so kljub temu pomembno prispevali k ohranjanju socialne pravičnosti in stabilnosti v sektorju. Njihova dejavnost je zagotovila, da je prehod potekal relativno mirno, brez večjih socialnih nemirov. V vseh treh komunalnih podjetjih v slovenski Istri je bil na pobudo sindikatov dosežen in podpisan med delodajalci, zaposlenimi in zavarovalnico tripartitni sporazum, ki je zagotavljal varčevanje za prihodnost (3. steber) in zavarovanje za čas od sklenitve do upokojitve, v katerega sta v dogovorjenem razmerju vlagala tako delavec kot delodajalec.

Obalni sindikat upokoencev

Tinka Jamnik

Ustanovljen je bil nekoliko kasneje kot drugi sindikati dejavnosti, ker se je potreba po ustanovitvi, zaradi negativnih posledic ekonomske in politične preobrazbe družbenega sistema, pojavila nekoliko kasneje. V letih 1991 in 1992 je bilo iz različnih razlogov veliko število odpuščenih delavcev, kakor tudi odhodov v pokoj. Mnogi med njimi niso bili deležni pripadajočih pravic in veliko jih je ostalo brez urejenega statusa upokoencev. Z odhodom iz službe jim tudi matični sindikat ni mogel več pomagati. Potrebno je bilo poiskati rešitev. Porodila se je ideja, da se pod okriljem Obalne sindikalne organizacije (OSO) oblikuje Obalni sindikat upokoencev (OSU), ki bi tako ali drugače pomagal ljudem, ki so izviseli iz sistema in so potrebovali pomoč pri urejanju pokojnin tako doma kot v tujini, pri urejanju odpravnin in celo lastnine v drugi državi. Kasneje so se naloge sindikata še razširile, saj je lastninsko preoblikovanje prineslo veliko težav ter nevšečnosti. Ponovno smo bili soočeni z izredno velikim številom presežnih delavcev in s tem s predčasnimi upokojitvami in z drugimi posledicami interesa kapitala, saj ta ni socialno usmerjen in je jasno nakazal, da so mu upokoenci zgolj breme in nebodigatreba.

Izola, 1998 – prvi odborniki odbora Obalnega sindikata upokoencev ob koncu prvega mandata. Druga z leve stoji predsednica Laura Štemberger.

Na množičnem ustanovnem zboru leta 1993 je bil izvoljen prvi odbor, ki so ga sestavljali: Jože Sedmak, Peter Pavlič, Karbič iz Izole, Milan Surina, kasneje so

se jim pridružili še Anton Fabjan, Lucijan Furlan, Albina Šenk in Silvija Košanc (morda še kdo), predsedovala pa mu je Laura Štemberger. Pri delu jih je vodil izjemno močan socialni čut, čut solidarnosti in vzajemnosti, vrednot, ki so bile vedno osnova usmeritve dela sindikata. Uspešnemu oranju ledine sindikalne organiziranosti, saj je bil to prvi sindikat upokojencev v Sloveniji, in uspešnemu delu so botrovali bogato sindikalno znanje in izkušnje članov odbora ter močna strokovna podpora matične OSO, predvsem s strani sekretarja dejavnosti in pravne službe.

Odbor je vlagal veliko truda v pridobivanje članstva ter kasneje sodeloval pri formiranju sindikalnih podružnic upokojencev v Ljubljani in Kranju, zavedajoč se, da je potrebno aktivnosti vzpostaviti izven ograj svojega vrtička. Trudili so se povezovati s sorodnimi društvi tako v okviru Slovenije kot tudi izven njenih meja.

V prvem desetletju po osamosvojitvi Slovenije je Obalni sindikat upokojencev deloval kot ključni povezovalni člen med upokojenci in državo ter pomembno prispeval k reševanju specifičnih izzivov te družbene skupine.

